EDITURA UNIVERS

368

Cunoscut cititorului român prin publicarea volumului de povestiri *Pe falezele de marmură*, ERNST JÜNGER (n. 1895) rămine una din figurile cele mai controversate ale peisajului cultural contemporan. A publicat povestiri, eseuri, aforisme, pagini de jurnal şi de călătorie (*În furtuni de oţel*, 1920 ; *Inimă aventuroasă*, 1939 ; *Muncitorul*, 1932 ; *Jocuri africane*, 1936 ; *Grădini şi şosele*, 1942 ; *Radiaţii*, 1949 ; *Heliopolis*, 1949 ; *Cartea clepsidrei*, 1954 ; *Albinele de sticlă*, 1957 ; *Sgraffiti*, 1960 ; *Vînători subtile*, 1967 ; *Litere şi ideograme*, 1970 etc.) ce se constituie într-o operă complexă, cu numeroase deschideri spre filozofie, psihologie, sociologie, antropologie, mitologie.

Lei 8,25

PRAŞTIA

COLECŢIA GLOBUS

1981

13

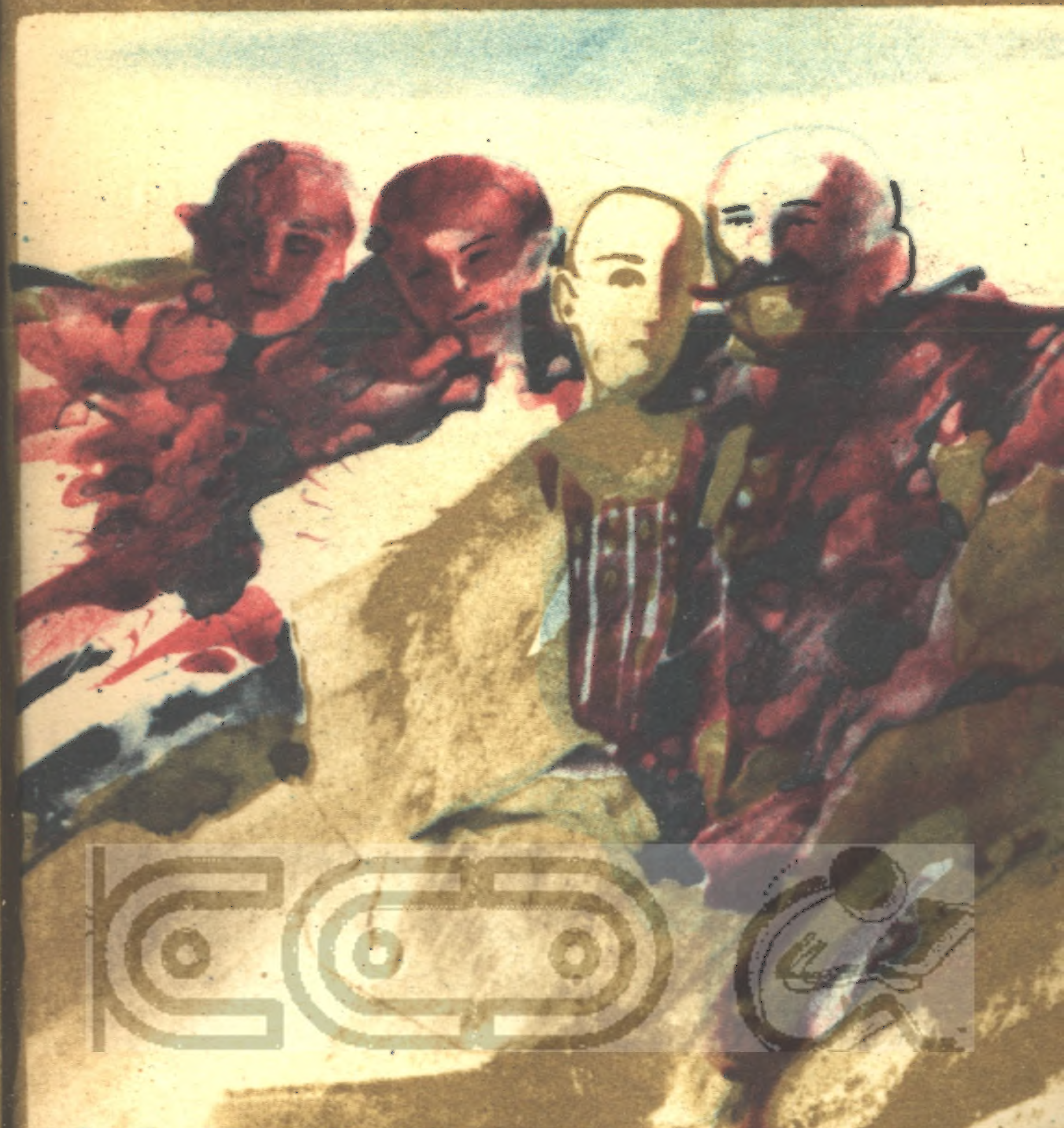
ERNST JÜNGER

praştia

ERNST JÜNGER

praştia

editura univers

COPERTA COLECȚIEI DE ION STATE
Ilustrația de Mircea Dumitrescu ;
Grafica de Valeriu Negoescu

GLOBUS

ERNST
JÜNGER

praștia

Traducere de ION ROMAN

EDITURA UNIVERS
București
1981

Partea I

CUM A AJUNS EL AICI?

ÎNCEPUT DE DRUM

În fiecare dimineață îl cuprindea teama, ca și cum curelele ghiozdanului i-ar fi strivit pieptul. Trebuia să respire mai adînc, și totuși nu primea aer. La Oldhorst, asta se numea „năduf". Iar cînd pășea în piață, îl înșfăca frica.

De fiecare dată, după ce-și punea șapca și cobora scara, era nevoit să facă o sforțare, ca să iasă din casă. Deseori, număra treptele. Apoi mersul printre grădini îl amenința cu spaimele lui ivite pe neașteptate. Nu se întrevedea nici un sfîrșit. Străbătea parcă o alee vrăjmașă, mărginită de chipuri de groază, care ducea spre un loc de execuție. Arătările hîde se iveau brusc; cînd doar se prelingeau în treacăt, se putea socoti fericit. Uneori totul devenea primejdios: foșnetul frunzelor, chemarea unei păsări, semnalele îndepărtate ale trenurilor și fabricilor — iar dacă nu primejdios, totuși prevestind o primejdie.

Nu putea să se ferească de toate acestea; prea repede era prins în vălmășagul imaginilor. Se afla deîndată sub stăpînirea lor. Deseori se întrebase de ce se năpusteau asupra lui atît de pe neașteptate, fără să-l prevină. Îi venea în minte cum murise tatăl lui. Hemoptizie, sacul fusese prea greu; cînd fu chemat

copilul, bărbatul livid în halat albastru zăcea mort în hambar. Fața îi era prăfuită, albă ca porțelanul; un fir roșu i se prelingea din colțul gurii spre piept.

Imaginea revenea mereu: bărbatul livid în hambarul cu iz de lemn vechi și pospai. Ar fi trebuit să plîngă și să se jeluiască, dar nu putea pricepe că e tatăl lui. Acolo zăcea altcineva în îmbrăcămintea tatei, abia o umbră din cel care-i fusese drag. Tatăl plecase; el rămăsese singur.

Nenorocirea venise brusc; se repezise dintr-un salt, ca o fiară ce stătuse la pîndă. Un om, pe care o clipă mai înainte îl văzuseși cu ochii și-l atinseseși cu mîinile, fusese răpit ziua-n amiaza mare și tîrît în hăuri către care nu ducea nici un drum. În urmă rămăsese un amurg îngroșat ca un zid. Oricît s-ar fi străduit, Clamor aproape că nu-și mai amintea chipul tatei.

Fiara continua să stea la pîndă — foarte aproape și gata în orice clipă. De aceea nici nu se putea să nu-ți fie frică — în orice clipă. Frica însăși îți vestea pericolul, ca și cînd l-ai fi adulmecat. De la moartea tatălui, frica nu-l mai părăsise niciodată pe Clamor; la moartea mamei nu fusese martor. Mama murise la nașterea lui; de ea doar auzise.

Frica îl apăsa fără răgaz. Uneori era mai intensă, alteori mai slabă, dar prezentă întotdeauna. Vibra în el ca o coardă ce ținea isonul cîntecului, fără ca vreo mînă s-o atingă. Încă din zori se afla în foșnetul frunzelor, iar noaptea într-un murmur ce nu voia să amu-

țească — auzea un zumzet ca dintr-un ghioc, chiar atunci cînd își astupa urechile.

Spaima de necunoscut a pus stăpînire pe el de timpuriu — poate pentru că n-a avut mamă. Plutea prin odaie ca o ceață ușoară, cînd ședea cu tata la masă, de cină. Tata se întorcea de la moară tîrziu. Tăia felii groase din pîinea coaptă de morarul însuși pentru el și pentru argați. Cuțitul de pîine era mai mare decît cel cu care tata reteza bucăți de cîrnat și șuncă, pentru a le împărți băiatului și slujnicei. Pe urmă, toți trei tăiau potrivit dumicații cu niște cuțite mai mici. Cum se mînuiește furculița, Clamor învățase abia aici, în capitală. Chiar și astăzi, tot mai trebuia să tragă cu ochiul, ca să vadă cum o folosesc ceilalți.

Lui Clamor îi plăcea să-l vadă pe tatăl lui șezînd la masă și împărțind mîncarea. Era o încîntare să-l privești și cum se răcorește bînd bere. Pe masă se găsea o cană mare. O aducea de la cîrciumă Clamor, purtînd-o cu grijă, ca să nu se piardă cununa de spumă albă. Cînd și cînd, tata dădea de dușcă un rachiu, să nu răcească la stomac din pricina berii. Pe urmă se înstăpînea tihna.

Dar teama nu pierea niciodată. Peretele cu cadre se zărea tulbure. O fotografie îl înfățișa pe tata ca rezervist, alta pe părinți, în veșminte de miri. Și bufetul de culoare închisă era estompat ; numai vesela strălucitoare lumina.

Clamor era slab de piept. Sensibil la schimbările de vreme, îl necăjeau oscilațiile presiunii atmosferice. „Băiete, tu ai astmă" — îi spusese încă de mult slujnica, auzindu-l cum gîfîie în pat. Că nici cu ochii nu stătea bine, nu-și dăduse seama pînă cînd ajunsese în clasele mai mari. Observase Mühlbauer, profesorul de desen, care se și îngrijise să obțină ochelari. Mühlbauer îi arătase multă prietenie.

Clamor putea să citească bine scrisul de mînă și de tipar, vedea limpede și stelele. Nu-i scăpa nici călărețul de pe oiștea carului-mare. Numai tabla sau copacii din marginea drumului rămîneau pentru el tulburi. N-ar fi simțit asta ca un defect, dacă nu i s-ar fi spus așa. Cînd frunzișul prindea culori în octombrie, era de fapt mai frumos să vezi nori și fîșii policrome. Iar primăvara, pajiștile luminau ca și cînd s-ar fi reunit puterea tuturor florilor. Ochelarii nu-i erau de nici un folos ; îi purta fără chef.

Așa văzuse mereu și odaia : peretele cu fotografii, estompat, mîinile tatei, dimpotrivă, clare, de parcă mai mult ar fi iradiat, decît ar fi primit lumina. Tatăl tușea ; dura mult, pînă se potolea. Asta nu prevestea nimic bun ; arăta și mai palid, cînd ședea istovit în jilț. Clamor simțea cum îi sporește teama ; tare ar fi vrut să-i atingă mîngîietor mîna, să-i spună o vorbă Dar nu cuteza.

Totuși, în zori, tata era cel dintîi care se punea în mișcare, iar seara tîrziu cerceta cu felinarul în mînă dacă toate sînt cum trebuie, mai înainte de a încuia moara. Morarul îl ținea la mare cinste ; era o slugă bună.

Frica era mereu prezentă ; Clamor a simțit-o încă de pe vremea cînd, fără a îndrăzni s-o arate, era îngrijorat în legătură cu tatăl lui. Fiara ședea la pîndă, chiar dacă ceilalți, cei voioși și liberi, nu băgau de seamă.

Nu ultimul sac a fost cel care l-a doborît pe tata. Au fost miile și răsmiile de mai înainte. Tatăl căra secara în moară și făina în hambar. Golea căruțele și le încărca din nou pentru navetă. Purta în spinare roadele cîmpului aduse de țărani, apoi făina din care brutarul cocea pîinea ; recolta ogoarelor satului trecea prin mîna lui.

Tata era întotdeauna vesel ; Clamor l-a văzut uneori tăcut, dar trist niciodată, nici chiar atunci cînd îl încovoia tusea. Își îndeplinea truda zilnică mai ușor și cu mai multă voioșie decît fiul care suferea cu el și pentru el. Nu vedea fiara ce stătea la pîndă. N-o vedea nici fiul, dar o simțea — în fiecare clipă.

În timp ce tatăl lui zăcea întins la pămînt, lui Clamor i se părea că știuse asta dintotdeauna. Acum frica își afla confirmarea. Deseori, băiatul văzuse în pădurile satului Oldhorst cum erau doborîți copacii. Pînă cînd să cadă unul, doi oameni trebuiau să mînuiască îndelung joagărul. Dinte cu dinte tăia fibră după fibră. Frunzișul se legăna încolo și-ncoace ; fiecare cursă a joagărului era un minut, fiecare dinte, o clipă. Așa roseseră din tata zilele și nopțile, așa roseseră orele. Cea din urmă desăvîrșise lucrarea.

Clamor îi privise pe tăietorii de lemne numai de departe. Nu auzea joagărul, auzea doar prăbușirea bubuitoare, căreia îi preceda un geamăt al trunchiului și-i urma frîngerea crengilor. Numai fulgerarea lamei joagărului trăda pînă departe fapta ucigașă. Pădurea rămînea tăcută, era înfricoșător.

Zgomote stridente îl înspăimîntaseră pe copil încă de mic. Moara din Oldhorst dăinuise pe deal timp de cîteva veacuri ; fusese o moară de vînt. Apoi, atinsă de trăsnet, arsese. Morarul Braun o lăsase acolo în ruină și instalase departe, jos, în vecinătatea satului, un motor care punea în mișcare, pe lîngă moara cu pietre, și un gater. Acum, ziua de muncă era vestită de un șuierat prelung. Urma o activitate care zguduia construcția. Mișcarea răsuna amenințător, ca și cum ar fi luat în stăpînire clădirea și ar fi transformat-o. Dulapurile, fotografiile, chiar și pereții nu mai erau aceiași. Curtea, cu șoproanele și grajdurile ei, te făcea să nu te mai simți la largul tău ; paianta ieșea la iveală. Verdele copacilor pierdea din prospețime, pălea ca și cum ar fi fost stropit cu pulbere. Se pornea o muncă plină de zel ; morarului părea să-i placă mult asta — rareori vedeai terenul fără schelării.

Clamor nu mai îndrăznea să intre singur în moară ; chiar cînd tatăl lui îl lua cu el și-l ducea de mînă, moara îi dădea fiori. În semiîntunericul ei, se învîrteau roți, se mișcau pîrghii țepene, aproape de tot de obraz îți lunecau curele late, care n-aveau nici început, nici sfîrșit. Din sitele mari clătinate și zgîlțîite se ridicau nori de praf și se amestecau cu aburul

greţos de ulei şi fier, de care era îmbibat aerul. Clamor începea să tuşească, ochii îi lăcrimau, se sufoca. Tatăl îl scotea din moară.

Locul era nesigur. De jos, din străfunduri, venea un gîfîit şi un geamăt, de parcă nişte întemniţaţi ce voiau să se elibereze şi-ar fi scuturat lanţurile. Totuşi, acolo se afla tata, care cunoştea maşinile şi le purta de grijă. Acolo se afla şi morarul cel bogat, care le poruncea ; un bărbat cu surtuc verde şi o barbă albă, tăiată în colţuri. Chipul său îi amintea lui Clamor de acela al lui sînt' Ilie, care-i era familiar din biblia ilustrată, răsfoită adesea ; aşa arătau proorocii.

Morarul Braun era aspru şi răstit la vorbă ; asista la cîntărirea sacilor şi cerceta secara în palmă. Rîdea rareori, totuşi cînd îl vedea pe băiat, privirea lui destăinuia prietenie. De multe ori avea pentru el mici daruri, nu-l uita nici de Crăciun sau în ziua de naştere. El se îngrijise ca micul Clamor să înveţe latina la superus, pe atunci încă pastor la Oldhorst.

Cîtă vreme morarul şi sluga sa, tatăl lui Clamor, au lucrat şi au păstrat buna rînduială la moară, cei de-acolo de jos nu s-au putut elibera. Dar morarul a murit în acelaşi an cu tata ; moara a revenit unui stăpîn nou, care locuia la oraş. „Ăsta-i un posesor, nu un proprietar". Aşa spusese despre el superus.

De-atunci suferinţele lui Clamor crescuseră — atît astma lui, cît şi frica, pe deasupra sentimentul că lumea se făcea parcă repede mai mare, de necuprins cu privirea, peste măsură de

mare. Avea impresia că pămîntul îi lunecă de sub picioare. În jurul morii şi al maşinilor ei tropăitoare plutise mereu ceva ameninţător, totuşi mai existaseră locuri unde se simţise bine. Îi plăcea să zăbovească în grajduri, unde vacile şi viţeii şedeau culcaţi pe paie şi priveau în gol cu ochii lor rotunzi. Acolo domnea pacea, şi chiar în locul unde porcii erau îngrăşaţi cu tărîţe mirosea mai bine decît în clădirea maşinilor. Lui Clamor îi plăcea mai mult între animale, care, cum credea el, nu-l vedeau şi nu-l luau în seamă. De cai şi cîini se ferea. Toamna, cînd morarul Braun îşi organiza vînătoarea, lătrăturile şi nechezatul umpleau curtea. În hărmălaia aceea stăteau împlîntaţi vînătorii cu puşti şi cuţite strălucitoare ; toată lumea rîdea, iar conducătorul vînătorii le turna de băut din clondirul cu rachiu de secară. Băieţii din Oldhorst se bucurau că le era îngăduit să ia parte ca hăitaşi, dar pentru Clamor nu era o zi bună.

Sub merii din livadă scurmau şi ciuguleau nu numai găinile, ci şi păsări rare, pe care morarul le aducea de departe şi cărora Clamor nu le ştia nici măcar numele. Purtau cozi lungi, sclipitoare şi tîrau trene multicolore. Altele erau bălţate şi pestriţe, sau împodobite cu mărgele. Lui Clamor îi era îngăduit să le azvîrle pumni de grăunţe ; nu era lipsă de aşa ceva. Mai veneau de pe acoperişuri şi porumbeii şi, odată cu ei, vrăbiile.

Pajiştea urcînd în pantă se întindea aproape de tot de colină ; o cărare cotită ducea de-acolo

În sus spre moara cea veche. Pe vremuri, animale de povară cărau sacii spre ea, pe culme ; nu mai era folosită de mult.

Pe dîmburile morilor nu li se îngăduie copacilor să crească, dar după incendiu odrăsliseră stejari tineri şi pini. De jur împrejurul ruinei se păstrase un luminiş — zidul era circular ; slujise drept soclu morii de lemn. Tatăl povestea adesea despre incendiul care-i înspăimîntase pe oameni pînă departe, ca erupţia unui vulcan ce scuipă foc. Nu bătea vîntul, totuşi aripile aprinse se învîrteau.

Vara, pe vreme bună, însorită, Clamor cuteza să se ducă pînă sus. Acolo, la înălţime, pacea era încă mai desăvîrşită decît pe păşune sau în grajduri, în aerul cald nu se auzea nici un zgomot — domnea o linişte deplină, ca în timpuri străvechi.

Acolo era singur. Într-un fel ciudat, singurătatea care jos, în vale, îl chinuia, aici îi dădea tărie.

Clamor putea anevoie să despartă cauza de efect — iar în asta era inferior celorlalţi, a căror dibăcie o privea cu uimire. El vedea mai curînd alăturarea imaginilor în spaţiu decît succesiunea lor în timp. Era vrăjit de adîncimea lor imobilă, aşa că rămînea un străin într-o lume în care roţile se învîrteau mereu mai repede — o piedică.

Că lumea devenea mai vastă şi mai primejdioasă nu-şi afla pentru Clamor explicaţia în aceea că el venise la oraş. Dimpotrivă, după moartea tatei, un vîrtej îl înşfăcase şi-l smulsese din locul său de baştină ; oraşul cu agitaţia lui era începutul unui drum al cărui capăt nu putea fi prevăzut. Uimirea că ajunsese aici îl stăpînea din prima zi. Deseori i se părea că el, acest Clamor, e o umbră, care era mai mult pusă în mişcare decît se mişca, poate şi unul urmărit din umbră. Toate astea se amestecau între ele şi nu puteau fi descurcate. Nu reuşise să priceapă nici măcar desfăşurarea unei eclipse de lună, pe care i-o demonstrase superus. Dar luna era bună.

La oraş, zgomotele erau încă mai stridente şi mai ameninţătoare. Era ca şi cum ar fi constat numai din intrările şi ieşirile ce se revărsau în străzi, unde larma vuia tălăzuind mai aprig decît o sută de mori. Larma nu putea fi descîlcită, totuşi şuierau brusc semnale, care-l smulgeau din ea, năpustindu-se deodată asupra lui. Încă în timpul celui dintîi drum spre şcoală îl speriase un sunet de clopoţel. Mergea de-a lungul şinelor, fără să observe tramvaiul care se apropia în spatele lui. În sat nu existau şine ; acolo, se spunea : „Oldhorst se află în afara lumii."

Frînele scîrţîiseră ; grătarul care are menirea să împiedice în asemenea cazuri nenorocirea se şi lăsase. Vatmanul sărise din vagon : „Mă, gogomanule. ar trebui să-ţi trag cîteva !" În vagon, călătorii, azvîrliţi unul peste altul, ocărau, în vreme ce afară pietonii căscau ochii la el. O izbitură îl îndepărtase de pe şine ; tramvaiul pornise.

Omul cu clopoţelul îi strigase în trecere, ameninţîndu-l cu pumnul : „Mă, băiete, tu vii

de la coada vacii!" De toţi oamenii ăştia care purtau asemenea şepci şi înjurau mereu, trebuia să te temi. La fel, de cîini şi cai. „Dacă m-ar fi călcat tăindu-mi un picior, aş fi scăpat totuşi cel mai ieftin."

Chiar şi în acea împrejurare, avusese sentimentul confuz că el aproape nu avusese nimic a face cu cele întîmplate; îl priveau numai ca un lucru foarte îndepărtat, de parcă ar fi visat că se petrecuseră altcuiva. Îndată, avea să se trezească. Străzile îl zăpăceau. Veneau trăsuri, automobile, tramvaie, căruţe, din care săreau oameni şi goleau lăzi de gunoi. Printre toate acestea, călăreţi şi biciclişti răzleţi, care treceau iute ca săgeata. Şi pietonii se grăbeau; îl izbeau şi-i aruncau în obraz vorbe urîte. Mergeau altfel decît în sat.

LA LICEU

După acea primă noapte, cînd dormise împreună cu Teo şi-i iscase mînia, se trezise cu mintea aiurită. Fusese o istorie întreagă. Nu era de mirare că întîrziase. A întîrzia era rău. Trebuia să te grăbeşti pe coridoare, pînă cînd s-ajungi la uşa clasei, pe care o tăbliţă o arăta a fi „a IV-a B". Era greu s-o găseşti, o căutai pînă şi în vis. Uşa era închisă. Trăgeai cu urechea — înăuntru răsuna vocea profesorului, care curgea prin oră ca un pîrîu pe un loc

neted. Răspundea o voce mai limpede. Se examina.

Clamor simţea tentaţia să se întoarcă — dar nu era de nici un folos; trebuia să bată la uşă, s-o deschidă, să intre. Înăuntru, şedeau ghemuiţi treizeci de băieţi care holbau ochii la el. Erau încîntaţi de întrerupere, dar şi bucuroşi de necazul lui. Deasupra lor, înapoia unei catedre înălţate pe o estradă, şedea un omuleţ cărunt, cu privirea dură ca oţelul. Era doctor Hilpert, profesorul de matematică.

„Aha, încă un trîndav." Acesta fusese salutul lui Hilpert, după ce-l întrebase şi-l fixase cu privirea. Apoi îl notase. De-atunci, Clamor avea impresia sau, mai curînd, certitudinea că Hilpert e cu ochii pe el în mod deosebit. Antipatie la prima vedere.

Clamor mai întîrziase de-atunci de cîteva ori, deşi nu exista nimic de care să se teamă atît de mult. Se simţea neliniştit încă din timpul gustării de dimineaţă; teama îl gonea din casă cu jumătate de oră mai devreme. Apoi îl ameninţau încurcăturile, ca şi cum, încercînd să desfacă un nod ar fi pierdut timpul şi nu mai putea să-l recîştige. Se putea întîmpla chiar să înceapă pur şi simplu să viseze. Era un alt timp, în care se rătăcea şi, trezindu-se brusc, se pomenea din nou în faţa uşii clasei. Aproape întotdeauna, cel care avea prima oră era Hilpert, a cărui privire îl înţepa ca un ac înfipt într-un fluture.

Dacă nu l-ar fi supărat pe Teo, l-ar fi condus el pînă la şcoală. Aşa, cel care-i arătase

clasa fusese pedagogul. Acesta bombănise : „Vii tîrziu chiar din prima zi ?“ Apoi, figura lui se înveselise : „Ai s-o ei cu siguranţă după ceafă.“ Dar Hilpert nu bătea, cu toate că era cel mai rău. Cel mult, cînd nu se mai putea stăpîni, trăgea de perciuni, de parcă ar fi vrut să-şi ridice victima în aer.

În prima zi de şcoală, ceilalţi fuseseră aduşi de părinţi. Aceştia îşi ţineau copiii de mînă. Îi prezentaseră dirigintelui, care-i întîmpinase cu bunăvoinţă. Aşa se cuvenea, dar el, Clamor, nu era în rînd cu ceilalţi. Observase asta de îndată, din prima zi.

A nu fi în rînd cu ceilalţi era asemănător cu a sta în faţa uşii de la clasă. Dar el stătea mereu în faţa uşii şi simţea în fiece clipă că nu e în rînd cu ceilalţi. Chiar şi cînd uşa se deschidea, ba mai ales atunci, se arăta vădit că întîrziase. Atunci se pironea ameninţător asupra lui privirea nimicitoare de la înălţimea catedrei, iar clasa rîdea.

Că nu era în rînd cu ceilalţi o simţea în recreaţii mai mult decît în timpul orelor de curs. Ceilalţi se plimbau atunci cîte doi sau cîte trei, ori puneau la cale jocuri de la care el era exclus. El, Clamor, era singur şi privea ca unul ce se uită peste zidul unei grădini. Poate că se excludea el însuşi, dar îi era cu neputinţă să se alăture celorlalţi.

Băieţii schimbau unii cu alţii vorbe şi gesturi care hotărau cine era în rînd cu ei şi prin care trăgeau un hotar în jurul lor. Pînă şi vorbirea le curgea mai lesne din gură — nu

numai „ar avea“ şi „ar fi“, ci şi „ar fi avut“ şi „ar fi trebuit să aibă“ nu le făceau greutăţi. Lui i se părea că graiul are noduri ; nu putea să le desfacă atît de repede cum era nevoie în vorbire. Începea să se bîlbîie, se încurca.

Din cîte se părea, ceilalţi nici nu-şi dădeau măcar seama că vorbesc frumos. Dar cînd vreunul greşea, rîdeau cu toţii. La Oldhorst, unde, cel puţin în sat şi la moară, se vorbea în dialect, nu era nici o deosebire între forma de dativ şi cea de acuzativ a pronumelui personal. Se folosea aceeaşi formă pentru „mie“ şi „mine“, sau pentru „ţie“ şi „tine“. Dar dacă la liceu spuneai : „dă mine creionul“, erai pierdut.

Trebuia totuşi să mai fie ceva la mijloc, deoarece nici Kresebeck, al cărui tată era general, nu vorbea o germană corectă. Punea cuvintele anapoda în frază sau folosea expresii regionale şi vulgare, dar el şi-o putea îngădui, ba chiar se şi fălea oarecum cu asta. Felul lui de a vorbi părea să le impună celorlalţi, nu peste măsură, fiindcă îi spuneau „Käsebäcker“ [1], iar la joacă îl tratau cu nu mai puţină grosolănie. Dar tocmai în aceasta se vedea că se simt în rînd unii cu alţii, chiar dacă existau deosebiri.

Cînd vorbea despre general, Kresebeck zicea : „bătrînu“, Max Silverschmied, din penultima clasă, le spunea părinţilor „babaca“ şi „babacu“. Clamor nici nu era în stare să-şi

[1] Aproximativ : coace-brînză *(n. tr.)*.

închipuie că i-ar fi putut spune tatei ca primul, sau ca al doilea. În genere, băieții nu puneau mare preț pe superiori, pe unii îi tratau chiar cu dispreț. Blumauer, directorul, era „direx", pentru alții aveau porecle.

Cu toții păreau să nu cunoască teama asta, bolovanul mereu apăsător, care pierea numai în vis, ca să-ți revină în spinare îndată ce te trezeai. Firește, se fereau să bată la ochi și, ca să nu fie scoși la lecție, se pitulau în spatele colegului din față. Îi stăpînea și pe ei un sentiment de constrîngere, de teamă, de îngrijorare și stinghereală, dar nu frica aceasta însingurată care sugrumă. Unii se ghemuiau pe unde puteau și făceau asta ca pe un sport. Cînd aveau șansă, baftă sau noroc, se arătau mîndri nevoie mare. „Tocmai cînd să mă înhațe, a venit recreația — îmi și vîrîsem un caiet în pantaloni."

Bătaia se practica numai pînă la a patra, și anume mai mult la elevii de la real decît la umaniști — clasele „A". Școala lui Blummauer era cunoscută în privința aceasta, iar cei mai mulți dintre părinți nu priveau cu ochi răi faptul că personalul școlii era iute de mînă. Se aplicau palme, scatoalce după ceafă, lovituri cu nuiaua la fund și la palmă. În clasa a șasea de liceu, se mai putea ca profesorului să-i scape mîna, atingîndu-l pe cîte unul, și se întîmpla ca, după aceea, să-și ceară scuze. În acea clasă, mulți primiseră confirmațiunea. Elevilor din penultima clasă li se spunea „dumneata", iar cei din ultima clasă erau domni mari. Li se îngăduia să fumeze, să bea, să intre în cîrciumi. Cei mai mulți se rădeau, dar puteau fi văzute și bărbi. În curtea școlii stăteau împreună în grupuri și discutau, sau se plimbau încolo și-ncoace prin fața liceului.

Cînd ceilalți stăteau de vorbă între ei, discuția lor era împănată cu expresii pe care Clamor nu le mai auzise niciodată. Vorbeau ușuratic, cursiv, parcă într-o doară, ca și cum nu s-ar fi luat în serios. Nu spuneau: „era furios", ci: „l-am scos din sărite". În loc de mi-e totuna", ziceau „mă lasă rece", „mă doare-n cot" sau „nu mai pot eu de-asta", ori chiar „pentru așa ceva nu mișc nici un deget". Capul era „tărtăcuță", „la revedere" era „pa"; cînd vreunul devenea visător i se spunea „căzut în transă", iar dacă se arăta și năuc, îi „plecase mintea cu sorcova".

Era o limbă deosebită, o limbă străină. Expresiile se schimbau mereu, adesea moda lor dura numai cîteva zile. Trebuia să te ții în pas cu ea. Apoi deprinderile: șapca trebuia s-o lovești cu un bobîrnac; cînd spuneai „servus", dădeai neglijent doar două degete în loc de mîna întreagă.

Stînd deoparte, Clamor se minuna de toate acestea ca în fața unei nemaipomenite dibăcii, cum ar fi aceea a dansatorilor pe sîrmă. Băieții aceștia nu cunoșteau primejdia prăbușirii, pe care el ar fi suferit-o la întîia lui încercare de

a-i imita. El vorbea rar; cuvintele i se desprindeau greu de pe buze. Trebuia să le deschidă cale printre piedici, iar în timpul acesta multe din ceea ce voia să spună şi din ceea ce simţea se pierdeau pe drum, rămînînd nerostite.

Era dator să evite dialectul; abia aici învăţase că se spune „chibrituri", nu „lemnuşuri". Aici se zicea „a-ţi face ghetele", nu „a-ţi văcsui cizmele". Cînd foloseai expresii ca ale sale, erai privit ca unul care, deşi nemanierat, te aşezai cu alţii la masă. Nici expresiile alese, pe care ceilalţi le schimbau între ei ca pe nişte monede aflate în circulaţie, nu i se potriveau şi nu i se cuveneau. Să recurgă la ele, ar fi egalat cu o îngîmfare.

Că nu era în rînd cu ceilalţi, Clamor o ştia mai bine decît ei. Ceilalţi observau lucrul acesta doar cu unele prilejuri; el însă se afla mereu în faţa unei uşi închise şi o simţea în fiecare clipă. De aceea prefera singurătatea. Dar aici nu exista moara de sus, moara de pe colină.

Dacă ar fi avut puterea să-şi aroge drepturi şi să îndrăznească să şi le ia, ar fi stat mai bine. Vedea asta la Buz, colegul lui de bancă, un băiat tot din Oldhorst. Buz era fiul primarului comunei, care nutrea gînduri mari cu el. Cum se zicea în sat, bătrînul avea ceva cheag, patruzeci de pogoane de pămînt bun, pe deasupra pădure, păşune şi mlaştină. Mlaştina devenise acum productivă, forîndu-se, se găsise acolo potasiu. Teo făcuse din Buz omul

său de pază, ceea ce-i adusese acestuia din urmă prestigiu. Totuşi, dacă bietul Clamor era neînzestrat, apoi Buz nu se putea compara nici măcar cu el; nu ştia mai nimic, deşi nu-i lipsea isteţimea. Vorbea ca un tăietor de lemne. Dirigintele obişnuia să-i citească temele în clasă, ca să-i înveselească pe elevi; era un miracol că ajunsese pînă într-a patra.

În recreaţii, Buz era şeful; nu-şi punea lacăt la gură, vorbea cum îi venea pe limbă. Asta făcea impresie asupra celorlalţi. Un lucru era aşa cum trebuie, abia după ce Buz îşi spunea părerea — îl chemau, îl băteau pe umăr, îi dădea un ghiont în coaste. El rîdea, pînă cînd îşi ieşea din sărite. Atunci îl alegea pe unul la întîmplare. O lua la fugă după el şi-l prindea, chiar dacă băiatul se refugia în closet. Buz se căţăra ca o maimuţă peste zidul deschis deasupra şi-l scotea de-acolo pe cel fugărit. Avea în această împrejurare un fel deosebit de a înhăţa: îşi ţinea victima de mîneci şi o izbea cu genunchiul în fund. Ceilalţi rîdeau şi, ca să se bucure de spectacol, îi aduceau, tîrîndu-i, delincvenţi, să-şi primească pedeapsa. Strigau: „Ia dă-i o buzică!" Totul ajunsese să se desfăşoare după un anumit tipic. Cînd îl vedeau, băieţii erau cuprinşi de veselie; cînd deschidea gura, izbucneau în hohote de rîs. Buz repeta mereu nişte vorbe neroade, ca „Oleo, drace", „Au, fir-ar", „Bă, maţe-fripte" şi altele — expresii pe care le prinsese de prin cazărmi. De cele mai multe ori nu se potriveau cu împrejurarea, totuşi fo-

losirea lor îl făcea hazliu. Poate că pentru el totul era comic.

Buz era așadar și el din Oldhorst și un ghimpe în ochii profesorilor, dar era în rînd cu ceilalți. Că tatăl său avea ogoare de grîu nu însemna mare lucru, căci — așa hotărî Clamor — dacă și eu aș fi ca Buz, m-aș găsi în rînd cu ceilalți.

Cu tot hazul său, Buz era de departe cel mai prost din clasă și cu siguranță că n-ar fi fost promovat, deși Teo îl ajuta la lecții. Mai fusese o dată „repetoi" și, dacă s-ar fi întîmplat să cadă iar, ar fi fost nevoit să părăsească școala. Lui nu i-ar fi păsat — voia să se facă husar. Ceilalți i-ar fi resimțit lipsa și, cu siguranță, ar fi povestit multă vreme despre el. Dacă ar fi plecat Clamor, nici nu s-ar fi băgat de seamă.

Cînd întîrziase atunci și-l notase doctor Hilpert, Clamor trebuise să-și caute un loc. Nu întîmplător găsise un spațiu liber lîngă Buz, fiindcă cei pe care dirigintele îi numea „slăbămaticii" lui sau voia să-i țină sub ochi din alte motive ședeau în puțin îndrăgita bancă din față. Pentru Clamor a fost un noroc, fiindcă s-a pomenit lîngă un consătean, pe care-l cunoștea de mult, un băiat din Oldhorst. Firește, încă în noaptea cînd Teo îl repezise, fusese nevoit să înghită destule răutăți de la el, și de fapt nici aici nu ar fi avut motive să se bucure de vecinătate.

A doua oră au avut-o cu dirigintele, un domn trupeș de cincizeci de ani, care nu era

ursuz, ba chiar avea umor. Se numea domnul Bayer și preda limbi străine ; atunci era la rînd franceza. La intrarea sa, elevii se ridicaseră ; domnul Bayer salutase cu o înclinare din cap, spunînd : „*Asseyez-vous*". Băieții, așezîndu-se, răspunseseră în cor : „*Nous nous asseyons*".

Domnul Bayer deschisese dulapul clasei, ca să-și așeze în el pălăria și umbrela, apoi luase loc la catedră. Își pusese ochelarii și deschisese catalogul. Mișcările sale erau lente și tihnite, ca și cum timpul ar fi avut o mare greutate, pe care el o cîntărea integral.

„Aha — cel nou. Ebling — ai și fost notat. Hai, ridică-te, să te vedem cu toții."

Domnul Bayer cercetase însemnarea lui Hilpert. „Ai întîrziat ? Cu siguranță că n-ai nimerit numaidecît strunga cea bună — n-o să-ți trecem asta la socoteală." Muiase penița și scrisese cu cerneală roșie sub însemnare : „Motivat".

Apoi se apropiase, să-l cerceteze mai bine pe cel nou venit ; o și făcu atent și cu grijă. Îi ridicase cu mîna bărbia, să-i vadă fața, deoarece Clamor lăsase capul în jos. Domnul Bayer observase că-i lipsea nasturele de sus de la haină și clătinase din cap ; era vădit că absența nasturelui nu-i făcuse o impresie bună. Clamor nu băgase de seamă lipsa ; se întîmplase probabil atunci cînd îl înhățase vatmanul. Ar fi vrut să-i explice asta domnului Bayer, dar era prea greu, nu-i veneau cuvintele. Pînă la urmă, profesorul ar fi judecat întîmplarea cu și mai mare strășnicie decît vatmanul ; mai bine trecea totul sub tăcere.

Pe deasupra, era aproape absent; examinarea ciudată îl încătușa. Își ținea privirea îndreptată spre fruntea domnului Bayer, fiindcă nu dorea să i se uite în ochi. Dirigintele ar fi descoperit în privirea lui că ascunde și alte lucruri, de care se făcuse vinovat — sau în genere, sentimentul vinovăției. Acest sentiment îl împovăra, și de aceea evita privirea celorlalți. Nu-i era îngăduit să se uite în ochii lor. De cele mai multe ori ținea capul plecat, de parcă ar fi căutat ceva pe pămînt.

Deasupra frunții domnului Bayer se ridica un cîrlionț cărunt, răsfirat și mlădios, ca și cînd tocmai atunci ar fi venit de la frizer. Părul nu era totuși întocmai de culoarea fierului, avea și o nuanță brun-ruginie. Sclipirea aceasta, cum constatase Clamor, nu era însă un rest din părul castaniu. Fiecare fir de păr se bucla pe seama lui; se forma astfel o împestrițătură de alb și ruginiu. Asta îi amintea lui Clamor de calendar — poate că, gîndise el, duminica părul îi crește domnului Bayer mai frumos decît în restul săptămînii. Mai văzuse pînă atunci așa ceva numai la animale — la minunatele păsări ale domnului Braun, de asemenea și la un viezure, care trecuse grăbit prin fața lui, odată, cînd ședea visător pe colina morii.

Mai tîrziu, Clamor putu să cerceteze jocul spiralei și la cele cîteva fire de păr care căzuseră pe pupitrul său. Domnul Bayer își îngrijea cu multă atenție părul; uneori, scotea din buzunarul de la piept un pieptene împestrițat

cu negru și cafeniu și-l făcea să lunece prin frizură. Pieptenele era prins într-un mîner de argint; domnul Bayer îl ținea într-un toc. Se poate spune că mai curînd îl dezvăluia decît îl scotea — era o piesă scumpă, neobișnuită în această ambianță mizeră.

Clamor se bucura ori de cîte ori domnul Bayer începea să se pieptene — de fiecare dată era un interludiu sărbătoresc. Plăcerea nu decurgea din faptul că atunci domnul Bayer nu mai era atent la clasă; ceea ce isca voioșie era mai curînd totala lui schimbare. În loc de pieptene, ar fi putut scoate din toc un flaut, să cînte din el ca un muzicant. Dar însuși faptul că, pentru o clipă, putea să se transforme și să se adîncească atît îi dădea o senzație de relaxare, nu pentru că scăpa de gramatică, ci pentru că împărtășea și el plăcerea lui. Atunci, pentru băiat parcă se deschideau ferestrele, altminteri mereu închise, lăsînd să intre în zbor una din păsările multicolore ale morarului.

Atenția lui era ușor abătută de un amănunt oarecare, cum fusese părul domnului Bayer, atunci cînd acesta îl examinase din cap pînă-n picioare. Îi venea greu să-și îndrumeze gîndurile; imboldul care-i abătea atenția se dovedea mai puternic. Chiar în dimineața aceea, cînd era să-l calce tramvaiul, fusese absent. „Băiete, tu îți pierzi repede șirul gîndurilor“ — îi spusese și superus. În fond, era vorba mai puțin de dispersare, cît mai ales, totuși, de concentrare. Se simțea atras îndeosebi de tot

ceea ce era colorat, întocmai ca peştele care picoteşte printre trestii, cînd zăreşte momeala de-o culoare vie. Devenea nerăbdător, ca şi cum ar fi auzit acordîndu-se un instrument. Mai întîi era parcă ciupitul unei coarde.

Domnul Bayer mai suflecase mîneca hainei lui Clamor şi se arătase satisfăcut că nu vede dunga întunecată care destăinuie neglijenţă la spălat. După ce-l examinase astfel pe noul său elev, se întorsese la catedră şi deschisese registrul catalogului. Începuse să-l întrebe pe Clamor şi să înscrie datele. „Băiete, te numeşti aşadar Ebling şi vii din Oldhorst. Acesta mai e încă un sat frumos cu acoperişuri de paie. Şi prenumele ?"

Clamor uitase sfaturile pe care i le dăduse în timpul nopţii Teo şi-şi rostise pur şi simplu prenumele. Acesta fusese semnalul pîndit de Buz — care, convins de efectul ce-l va avea, se răsucise, strigînd spre clasă una din vorbele lui obişnuite : „Au, fir-ar !" De data aceasta, recoltase o veselie deosebită pe seama celui nou. Dacă însă nădăjduise că şi domnul Bayer avea să-i găsească intervenţia spirituală, se înşelase. „Aha, flăcăule, vrei să faci iarăşi pe paiaţa ? Am să te dezvăţ eu de asta."

Cu aceste cuvinte, domnul Bayer se dusese la dulapul clasei, ca să scoată o trestie subţire, cu care se apropiase fără grabă. Buz văzuse că treaba devine serioasă.

„Domnule Bayer — n-am să mai fac !"

„Sper. Dar mai întîi să întărim niţeluş buna ta intenţie. Apoi, deodată, cu severitate : Întinde palma !"

Buz ştia din experienţă că n-are rost să facă mofturi sau să-şi ferească mîna ; aşa ceva n-ar fi avut alt rezultat decît să înrăutăţească lucrurile. Fusese nevoit să întindă mai întîi mîna dreaptă, apoi pe cea stîngă, ca să capete pe fiecare o lovitură straşnică. Clamor auzise nuiaua şuierînd, deşi domnul Bayer nu părea să facă vreun efort. Mişca braţul numai din cot, ca şi cum ar fi exersat mişcarea de multe ori. Buz strigase de două ori „Au !", obţinînd şi de data aceasta, deşi involuntar, succes în clasă, care izbucni în rîs.

Clamor luase cunoştinţă cu spaimă de noua transformare a domnului Bayer ; se simţea stingherit, ca şi cum vina ar fi fost a sa.

Buz părea obişnuit cu nenorocirea lui. În orice caz, nu pierduse nici o secundă, începuse numaidecît să aline urmările. Mai întîi, suflase în palmele învîrstate cu dungi roşii. Apoi şi le răcorise pe lemnul pupitrului, schimbînd mereu locul încălzit. În acelaşi timp, se tot strîmbase, iar într-o clipă, cînd se simţise neobservat, scosese limba la Clamor.

Domnul Bayer stătea la fereastră şi se pieptăna. Apoi se întorsese şi spusese : „Clamor e un nume frumos, vechi. Numai proştii rîd de el."

În felul acesta fusese confirmată primirea lui Clamor în clasa a patra a liceului real, fără ca el să fi dat urmare sfaturilor lui Teo. Venise la mijlocul anului, după vacanţa de vară.

După obrăznicia lui Buz, dirigintele nu-i mai pusese alte întrebări. Profesorul Quarisch, la care stătea în pensiune, îl informase la înscriere : „Un bursier, un băiat de la ţară de condiţia cea mai modestă."

Aşadar, un cal de bătaie pentru sălbaticii aceştia — trebuia să fie atent.

Domnul Bayer se bucura să aibă în clasa lui băieţi de ţărani ; erau, ce-i drept, mai grei de cap, dar, în toate privinţele, mai vrednici de încredere decît cei de la oraş. Duminicile, ca şi în vacanţe, drumeţea cu bastonul şi rucsacul prin Harz şi prin cîmpie ; cunoştea bine satele.

Acestea fuseseră primele două ore în noua şcoală, numită de elevi „puşcăria". Urmaseră alte trei ore, despărţite prin recreaţii.

Astfel, în fiecare dimineaţă, încă în drum spre şcoală, se profila ameninţător timpul, ca un pustiu în care nu puteai s-o scoţi la capăt. Singurele oaze care-ţi surîdeau, în afară de serviciul divin de luni, erau cele două ore de desen cu domnul Mühlbauer.

Recreaţiile erau încă mai rele decît orele de studiu, fiindcă în timp ce toţi ceilalţi se jucau sau stăteau de vorbă, a nu face parte dintre ei era mai apăsător decît atunci cînd şedeau în bănci, cu caietele în faţă. Fiecare dintre ceilalţi avea cîte un prieten, iar unii dintre ei erau atît de îndrăgiţi, încît cu toţii se străduiau să le cîştige favoarea. Clamor nu îndrăznea nici măcar atît. Se tot întreba cum ar trebui să înceapă, ca să cîştige un prieten — dorinţa şi voinţa nu erau destul, trebuia să se petreacă o minune. Iar dacă îţi lipsea un prieten, era totuşi mai bine să ai un stăpîn, chiar unul aspru, decît să fii singur de tot. Cînd acela ţi-ar fi poruncit : „Fă asta, las-o pe ailaltă !", chiar dacă ar fi fost un ins rău, ar fi fost totuşi cineva care te vede, căruia îi pasă de tine. Ceilalţi treceau pe lîngă el, ca şi cum n-ar fi avut ochi. Uneori, cînd aştepta în colţul lui sfîrşitul pauzei, îl invidia pînă şi pe cel pe care tocmai îl snopeau în bătaie.

În timp ce băieţii se jucau în curtea şcolii, lui nu-i revenea nici cel mai mărunt rol. Un joc îndrăgit era turnirul ; unul devenea cal, altul călăreţul ce se suia pe umerii lui. Pierdea cel ce se lăsa tras jos. Buz făcea întotdeauna pe calul, Kresebeck pe călăreţul. Pentru ei, Clamor nu era nici cal, nici călăreţ. Nu-şi avea locul nici măcar jos, ca să nu mai vorbim de sus.

DRUMUL MĂRGINIT DE GARD VIU

După acea primă zi de şcoală, cînd era să fie călcat de tramvai, Clamor alesese alt drum, ocolit, pe lîngă gardul viu al grădinii lui Unger. Nici pe-acolo nu se simţea mai ferit, ba chiar, în anumite privinţe, i se părea că-l pîndesc primejdii mai mari, dar nu era atîta agitaţie. Nu trecea nici un vehicul, chiar şi oame-

nii se iveau rar. Aceasta îi amintea de drumurile de țară de la Oldhorst, care duceau în cîmpie, uneori chiar de moara veche de pe colină.

Ceilalți care locuiau în pensiune la profesorul Quarisch își luau gustarea de dimineață fără să se grăbească și plecau mai tîrziu. Aveau biciclete. După ce mai repetau papagalicește cuvinte sau versuri, coborau în pivniță și-și scoteau bicicletele strălucitoare. Săreau în șa din spate, după ce țopăiseră de cîteva ori ca șchiopii. Alții, dimpotrivă, își repezeau cu ușurință piciorul drept peste șa, ca la săritul caprei. Manualele legate cu o curea le fixau înapoia șeii sau le atîrnau de ghidon. Puteau să conducă și cu o mînă, unii chiar fără mîini, ca la circ. Încălecau toți odată și porneau în goană sunînd din clopoțel, ca și cum ar fi plecat într-o excursie.

Fiecare avea bicicleta lui, Teo chiar una pe liber și ghidonul curbat în jos ca ale bicicliștilor de curse. Gonea cu spinarea încovoiată și capul aplecat. Pentru cărți nu folosea o curea, ci o servietă pe care n-o purta el însuși. Cădea în grija lui Buz, care i-o înmîna de dimineață în fața ușii ultimei clase și o lua în primire după terminarea cursurilor. Se întîmpla, uneori, ca din pricina aceasta să piardă o oră în plus, dar paguba n-avea nici o importanță, de vreme ce și așa îl urma pe Teo ca o umbră. Clamor i-ar fi preluat cu plăcere însărcinarea, dar Buz, gelos pe el de la început, n-ar fi îngăduit. Cel puțin în această privință Teo îl prefera pe Buz, spunînd : „Buz e prost și punctual. Sînt două însușiri care se întregesc una

pe alta — tu, însă, Clamor, ești prost și nepunctual. Cînd te văd, m-apucă amețeala."

Lui Teo nu-i plăcea să poarte altceva decît arme, voia să aibă mîinile libere. „Aici îl am pe Buz, la Cairo l-am avut pe Omar, iar mai tîrziu voi avea pe alții, oriunde-oi pribegi. Oameni ca mine sînt întotdeauna slujiți." Aici, în orice caz, băieții se înghesuiau în jurul lui, chiar dacă îi trata rău. Era și cu mult mai vîrstnic decît ceilalți. Clamor se socotea fericit că se cunoșteau din sat, iar acum se aflau împreună la profesor ; altminteri, Teo nici nu l-ar fi observat.

Servieta era dintr-o piele bună și avea un desen ștanțat, Teo o adusese de departe. Și ghiozdanul lui Clamor era din piele, dar garnisit cu blană de focă. I-l dăruise morarul Braun, cînd începuse școala la Oldhorst. Darul mai cuprindea o tăbliță de ardezie cu cadru de lemn, un burete și un condei. Un dar frumos — dar aici ghiozdanele nu erau la cinste. Dealtfel, încă din clasele pregătitoare nu se începea cu tăbliță, ci cu maculator și toc.

Drumul de întoarcere de la școală îl încheiau cu o cursă de urmărire. După-amiaza, cînd în piață nu se făceau exerciții militare, își scoteau bicicletele și mergeau în cerc. Îi cunoșteau pe nume pe cicliștii de curse, care alergau pe pista supraînălțată în trena motocicletelor grele, și se ciondăneau între ei în legătură cu posibilitățile și perspectivele favoriților lor.

Clamor se uita cu plăcere cum se rotesc și zboară pe asfalt pe bicicletele sclipitoare ca

fulgerul. Şi la Oldhorst îi admirase pe fiii de ţărani şi de domni călări pe „biciclu“ — drumurile de ţară erau înguste ca nişte dungi albe, dar tari ca piatra şi bune de mers pe roţi.

A avea o asemenea bicicletă fusese multă vreme dorinţa lui arzătoare, dar se ferise să şi-o exprime sau chiar să şi-o destăinuie aluziv, fiindcă l-ar fi amărît pe tata, care nu i-o putea îndeplini. Şi rotirea aceasta în jurul unor ţeluri de neatins, ca aici în jurul visului de a avea un prieten, se adăuga mîhnirii ce-i umbrea sufletul.

Acum, cînd frunzişul începea să prindă culori, din pîrîul Beeke urca adesea ceaţă. Era ca şi cum în jurul său s-ar fi întins o mantie; se simţea mai în siguranţă. Ce-i drept, nu putea să vadă prea departe între tufele de gard viu, dar nici el nu era atît de uşor observat. Cînd auzea paşi, putea să se tragă de-o parte şi să iasă din drum. Aşa înainta de-a lungul împrejmuiturii pipăind.

Pîrîul Beeke tăia de-a curmezişul drumul cam la capătul acestuia, acolo unde începeau din nou casele. Ducea o apă cafenie, domoală, curgînd pe un fund mîlos. Clamor îşi făcuse obiceiul să se oprească pe puntea de lemn, pentru ca, rezemat de balustradă, să-şi aţintească privirea spre oglinda tulbure. Cînd trecuse pe-aici prima dată, aşadar în a doua zi de şcoală. văzuse un grup mic de bărbaţi care trebăluiau jos pe mal la o schelărie înaltă, un fel de spînzurătoare. La răstimpuri, răsuna unul din acele zgomote neplăcute, ca un geamăt, iar

o greutate mare se ridica pe piloni. Cînd ajungea în vîrf, trasă cu cablul, se desprindea cu o detunătură însoţită de un jet de aburi şi cădea şuierînd. Totul se repeta ca o inspiraţie şi expiraţie uriaşă.

Soneta, maşina folosită pentru a înfige în sol pilonii cu capătul protejat de un fel de cască, îl umplu pe Clamor de o spaimă teribilă. Avea impresia că e de faţă la o execuţie. Deşi totul dispăruse chiar a doua zi, spaima dăinuia în el ori de cîte ori mergea pe acest drum. Greutatea aceea îl ameninţa necontenit; putea să se repeadă în jos, zdrobitoare, oriunde, într-un loc pe care el nu-l cunoştea. Era cu putinţă s-o declanşeze printr-o mişcare nechibzuită, poate chiar doar printr-un gînd. Îl apăsa necontenit; adesea, aproape că-l atinsese.

Trebuia să parcurgă trei porţiuni de drum, unde pericolul creştea: acestea erau delimitate de piaţa grenadirilor, filatura, casa de corecţie.

Cînd, apăsat de ghiozdan, cobora treptele, spera ca în piaţă să nu se facă exerciţii militare. Acesta era un caz fericit; de cele mai multe ori auzea de departe tobele şi trompetele muzicii militare. Atunci, piaţa era plină de grupuri care stăteau nemişcate sau erau puse să mărşăluiască pe întinderea ei. Colegii priveau cu plăcere spectacolul. Mai ales Buz aproape că nu putea fi desprins de-acolo; îi cunoştea după nume pe toţi ofiţerii, chiar şi pe mulţi dintre subofiţeri şi plutonieri. Ştia perfect însemnele, pînă la ultimul nasture.

Domeniul cel mai apropiat de casă aparținea teribilului sergent Zünsler. Acesta era un omuleț ca o marionetă, un diavol țopăitor cu barbă mare roșie ; la guler purta trese late și de fiecare parte un nasture de aur. Comenzile lui răsunau pînă la cealaltă latură a pieței, unde se înălțau casele cele noi ; era aproape de neînțeles cum dintr-un trup minuscul putea să iasă o asemenea voce. Zünsler dorea ca și oamenii săi să zbiere de parcă s-ar fi aflat pe puntea unui vas în timpul unei furtuni pe mare. Era nemaipomenit cînd preda teorie, atunci stătea departe de pluton și, ținînd mîinile la spate, bubuia, de-o pildă : „Grenadir Knospe — m-ai înțeles ?" Cel întrebat pocnea călcîiele și urla cu o voce de urs : „Înțeles, dom' s'jent !" Dar Zünsler ducea mîna la ureche, ca și cînd n-ar fi auzit nimic.

Clamor tresărea de spaimă cu deosebire cînd Zünsler anunța un atac de cavalerie. Îndată după aceea, sergentul ordona grupelor să schimbe fulgerător frontul, așezîndu-se în linie, iar grupa din față să se lase într-un genunchi. „La ochi arm' !" „Foc !" — comanda el apoi. Înainte de comandă, făcea o mică pauză : „Băieți — îi lăsăm să vină aproape de tot." Din salvă nu se auzea, ce-i drept, decît pocnetul sec al percutorului, dar și acesta era destul de îngrozitor. Ca în fața unei băi de sînge adevărate, Zünsler își mîngîia satisfăcut barba roșie.

Mai rău încă era cînd sergentul exersa cu trupa un atac în ordine strînsă. Atunci, plutonul venea în pas alergător de departe, în formație compactă. Baioneta era fixată la arme, lama ei scînteia. Cînd se ajungea la inamic, Zünsler striga „Ura", iar strigătul său se prelungea, ca și cum ar fi aprins o rachetă sau ar fi declanșat o avalanșă ce pornise la vale. Atacul era irezistibil, era zdrobitor, era capodopera lui Zünsler. Ori de cîte ori sergentul exersa un atac la baionetă, căpitanul asista și el. Se oprea în loc chiar și maiorul von Olten, cînd se întorcea de la castel spre casă. Și pe Teo îl amuza Zünsler. Îi spunea „Micul Zaches"[1], ca unul ce era inepuizabil în a găsi porecle năstrușnice. Teo stătea cu Buz la fereastră și privea de-acolo. Buz era de partea cavaleriștilor — : „Cînd or ataca ăi cu cap de mort, n-are decît să mugească ăsta cît de tare o vrea." Fiindcă — era și aceasta una din vorbele lui obișnuite — „cavaleria nu se scapă-n nădragi !"

Soldații atacau cu fața rigidă și cu gura căscată înapoia baionetelor. Clamor știa că nu le e îngăduit să depășească perimetrul pieței ; se opreau la bordura de piatră. Totuși îl trecea de fiecare dată un fior, ca pe unul în primejdie să fie înțepat cu baioneta. Ciocanul se prăvălea în jos, îl atinsese.

După ce Clamor cotea printre împrejmuiturile de gard viu, se deschidea îndată, spre stînga, un drum lateral cu un indicator de forma unui braț întins : „Spre filatură". Poteca era îngustă și cotită ; fabrica, la care ducea,

[1] Personaj al unui basm de E. Th. A. Hoffmann *(n. tr.)*.

nu se vedea. Filatorii veneau și plecau pe strada cea mare ; aici se petreceau numai lucruri secundare. Aceste lucruri erau de cele mai multe ori de natură enigmatică și aproape întotdeauna primejdioasă.

Cîteodată, Clamor era nevoit să parcurgă drumul cu gard viu și în amurg, fie cînd soția profesorului îl trimitea la repezeală după cumpărături, fie cînd se întorcea de la arest. Iarna, după ce dădea înghețul, ucenicii își făceau pe povîrnișul grădinii lui Unger o pîrtie. Se cățărau unul după altul pe pantă și-și dădeau apoi drumul la vale, cu brațele întinse în lături, pe fîșia de gheață netedă ca oglinda. Era o distracție plină de larmă.

Tinerii filatori purtau jachete grosolane, fără guler și cravată, cizme scurte și șepci dintr-o pînză de culoare închisă. Înjurau și erau în semiîntuneric de o veselie care-l înspăimînta pe Clamor. Dădeau fără nici o jenă drumul la vînturi, ba mai și se făleau : Mă, băiete — asta-i de-un chil, de zece chile sau chiar de cinci-zeci de chile. Proviziile nu le lipseau, fiindcă hrana lor de fiecare zi consta din varză, mazăre sau fasole. Își mai permiteau poate și cîte un rachiu.

Calmor era bucuros cînd reușea să se strecoare pe lîngă ei nevăzut, căci, dacă-l observau, se legau de el. Îl bombardau cu bulgări, îi vîrau zăpadă după guler, sau îi puneau întrebări la care era cel mai bine să nu răspunzi, fiindcă înapoia lor se ascundea o agresivitate abia tăinuită. Oricum, ieșeai în pagubă.

Se întîmpla ca, la trecerea lui, ei să fi plecat ; atunci, pîrtia era goală. Clamor își lua îndrăzneala să se dea de cîteva ori pe ghețuș ; dacă izbutea s-o facă fără să cadă, îl încerca un simțămînt minunat. Așa trebuia să fie și pe bicicletă. Îl atrăgea orice mișcare ce asigura o înaintare ușoară, chiar dacă nu putea s-o stăpînească.

De ce, gîndea Clamor, nici ucenicii ăștia nu mă pot suferi — sînt ei mai buni decît mine ? Dar ce înseamnă „mai bun“ pentru cineva care n-are nici un loc al lui, nici stare ? La urma urmelor, el nu era mai bun decît ei, nici nu voia să fie mai bun. Ei erau mai puternici decît el și-și trăgeau puterea din aceea că erau solidari. Îl îmbrînceau. I se întîmpla cu ei la fel cum se petreceau lucrurile și cu băieții de familie — nu se afla în rînd cu ei. Își dădeau seama de acest lucru de la întîia privire, cînd el abia se apropia. Cu Buz se petrecea altfel ; într-o clipită, acesta se și tutuia cu toți. Chiar dacă nu făcea parte dintre ei, se afla în rînd cu ei. Era o deosebire. Dar el, Clamor, rămînea singur.

Într-o dimineață, foarte devreme, Clamor auzi rîsete și strigăte. Pe drumul lateral stăteau trei filatoare cu fața palidă și părul răvășit. Erau și cîțiva bărbați. Una dintre femei se ținea agățată de celelalte. Rîdea și striga, de parcă ar fi ieșit de la casa de nebuni :

— O, Trude — sînt turtă !

Cealaltă se clătina ; stătea cu picioarele pe tivul fustei, avea bluza sfîșiată și sînii îi atîr-

nau afară. A treia îmbrățișase stîlpul indicatorului ; vomita și-și murdărea rochia. Unul dintre bărbați venise din grădină și ținea în mînă o furcă.

— Muierile astea sînt criță și nici măcar nu le e rușine ! Ar trebui duse la zdup.

Altul adăugă :

— Și-au bătut joc de ele și pe urmă le-au azvîrlit în stradă. Se vede limpede. Și-au pus fustele pe dos.

Iar un al treilea :

— Ar trebui bătute cu biciul. Dar mai întîi puse sub un duș strașnic.

Cel de-al treilea era calfa de măcelar de la Ferchland ; purta pe umăr o covată de lemn, acoperită cu o pînză albă. O ținea cu mîna stîngă și-și bălăbănea cu încîntare dreapta. Apoi îl zări pe Clamor și-i spuse :

— Ce caști tu ochii aici ? Cară-te la școală !

Clamor fu bucuros s-o șteargă ; se pregătea o nenorocire.

Mai rău încă a fost într-o dimineață, cînd un grup de bărbați închidea intrarea ; îl priviră pe Clamor de parcă le-ar fi fost dușman. Polițistul postat la oarecare distanță lîngă povîrnișul grădinii lui Unger îi aruncă și el, cînd trecu, o uitătură mînioasă. Ceva mai departe se opriseră alți bărbați ; Clamor auzi cîteva fraze care-l impresionară adînc, deși nu prea le înțelese.

— La filatură nu se lucrează.

— Se zice că în cazarmă s-au distribuit cartușe.

— După mine, n-au decît să nici nu mai înceapă lucrul.

Vorbele din urmă le spusese omul cu furca. De data aceasta ținea în mînă un hîrleț.

Ca mai în fiecare dimineață trecu pe-acolo și maiorul von Olten, un domn prietenos. La început, după obiceiul său din Oldhorst, Clamor îi salutase pe toți cei întîlniți în drum. Maiorul îl oprise și-l lăudase pentru politețea lui. Îi pusese cîteva întrebări. Acum, ori de cîte ori Clamor își scotea șapca, îi răspundea cu o clătinare din cap, ducea și mîna la coif. Purta coif, fiindcă făcuse de gardă la castel. După gardă, se întorcea la cazarmă prin piața grenadirilor. Și locuința lui se afla în piață.

Cînd maiorul se apropie, polițistul luă poziția de drepți. Von Olten îi puse cu voce scăzută cîteva întrebări, apoi se îndreptă spre grupul care bara drumul lateral și care acum tăcuse.

Se întoarse spre un tînăr, iar Clamor îl auzi spunînd :

— Berthold — de la dumneata m-aș fi așteptat cel mai puțin să te găsesc aici — doar ai fost unul dintre cei mai buni din companie. Știi cît de ușor ne-am fi înțeles.

Cel apostrofat luă poziție de drepți :

— Domnule maior, aici nu e vorba de o treabă de serviciu. Aici e vorba de pîinea zilnică.

Ceilalți aprobară dînd din cap.

— Dar știi ce greu o scoatem la capăt cu concurența celor din Lodz și Manchester.

— Tocmai în privința asta vrem să schimbăm lucrurile, domnule maior.

Maiorul ridică din umeri :

— Nici eu nu stau pe roze și nu vă invidiez, desigur, pentru ceea ce cîștigați. Dar nu faceți prostii.

Salută și, cînd fu gata să plece, se mai auzi din mijlocul grupului :

— Împăratul de ne cheamă... punem toți mîna pe armă !

Pe drumul lateral, amenințarea nu era atît de fățișă ca în piață, dar tot te stăpînea neliniștea. Chiar dacă aici nu răzbătea nici un zgomot, Clamor se simțea apăsat de îngrijorare ; în atmosfera locului plutea nenorocirea.

Ceva ostil te amenința apoi în împrejurimile închisorii. Și această clădire se afla dincolo de grădini ; slujea mai degrabă ca o casă de corecție pentru vagabonzi, trîntori, bețivani și mici infractori de tot soiul. Deținuții erau duși la lucru, sub o supraveghere sumară, în oraș și grădini. Uneori, făcea haltă aici și cîte un transport pentru închisoarea din Celle.

Odată, Clamor văzu un om venind în fuga mare spre el. Altul alerga după acela și-l prinse tocmai cînd ajunseseră lîngă băiat. Urmăritorul îl înhăță de mînecă pe fugar și-l zgudui cu brutalitate.

— Ah, derbedeule, golanule... vrei să-mi pierd pîinea ? Las' că ți-o plătesc eu.

Clamor fu izbit de faptul că cei doi bărbați semănau foarte mult unul cu altul — amîndoi erau trupeși ; aveau fețele roșii ca racul și gîfîiau, de parcă era gata să-i lovească dambla. Și șepcile le erau la fel, numai că aceea a paznicului avea cozoroc. Paznicul purta însă un veston verde de uniformă, spre deosebire de celălalt, care era îmbrăcat într-un halat. Fugarul își trăgea cu greu răsuflarea și nu putea să scoată nici un cuvînt. Holba speriat ochii la omul în verde, ca un iepure de casă înhățat de ureche de-un cîine.

Între timp se apropiase un domn care purta un surtuc de pînză gri cu revere și un melon maro. Și acela avea o burtă impunătoare. Văzîndu-i pe toți laolaltă, Clamor găsi că și faptul acesta le da celor trei o anumită asemănare.

Domnul își scoase *pince-nez*-ul, de care atîrna o panglică neagră, îl strînse și-l vîrî în buzunarul vestei, zicînd :

— A vrut s-o șteargă, domnule paznic ? Așa ceva nu-i chiar atît de simplu la prusaci. Asta-i o poamă bună — i se citește pe față.

Clamor fu uimit că la oraș, aproape ca în Oldhorst, toți păreau că se cunosc între ei, căci paznicul, răspunzînd, se adresă domnului numaidecît cu „domnule secretar" :

— Nici nu știți ce necazuri avem cu ăștia. Ziua și noaptea e nevoie să fim cu ochii în patru. Și-apoi mai trebuie să-i tratăm și cu mănuși.

Domnul nu părea că se grăbește ; stînd locului tihnit, aproape la fel ca domnul Bayer, cînd se pieptăna, scoase o tabacheră.

— Ei, ia vîră-ți una din astea în gură, două la cinșpe — și-ai să vezi că toată treaba arată numaidecît altfel.

Paznicul își puse țigara la păstrare în șapca pe care și-o așezase din nou pe cap.

— Mulțumesc, domnule sicritar — da' nu în timpul serviciului.

După cum se părea, domnul voia să mai savureze nițel situația. Se uită la deținut, ținînd capul puțin aplecat :

— Ăsta voia poate să se ducă la noapte pe la dame... la urma urmelor, e de înțeles.

— Da' de unde, voia doar să se-mbete, pramatiile astea nu se gîndesc la nimic altceva. Beau pînă și lac de mobilă. Abia s-au eliberat, că iar intră la zdup.

Domnul continua să țină în mînă tabachera. Apoi spuse pe un ton familiar :

— Bine, bine, domnule vagmistru. Dar să nu-i dăm și lui una ? Una de șapte jumate ?

— Da' eu n-am văz't nic.

Omul cel gras făcu ochii mari, și poate mai puțin din pricina țigării — aproape ca un copil care vede un balon. Apoi se despărțiră, domnul luînd-o spre slujbă, Clamor spre școală, iar în direcția opusă; paznicul, ducîndu-și prada de încheietura mîinii.

De neuitat fu și dimineața aceea, cînd trecură deținuții. Își petrecuseră noaptea în casa de corecție și erau duși la gară. Mai înainte ca micul convoi s-o cotească pe drumul cu gard viu, Clamor auzi de departe o voce care-l înspăimîntă.

Oamenii mergeau cîte doi, lipiți unul de altul ; erau îmbrăcați în bluze vărgate și-și țineau capul plecat. Erau flancați de polițiști. În frunte mergea unul cu sabia scoasă ; alți doi formau ariergarda. Vocea sălbatică venea de la un paznic uriaș, care dădea roată transportului ca un cîine de stînă. Era mai înalt și mai voinic decît toți ceilalți și avea umerii cît un dulap. Coiful, ținut de curele împodobite cu solzi de alamă, îi atîrna pieziș peste fața bărboasă. Fața uriașului ardea, iar ochii i se rostogoleau, ca și cum ar fi căutat în univers o victimă ascunsă, sau ceva care s-o înlocuiască.

Clamor rămase încremenit și se lipi cu spatele de gardul viu al grădinii lui Unger. Vedea de departe : insul era periculos ca un taur înnebunit de furie. Dar paznicul îl zărise și se repezi la el. Strigă :

— Fă loc — dă-te-napoi ! — deși Clamor era singur acolo și stătea departe de deținuți.

Vocea fu înspăimîntătoare, iar odată cu ea îl izbi un iz de sudoare, rachiu și turbare ca dintr-un țarc de cîini. Îi urmă o izbitură puternică în piept. Clamor căzu pe spate în tufiș și rămase întins între spini, pînă cînd convoiul trecu. Abia mai tîrziu văzu că-și pierduse șapca și i se sfîșiase cămașa.

Deși această întîlnire fusese cea mai rea din toate, îi împovără sufletul mai puțin decît aceea cu bietul bețivan. De data asta fusese lovit el însuși, și astfel i se părea că ispășise cel puțin o parte din vină.

La capătul drumului mărginit de gard viu, Clamor întîrzia întotdeauna puţin pe punte, ca să privească apa tulbure. Priveliştea îl liniştea, îi insufla un sentiment de împăcare. Ciocanul pneumatic, care-l îngrozise în a doua zi de şcoală, dispăruse de mult. Acum, ajunsese din nou pînă la punte, chiar dacă foarte aproape de el căzuse o izbitură. Chiar şi lovitura de pumn abia-l atinsese.

Pîrîul Beeke părea încremenit, ca şi cum ar fi fost din sticlă topită. Era înconjurat de tulpini de trestie, în vîrful cărora atîrnau flamuri cafenii. Jos, erau culcate şi frunze, parcă pictate pe o oglindă. Cele mai multe erau ascuţite, ca nişte lame de lance, iar printre acestea pluteau altele late, în formă de inimă. Cele din urmă aparţineau unei buruieni pe care Clamor o cunoştea de la iazurile mlăştinoase din Oldhorst; tatăl lui îi spusese că se numeşte „şopîrlăiţă". Cu florile ei albe erau împodobite vara coroanele funerare. Toamna, frunzele deveneau ţepene ca nişte peceţi din lac roşu ca sîngele.

Pe punte, Clamor era pîndit întotdeauna de pericolul de a uita de ceas, chiar dacă aveau prima oră cu Hilpert. Atunci cînd privea în jos peste parapet, nu numai apa, ci şi timpul se oprea parcă în loc. Culorile deveneau mereu mai intense, ca şi cum s-ar fi apropiat din adînc, desprinzîndu-se de lucruri. Pînă şi cafeniul mocirlos al pîrîului se făcea transparent. Oglinda de sticlă începea să se topească, se trezea o nuanţă de violet, cu care urca un miros de vanilie.

Apa era bogată în taine, bănuite în vîrtejuri şi în dungile ce o străbăteau. Poate că mişcase din aripi un peşte mare. Odată, deasupra stufărişului plutea un nor de argint. Se treziseră efemeridele din somnul lor de pupe şi dănţuiau legiuni întregi în aer. Puntea se şi acoperise de leşurile lor. ca de un pospai de zăpadă.

Altădată, lumea se înghesuise la parapetele podeţului ; se întîmplase ceva rău. Jos, în apă, lunecau peşti în număr mare — încremeniţi, de parcă un vrăjitor i-ar fi atins cu bagheta magică. Erau neînsufleţiţi ; obleţii şi crapii îşi arătau flancul lat, ţiparii şi ştiucile, burta albicioasă. Jos, tropăia un bărbat încălţat cu cizme lungi pînă la şold, care scotea peştii din apă cu o plasă. Îi azvîrlea peste umăr într-o coşarcă. Se întîmplase din pricina filatorilor.

Clamor trecu, strecurîndu-se ; era bucuros că pescarul nu-l zărise. Altminteri, şi-ar fi recunoscut vina, şi cu toţii s-ar fi năpustit asupra lui. Visase adesea ceva asemănător. De aceea erau bune zilele de toamnă cu ceaţa lor.

PĂIANJENII

Da, ciudate şi periculoase erau lucrurile pe drumul cu gard viu. Curînd, lui Clamor ajunse să i se pară că i le-a povestit pe cale o voce, sau că doar le-a visat. Rămîneau crestate pe el ca nişte răni care nu se cicatrizau şi se deschideau mereu. Ceva nepotrivit intervenea într-o ecuaţie de nerezolvat. Între somn şi tre-

zie îl făceau să tresară strigătele unei păsări ce se rătăcise deasupra mării. Imaginile nu se lăsau alungate, chiar cînd își astupa urechile și închidea ochii. Reveneau mereu — mai ales atunci. Dar de ce-l apăsa oare povara lor ?

Revedea ochii plini de spaimă ai omului celui gras care-și trăgea anevoie răsuflarea. Oricît ar fi gîfîit acela, nu mai avea nici o scăpare. Era prins. Pretutindeni amenințau curse, lațuri, capcane de fier și ciocanul care se prăvălea.

Ca să vînture în gînd toate acestea, Clamor căută o ascunzătoare cît mai tăinuită. Se așeza pe o treaptă a scării care ducea la pod și era aproape nefolosită. Mai în siguranță se simțea în closetul aripii părăsite, către care ducea un culoar pustiu. Acolo putea să se zăvorască. Pensiunea era spațioasă, mai înainte de Martin Luther adăpostise călugări. Profesorul știa lucruri urîte despre vremea aceea.

Closetul era îngust ; avea pereții tapetați cu ziare. Peste ziare se văruise ; în unele locuri transpăreau literele. Clamor descifra titluri ca : *Prizonier la Kassel,* iar dedesubt : *Împăratul la palatul Wilhelmshöhe.* Împăratul era Napoleon cel rău. Pe margini, ca și pe ușa de lemn, băieții aflați în pensiune scriseseră versuri și schițaseră desene. Se repeta peste tot rombul îngust despărțit în două de o linie ; cineva mîzgălise niște capete de bărbați, punînd fiecăruia un penis în loc de nas. Unul purta o barbă mare ce semăna cu aceea a profesorului. Dedesubt era scris „Rübezahl“ [1]. Erau notate

[1] Personaj din basmele germane *(n. tr.).*

și confesiuni — ca, de pildă : „Au, fir-ar — am apucat iapa de țîțe“. Asta nu putea fi decît Buz.

Scaunul era acoperit de un capac rotund cu un bumb de lemn. Clamor l-a ridicat o dată, dar pe urmă nu s-a mai atins de el. Acolo jos erau puse paie, care de umezeală și murdărie duhneau înțepător. Doi șobolani se jucau într-o rază de soare. Clamor lăsase repede capacul, ca și cum ar fi deschis un cabinet în care se petrecea ceva lugubru. Pretutindeni se aflau asemenea văgăuni ; erai despărțit de ele numai printr-o scîndură fragilă. Nu trebuia să descoperi ceea ce se întîmpla acolo jos. Poate că nu avusese decît o vedenie, căci, deși l-a căutat, n-a găsit locul unde putrezeau paiele. Clădirea era mare, — iar planul ei greu de descurcat, dar fantomatice i se păreau lui pînă și lucrurile întîlnite pe drumul spre școală. Acesta era un vis care se înlănțuia în imagini.

În colțurile closetului își avea sălașul păianjenul-cu-picioroange. Nu era mai mare decît o fasole cu bobul mașcat, dar avea picioare care depășeau lățimea palmei. Clamor, șezînd acolo în tăcere și reflectînd, îl vedea cum își ia îndrăzneala să iasă la iveală și să alerge pe perete : o vietate nemaipomenit de sperioasă, căci, dacă doar întindeai mîna, își desprindea din coapsă unul din picioarele lungi și se-ndepărta, fugind cu celelalte. Piciorul desprins rămînea pe loc și zvîcnea încă multă vreme, ca și cum ar fi fost viu. Lui Clamor îi părea atunci rău că

speriase gîngania. Cunoștea mișcarea aceasta, deoarece în primele ore, cînd simțea că ochii domnului Hilpert se-ndreptau spre el, piciorul lui începea să zvîcnească la fel ca la acest păianjen. În acea clipă nici măcar n-avea nevoie să vadă ochii domnului Hilpert.

Din cauza păianjenilor, ceilalți evitau locul, cu excepția lui Buz, căruia nu-i păsa de ei și avea motivele sale pentru care se simțea bine aici. Mai venea și Paulchen Maibohm, să se ferece, cînd directorul adjunct Zaddeck îl chema la meditație. Paulchen era unul dintre cei mai bogați băieți, totuși singur și el, dar numai pentru cîteva luni. În curînd trebuiau să se întoarcă părinții lui; erau plecați într-o călătorie în jurul lumii. Număra zilele, ceasurile pînă atunci. Cînd trebuia să se prezinte la directorul adjunct, nu mînca la prînz și-și gîfîia — aceasta-i expresia potrivită — orele printre păianjenii-cu picioroange. Venea apoi nepregătit, dar, așa cum își dădea seama confuz, întocmai cum îl aștepta domnul Zaddeck. De cele mai multe ori, directorul adjunct îl chema către seară.

Paulchen era ca și ceilalți o natură sociabilă. Cu toții căutau singurătatea numai cînd aveau necazuri, se socoteau năpăstuiți, erau izgoniți. Clamor însă se simțea mereu năpăstuit; se văzuse de la început izgonit. De aceea și venea întotdeauna aici, deși Teo i-o interzisese: „Știu eu ce faceți voi acolo."

În mica celulă, vara era foarte cald — mirosea a var și a ziare vechi, a lemn, care scîrțîia de căldură, și a hazna. Toate aceste mirosuri care se amestecau aveau ceva pălit, prăfuit, ca și cum s-ar fi ridicat dintr-un sipet; aminteau și de altele — de pildă, de pădurile și de grajdurile din Oldhorst. Timpul se scurgea mai pe îndelete.

Un loc rău — totuși mai bun decît lumea. Aici putea să-și rumege gîndurile. Ceea ce-l apăsa, îl copleșea erau imagini, nu probleme. Și din nou vedea ochii omului celui gras, care-și trăgea sufletul, ținut de încheietura mîinii de către paznic. Imaginea revenea mereu, mereu — nu putea s-o alunge. Era o încercare mai grea încă decît ecuațiile și construcțiile din orele de matematică ale lui Hilpert. Cum putea fi oare rezolvată — ce era de făcut?

Poate că ar fi trebuit să se arunce în genunchi înaintea paznicului, să-l implore? Dar paznicului nu-i era îngăduit să-l lase liber pe om. Sau să-l fi izbit, pentru ca prinsul să-i scape? Pînă și ideea era de necrezut — i s-ar fi potrivit lui Teo. Teo era un domn, și asemenea lucruri nu-i tulburau liniștea, ci mai curînd îl amuzau. Lui însă, lui Clamor, lucrurile îi întorceau latura lor umbrită.

Dacă ar fi venit cineva și ar fi spus: „Clamor, sări în apă", sau chiar „Sări în foc" — ar fi făcut-o. Avea însă nevoie de un ordin. Asta rămînea vina lui. De aceea veneau ei să-l acuze: omul cel gras care-și trăgea răsuflarea, fata care fusese despuiată, filatorii care se temeau că-și pierd pîinea, deținuții.

Vîntura aceste gînduri, pînă cînd îi dădeau lacrimile și începea să plîngă.

SERVICIUL RELIGIOS

Acesta era drumul mărginit de gard viu, cu spaimele lui ; rareori se întîmpla cîte ceva plăcut. Cînd îl întîlnea, maiorul îi adresa întotdeauna cîteva cuvinte. Maiorul era bucuros să audă povestindu-i-se despre viața de la țară ; îl întreba despre Oldhorst, despre moară și despre grajduri, apoi dacă nu cumva Clamor ar vrea să se facă soldat ; la răspunsul afirmativ al băiatului, spusese : „Asta-i foarte bine !"

Prietenoasă era și bătrîna care-și avea grădinița acolo unde cotea drumul spre filatori. Se punea în mișcare devreme, iar cînd trecea Clamor îl saluta peste gard dînd din cap. În grădinița ei se afla o colibă, cam cît o gheretă. Acolo-și păstra uneltele și coșurile cu fructe. Un păr care umbrea coliba dădea rod foarte bogat. Cînd se coapseră fructele, bătrîna îl chema înăuntru printr-un semn pe Clamor și-i umplea șapca. Perele aveau o pieliță subțire, cu mici pete cenușii ; erau mici și aveau un gust delicios. Nici la Oldhorst nu existau astfel de pere, deși fructele morarului Braun erau vestite. În vreme ce mergea alene spre punte, Clamor mînca o pară după alta, cu sîmburi cu tot. La punte, trebuia să-și pună din nou șapca în cap. Nici chiar prima dată, nu fusese mirat de dar ; avea impresia că o cunoaște pe bătrînă de multă vreme.

Dar întotdeauna era bucuros cînd ajungea la punte. Ca să reușească aceasta, rostea la răstimpuri pe drum mici rugăciuni. Seara și dimineața spunea *Tatăl nostru,* pe care-l prelungea prin rugăminți proprii. Rugăciuni se spuneau și înainte și după masa de prînz și cină — profesorul indica de fiecare dată pe cel ce trebuia să le rostească, așa cum se obișnuia la el de multe generații de elevi aflate în pensiune. După rugăciune, băieții trebuiau să-și dea mîna ; profesorul le ura „Poftă bună" și-și mîngîia barba.

Luni dimineața, săptămîna începea cu un scurt serviciu religios, pentru care profesorii și elevii se adunau în aulă. Se intonau două cîntece. Directorul Blumauer rostea un text scurt. Urmau diferite comunicări și rugăciunea.

Solemnitatea dura douăzeci de minute, pe care Clamor le întîmpina cu bucurie. Aceste minute dădeau relief programei săptămînale, așa cum porțiunile înnegrite cu tuș împodobesc și înviorează un desen. Poate că așa ar fi trebuit să fie toate orele. Numai la domnul Mühlbauer era încă mai frumos.

O excepție făcea ziua cînd se distribuiau atestatele. Atunci domnea o atmosferă de tribunal. Directorul citea din caietele claselor superioare notele la „Silință" și „Conduită". Pentru conduită, nota maximă, unu, constituia regula ; directorul o rostea cu bunăvoință. La doi, tonul său devenea sensibil mai sec, iar la rarii trei, suna de parcă domnul Blaumer ar fi zărit o insectă tîrîndu-se pe catedra lui. O singură dată s-a depășit și treiul ; cînd directorul a strigat numele lui Ruge, elev în ultima clasă, Clamor și-a dat seama chiar după voce că

se anunța o nenorocire. Se ridicase atunci în picioare un tînăr în veston bine croit ; pe frunte îi atîrna o șuviță de păr negru. Cu toții, profesorii care ședeau pe scaune în spatele directorului și elevii de la prima pînă la ultima clasă, își ațintiseră privirea asupra lui Ruge. După o pauză lungă, veni înfricoșătorul : „Conduită... patru !"

Ceva din scena aceasta îi amintise lui Clamor de propria-i situație, deși înțelesul scenei îi scăpase ; nu pricepuse mișcarea indolentă cu care elevul din ultima clasă își netezise șuvița de pe frunte — aproape ca un dirijor. Și Ruge era absent. Directorul parcă s-ar fi răfuit cu o umbră.

Lui Clamor îi plăcea solemnitatea religioasă și spera că are să se intoneze cîntecul lui Tersteegen „Mă rog la puterea iubirii", cîntecul său preferat. Îl agrea desigur și directorul, fiindcă îl programa deseori.

În acest cîntec erau pasaje care-l mișcau adînc și parcă-l mîngîiau pe creștet.

Doar Ție ce mă-ncerci, stăpîne ceresc,
Eu inima pe veci ți-o dăruiesc.

Erau și alte cîntece frumoase ce se intonau la serviciul religios ; aveau asupra lui un efect cu totul diferit. Cîntecul lui Paul Gerhardt „Alege-ți căile" îi inspira încredere, ca și cum tata s-ar fi întors la el și l-ar fi luat de mînă : „Se va purta în așa fel, încît ai să te minunezi".

Și, în sfîrșit, cîntecul lui Neander : „Lăudați pe Domnul, puternicul rege al onoarei". Cîntecul acesta te smulgea spre înălțimi, în vreme ce „Rogu-mă..." te făcea să cobori. În acest cîntec răsuna un triumf, era o mare limpezime, sunetele se preschimbau în lumină.

Acestea trei erau cîntecele sale preferate ; fiecare trezea în el altă dispoziție. Spiritul i se mișca fie în ape mari, fie pe teren ferm, fie, în sfîrșit, prinzînd aripi, în aer. „Cel ce pe aripi de vultur în siguranță te poartă."

Clamor cunoștea cîntecele încă de la Oldhorst. Nu știa de ce îi sînt dragi ; iubirea nu cunoaște nici un de ce. La cel dintîi i se părea că se contopește cu toți ceilalți, la al doilea că merge ținut de mînă de tata, la al treilea, recunoștea puterea acestuia. La cel dintîi era asemenea tuturor celorlalți, la al doilea, alesul, la al treilea, cel ce recunoaște cu dragoste.

La Oldhorst existau puține cărți, în afară de cele de la învățător și de la pastor. În tinde, pe un raft pe care vara se puneau și strachinile cu lapte covăsit, se aflau lîngă biblie cartea de cîntece și calendarul. Țăranii cunoșteau multe cîntece și le citeau cu plăcere, mai ales cînd erau bolnavi. Atunci ședeau întinși în pat și, ținînd în față cartea, mișcau din buze. Multe versuri le știau pe de rost, mai ales pe cele alinătoare. Le dădeau vigoare în zori, mai înainte ca în grajduri să se pornească larma.

Domnul fie lăudat ; noaptea-i sfîrşită,
Vine îndrăgita dimineaţă,

iar seara tîrziu, cînd stingeau lumina :

Biruit de slăbiciune,
Cînd mă culc în patul meu,
Mă împac cu Dumnezeu.

Cînd boala se agrava, venea superus, pe atunci încă pastor la Oldhorst. Venea după slujbă, păstrînd pe el roba. Morarul Braun trimitea supă pentru bolnav sau o sticlă de vin. Clamor îndeplinea cu plăcere misiunea de sol ; în semiîntunericul unde zăcea moşneagul, domnea o atmosferă paşnică. Bătrînul trudise din greu o viaţă întreagă, acum, chiar dacă îndurînd dureri, îi era îngăduit să se odihnească. Într-o asemenea împrejurare, cîntecele familiare aveau un efect binefăcător ; în linişte, înţelesul versurilor devenea mai limpede.

Bolnavii îi povesteau atunci băiatului despre vremurile de altădată, cînd fusese mai greu, dar şi mai bine decît acum. Copilăria se apropia în acele clipe de ei, precum începutul de sfîrşitul unui cerc — viaţa trecuse ca un vis. Stejarii de lîngă zidul curţii erau de pe atunci bătrîni ; vor mai rămîne în picioare multă vreme. Dar în anii aceia de demult, vîntul încă mai învîrtea aripile morii.

Tatăl lui murise brusc, ca fulgerat. Nu-i fusese îngăduit un răstimp de odihnă, iar fiul simţise atunci cît pierduse şi el însuşi. I-ar fi putut

citi din cărţi şi i-ar fi putut face toate acele mici servicii, cu care sînt înconjuraţi bolnavii. Unui tată îi place cînd fiul se ocupă de el ; se simte mai în siguranţă, cînd braţul tînăr se odihneşte pe umărul său. Atunci, amîndoi parcă ar fi o singură fiinţă. Şi fiul — abia cînd tatăl e neajutorat, se apropie de el mai mult ; de el, care fusese mai înainte atît de intangibil. Acum poate şi copilul să-şi ţină de mînă tatăl.

Fără micile rugăciuni, n-ar fi putut-o scoate la capăt cu drumul pînă la punte ; rugăciunile ţineau departe de el ceea ce putea fi mai rău. Era ca la înot : trebuie să tragi mereu aer, ca să rămîi la faţa apei. Clamor avea o serie de scurte invocaţii, care-i dădeau tărie. Pentru cîteva clipe, îşi simţea pieptul eliberat.

„Cheamă-mă în impasul tău, şi eu te voi mîntui, iar tu să mă preamăreşti.“ Aceste cuvinte îi făceau bine — bine îi făcea şi fraza : „Doamne, fii îndurător cu mine, căci eu zilnic Te chem“.

„Ridic ochii spre munţii de unde îmi vine ajutorul. Ajutorul meu vine de la Domnul, care a făcut cerul şi pămîntul.“ Aici nu existau munţi către care să-şi poată ridica privirea ; capitala era aşezată în cîmpie. Totuşi, rugăciunea era potrivită, gîndea Clamor, dacă se uita în sus spre turnul domului cu lei şi adăuga : „O, Sioane, oraş preaînalt !“, căci el învăţase : „Muntele, care e casa Domnului, va sta cu tărie, mai înalt decît toţi munţii şi decît toate colinele mai măreţ.“

Uneori, striga și : „Aici sînt“, ca Samuel. La superus, trebuiseră să învețe pe dinafară multe cîntece și mulți psalmi ; acestea îi stăteau acum la îndemînă ca o comoară, din care plătea vama pentru drum. Cînd frica se intensifica și-i tăia răsuflarea, se elibera printr-unul din versetele încercate, ca printr-o expirație. Puterea versetelor se vădea îndată : îi deschideau calea.

În cele din urmă ajungea la punte. Dar ce cîștiga prin aceasta ? Doar un răstimp de teamă înaintea judecății. Acum îl amenința pușcăria cenușie cu o sută de uși, orarul și temele ce nu puteau fi niciodată terminate. Acolo ședea la pîndă înfricoșătorul Hilpert, ca un păianjen în plasa lui, care te încercuia fără scăpare, apoi ceilalți profesori, fiecare avînd propriu-i fel de a te urmări. Fiecare, pînă la Mühlbauer. Iar în pauze îl chinuia nepăsarea colegilor, care nu-l socoteau vrednic nici măcar să-l călărească sau să-l bată. Recreația lor era tortura lui.

După ce trecea puntea, iar spaima îl apăsa încă mai tare, îi venea gîndul că nimic nu putea fi adevărat — la urma urmelor, se găsea amestecat într-un joc al cărui înțeles îi rămînea tăinuit. Poate că era fiul unui rege puternic, trimis în acest oraș să cerceteze cum stau lucrurile. Dar de ce doar bănuia acest lucru — de ce nu știa propriu-zis ? Da, gîndea el în tăcere — fără teamă, jocul n-ar fi fost adevărat.

Totuși, în sufletul său dăinuia acest sentiment de înstrăinare : „Ce caut eu aici, cu ce m-am făcut vinovat — cum am ajuns aici ?“

Da, cum a ajuns el aici ? Faptul se putea explica prin felul cum se desfășuraseră lucrurile, totuși rămînea enigmatic. La drept vorbind, întrebarea îl frămîntase încă de la Oldhorst. Se simțea străin nu numai în vreo localitate oarecare, ci în lume. Rareori avea o senzație de ușurare — cînd îl ținea tata de mînă, sus la moara cea veche, chiar atunci cînd uliul striga deasupra pădurilor. Strigătul suna jalnic, dar pădurea-i dădea răspuns. Chemarea și ecoul se armonizau.

După moartea tatălui, lucrurile nu se schimbaseră prea mult ; slujnica preluase conducerea micii gospodării. Curînd, murise și morarul Braun, care-i purtase de grijă ca tutore. Și această nenorocire venise pe neașteptate : un accident la vînătoare. Între timp, pastorul Quarisch devenise superintendent ; mai rămăsese totuși un an la Oldhorst — în parte, fiindcă la superintendență erau în curs de execuție lucrări de construcție, în parte, fiindcă îi venea greu să se despartă de sat. La început se ocupase de treburi locuind tot acolo și circulînd deseori cu trăsura prin ținut. Țăranii îl numeau acum „superus“.

Îndată după înhumarea morarului, superus îl chemase pe Clamor la el. Îl cercetase cu bunăvoință pe băiatul ce sta în fața lui îmbrăcat în hainele lui bune.

— Stai jos, băiete. Trebuie să-ți fac o comunicare importantă : domnul Braun te-a pre-

văzut în testamentul său. Dorința lui a fost să mergi la liceu și, dacă ai să te porți bine acolo, lucru de care nu mă îndoiesc, să urmezi apoi universitatea. Lumea îți va fi atunci deschisă. Ți-a lăsat o moștenire și m-a însărcinat pe mine să-ți port de grijă. Știi că domnul Braun a făcut mult bine și pentru sat și biserică. Să-i fim recunoscători.

Clamor auzi toate acestea fără să se mire. În afecțiunea lui, morarul Braun ocupase locul imediat următor după tata, iar acum știa că trebuie să arate surprindere și bucurie, însă totul se petrecea în așa fel, de parcă el s-ar fi aflat în marginea întîmplării, care-l atingea doar în treacăt. Asta era în firea lui ; ar fi putut să audă, fără să fie smuls din apatia lui, și că i se citește sentința de condamnare la moarte.

Planul de a face din el un domn dăinuia desigur, fără vreo legătură cu testamentul, de multă vreme, căci, împreună cu fiul doctorului și cu cel al arendașului domeniului, Clamor luase lecții de algebră și franceză cu învățătorul, de istorie și latină cu pastorul.

După venirea noului morar, superus îl luase pe Clamor, ca și pe slujnică, în casa lui. Avea în băiatul acesta un elev greu de cap și, pe deasupra, visător, dar care-și dădea osteneala. Ceea ce nu înțelegea, învăța pe dinafară, chiar dacă și-ar fi pierdut pentru asta noaptea. Înainte de toate, căuta să nu-și supere profesorul, dădea o mînă de ajutor în casă și grădină, se arăta vrednic de încredere la făcutul tîrguielilor și întotdeauna politicos față de vizitatorii cărora le deschidea ușa. Ar fi fost pentru pas-

tor un fiu după dorința inimii lui, departe de orice neascultare și de o modestie nemaiîntîlnită. Cu Teo, căruia îi spunea jderul său, nu avusese decît necazuri.

În seara dinaintea plecării, superus îi dăduse lui Clamor ultimele îndemnuri și sfaturi. Slujnica îi făcuse bagajul modest : un cufăraș de răchită, cu vergea și lacăt. Superus îi înmînase cheia, odată cu banii de drum. În plus, îi mai încredințase un pachet pentru fratele său, profesorul, care era aprovizionat de la Oldhorst cu carne.

Superus, în halatul de casă, ședea pe sofa ; îl avea lîngă el pe Clamor și-l ținea cu brațul pe după umeri. Îi turnă din sticla de vin aflată pe masă. Băiatul era speriat și trebuia să i se insufle curaj. Asemenea treceri par la început aproape de nesuportat, mai ales cînd vii de la țară. Dar în curînd va prinde rădăcini și-și va da seama că la oraș e altfel de viață. Va da de profesori buni ; directorul Blumauer a fost educator de prinți și e renumit ca pedagog. De colegi nu va duce lipsă. Băieții de la oraș sînt mai deștepți. O dată pe lună, Clamor va merge la teatru, profesorul are pentru cei aflați la el în pensiune un abonament, pe care-l folosesc pe rînd. La teatru, Clamor îl va vedea pe prinț ; cînd prințul intră în loja sa, toată lumea îl salută ridicîndu-se în picioare. În sala aceea ard mai multe lumini decît în tot satul Oldhorst.

— Iar pentru tine nu-i decît la o azvîrlitură de băț, îl mîngîia superus, mîine dimineață pun să se înhame caii și te duc la gară. La oraș te va aștepta fratele meu. Spune-i unchiule.

Dealtminteri, pensiunea din Piața grenadirilor era în oarecare măsură un mic Oldhorst. Profesorul Quarisch era fratele lui superus; Clamor îl văzuse de multe ori la pastor. Frații semănau unul cu altul și aveau aceeași privire plină de bunătate. Capul profesorului părea însă puțin mai îngust, fiindcă purta o barbă mare. Elevii îi spuneau Rübezahl. Obrajii lui superus erau încadrați de favoriți, cum purtase bătrînul împărat; părul îi era creț, înfoiat. În aceasta consta deosebirea dintre Wilhelm și Friedrich.

Favoriții făceau ca fața clericului să pară și mai rotundă decît era. Odată, la lecția despre războiul troian, venise vorba despre Schliemann, pe care el îl venera, și le arătase imagini, printre care masca de aur a regelui Atreus de la muzeul din Atena; Clamor fusese izbit de asemănare: masca părea un mulaj al chipului pastorului. Aceasta nu era ceva întîmplător.

La predică, atunci cînd ridica glasul, expresia feței pastorului părea severă și hotărîtă. Dimpotrivă, cînd voia să miște inimile, chipul începea să i se înmoaie, parcă prelingîndu-se. Teo avea pentru amîndouă înfățișările cîte o poreclă. Dealtfel, țăranii spuneau: „Ei, i-un pastor fain, da' nu știe a propovădui ghine."

Altfel stăteau lucrurile cu vicarul, care trebuia să fie succesorul său și care ducea o viață de desfrîu — cînd predica acolo sus, îl întrecea. Dar totul era lipsit de har, ceea ce nu scăpa nimănui. Despre acest lucru se mai vorbea încă și astăzi, și nu numai la Oldhorst.

Pensiunea condusă de cîteva decenii de Friedrich Quarisch și doamna Mally își recruta locatarii în bună parte din sat. Cînd cineva din Oldhorst voia să-și trimită băiatul la școala mai înaltă, superus îl recomanda pe fratele său, și nu puțini erau cei ce se arătaseră mulțumiți de rezultate. Clamor va da la profesor nu numai de singurul fiu al lui superus, Teo, care. după trei ani de pribegie, voia totuși să-și ia bacalaureatul, ci și de Buz, băiatul primarului, cu care bătrînul avea, după spusa lui superus, gînduri mari. În afară de cei doi, acolo se mai găsea Friedrike, o slujnicuță de cincisprezece ani, numită pe scurt Fiekchen.

Cei mai mulți veneau la oraș cam necioplIți. Astfel, după cum povestea profesorul, Fiekchen stătuse o oră întreagă în pridvor, pînă cînd el deschisese întîmplător ușa. Întrebată de ce nu apăsase pe butonul soneriei, răspunsese: „D-apăi io m-am tăt zgîit la bunghișorul ăst". Precum se pare, fata își făcuse o idee exagerată despre electricitate. Unele dintre frazele ei deveniseră printre băieții din pensiune adevărate zicale. Odată, cînd doamna Mally avea un cerc de prietene, Fiekchen, trebuind să aibă grijă de copilul unei invitate, nu reuși s-o scoată la capăt și intrase în încăpere, spunînd: „Doamnă profesor, o-nceput să behăie". Altminteri, fata se mișca necontenit cu o sîrguință neobosită din pivniță pînă-n pod, și o făcea cu acea uimire care-i cuprinde pe argații și slujnicele din tablourile gotice la vederea unei minuni. Teo, pe care fata îl adora în taină ca pe un idol, îi spunea „Iapa".

Profesorul obținuse casa aceea mare ieftin, fiindcă urma să fie demolată. În jurul pieței se ridicau clădiri moderne. Numărul băieților primiți în pensiune se menținea în jurul unei duzini ; printre ei se găseau și străini, cîteodată chiar și băieți din oraș — fie pentru că părinții n-o scoteau la capăt cu ei acasă, fie din alt motiv. În afară de asta, erau prețuite orele de meditație, mai ales pentru „slăbămatici". Pentru meditații, elevii din pensiune și externii se adunau spre seară în jurul unei mese lungi și-și pregăteau temele sub supraveghere. Cînd se întîmpla să iasă profesorul, se apucau de pozne.

Doamna Mally, o bună gospodină, era ajutată de o slujnică bătrînă și de una tînără, venită „să învețe", periodic și de o spălătoreasă și o lenjereasă. La bucătărie se gătea o mîncare hrănitoare, „cumsecade". La prînz se serveau trei feluri ; seara apăreau pe masă tăvi uriașe cu tartine. Cînd soseau provizii proaspete de la Oldhorst, se consumau hălci de rasol de porc, șuncă și cîrnați.

Clamor putea fi deci mulțumit cu tot ceea ce privea bunul trai trupesc. Dar și altminteri, în casă domnea o atmosferă plăcută. „Acolo nu prea s-a omorît nimeni cu firea pînă acum."

Superus se ridicase :

— Clamor, ai să răzbești. În privința asta, n-am nici o grijă. Să nu uiți nici să te rogi. „Cheamă-mă la impas." Și ce mai voiam să spun : Ce-i drept, ești mult mai mic decît Teo, dar nădăjduiesc că vei avea o influență bună

asupra lui. Nimănui nu-i convine să se facă de rîs în fața unuia mai tînăr. Are să lucreze împreună cu tine. Dealfel, voi, cei din Oldhorst, dormiți în aceeași odaie — tu, Teo și Buz.

Superus își desfăcuse halatul :

— Și, Clamor : nici o prostie cu chestia asta de jos ! Poate să iasă ceva rău de tot. Departe de ea mîinile, amîndouă mîinile, și pe pătură !

În vreme ce-l privea țintă pe băiat, părul care-i încadra fața părea că se zbîrlește și mai mult. Te treceau fiori. „Ca pe Sinai."

SUPERUS

După ce-l trimisese pe Clamor la culcare, superus se mai plimbă multă vreme de colo pînă colo în încăperea cea mare, unde-și avea cancelaria. Își aprinse o țigară, ținînd-o deasupra sticlei de la lampă ; de pipa de pastor se dezobișnuise din ziua nunții sale. Cînd și cînd se așeza în jilțul său și reflecta.

Peretele era întunecat de rînduri de cărți legate mai ales în negru, printre care ediția în peste cincizeci de volume a bibliei lui Luther, tipărite la Erlangen, apoi periodice bisericești și alte publicații, în colecții de mulți ani în șir. Catastifele bisericești ajungeau pînă la mijlocul secolului al XVII-lea ; ceea ce fusese mult mai vechi arsese odată cu vechea casă parohială,

cînd a pătruns în țară Ossenstern[1]. Un fond modest, folosit cu parcimonie. În locurile libere erau atîrnate tablouri, în parte înnegrite, în parte decolorate: portrete ale unor predecesori în funcție, înveșmîntați în robe, cu gulere plisate, o fotografie de la începuturile acestei arte, reprezentîndu-l pe Spitta[2] în fața superintendenței din Burgdorf, o alta a lui Ludwig Harms în mijlocul unui grup din perioada Hermannsburger[3].

Și superus a cunoscut avîntul, dar cu trecerea anilor imboldul se stinsese. După iluminism, flacăra mai izbucnise o dată ca dintr-un rug stins, dar se mistuise repede. Aceasta se descifra din biografii și chiar de pe chipuri.

Impunătoarele coarne de cerb erau disonante în acest interior. Morarul Braun, un vînător pasionat, pusese mare preț pe acest dar pe care i-l făcuse lui superus. Sub coarne, era un loc curat, ca și cum acolo fusese atîrnată o cadră — tapetul își păstrase culorile proaspete de la început; florile roșii ale modelului străluceau.

[1] Sub conducerea lui Alex Oxenstierna, Suedia a luat în stăpînire, în 1648, părți din Germania de nord *(n. tr.)*.

[2] K. J. Philipp Spitta (1801—1859), teolog evanghelic, autor de versuri pentru cîntece bisericești *(n. tr.)*.

[3] Misiunea Hermannsburger a fost întemeiată în anul 1849 de teologul evanghelic Ludwig Harms (1808—1865), cu scopul de a face prozeliți mai ales în Africa *(n. tr.)*.

Am procedat oare așa cum trebuie cu băiatul ăsta? Trebuia să-i vorbesc. Dar sînt îngrijorat în ceea ce-l privește. Știe, desigur, ceea ce e bun și frumos, oarecum și ceea ce e drept, dar îi lipsește fermitatea, soliditatea. Nu prinde fondul lucrurilor. Nu-i intră în cap ce se înțelege printr-un cerc, o dreaptă, o tangentă; îi e greu să distingă chiar un dativ de acuzativ. Dacă vrei să-l conduci pe o alee, el se pierde pe pajiști. Are o fire de cioban; mi-l pot închipui și ca grădinar, dar ca vînător nicidecum. În plus, excesiv de fricos, un suprasenzitiv; trăsătura aceasta a moștenit-o de la mama lui. Și tată-său a fost lipsit de voință, dar, ceea ce nu se exclude, un soldat bun și un muncitor conștiincios, neobosit. Oamenii de soiul acesta au nevoie de un șef drept. Cînd acela le spune: „Fă asta și las-o pe aia", nu mai au nevoie să stea pe gînduri. Un șef rău le-ar fi fatal — nu se poate spune că s-ar lăsa împinși la rele; mai curînd le-ar pieri terenul de sub picioare, s-ar prăbuși cu schelărie cu tot.

A fost de la început ascultător și ușor de îndrumat — dar e oare bine să fie transplantat în felul acesta? Nu l-am putut face pe morar să renunțe. Nu c-aș împărtăși părerea patronului meu, domnul von Lüden, care mi-a spus la intrare: „Este suficient ca oamenii să cunoască micul catehism și să știe cum îl cheamă pe regele lor." Asta era o aroganță feudală și, pe deasupra, o atitudine necreștinească. Dar calea ar trebui parcursă treaptă cu treaptă, nu deodată, pînă la academie. Morarul ar fi trebuit să-l avanseze mai întîi pe tată — să-l fi făcut,

de pildă, administrator, nu să-l fi lăsat doar să care poveri.

Dar cum a ajuns morarul la această idee ? Braun a fost un bărbat vesel, sanguin, iute la mînie, dar, altminteri, un vînător poftit cu plăcere la partidele organizate în marile domenii dintre Elba și Weser, tovarăș de chef al moșierilor și țăranilor înstăriți, chibzuit în afaceri și în morărit. Multora li se păruse ciudat că rămăsese holtei pînă la moarte. El însuși glumise pe seama acestui lucru. „De ce să fac nefericită o femeie — cînd pot ferici mai multe ?"

Încă de pe cînd copilul abia învățase să meargă, îl luase de mînă, să-i arate florile și animalele lui. Există asemenea cazuri de afecțiune spontană. Probabil că vederea în curtea sa a acestui copil orfan de mamă, încrederea lui de făptură neajutorată îl vor fi mișcat într-o zi. Era ceva ce se potrivea firii sale, înclinației de a purta de grijă vietăților, de a se ocupa cu plăcere de ele. Și-apoi, avea stofă de protector ; ceea ce-i plăcea, nu se putea să nu prospere sub veghea lui.

Sau poate că morarul avusese mustrări de conștiință ? Se va fi căit că argatul își mîncase viața slujindu-l pe o simbrie de nimic ? Pentru așa ceva, morarul Braum stătea prea ferm pe picioarele sale. Nu putea fi vorba de remușcări și din pricină că simpatia lui față de copil se vădise prea de timpuriu.

Băiatul semăna cu mama lui, nu însă cu tatăl și cu nimeni altcineva. Mama venise în

sat din Lituania ; superus o cunoscuse bine. Își aducea aminte de fața ei palidă, de o frumusețe nedefinită, în același timp neajutorată și isteață. De la ea moștenise Clamor sfiiciunea. Acolo, prin sate, stăpînul se bucura, ca-n vremurile de altădată, de un deosebit respect ; față de el nu era îngăduită gelozia. Dar tatăl lui Clamor cunoștea foarte bine limitele supunerii. Nu s-ar fi lăsat mînjit, la ordin sau pentru bani, de morar sau de vreunul dintre clienții acestuia, așa cum se mai întîmplă printre cei din tagma lui. Și-apoi, fusese în relații bune cu morarul pînă în ceasul morții ; era aproape de neînchipuit să se fi petrecut între ei ceva potrivnic cinstei.

Firește, în satele acestea se întîmplau multe lucruri care lăsau urme în gura lumii, nu și în catastifele bisericii. Dar, cum spuneau țăranii, „doar n-ai văzut cu ochii tăi". Testamentul iscase, desigur, uimire și chiar invidie.

„Voința de-a face binele o am — dar l-am făcut ? — cum se spune în epistola către romani. Fără-ndoială, am gînduri bune cu băiatul acesta — dar m-am comportat față de el corect și, mai ales, în chipul potrivit ? Îl prețuiesc mai mult decît pe Jonathan al meu, care a devenit pentru mine un jder. Teo îl va ticăloși pe Clamor mai curînd decît să ia de la el un exemplu bun. Asta-i foarte probabil.

Firește, Friedrich e de părere că, dimpotrivă, Teo îl va stimula pe băiat, îl va ajuta să se dezvolte spiritualicește, să se fortifice și, totodată, îi va ușura adaptarea la noua situație.

Fratele meu vede în Teo un creuzet de aur și-i consideră răutatea, cu toate manifestările ei, drept energie. Așa apreciază astăzi mulți ; nu se mai pune preț pe inimă, ci pe știință și putință — pe abilitate, pe succesul răsunător. Acest mod de a privi lucrurile a răzbătut pînă în școlile sătești.

Totuși, Clamor va găsi un sprijin. Casa lui Friedrich Quarisch s-a dovedit o pensiune vrednică de încredere. Iar Blumauer e un vizitiu aspru, dar circumspect, nu un director Spitzbart — un filantrop, nu un filantropinist. Blumauer ține ferm hățurile în mînă ; la el nu se poate întîmpla nimic. Firește, un băiat ca Teo n-a intrat în socotelile lor ; chiar printre copiii de parohi, Teo e un caz singular. Nu știu de ce am fost pedepsit cu el. Băiatul ăsta îi păcălește, cîntînd chiar în propria lor strună.

Vreau să presupun, totuși doar să presupun că, în pofida manierelor sale ademenitoare, ar fi dovedit ca vinovat de cea mai mare ticăloșie cu putință, cum ar fi pederastia. Într-o asemenea împrejurare, altul ar încerca prin toate mijloacele să-și scoată capul din laț. Mai înainte de a fi dat afară, ar nega, ar contesta faptele. Teo n-ar face așa — el s-ar strecura pe înserat în vizuina leului și ar juca rolul pietistului doborît de remușcare. După două, trei ore, ar pleca de-acolo absolvit, ba chiar cu un cîștig. Și-ar lăsa judecătorul într-o stare de iluminare. Ar deveni de-atunci înainte prieteni, părtași ai unei taine. Ceea ce pe altul l-ar nimici, pentru Teo ar deveni un profit.

N-am să spun că aceasta e pură înșelăciune. Ar fi mai bine, dar prea simplu — Teo cunoaște valorile și le disprețuiește. Știe să le pună în joc, deși numai ca pe niște fise. Viclenia lui nu e lipsită de fundal ; e în stare să-și dea la iveală calitățile de substanță. Față de mine n-a practicat asemenea tertipuri — nu pentru că s-ar fi temut cumva că ghicesc dedesubturile ; nu — mă disprețuiește.

Fiul meu m-a disprețuit de la început, a supt sentimente ostile odată cu laptele mamei, m-a disprețuit înainte de clipa aceea cînd m-a surprins, m-a prins, așa cum un fiu nu trebuie să dea de tatăl său niciodată. Broaștele din casa asta veche se încuie prost. Astfel a pierit ultimul rest de măreție.

Superus scoase un geamăt ; fața îi deveni flască. Starea aceasta de neliniște îl apăsa, ca și cînd presiunea atmosferică ar fi scăzut în mod nefiresc, din ziua cînd dăduse jos portretul. Coarnele de cerb le lăsase la locul lor... : altminteri, acolo ar fi apărut o nouă aură. Pe mormîntul meu ar trebui să se scrie : „Aici zace ratatul din Oldhorst. A eșuat ca soț, ca tată, ca pastor."

VICARUL

„Este jderul meu, care-mi roade inima." Fraza aceasta avea pentru superus nu numai un înțeles general, ci și unul special. Ca mulți buni capi de familie, se ținuse de sfatul lui Solomon : „Cel căruia fiul îi este drag, îl pe-

depsește îndată". Și : „Nu conteni să-l pedepsești pe fecior". Și la el „sfînta nuia" era atîrnată în dosul oglinzii, fiind adesea scoasă de-acolo, deși Sibylle se arătase încă de la început împotrivă.

În pildele lui Solomon se mai spune : „Fiul înțelept se lasă pedepsit de tatăl său". Teo era foarte departe de această înțelepciune. El nu se număra printre copiii cuminți care aduc ei înșiși nuiaua. Cînd a fost întins ultima dată pe genunchi, abia împlinise nouă ani.

Superus își amintea cu groază de ziua aceea. Băiatul se smulsese din mîna lui experimentată care-l ținea de guler, și în aceeași clipă tatăl simțise o durere înfiorătoare, ca și cum o mică sălbăticiune turbată i s-ar fi vîrît sub halatul de casă, și-ar fi înfipt colții în coapsa lui și s-ar fi zbătut cu furie.

În zadar a sărit în picioare, strigînd : „Încetează, încetează — nu-ți mai fac nimic !" Teo se ținea strîns de el, întocmai ca un jder, căruia mai curînd i-ai putea zdrobi maxilarele decît să-l faci să dea drumul victimei. În cele din urmă, bătrînul începuse să se roage și să implore, sfîrșind prin a geme.

Fusese proba de forță ; apoi zăcuse la pat. Era un caz, la care nu putea fi chemat doctorul — nu numai pentru că scandalul ar fi ajuns în gura lumii, ci și din cauza locului vătămăturii. Îl îngrijise Sibylle.

Superus era versat în mitologie, deși aproape că nu făcea uz de ea în predici. După ce Sibylle îi schimbase bandajul și ieșise, lui îi

venise în minte Cronos cu secera de diamant — în fundal, mama.

De-atunci înainte se produseră unele schimbări, chiar în amănunte ; mama îi dădea întîietate băiatului, de asemenea și bucățile cele mai bune, cînd ședeau la masă. Amîndoi discutau peste capul lui, fără să-l ia în seamă.

Lucrurile părură că se limpezesc, după ce venise Simmerlin. Îl transferaseră la Oldhorst, ca să-și pună viața în bună rînduială. Un cap bun, foarte inteligent, încă necopt — aceasta se va lămuri cu timpul. Superus zîmbi amar : „Ca să rînduiești viața cuiva, ar trebui să fii un om cu spinarea dreaptă".

Simmerlin locuia în casa pentru văduvele parohilor, venea la ei la masă. Mai întîi se pusese pe treabă cu toată sîrguința ; multă vreme putuseră să vadă lumina arzînd la el pînă tîrziu noaptea. Cu siguranță că predicile lui ar fi fost mai potrivite într-un oraș mare, dar înflăcărau. Cînd, îmbrăcat în odăjdii, începea : „În numele viului Dumnezeu...", urma o pauză care crea o tensiune plină de așteptare. Chiar în vremea recoltei, zelul predicatorului nu se domolea. Țăranii nu puteau urmări șuvoiul ideilor, dar simțeau tăria curentului. Nici superus nu i se putea sustrage. Ar fi preferat ca vicarul să-și citească predica, așa cum obișnuia el însuși, deși trebuia să admită că o făcea mai mult de nevoie, decît dintr-o virtute. Cel puțin la început, Simmerlin își aducea și el textul, dar, cînd lua avînt, improviza, fără a mai ține seama de file. Se

strecurau astfel lucruri care-l făceau pe superus să se simtă jenat, chiar neliniștit. Trebuia să închizi amîndoi ochii — să procedezi ca și cum ai fi visat.

Acest „ca și cum" era în genere atitudinea cu care-l întîmpina pe vicar și care-i convenea. Puteai astfel să treci cu vederea necuviințe, să consideri niște idei îndrăznețe drept teorie, să faci din abateri subiect de discuție. Comentariul — iată un cîmp vast. Datoria de a supraveghea, un altul.

Unul dintre cei vechi ar fi ajuns repede stăpîn pe situație ; pentru ei, situația nici nu s-ar fi ivit. Vicari ciudați au existat întotdeauna, de la magistrul Lauckhardt [1] pînă la Mörike [2]. Casa parohială le supraviețuise.

„Acum, la aceasta se mai adaugă și faptul că sînt alte vremuri. Dar nici asta nu-i decît un subterfugiu."

La început avusese un sentiment de eliberare, o revenire la viață, ca un dezgheț după un ger de ani de zile. Era nevoit să recunoască lucrul acesta. Luau masa împreună ; stăpînul casei pe latura îngustă, lîngă el, la dreapta, Sibylle, la stînga, vicarul, în față, fiul. Masa era aranjată mai frumos, cu mai multă grijă. De multă vreme de pe ea lipseau florile — acum reapărură ; gladiolele, crinii, da-

[1] Friedrich Christian Lauckhardt (1758—1822) — magistru, soldat în armata franceză, autor al lucrării *Viață și destine (n. tr.)*.

[2] Cunoscutul poet, povestitor și romancier, Eduard Mörike (1804—1875) *(n. tr.)*.

liile, cîrciumăresele, apoi ochiul-boului pînă cu puțin înainte de advent. Sibylle își întorsese din nou fața spre el. Îi adresa cuvîntul, îl întreba, îi cerea să decidă. Și ea, și Teo, veneau din nou la serviciul divin, de la care lipsiseră multă vreme. Ceva din supărare pierise ; de cînd venise cel nou, lucrurile deveniseră mai ușoare.

Așa ar fi trebuit să rămînă ; a fost o perioadă frumoasă. N-a putut fi menținută. Schimbarea a început după modelul clasic, așa cum arta a descris-o atît de des și cum se petrece de mii de ori în societate. Mai întîi, cel în cauză are o bănuială vagă. Amănunte imponderabile par a anunța că echilibrul se modifică în defavoarea sa. Devine sensibil, chiar față de interesul arătat în treburile de cancelarie, față de devotamentul fățiș. Superus reflecta fără plăcere la detaliile din trecut. Un arendaș, de pildă, care ani de zile a fost în relații familiare cu moșierul, va intra la gînduri, cînd într-o zi acesta începe să-l salute apăsat, ba chiar el cel dintîi.

Simmerlin se ocupase de la început cu deosebit zel de Teo ; știa în genere să se poarte cu cei tineri. Înainte de prînz, studiau, sau mai bine-zis citeau împreună biblia bilingvă a lui Nestle, iar Teo progresa, jucîndu-se, în limbile vechi mai mult decît învățase vreodată cu tatăl lui. Superus descoperi pe masa lor *Comentariul asupra genezei* de Delitzsch, de asemenea pe Tertulian.

Pe seară, cei doi făceau plimbări, mereu mai lungi, prin mlaștină și pe cîmp. Odată, stînd la fereastră, pastorul îi zărise întorcîndu-se ; vicarul își pusese mîna pe umărul lui Teo. Era un gest pe care fiul nu i l-ar fi tolerat tatei, iar acesta n-ar fi cutezat să-l facă. Priveliştea fu dureroasă — dar el ştia că şi acest sentiment trebuie jugulat, nu trebuia să iasă la iveală.

Cînd, dimineaţa, făceau lecţii, iar el intra în odaie, observa că schimbau tema. Chiar şi vocile li se schimbau. Aceasta se petrecu treptat ; îi scăpau lunecînd cu elasticitate — dar, ca să-i reţină, nu avea mijloace. Cu timpul, Teo redeveni recalcitrant.

Într-un fel asemănător se petrecură lucrurile şi cu Sibylle, dar încă mai dureros. Cînd reflecta asupra faptului, superus găsea unele comparaţii nimerite. Vicarul venise ca o lumină nouă, care crease la început o dispoziţie plăcută, aproape fără umbre. Apoi, devenise mai intensă şi făcuse să pălească aura celui atins de ea, pînă cînd o stinsese. Sibylle, dimpotrivă, începu să se deschidă ca o floare întoarsă spre acea lumină. Lucrul acesta se petrecuse aproape fără vreo tranziţie, fără dramatism, într-un mod vegetativ, fără intenţie, chiar contrar voinţei — trebuia s-o recunoască. Uneori venise la el asemeni cuiva care caută un sprijin, care cere ajutor.

Orice atracţie este totodată o respingere, orice răsărit, un apus. Şi procesul acesta îl putuse urmări în fazele lui, îl observase chinuit, atunci cînd şedeau aici în odaie, toţi patru, în jurul măsuţei, după ce fusese strînsă masa. Perioadei cînd Sibylle îi vorbea, cînd întorcea spre el faţa-i familiară, îi urmă alta, în care ea se îndepărtă de dînsul. Îi mai vedea profilul, genele negre, vedea că-şi dăduse cu ruj. În cele din urmă, îi arăta doar umărul, întoarsă aproape cu spatele. Era, ca în căsuţa barometrului, o perindare a figurinelor care se mişcă, fiindcă sînt puse în mişcare. Ea însăşi era nestingherită — cei fericiţi sînt naivi. Lui, însă, ceaiul i se părea fără gust, ţigările amare. Era un chin ; căuta o ieşire — de pildă : „Mă aşteaptă predica", sau : „Dragii mei, sînt obosit — vă las acum singuri". Dar o făcea cu stîngăcie. Corpul i se împotrivea.

Urmă un răstimp cînd începu să-i fie frică de prînzul luat împreună. Conversaţia se desfăşura anevoie ; trebuia să facă un efort ca să-şi rostească frazele. Dar în vreme ce clocea gînduri deprimante, percepea totul cu mai multă fineţe, devenea mai sensibil. Vedea poate fantome — sau acestea doar îşi vesteau apariţia ?

Cînd vicarul a servit-o pe Sibylle — i-a mîngîiat oare braţul ? Sau a fost doar o închipuire ? Dar şi închipuirile îşi au temeiul lor. Există un soi de bănuieli creatoare. Nu rămînea totuşi nici o îndoială că, atunci cînd glumeau, Simmerlin îşi punea nestînjenit mîna pe braţul ei. Ca şi cînd s-ar fi simţit vinovat, superus întorcea ochii. Vezi mai clar ca oricînd tocmai atunci cînd ai dori să nu vezi — era

o variantă la fraza lui Hamlet: „*To see — or not to see?*“ [1]. E neliniştitor să ai fantome în casă — cînd toţi cei din jurul mesei ştiu ceva ce nu exprimă nici unul dintre ei.

Teo nu numai că vorbea fără să fie întrebat; el dădea tonul, cu Simmerlin se tutuia de mult. Fără îndoială, era încîntat că vicarul devenise stăpîn în casă — pe de o parte, fiindcă-l iubea, pe de alta, fiindcă-l vedea umilit pe bătrîn. Faptul reieşea limpede din glumele pe care şi le îngăduia.

Acesta fusese tabloul. Superus se vedea în el — mai întîi în odăjdii, apoi în halatul care ardea, pînă devenea alb incandescent.

CIMITIRUL

Încă din primul an al căsniciei lor, Sibylle se ducea noaptea în cimitir, ca să se plimbe pe alei şi să fie singură printre morminte. „Am să mor curînd“ — gîndul acesta nu-i putea fi scos din minte.

Se aflau acolo pietre funerare frumoase. Pe lespezi de gresie erau cioplîţi în relief ţăranii bătrîni în anterie lungi cu mulţi nasturi, cum se purtau pe vremuri. Mamele, moarte la naştere, ţineau în braţe copilul înfăşat. „Junii holtei cinstiţi şi virtuoşi“ dădeau mărturie de starea lor printr-un trandafir. În nopţile cu

[1] A vedea — sau a nu vedea? *(n. tr.)*.

lună, puteai descifra pompoasele inscripţii de laudă; vedeai clepsidrele şi coasele, craniile cu oase încrucişate, emblemele preferate ale vechilor cioplitori în piatră. Pietrele funerare noi erau, dimpotrivă, mai modeste: pătrate din marmură neagră cu inscripţie aurie, apăreau chiar şi fotografii. Lipsa de consideraţie nu face excepţie nici cu moartea.

Ţăranii ocoleau locul după apusul soarelui. Cînd aveau treabă la casa parohială tîrziu, preferau să facă un ocol. Nu le plăcea să vadă silueta albă între morminte.

După venirea lui Simmerlin, Sibylle renunţase şi la acest obicei — apoi îl reluase. Fusese văzută împreună cu vicarul. Lumea vorbea. Ţăranii aveau privirea aţintită asupra celor ce se petreceau în casa parohială. „Domnule pastor, soţiei dumnitale i-o hi musai teamă să meargă la şpaţir — singură de tăt.“ Poate că în intenţie nici nu fusese o obrăznicie, voiseră doar să-i deschidă ochii. Vorbele dăduseră imboldul pentru o explicaţie, în cursul căreia fu atins pentru prima dată punctul vulnerabil. Urmă o scenă. Desigur: Teo fusese cu ei — doar ca însoţitor? Sau ca strajă în fundal? Discuţia mai mult înrăutăţi situaţia. Soţia, amantul şi fiul erau uniţi împotriva lui; se simţea singur, părăsit şi de cei din ţinut. Ce voiau, ce se aştepta de la el?

Cînd stătea acolo sus, în amvon, această aşteptare devenea perceptibilă, plină de răutate. Nu mai era predică; era o dispută. Serviciul divin venea mai tîrziu, cînd era singur, singur în impasul său fără ieşire.

Superus își aruncă privirea spre urma lăsată de cadră, care nu se ștersese. Portretul fusese luat, dar umbra lui pe tapet nu pălise. Florile erau roșii, ca în prima noapte.

La ce bun amintirea etapelor ce duseseră la catastrofă? Ședeau seara în odăile lor sau în cîrciumă, să mă batjocorească, să mă vorbească de rău. Vorbele se răspîndiseră curînd în întreaga eparhie, pînă la rezidență.

Fratele său venise și-l îndemnase. „Wilhelm, e timpul să arăți că tu ești stăpînul". Intenția fusese bună — dar ce avea să iasă din asta? Doar propria-i situație jalnică. Cel nou era acum stăpîn absolut în casă. Poruncea să se înhame caii, fără să întrebe, pleca în trăsură cu Sibylle și Teo prin ținut. Vizitiul clătina din cap; devenise recalcitrant. Se produceau dispute, în care se amesteca Sibylle. Pastorul era nevoit să-l acopere pe vicar. În sat, Simmerlin avea mai puțin succes. Avea dificultăți cu învățătorul, cu comitetul bisericii, la învățămîntul pentru confirmațiune. Se petreceau lucruri suficiente pentru un transfer și chiar pentru o suspendare.

Dar ce sînt faptele într-un asemenea calvar? Abia niște cezuri, niște secțiuni într-un text nerostit, dar completat fără întrerupere. Meditase asupra acestui lucru. „Cade pentru întîia, a doua, a treia oară." Ce înseamnă asta? Desigur, mai curînd un răstimp de odihnă în chinul neîntrerupt al suișului. Trebuia biruit muntele — pînă la *„La montagne est passée"* [1].

---

[1] Muntele a fost trecut *(n. tr.)*.

Așa și cu tatăl lui Clamor — nenorocirea n-a fost apoplexia care l-a doborît; se afla în cei o sută de mii de saci pe care i-a cărat din curte în hambar. Și de ce a tîrît el acești saci? Fiindcă era argat, salahor. Și de ce a fost salahor? Cu asta ajungem la întrebări fără răspuns.

Trebuia să arăt că sînt stăpînul? Dumnezeule, ce fel de stăpîn? Dacă o paiață îmi țopăie sub nas, iar eu nu intervin, sosește în mod necesar clipa cînd îmi trage palme, îmi dă un picior. Totuși, mai bună decît proba de forță, în care aș eșua, e retragerea în tăcere din jalnicul joc. Stăpîni se arată alții; lucrul acesta s-a văzut la Teo. *Illum oportet crescere* [1].

Ce e pentru mine gelozia? Și în privința aceasta faptele nu sînt totuși decît dovezi, o melodie de acompaniament care răzbate departe în prăpăstii și hățișuri. O temă străveche, tratată necontenit cu variațiuni, ca acum de Munch, Strindberg și Ibsen — și întotdeauna într-un mod meschin. Germanicul se descompune de sus, de la cap și dinspre nord.

Dacă arunc acum o privire asupra începuturilor: fascinația din timpul convorbirilor, semnele aproape imperceptibile de afecțiune — macazul a și fost schimbat, și orice încercare de a opri călătoria nu face decît să-i sporească viteza. La început, cei doi vor tăinui treptele intimității lor, apoi le vor da pe față — și o

---

[1] Trebuie ca acela să crească *(n. tr.)*.

atitudine, și cealaltă va pricinui aceeași durere celui atins.

Detaliul odios, mai ales. I-a mîngîiat mîna, sau n-a fost decît o închipuire? Și a făcut-o cu intenție? Ea a tolerat, sau și-a tras mîna? Asta ar fi cu mult mai rău. Și așa mai departe, și așa mai departe — pînă în dimineața cînd ea a apărut „ca luna în a paisprezecea noapte".

În același timp s-a schimbat și fața *lui*; acum poartă capul ceva mai sus, cu colțurile gurii poruncitoare. A triumfat asupra mea, posedîndu-mi femeia. În vreme ce se odihneau după aceea unul lîngă altul, au vorbit despre mine — în privința asta nu poate exista nici o îndoială.

Dumnezeule, cum să scapi de toate acestea — de succesiunea de fapte brutale și de aura diafană ce le învăluise? Mă înlănțuie cu mii de fire la modul liliputan. Nu numai cinul meu, ci și progresul îmi interzice să mă răzbun în felul vechi. Dar nu mă împiedică s-o văd goală, să urmăresc jocul mîinilor lui, cu care o despoaie. Îi văd sînii, coapsele sclipind în semiîntuneric, profilate pe un fundal de furtună. Ar fi trebuit să se termine cu vărsare de sînge.

Drama e lipsită de vlagă — un joc în camera de păpuși. Cine mai e și slab ca mine, acela trebuie să se rețină. Jderul meu m-a numit „mormoloc"; mi-a azvîrlit cuvîntul în

obraz, atunci cînd s-a întors. Cei lipsiți de șira spinării cer palme și lovituri de picior. Te amuzi pe seama lor prin cîrciumi. De ce însă trebuie ca un vierme să simtă mai intens durerea decît cei ce-l strivesc — un vierme care doar se încovoaie, fără să se poată apăra? E nedrept. Dacă n-ar fi existat, evanghelia ar fi trebuit izvodită măcar pentru asta.

Mă întreb dacă fratele meu mi-a dat un sfat bun. În cazul meu, pare mai potrivită, dacă nu indulgența, oricum ignorarea. Naturi ca Simmerlin și Sibylle sînt făurite una pentru alta; o simt de la prima privire. Se ridică însă întrebarea: ce mai rămîne după ce s-a ajuns la punctul culminat și curiozitatea s-a ostoit. E posibil ca dezamăgirea să umbrească de îndată chiar primul contact; în orice caz, așteptările rămîn neîmplinite.

Aventura e un cuțit cu două tăișuri: cu cît mai mari au fost așteptările, cu atît mai amară va fi deziluzia. Acum a sunat ceasul tatălui; de el depinde dacă e gata să ierte. El nu s-a urnit din loc în timpul mișcării. După ruptură, legătura poate deveni mai solidă decît a fost înainte. Lucrul acesta l-a constatat și Spinoza.

Imaginîndu-se în rolul celui ce iartă, superus n-a făcut altceva decît să-și dea importanță. S-a prăbușit însă îndată în el însuși și a continuat să vînture în minte gîndurile lui sumbre.

Ca să poți ierta, trebuie mai întîi să birui viermele din tine — dar lucrul acesta încă nu reușise să-l facă. Prea puternică era carnea.

Vechile imagini de coşmar se îmbulzeau mereu: dăruirea ei în liniştea apăsătoare a cimitirului; era o atmosferă de furtună. Trebuia totuşi să alunge viziunea; îi depăşea puterile.

A DOUA ORĂ A NOPŢII

Fratele lui venise din nou: „Acuma, trebuie să lămurim lucrurile". A şi făcut-o, temeinic. Scena s-a repetat cu mai multă violenţă, fără ca rana deschisă să fie atinsă. Dar toţi cei din casă ştiau despre ce e vorba. Neglijenţe în serviciu, reclamaţiile comitetului bisericii, zvonurile care circulă în sat — toate acestea erau de ajuns, erau prea mult. Profesorul le rezumă concis, mai înainte de a încheia: „După toate cîte le-ai comis aici, poţi spune că ai norocul să scapi ieftin. Acuma plec cu fratele meu la oraş, să punem lucrurile în ordine — mai înainte ca el să se întoarcă, bagajele dumitale să fie făcute."

Cînd pastorul s-a întors, noaptea, de la consistoriu, vicarul dispăruse, iar împreună cu el Teo şi Sibylle — „pentru totdeauna", cum spunea biletul pe care l-a găsit pe birou. Era scrisul Sibyllei, dar semnaseră toţi trei; le-o ceruse cu siguranţă Simmerlin. Pastorul arsese foaia de hîrtie, cînd începuse să îndepărteze amintirile. Dar portretul luat de pe perete îl păstra încă în sertarul biroului.

Nopţile de după asemenea catastrofe sînt stranii. Actul jefuirii sfîşie existenţa. Pare a lipsi nu numai ceea ce a fost răpit; este atinsă existenţa ca întreg — totul devine ireal. E ca o expropriere; durerea nu poate răzbate. Orice rău ar mai surveni, devine indiferent.

Cît va fi durat noaptea aceea? Pentru aşa ceva lipsesc unităţile de măsură. Sperase că noaptea nu se va sfîrşi niciodată — din teama de lumină, ca viermele lipsit de apărare.

„Ca să pun vîrf la toate, ar fi trebuit să mă spînzur. Dar aşa ceva nu-mi e îngăduit să fac comunităţii."

Tabula rasa — lucrurile se lămuriseră. Venise lumina — dar se mai spune şi: „Dimineaţa aduce dezlegarea". Ciudat era cît de repede reintraseră în bună rînduială cele ce ameninţaseră să-l nimicească. Aceasta s-a petrecut nu numai în privinţa respectului faţă de el în funcţie şi comunitate, ci şi în privinţa propriei sale firi, care a ieşit întărită, atît cît era cu putinţă pentru caracterul său. Regăsise într-o măsură modestă stima faţă de sine, ceea ce s-a vădit mai întîi în fizionomia şi vocea lui, apoi şi în acelea ale celorlalţi. Pe tine însuţi nu-ţi e îngăduit să te laşi în părăsire.

Mult au contribuit la aceasta fraţii. Veneau la el pe seară sau după predică şi-l îmbărbătau. Cei mai mulţi cunoşteau asemenea naufragii din propria lor experienţă, se pricepeau bine în astfel de lucruri. Clerici şi laici, erau legaţi între ei de o reţea fină — cînd vreun frate se

afla în impas, veneau la el nechemați : puteai să te bizui pe ei. Dogma lor era : „Dragostea personală sub semnul crucii" ; erau oameni ce dădeau urmare devizelor lor.

Cu un asemenea ajutor, timpul vindecă mai repede ; superus simțise asta. Curînd se vădi că nimic din cele ce se petrecuseră nu-i știrbise prestigiul. Simmerlin era nemernicul, Sibylle, nevasta ticăloasă. Amîndoi erau străini de ținut, iar sătenilor nu le părea rău că „țiganca" nu mai rătăcește ca stafiile prin țintirim. Din pricina poznelor lui, nici Teo nu se bucura de cea mai bună faimă, totuși acum el era mai curînd copilul răpit decît ademenit.

O bună impresie a făcut felul în care pastorul a luat totul asupra sa. Nu s-a auzit din gura lui vreo vorbă rea nici despre Teo, nici despre Sibylle, nici măcar despre vicar. De asemenea, nu tolera nici o apreciere asupra lor în prezența lui.

După ce s-au lămurit lucrurile, au pierit multe necazuri. Faptul acesta s-a arătat a fi favorabil și pentru predici. Iar lumea uită repede ceea ce încă se mai afla în gura tuturor. Fuga unui ibovnic cu o soție e ceva ce se întîmplă, cum se obișnuiește să se spună, în cele mai bune familii — ba tocmai acolo. Asemenea fructe nu se cultivă fără riscuri. Și prințesa moștenitoare a Saxoniei și-a luat tălpășița cu un muzicant. Cu o sută treizeci de ani înainte, ar fi fost închisă în turn. Dar ce putea face prințul moștenitor ? „Wilhelm — așa cum ăsta

o să devină rege al Saxoniei, tu ai să ajungi aici superintendent." Profeția aceasta o făcuse fratele lui.

Dar era bine, fusese bine că lucrurile se lămuriseră ? Superus revenea mereu la această întrebare. Astăzi încă, în toate păturile sociale, atît în cele mai înalte, cît și în cele mai de jos se cerea sînge ; zilnic se puteau citi în ziare știri despre asemenea drame. Dar așa ceva mai era credibil ? Pasiunile puternice au devenit rare, ca și molimele ; baierele și cusăturile societății au slăbit. Totul avea acum două fețe — duelul era concomitent încurajat, tolerat și pedepsit. Superus citise *Effi Briest*, un roman bun, în care Fontane a surprins acest clarobscur — întocmai ca impresionismul în pictură.

Un cleric avea de partea lui tribunalul — nu numai pentru nimicirea lumească, ci și morală a celui ce-a încălcat poruncile. În acest sens, profesorul îl și imoldise și cu siguranță că ar fi trecut energic la acțiune, dacă pastorul ar fi îngăduit-o. Astfel, profesorul a vrut să le interogheze pe fetele care se pregăteau pentru confirmațiune și de care se legase Simmerlin, după cum se spunea — dar fratele său n-a admis.

Dar, cînd am observat ce se urzește, n-aș fi lămurit oare lucrurile printr-o discuție ? „Domnule Simmerlin — să stăm de vorbă deschis și prietenește : sînt îngrijorat de pacea casei noastre." Ceea ce putea fi mai rău ar fi fost astfel evitat sau atenuat formal. Poate că Sibylle s-ar fi reîntors în căsnicie ca Effi.

Dar era oare posibil așa ceva în casa aceasta, în care eram urît de soție și fiu ? O atitudine morală superioară nici măcar nu se putea ivi aici. S-ar fi înăbușit în germene. „Urît“ nici nu e cuvîntul nimerit — cei doi mă disprețuiau. Și-au făcut împreună jocul, ca și cum eu n-aș fi existat — sau aș fi fost doar un obiect incomod. Și de ce mă disprețuiau ? Tocmai pentru că îi provocam prin neputința mea. La respect se poate aștepta numai cel ce-și îndeplinește funcția.

La această încheiere ajungea ori de cîte ori reflecta asupra catastrofei și a începuturilor ei : la autocritică. Voința nu-i lipsise, de la dorința de a ucide pînă la aceea de a ierta, înțelegător. Dar această voință nu s-a înfiripat pe nici un teren, nici măcar nu a ajuns la formulare. Așa i se întîmpla și cu predicile : ceea ce-l mișca nu răzbătea, nu se întruchipa în cuvînt, nu se exprima. Cum ar fi putut să ajungă la așa ceva ?

Nu am dat greș și n-am comis vreo eroare numai ici și colo. Este vorba de o slăbiciune existențială care se infiltrează în orice decizie — ba nici nu îngăduie măcar să se cristalizeze vreo decizie.

„Două suflete“ — prin *formula aceasta* am vrut s-o scot la capăt. Așa se petrece cu cei mai mulți : tată și mamă, lumină și umbră, da și nu sălășluiesc în cea mai apropiată vecinătate, se războiesc, se încătușează, dar se și reunesc, atunci cînd sînt puse întrebările supreme. Numai capetele neroade sînt dispensate de îndoială.

Dar cu puțin înainte de moarte, tatăl și mama se mai regăsesc o dată, și pentru totdeauna — ceea ce au săvîrșit cîndva fugar întru carnea lor devine atunci realitate. Am văzut adesea lucrul acesta pe chipul muribunzilor. *„Tunc autem facie ad faciem.“* [1]

Aceasta e formula ; se arată a fi valabilă pentru oricine : monismul și dualismul alternează ca lumina și umbra, ca fazele bătăii de inimă. Lucrurile se complică abia cînd se produce un spor numeric. Peste ce dau, atunci cînd mă tîrăsc în jos pînă la micul meu suflet ? O plasă mizerabilă, peticită în multe locuri, care strînge laolaltă o captură de animale din abisurile mării. O îngrămădire viscerală de țipari și șerpi, de rechini, caracatițe, raci și viermi de tot soiul.

Iată-l pe Egist, care-o doboară pe Clitemnestra pe patul somptuos. „Sîngele regilor lasă pete de purpură pălită.“ O posed pe regină în așternutul pregătit pentru Atrid. El zace în baie, ucis — niciodată dăruirea ei n-a fost mai profundă, mai necondiționată ca acum, cînd ușa stă încă deschisă. Acolo se află și Atreus, mai sînt, alături de consuli și cezari romani, chipuri blajine — Ioan Botezătorul, Ioan de pe țărmul de la Patmos, Ioan, căruia învățătorul i-a petrecut brațul pe după umeri.

Poate că nici nu sînt măcar animale din adîncuri, ci doar larvele și embrionii lor, care

[1] Atunci însă față-n față *(n. tr.)*.

mor cînd urcă în straturi străbătute de lumină. Sînt făpturi convocate de Pysche la tainice adunări nocturne și lăsate în libertate să se autosatisfacă. Acolo, se masturbează. Eu, care ucid regi și necinstesc regine în palate din adîncul mării, n-am fost măcar în stare să joc într-o mică parohie rolul de soț și tată, ceea ce izbutește să facă fără nici o osteneală orice nerod.

„Două suflete" — lucrul acesta îl știu pînă și profesorii — cîte unul poate s-o scoată la capăt cu ambivalența lui ca-n joacă, ba tocmai în joacă, precum fratele meu de cin Löbke : *en face*, bunul paroh cu tichiuță și pipă lungă în chioșcul din grădină, din profil, o căpetenie de negri. În fața lui nu crîcnește nici un țăran, iar cînd vine la masă, nevasta și copiii așteaptă în picioare pînă cînd el se așază. „În fiecare zi, de două ori" — acela ar putea să prezideze și un harem. În preajma unui asemenea om, ideile romantice nici nu se pot măcar ivi.

Oamenii aceștia sînt confecționați din ițe duble, țesătură solidă, să țină o viață întreagă. Față de ei, eu sînt o făptură nedefinită, care ia cameleonic culoarea societății, indiferent cum e alcătuită aceasta. Că sînt destul de inteligent, ca să-mi dau seama de aceasta, mai adaugă și chinurile reflecției. Semăn cu acel martir din Creta, pe care turcii l-au jupuit de viu. După aceea l-au pus în fața unei oglinzi.

„Hei, îi un om bun", spun despre mine țăranii. Nu spun măcar : „Un pastor bun." Un om bun. Acest titlu se dă oricui nu excelează nici

în artă, nici în virtute și nici nu supără în vreun fel. Pentru cei apropiați, pentru Teo și Sibylle, am devenit insuportabil prin chiar prezența mea.

Ei doi vedeau doar suprafața cenușie, care-i dezgusta — dar nimic din bătăliile purtate în adîncuri, în tăcutele, solitarele ore ale nopții.

Și totuși s-ar putea ca de acolo de jos să urce odată un învingător, fie cu securea, fie cu nimbul de sfînt. Așa ceva se întîmplă tocmai acolo unde te aștepți mai puțin. Așa apar, în liniștea amiezii, făpturi stranii pe oglinda mării neumblate.

Se făcuse tîrziu, dar era tocmai ora cînd lui superus îi reușea cînd și cînd conceptul unei predici mai bune decît celelalte. Suspină : să-și descopere caracterul, să-l definească, înghesuindu-l într-o formulă credibilă : e o misiune cvasizoologică. Reușește probabil abia de-a lungul generațiilor : fiul unui burtă-verde, prinț al poeților ; fiul unui om drept, asasin sadic.

„În sfîrșit, înflorește aloea" — irumpe cu coroană și spini. Acesta și e motivul pentru care fiul poate cere socoteală tatălui, dar tatăl nu-și poate repudia fiul. Nu, în nici o împrejurare.

ESCAPADA

Pentru superus nu putea rămîne o taină încotro s-au îndreptat cei trei. Nu poți pieri fără urmă într-o lume în care sînt necesare pașa-

poartele și alte hîrtii, ca să nu mai vorbim de bani. Ceea ce află, ținu pe cît cu putință ascuns. De două ori trebuise să-i salveze, achitîndu-le nota, din mici hoteluri în care locuiseră. La Neapole, lucrurile părură că merg mai bine. Aceasta îi îngădui lui superus să răsufle ușurat : în visele sale, îi văzuse ajunși la mare strîmtoare.

Duseră tratative de afaceri cu el prin intermediul unui agent levantin. Superus îi înapoie Sibyllei zestrea. Despre aceasta nu-i spuse nimic fratelui său, ca și despre faptul că îi expediase vicarului un certificat favorabil, și anume cu antetul și sigiliul superintendenței. Era mai mult decît o abatere de la reguli, mai mult chiar decît o ilegalitate. „Demisia domnului Simmerlin din funcția de aici s-a produs din dorința sa și din motive personale.“ Un eufemism potențat. Singura speranță rămînea ca respectiva hîrtie să nu reapară cumva cine știe unde în țară.

Mai tîrziu s-a auzit că Simmerlin devenise ajutorul unuia din principii conducători de secte, care pretind să fie venerați ca zeii și în jurul cărora, ca odinioară în tagma dedată la atrocități a templierilor, drojdia Occidentului se reunește cu josnicia orientală. Fusese văzut în suita potentatului în fața unor temple indiene și pe terenuri de golf din Egipt.

Actul de deces al Sibyllei venise prin consulatul din Cairo — o hîrtie în limba engleză, cu adnotări în caractere arabe. Sibylle Quarisch, născ. von Reth, moartă de holeră asiatică, în vîrstă de treizeci și șapte de ani.

Susținuse întotdeauna că va muri tînără — aceasta o spun mulți, pe care îi sperie perspectiva bătrîneții. Superus se gîndi la o chelneriță, pe care o auzise zicînd, pe cînd era student : „Chelnerițele duc o viață grea — dar mor curînd !“ Aceasta era mîngîierea ei.

Nici Sibylle, deși în alt fel, n-o dusese ușor. Slabă de piept — lucrul acesta nu se observa pe boiul ei. Astăzi încă superus abia de cuteza să se gîndească la nopțile de odinioară ; privea la umbra roșie lăsată de fotografie pe perete.

Îndată după moartea ei, Teo se întorsese. Se dezvoltase bine, crescuse, era îmbrăcat englezește, frizat cu grijă. Fața lui amintea de aceea a Sibyllei ; era frumos tăiată ca a ei, mai ales din profil. Pe bărbie și deasupra buzelor se zărea un puf brun, încă neatins de brici. Nu mai era un *adolescens,* dar nici *barbatus* — un *juvenis,* un vlăstar de senator din perioada lui Sylla.

O înfățișare plăcută ; oriunde apărea, fiul atrăgea privirile asupra lui, deși nu șoca prin nimic. Trăsăturile lui nu aveau nimic neobișnuit, dar erau reușite — și mai ales nu se observau în ele semnele unui lucru de care superus se temuse : anume, că vicarul îl corupsese. Era vădit că acesta se îngrijise ca băiatul să nu ducă lipsă de nimic ; în orice caz, Teo făcuse progrese surprinzătoare sub aspect fizic și spiritual.

Se părea că Simmerlin îi purtase cea mai mare grijă și Sibyllei ; bani avusese desigur din prisos. Clinica, în care murise ea, era condusă de un medic vestit ; nota fusese achitată. Superus scrisese acolo, ca să afle amănunte ; informațiile fură sumare — mai nimic în plus față de cele înscrise în actul de deces, cu excepția locului înmormîntării și a numărului mormîntului. Un cimitir al copților, pe șoseaua spre Heliopolis. Ciudat. Zăcea totuși printre creștini și fusese înhumată după ritul creștin.

Superus fusese nevoit să recurgă la această corespondență, deoarece Teo rămase ferecat la orice întrebare. Lipsise de-acasă aproape trei ani ; îl schimbaseră, dar se părea că acum ei se șterseseră cu totul din amintirea lui. Cînd tatăl stăruia, devenea ostil : „Mama te-a urît".

Teo refuza tatălui său orice participare și chiar dreptul de a ști. Mai ales nu-i îngăduia să fie părtaș în vreun fel la ceva în legătură cu mama lui și cu amintirea ei. Vor fi existat și lucruri de care nu-i plăcea să-și mai amintească. Superus presupunea că după moartea Sibyllei băiatul devenise pentru Simmerlin o povară. Era posibil și contrariul — poate că vicarul nu mai însemna destul pentru Teo.

Venise, după cum mi-a spus, să ceară moștenirea ce-i revenea din partea mamei — dar totul fusese consumat, și chiar peste, ca să nu mai vorbim de cei o sută treizeci de taleri din casa bisericii, pe care-i luaseră cu ei și pe care eu i-am pus la loc. Fapta, de-ar fi aflat-o fratele meu, ar fi fost suficientă pentru un

mandat de arestare. Dar eu nu vreau să-i întunec lui Teo portretul mamei, deși ar merita-o, mai ales că mi se pare posibil ca ea să fi complotat cu ei și în această privință. I-am arătat totuși chitanțele. Făcînd abstracție de toate acestea, Teo încă nici nu e major. Deocamdată trăiește de pe urma mea și a nerușinării sale — jderul meu, Absalomul meu.

În solilocurile sale, tatăl își numea uneori fiul și „egipteanul". Chiar dacă urma fotografiei încă nu pălise, Marea Roșie se afla înapoia lui. În această expresie se întrupa o nouă depărtare. Așadar, acum aveau amîndoi cîte două porecle pentru celălalt.

Surprinzător era faptul că fiul dorise din proprie inițiativă să absolve liceul ; nu fusese nevoie să-l convingă altcineva. Teo rămăsese în casă încă un trimestru, să se pregătească ; profesorul, la care urma să locuiască și el, se ocupă de pregătirea lui cu multă rîvnă.

Teo se pricepu să transforme într-o conversație examenul de admitere cerut de Blumauer ; candidatul se arătă atît de nestingherit, de parcă — după spusa profesorului — „ar fi mîncat o felie de pîine cu unt". În ceea ce privește baza umanistică, Teo era imbatabil ; ca și cum ar fi fost obligat să citească breviarul, ținea biblia bilingvă la îndemînă în permanență, încă de cînd venise vicarul. După cum se părea, își păstrase această predilecție și în timpul absenței, știa pe de rost pentru orice și oricine cîte un citat. Istoria profană și istoria mîntuirii prezentau pentru el un interes secundar.

Se limita la lecturi solide ; bătrînul trebuia să recunoască acest lucru. Pe masa lui, găsea lucrări de istorie, memorii, corespondenţă, beletristică aproape deloc — cu excepţia lui Shakespeare. Era pasionat de fapte, mergînd pînă la marile procese, nu însă de romanele poliţiste : „De-astea pot să născocesc şi eu“, îi spusese odată lui Simmerlin.

De matematică şi de puţinul ce se cerea din ştiinţele naturale se ocupase în săptămînile petrecute la Oldhorts după reîntoarcere. Cu acelaşi prilej ieşise la iveală şi că îşi însuşise o engleză cursivă. Acum se bărbierea, iar superus îl auzea fredonînd sus cîntece care nu-i plăceau :

There was a young lady of Tottenham,
Her manners she'd wholly forgotten'em :
While at tea at the vicar's
She took off her knickers... [1]

Cu siguranţă că vorbiseră acolo şi franţuzeşte ; evident, decadenţa anglo-saxonă nu le ajunsese. Vocea era bună, textul imund. Bătrînul intuia asta, deşi nu-l înţelegea.

Je ne suis pas curieux,
Mais je voudrais savoir,
Pourquoi les femmes blondes
Ont des petits chats noir. [2]

---

[1] A fost o domnişoară din Tottenham, / Care uitase cu totul de bunele maniere : / În timp ce lua ceaiul la vicar, / Şi-a scos pantalonaşii *(n. tr.)*.

[2] Nu sînt curios, / Dar aş vrea să ştiu / De ce femeile blonde / Au pisicuţe negre *(n. tr.)*.

În orice caz, pentru Teo nu existau lacune în ceea ce priveşte cunoştinţele cerute. Şi nici nu-ţi puteai da seama cîte încă mai tăinuia. Deşi chiar la ultimele promoţii fusese surprins de apariţia unor inteligenţe precoce, directorul avu impresia că acum s-a rătăcit la el o pasăre străină.

„Va studia cu siguranţă teologia, îi spuse el dirigintelui. Nu-i de mirare pentru familia lui. Tatăl, *anima candida,* a făcut o alegere greşită, totuşi fiul îi seamănă. Aceasta se simte clar.“

Buna părere a directorului s-a adîncit şi mai mult prin îndoielile sufleteşti pe care Teo i le mărturisea cînd şi cînd *privatim*. La *„Old Man“*, un teolog foarte bătrîn, rămas în funcţie, venea cu probleme similare, dar le prezenta într-o versiune mai simplă.

Părerea profesorului Quarisch despre nepot se deosebea de aceea a fratelui său ca ziua de noapte. Fireşte, superus nu-l iniţiase în taine. Se mai adăuga şi faptul că se simţea vinovat faţă de fiul său.

„Teo e un as — în privinţa aceasta consiliul profesoral, în frunte cu Blumauer, e de acord în unanimitate. Am spus-o mereu că l-ai tratat într-un mod greşit.“ Aşa se exprima profesorul într-o scrisoare trimisă fratelui său, după ce nepotul se instalase la el.

„Un cal de curse, în stare să cîştige marele premiu, nu se lasă înhămat ca o gloabă de cotigă. Vrea şi ovăz, nu numai paie treierate. Fratele meu e un om din cale-afară de bun, dar ca pedagog, un zero.

Purtarea Sibyllei a fost mai mult decît culpabilă ; unde trebuia să ducă s-a văzut. Cînd o muiere ca asta e pe cale să se-apuce de prostii, trebuie trîntită fără multă vorbă de-a curmezișul patului. În loc s-o facă, omul ăsta de treabă scîncea în camera lui de studiu.“

Profesorul era în raporturi strălucite cu nepotul ; îi îngăduia să-i spună „nenea Freddy“ și-l trata pe picior de egalitate. Fuma și bea cu el, deși cu măsură, îi spunea, cînd era bine dispus, „clientul din Orient“, dar n-a putut să scoată de la el mai multe amănunte despre escapadă decît tatăl.

La pensiune, Teo era nu numai prin ani, ci și prin rang „mai în vîrstă“. Ținea locul profesorului în orele de meditație și exercita fără exces autoritatea unui șef.

Într-un anume punct, cei doi frați erau de acord : în privința banilor, băieții trebuiau ținuți din scurt. Sub acest aspect, profesorul își trata pensionarii la modul spartan — avea pentru aceasta bune motive, bazate pe experiență. Pînă la șaisprezece ani, adolescenții își folosesc banii ca să facă pozne. Dar cînd le mijește mustața, vor să știe cum sînt croite femeile. Devin agitați și, cînd au în buzunare zece mărci, se lasă duși în cartierul rău famat. Acolo, tîrfele din Boemia stau cu sînii atîrnînd la fereastră. Cînd le dă de urmă Blumauer, sau doar au fost văzuți acolo, sînt izgoniți fără discuții. Nu trebuie să le mai dai și bani pe mînă pentru așa ceva.

Despre obișnuitul viciu al băieților, profesorul gîndea altfel ; nu-l lua în tragic ca fratele

său, care, după părerea lui, avea despre această practică o părere ridicolă. În genere, nu trebuie să intri în privința aceasta prea mult în detalii, altminteri ar trebui să se facă ferestre la closete.

Dacă Teo avea nevoie de ceva mai mult decît de o modică sumă de bani de buzunar, n-avea decît să dea meditații ; ar fi fost util și bine sub un dublu aspect.

După examenul de bacalaureat, bătrînul nu va trebui să fie zgîrcit cu alocația lunară ; va fi necesar să dea frîu liber. Teo să urmeze mai bine dreptul decît teologia și să intre într-o societate studențească. Flăcăii își mai dădeau cînd și cînd cep, de pierdeau cîte o litră de sînge ; ce-i drept, era o nerozie, dar și o supapă.

Frații căzură de acord din motive diferite și aproape contrarii ca Teo să împartă camera cu Clamor — la fel se petrecură lucrurile în privința banilor. Superus se temea că Teo va face isprăvi pe măsura mijloacelor pe care le va avea la dispoziție ; cunoștea pasiunea lui pentru jucării periculoase.

E o trăsătură infantilă care, în ciuda inteligenței lui sclipitoare, s-a menținut la el, ba chiar s-a accentuat. Întotdeauna și-a făcut de lucru cu arme de salon, puști, revolvere, pistoale, pistolașe, praf de pușcă — rămîne o enigmă cum și le procură. A demontat ca un ceasornicar arme vechi, cum se găsesc ruginind pe-aici prin poduri, le-a uns și le-a făcut bune pentru tragere. Odată mirosea sus la el atît de tare a migdale amare, încît muștele cădeau de

pe tavan ; se ocupase cu cianuri. Cum a făcut rost de bastoanele de dinamită ? Probabil din mina părăsită. Are o nedomolită înclinaţie spre lucrurile periculoase, care pot răni şi ucide. Dacă ia foc pe undeva prin cîmpie o casă, sau dacă vede fie şi o geană de lumină la orizont, aleargă acolo, să se bucure de strălucirea flăcărilor.

Pasiunea aceasta nu poate fi confundată cu plăcerea sănătoasă procurată tinerilor de arme şi pericole. Îmi cunosc jderul — sînt predispoziţii pe jumătate anarhiste, pe jumătate neroniene. Tot ceea ce în mine se leagă de slăbiciune şi tiranie şi se anulează reciproc pînă şi în vis, în el s-a dezvoltat şi eliberat. În privinţa aceasta, văd mai bine decît fratele meu şi mă aştept la surprizele cele mai rele.

Poate că văd lucrurile prea în negru, atunci cînd mă gîndesc îndată la Teo, ori de cîte ori se petrece vreo ispravă urîtă aici în parohie. Încă înainte de escapadă s-au întîmplat lucruri ce-i purtau amprenta — în primul rînd, moartea ucenicului de zugrav, despre care se spune că s-a accidentat la vînătoarea de guzgani. A fost găsit cu artera retezată. Rana a fost pusă pe seama unui ciob dintr-o sticlă umplută cu carbid. Ucenicul acela făcea parte din gaşca lui Teo, ca Buz şi ceilalţi. Şi a fost oare o întîmplare faptul că, îndată după întoarcerea lui, taurul a fost găsit într-o dimineaţă mort pe islaz ? Dar şura de la ieşirea din Egestorf ? În orice caz, jandarmul a venit pe-aici mult mai des ca de obicei.

În treburile acestea, jderul meu nu-şi murdăreşte mîinile ; asemenea făpturi sînt lunecoase şi se strecoară prin ochiurile plasei, în care alţii îşi lasă pielea.

A TREIA ORĂ A NOPŢII

Miezul nopţii trecuse de mult ; superus îşi mai aprinse o ţigară. Le procura, prin legături, din Westfalia, direct de la fabrică, în cutii uriaşe, al căror conţinut îl împărţea cu fratele său.

Adopţiunea e un lucru bun ; în privinţa aceasta, le dau dreptate romanilor. Spre deosebire de paternitatea de sînge, e una spirituală. Eşecurile sînt mai puţine. Procreînd, scot un bilet de loterie, şi destul de des, unul necîştigător ; în adopţiunea unui adolescent, pot cel puţin să evaluez cît de cît cîştigul. De ce să credem cu obstinaţie în avantajul sîngelui ?

Dacă aş putea să aleg, l-aş adopta pe Clamor, ca fiu după dorinţa inimii mele, ca Veniamin al meu. Prezenţa băiatului acestuia, încrederea lui francă, evlavia lui — au avut întotdeauna asupra mea un efect liniştitor, mi-au făcut bine. Dăinuie aici ceva din timpuri vechi, ceva nealterat, integru, pios. Dacă aş fi un războinic, l-aş ţine pe lîngă mine ca scutier ; m-ar apăra. Cu Teo aş avea sentimentul că-i ofer flancul.

Pe de altă parte : dacă l-aş adopta pe Clamor, n-aş simţi oare lipsa elementului spiritual, de care nu mă pot dispensa ? Probabil că s-ar ivi paradoxul că l-aş adopta pe Teo, jderul meu, care-mi roade inima.

Da, se confirmă din nou bănuiala că eu singur port vina încurcăturii. Această încurcătură nu poate fi descîlcită, fiindcă e întreţesută în mine de la început, ca un ghemotoc de ceaprazuri. S-a produs în primul moment al germinării — nu în ora naşterii, ci în aceea a împreunării. După această oră se stabileşte horoscopul.

Probabil că tatăl meu n-a avut atunci nici un chef, ca şi bătrînul Shandy[1] ; mi-a lăsat moştenire obligaţiile şi poverile, nu însă şi plăcerea. Pe fratele meu îl va fi procreat în ore mai favorabile — pînă şi cea mai mică învîrtire a roţii destinului e suficientă pentru aşa ceva. Dacă aş fi eu ca el, n-aş fi ales o Sibylle străină, ci o Friederike sau o Wilhelmine din vecinătate.

Dar ce-mi foloseşte asta — sînt singur cu cel pe care mi l-au pus în cîrcă. De ce m-au chemat dintre cele fără nume în timp, ca să mă înveşmînte cu slăbiciunile lor ? Pe mine, care voi fi după ei aşa cum am fost înainte de ei. Acuma trebuie să-l port în spate, fără scăpare, căci sînt asemenea, însă nu identic cu el. Mi-ar putea veni oare altminteri gîndul de a fugi ?

[1] Aluzie la romanul *Viaţa şi opiniunile lui Tristram Shandy — gentleman* de Laurence Sterne *(n. tr.)*.

Sînt asemenea, dar nu identic cu cel pe care mi l-au pus în cîrcă. În el se arată una din posibilităţile mele temporale — un loz necîştigător, poate am să mă aleg totuşi cu miza.

Acolo jos, unde mă aflu singur, Teo şi Clamor sînt asemeni mie, ca şi Simmerlin şi Sibylle — acolo, totul începe să se şi contopească ; dar, cu încă un cat mai jos, devin identici cu mine. Cum să mă pronunţ asupra acestor lucruri ?

Sosi ora predicilor nerostite. Erau concepute fără a fi formulate, ca nişte planuri fugare ale unui arhitect căruia nu i le-a comandat nimeni. Erau textele prea grele pentru ţăranii din Oldhorst ? Aceasta nu era o scuză. Superus ştia bine că într-o predică ceea ce contează e greutatea cuvîntului, nu spiritul acestuia. Altminteri, ai scoate-o la capăt cu filozofii.

Superus ştia şi cum ar trebui construit un astfel de text — însă doar ştia. Un cuvînt ca „singur", care-l umpluse de spaimă dintotdeauna, dîndu-i fiori, nu putea fi făcut inteligibil, nu putea fi analizat, ci numai emis cu toată greutatea lui. Pentru aceasta, trebuia să ai putere asupra cuvîntului. Dar el se simţea puternic numai în cele inexprimabile. Intervenea apoi prăpastia, peste care nu ducea nici o punte, către ceilalţi, către comunitatea ce aştepta de la el o îmbărbătare.

„Singur" — acesta putea fi motoul unei predici de rămas-bun. Şi cu ce pagină din scriptură s-ar fi putut face legătura ? Cu Adam din grădina raiului : „Nu este bine ca omul să fie sin-

gur“ ? Cu Moise pe muntele Sinai ? Cel mai bine, desigur, cu Ghetsemani.

Fiul omului luptă cu moartea, în vreme ce toţi ceilalţi dorm : este singur. E ciudat că sfîntul Ioan e singurul dintre evanghelişti care nu pomeneşte de acest somn adînc. Îl trece oare anume sub tăcere ? Era cel mai apropiat — dar şi cel mai apropiat rămîne departe.

Nimeni nu-l poate ajuta pe om să nu fie singur. Chiar dacă se alătură milioanelor de semeni, chiar dacă îi adună în jurul său ca despot — rămîne singur. Numai această singurătate o are comună cu toţi ceilalţi, oricît de deosebit i-ar fi destinul — în ultimă instanţă, rămîne singur ca o stea în noapte, ca o insulă în mare. În noaptea fatală sînt singuri cu toţii, chiar cei care, după spusa evanghelistului Luca, „dorm de întristare“... chiar şi Petru, Iacov şi Ioan, aceştia fiind cei mai dinăuntru din cerc, de asemenea, şi Iuda, „unul din cei doisprezece“ care unelteşte cu zbirii. Paharul trebuie golit de fiecare pînă la fund, nu poate fi nici schimbat, nici împărţit cu altul. Şi totuşi : „Iau totul asupră-mi“... aceasta rămîne ideea.

Pînă aici aş putea duce lucrurile la bun sfîrşit. Apoi ar trebui să aprind o lumină, să limpezesc umbrele. Aş ridica domol legătura de pe ochi ; culorile s-ar putea infiltra pe încetul, apropiind ziua bucuriei.

În loc de aşa ceva, vechile poveşti răsuflate — e ciudat că lumea mai crede orbeşte în ele, cel puţin aici la ţară. Aceasta trebuie că se da-

torează fricii. Şed lîngă patul muribundului şi văd cum acesta se îndepărtează. Nu mai e de ajutor nici o chemare. Şi toate aceste tumori şi abcese care se cască în carne. La început, fiara doar a zgîriat puţin, puteai să te fi şi înşelat. Apoi începe să înţepe, să găurească, să roadă — nu mai există nici o îndoială. Aşa ceva nu se poate comunica.

Fără cîntecele, al căror număr e afişat de paracliser pe tabla neagră, situaţia aceasta ar fi aproape insuportabilă ; cîntecele sînt răstimpuri cînd îţi poţi trage răsuflarea. Sînt în genere ceea ce e permanent, solid, repetare.

Jos, ca şi sus — cînd ridic mîna, e ca şi cum un deţinut ar arăta altuia printre gratii un cer gol ; cine să-l ia în serios pe comperul ce se teme de ridicarea cortinei ? În cel mai bun caz, din spatele ei va apărea un jandarm care s-a echipat la arsenal şi trăieşte pe socoteala bătrînului principe. Atît e destul şi pentru linia ferată suburbană spre Köpenick.

Sînt un rău comper, care nu satisface nici aşteptările străine, nici pe ale sale. Aşa mi s-a întîmplat şi cu Sibylle (în zadar a încercat el să înlăture imaginile trupului ei gol ce se îmbulzeau), aşa mi se întîmplă cu Teo — acesta şi-a dat seama cu cine are a face.

Sînt un rău comper, tocmai pentru că iau în serios cuvîntul. Simmerlin şi-a pierdut de mult acest scrupul, poate chiar că nu l-a avut niciodată ; e un comper bun. Nu ia în serios cuvîntul şi nu se teme de el. De aceea se şi

poate juca în voie cu orice cuvînt, scoțîndu-l pe duhul sfînt din pălărie, ca un scamator. Lui nu-i pasă de ce se ascunde în cuvînt. Asemenea oameni au căutare astăzi.

Știu că pun în circulație bani falși. Dar o fac cu mustrări de conștiință — cum va ieși pînă la urmă socoteala? Faptul că o știu îmi poate agrava vina, faptul că sufăr din pricina aceasta, mi-o poate ușura.

Partea a II-a

PENSIUNEA

INSTALAREA

Profesorul îl așteptase la gară, doamna profesor îi arătase casa. Lui Clamor i s-a îngăduit să le spună unchiul Friedrich și tanti Mally ; îl cunoșteau din vizitele lor la parohia din Oldhorst.

Stăpîna casei îi dăduse umerașe, să-și atîrne pe ele hainele într-un dulap mare. Avea trei costume, dintre care unul de duminică, și un palton — totul de la atelierul lui Zieseniss, care era croitor la Oldhorst. Aici i s-a mai dat și o șapcă ; pentru clasa a patra, culoarea era galbenă. Superus îi comunicase cumnatei măsura. În afară de aceasta, cei doi mai aveau la dispoziție o pereche de galoși, o pelerină de culoare închisă și o umbrelă. Pelerina era purtată ; îi ajungea aproape pînă la glezne și n-avea mîneci. Avea două despicături pentru petrecut brațele.

Una dintre grijile de căpetenie ale doamnei profesor era evitarea umezelii și a curentului ; primele ei indicații se refereau la acestea. Mantalele, umbrelele și galoșii uzi trebuiau lăsate în vestibul ; ușile și ferestrele nu trebuiau să stea deschise concomitent. Erau bine chituite, iar gaura cheilor era acoperită strîns cu o clapetă.

Încă din timpul acestei instruiri, Clamor observă că aici se vorbea altfel decît în sat. Încălțărilor din gumă li se zicea galoși, pelerina era capă, cortelului i se spunea umbrelă. Avu totodată impresia că, atunci cînd vorbeau, oamenii țuguiau buzele.

Dulapul de haine era uriaș ; umplea o nișă și fusese cu siguranță construit de multă vreme pe măsura ei. Deși atîrnau în el multe boarfe, lucrurile lui Clamor își găsiră loc, fără a fi înghesuite. Dulapul avea în ambele laturi rafturi pentru rufărie. Pe podeaua lui se înșirau ghetele și cizmele, iar pe o scîndură de sus, șepcile și pălăriile — printre care chiar și un coif și un joben. Cînd îl deschise tanti Mally, din dulap se răspîndi un miros de levănțică.

Că dulapul avea ascunzișuri tainice, Clamor află abia după ce devenise de-al casei. Încăperea era situată la catul al treilea ; deasupra se mai găsea o mansardă. I se spunea „alcovul“, fiindcă în afară de nișa cu dulap mai erau altele două, una mai mare cu un pat dublu, alta mai mică cu un simplu pat de campanie. Mobilierul se mai compunea dintr-o masă, trei scaune, o lampă, un lavoar de tablă cu garnitura de spălat : cana de apă, ligheanul, săpuniera, prosoape și o găleată, în care băieții vărsau ligheanul și urinau. Găleata era golită zilnic de Fiekchen, după ce făcea paturile. Dis-de-dimineață sau și seara tîrziu, fata curăța cizmele, lepădate jos, sub un stelaj, după ce fuseseră schimbate cu încălțămintea de casă.

Ligheanul era folosit numai în timpul zilei. De dimineață, băieții din pensiune își spălau, sub supravegherea lui Teo, mîinile, fața și partea de sus a corpului deasupra unui jgheab lung de la parter. Predilecția aceasta pentru apă rece a fost adusă de englezi. Unul dintre băieți mișca în sus și-n jos brațul pompei, îngreunat cu sferă de fier. Mînuirea pompei era socotită o pedeapsă.

Stăpîna casei se gîndea de ani de zile să instaleze și aici apă curentă, cum se făcuse mai de mult în baie. Dar profesorul șovăia — nu numai din economie. În genere, nu-i plăceau schimbările ; îl deranjau în comoditatea lui. Mobilele moștenite de la părinți și bunici, tapetele îngălbenite, dușumelele și treptele roase erau pe placul său.

La masa cea lungă, golită după-amiaza pentru orele de învățătură, au mîncat și au învățat în cursul anilor sute de elevi. Cu toții se săturaseră și aproape cu toții își luaseră examenele, iar acum activau ca parohi, ca judecători, ca medici și profesori în provincie. Profesorul avea ideea nu foarte clară că o asemenea masă mai curînd cîștigă decît se uzează, ca și cum lemnul și fibrele ei ar fi resorbit ceva din belșugul de bucate, care au stat pe ea, și din duhul cărților, care au fost răsfoite pe tăblia ei.

De ce oare erau socotite atît de prețioase lucrurile vechi ? — în primul rînd, datorită rezistenței tenace cu care au triumfat asupra timpului, mai puțin prin acțiune, cît mai ales prin inacțiune. De ce se serbau jubilee în servicii și în preoție, nunți de argint și de aur ?

Destul de des, nu era bine să-ți arunci ochii în culise, atît în privința sîrguinței în slujbă, cît și în privința calvarului casnic. Totuși a purta în tăcere și cu răbdare povara prin vreme era un merit nu numai în sine ; era ceva ce valida pacea lumii.

Pe profesor îl deranja prea puțin și faptul că o aripă a marii clădiri stătea aproape nefolosită. A avea mai mult spațiu decît necesar era oricum mai bine decît situația inversă. Desigur, ar mai fi putut organiza o școală particulară sau dubla numărul elevilor primiți în pensiune — dar la ce bun ? Cu o duzină, îi mai puteai ști pe fiecare după nume și prenume, le cunoșteai slăbiciunile și calitățile. Dacă ar deveni treizeci, ar mai trebui angajați o bucătăreasă și un om de ajutor, și ce ușor ar pătrunde în casă un pederast sau un instigator ca acest Simmerlin. Atunci ar fi absurd să i se mai spună „unchiule" — dar, într-o pensiune bună, lucrurile trebuie să decurgă ca într-o familie. Pentru asta, e nevoie și să știi să te limitezi. Nu trebuie să te lași ademenit de calcule. În definitiv, nici nu poți să mănînci mai mult decît atît cît să te saturi.

Cît privește pompa, va ceda, desigur. Dar acum a venit Mally și cu lumina electrică. Cînd se aduceau în odaie lămpile, la cercurile ei de doamne, se simțea pur și simplu jenată. Așa însă — apăsai simplu pe un buton, era o minune. Puteai să vezi asta seară de seară dincolo, la casele cele noi. Chiar și surorile lui Wilhelm Raabe au lăudat lumina electrică.

Profesorul era de altă părere; avea motivele lui. Îl bucura priveliştea lămpilor, care şedeau una lîngă alta în aşteptare pe stelajul de serviciu, cu burţile de sticlă umplute proaspăt cu petrol. Dădeau o lumină calmă, cu o tentă personală. Fireşte, trebuia să li se poarte de grijă, dar nimeni nu se plînsese din pricina aceasta pînă acum. Fitilul putea să ardă cu flacără prea înaltă, puteau să fumege, sticla de lampă se putea sparge — toate acestea erau totuşi mai puţin rele decît dependenţa de nişte mecanici anonimi; era şi mai ieftin. Profesorul simţea o aversiune instinctivă faţă de orice conductă, indiferent dacă aducea apă, gaz sau curent. Casa, cu pereţii ei solizi, ar fi găurită peste tot. Ar fi ceva sinistru.

„Pompa are şi ea o conductă", obiecta doamna profesor.

„Da, dar în jos, spre apa freatică, spre apa care vine din grădina lui Unger, apă din prima mînă. Nu pricepi că într-o casă de la oraş asta e un lucru mare, aproape o minune? Nu vreau să fiu canalizat. Cine ştie unde ar mai duce lucrul acesta."

„Fireşte — dar nivelul apei freatice scade. Oricît am pompa, nu mai putem face nimic."

Împotriva acestui lucru era greu să mai obiectezi. De cînd veniseră filatorii, cantitatea de apă se micşorase; o extrăgeau pentru maşinile lor. Profesorul nu privea cu ochi buni această vecinătate; se extindea o întreprindere străină. Dar nici nu-i puteai nega necesitatea; la fiecare douăzeci de ani, armata avea nevoie nu numai de puşti noi, ci şi de un model

nou. Dacă nu ţineai în interior pasul, erai depăşit din afară. Nu te puteai întoarce la roata de tors. Toate erau legate între ele printr-un sistem de canale, care ieftineau şi totodată scumpeau viaţa. Un paradox: apa scădea şi în acelaşi timp îţi ajungea la gît.

Profesorul era un bărbat de ţinută verticală. Principiile şi le exprima mai puţin logic, cît mai ales energic:

„Mally, există şi bărbaţi care-şi iau la fiecare zece ani cîte o femeie nouă. Lucrurile acestea sînt mai strîns legate decît bănuieşti tu."

Cu asemenea fraze punea capăt discuţiilor despre modernizare.

CU BERE ŞI CÎRNAŢI

Clamor era încă ocupat cu instalarea, cînd sună de masă. În vestibulul de jos era aninat un clopoţel de corabie, turnat din alamă; i-l dăruise profesorului unul dintre englezi. Clamor încă nu cunoştea semnalul. Buz trebui să vină să-l ia; asta îl revoltase.

Cei de jos aşteptaseră; luară loc în jurul mesei, după o scurtă rugăciune. Profesorul îi măsură cu bunăvoinţă pe-ai casei; cu stînga îşi mîngîia barba lungă. Era o mişcare pe care o repeta adesea şi care-i plăcea lui Clamor. Cînd o făcea, robustul bărbat lua aerul cuiva care netezeşte cu plăcere ceva moale. După ce bea,

își ștergea cu amîndouă mîinile buzele și bărbia. El și Teo beau bere, adusă într-o cană de la cantina grenadirilor. Era o treabă căreia i se dedica bucuros Buz, ca oricărei alteia care mirosea a soldați și a cai. Încă din Oldhorst se simțea mai bine ca oriunde în grajduri. Cel mai mult îi plăcea afară din oraș la husari; devenise acolo un factotum, îl cunoșteau și ofițerii. Aceștia îl lăsau uneori să încalece.

Doamna profesor ședea alături de soțul ei; de-acolo putea să-și arunce ochii în bucătărie, cînd se deschidea ușa. De obicei, bucatele erau trecute printr-o fereastră glisantă practicată în perete. De-acolo, Fiekchen aducea castroanele și platourile stăpînei casei, care, după ce-l servea pe profesor, le lăsa să circule în cerc.

Al doilea servit era Teo, care ședea în fața profesorului la celălalt capăt al mesei și veghea asupra bunei comportări la masă.

„Se duce furculița la gură, și nu invers!". Sau:

„Buz — ți-am mai spus de o sută de ori să nu tai cartofii cu cuțitul."

Clamor nu era obișnuit să mănînce cu furculița; fața de masă și șervetele îi erau de asemenea străine. La Oldhorst se mînca doar cu lingura, orice s-ar fi turnat din oală în farfurie. Carnea afumată, șunca și cîrnatul erau tăiate din bucată cu cuțitul, la fel pîinea mare, pe care tata o ținea întreagă la piept și o împărțea în felii. Tăblia mesei era din lemn de tei alb, frecat în fiecare zi. Duminicile, slujnica

întindea o față de masă colorată, iar de sărbători una albă.

A mînca, a vorbi, a se mișca în felul nou era mai puțin dureros prin aceea că se învăța greu, cît mai ales prin faptul că deprinderile vechi nu mai erau admise, ba chiar luate în rîs. Erai azvîrlit în apă și ți se spunea: înoată! Dacă te zbăteai și-ți trăgeai anevoie răsuflarea, izbucneau în rîs.

Cum ajunsese el aici — ce-avea el de făcut aici? Ședeau la masă ca niște păpuși îmbrăcate frumos, mai ales Paulchen Maibohm și William, englezul. Paulchen purta un costum de marinar, în dungi, cu cravată lată și un guler care-i cădea pe umeri, iar William, o jachetă albastră, croită ca pentru oamenii mari. Cu batista albă în buzunarul de la piept, cu cărarea îngrijit trasată, cu expresia sigură, arăta ca un model de viitor diplomat. De fapt, nu mai avea nevoie decît să crească pentru un rol pentru care trupul îi fusese croit. Cîteodată, William schimba cu Teo cuvinte pe care Clamor nu le înțelegea.

Spre capătul celălalt al mesei ședea un al doilea străin, băiatul din Malaga, scund, vioi ca argintul viu, ai cărui ochi lunecau necontenit încolo și-ncoace. Ceilalți îi spuneau „Makako" — părea să se complacă în rolul de mucalit, dar altfel decît Buz. Tatăl lui era exportator de fructe și vinuri din sud; trecea o dată pe an pe la pensiune, cînd avea treabă la Bremen.

Englezi a avut directorul în casă încă de la început. Se spunea că în acest oraș se învață o germană deosebit de curată. Dăinuiau și ve-

chile legături statornicite în timpul șederii în pensiune. Cei ce locuiseră aici se simțiseră bine. Un frate sau un văr îi trăgeau după ei pe ceilalți. În felul acesta, la masă se aflau mereu unul sau doi dintre ei. Își aminteau cu drag de acești ani ; la Crăciun sosea un vraf de felicitări.

În seara aceea se servi mîncare caldă ; era o excepție. Așa cum le comunică profesorul, excepția se datora pachetului cu cărnărie de porc proaspăt tăiat, sosit de la Oldhorst. Profesorul folosi prilejul pentru a strecura o laudă la adresa lui Clamor.

Doamna Mally se îngrijise să se prepare felurile clasice din carne de porc : pe fiecare farfurie fu pus un cîrnat negru și unul alb ; apoi, în plus, o bucată de rasol. În castroane mari, se serviră de jur împrejur „argilă și paie" : mazăre făcăluită și varză acră. De data aceasta, fiecare primi o căniță cu bere — „ca să le priască". Profesorul și Teo dădură de dușcă și cîte un rachiu.

Fata așternuse pe masă mușamaua, deoarece, cînd se vîra furculița în ei, din cîrnați țîșnea grăsime. Faptul acesta prilejui fel de fel de glume. Profesorul fu de părere că nu mai lipsește decît o zeamă de caltaboși, pentru ca masa să fie o adevărată pomană a porcului. Se lăsă în voia amintirilor. Da, atunci cînd cei din Saxonia inferioară se așezau la masă cu familia, în gospodăriile lor, avînd dinainte cîrnați și bere, erau mulțumiți și nu mai doreau nimic

altceva — mai ales toamna, cînd frunzișul stejarilor lua culoarea aurului vechi, iar fructele cădeau în bătătură. Nopțile deveneau reci, recolta fusese adusă în hambare.

Cu carne și oase grăsunii
Acuma plătescu-și stăpînii
De hrană și grijă și somn.

La fum în hogeac se anină
Colaci de cîrnați și slănină
Și șuncă, mîncare de domn.

Așa a fost încă de pe vremea lui Tacitus, cu mult înainte ca romanii să mănînce bătaie în Pădurea Teutoburgică și așa va fi încă multă vreme. Ca mai toți cei de vîrsta lui, profesorul dispunea de o provizie inepuizabilă de citate — ceea ce nu excludea, oricum, repetițiile. Și stihurile acestea mai fuseseră auzite de multe ori :

Cît timp prin curți și lîngă casă
Stejarii falnici vor trăi,
In Sachsen, țara mea frumoasă,
Străvechea stirpe n-o pieri.

Lăudă cîrnații, avînd pregătit și pentru locul lor de obîrșie ceva potrivit :

Bruneswig, orașul nost'
Cel mai mîndru-n țara toată,
Faină bere neagră ai,
Vurști și slană afumată.

— Frumoase lucruri le mai spui copiilor, îl mustră doamna profesor.

— Lasă, Mally dragă — s-ar putea ca din lucrurile astea să învățăm cîte ceva.

Ca și cum ar fi așteptat parola, Teo recită, ridicînd glasul :

La nunta noastră, masă mare,
cu cîrnați, răchie tare.
Și-acum, dragă păsărea,
Pînă-n cuibu-mi te-oi purta.

Mai înainte ca profesorul să poată rosti vreo dojană pentru depășirea limitelor, Buz sări în picioare și intonă ceva ce cîntau husarii, cînd se îmbrăcau în odăile lor cu uniforma de oraș :

Așa trăim, așa trăim,
Așa trăim zilele-n șir :
Un rachiu de dimineață
Și la prînz o bere-n față,
Noaptea. tihna ne-o găsim
La fetițe în cvartir.

Îi urmă cîntecul despre taur, pe care cei din Oldhorst nu-l uită niciodată, după ce-au băut :

Hai să-l chemăm,
Hai să-l sculăm
Pe taur din somn,
Pe taur din somn,

dar Teo îl întrerupse, mai înainte de a se ajunge la poantă.

William nu voi să rămînă nici el de-o parte. Își înălță cănița de bere pînă în dreptul pieptului și, cu fața imobilă, rosti toastul pe care-l auzise odată de la tatăl său, cînd ușa era deschisă. Aplauzele, cu care vorbele fuseseră întîmpinate atunci, îl făcuseră să creadă că e ceva foarte nimerit :

— *The center of attraction.*

După aceea se așeză la loc, ca și cum n-ar fi făcut altceva decît să satisfacă o convenție. Buz, care nu înțelegea o boabă englezește, dar adulmecase instinctiv o indecență, o răsplăti cu exclamația :

— Au, fir-ar, au, pe naiba !

Profesorul își mîngîie barba și zise, cu o sclipire de veselie în ochi, ca și cum ar fi auzit ceva plăcut :

— Nu-i nimic rău — fiecare își poate închipui ce-i e lui mai drag decît orice.

Își înfipse furculița într-un caltaboș cu pielița întinsă din castron și-l legănă, depunîndu-l în farfuria gospodinei, dar găsi puțină înțelegere la ea.

— Lucrurile degenerează, ca întotdeauna, cînd le dai copiilor bere — ba îi mai și ațîți cu exemplul tău prost. Peștele de la cap se împute — așa nu-i înveți buna-cuviință.

Doamna profesor avea o privire infailibilă în tot ce privea gospodăria și administrarea ei. Ținea casa curată, fără un fir de praf pînă și sub covoare. Dar în privința aluziilor la zona de sub centură n-avea, spre deosebire de Buz, nici o pricepere — pentru ea, limbajul acesta era curată păsărească. Îi lipsea capacitatea de aso-

ciere, care îi face isteţi, în această direcţie, pînă şi pe idioţi. Lua cunoştinţă de abaterile de la spiritul casei numai indirect, şi anume după felul cum profesorul îşi mîngîia barba şi clipea din ochi. Că se întîmpla involuntar, era cu atît mai rău ; îi spunea :

— Wilhelm — iar faci mutra ta spăsită.

După ce, la masă, îşi admonestă soţul, adăugă :

— Mai bine aţi cînta un cîntec.

Profesorul nu se lăsă îndemnat de două ori ; cîntase în cor şi avea o voce de bariton, cu care şi-ar fi putut cîştiga existenţa şi la operă. Fredonă aşadar cîntecul despre stejar, pe care-l cunoşteau cu toţii, astfel că i se alăturară :

Cunosc un stejar pe-o coastă de mare,
Furtuna-l izbeşte în crengi cu mînie.
El mîndra coroană şi-o nalţă spre soare ;
Aşa dăinui-va, tot drept, ani o mie.

Farfuriile erau acum goale. Numai Paulchen Maibohm îşi mai păstrase pentru la urmă, după obiceiul gurmanzilor, o delicatesă : o bucată de rasol, pe care o garnisise cu un moţ de varză acră. Acesta îi era obiceiul ; era un pofticios.

Ochii jucăuşi ai lui Makako se aţintiseră spre mîncău. Şi atenţia lui era îndreptată spre îmbucătura pe care băiatul în costum de marinar o privea cu plăcere. În momentul în care acesta se pregătea s-o deguste, spaniolul se ridică neauzit şi se repezi cu furculiţa, ca un uliu, spre farfuria lui. Într-o clipită, prada fu înfulecată, în vreme ce păgubitul rămăsese cu

ochii holbaţi, fără să scoată o vorbă. Urmă un nemaipomenit hohot de rîs ; drama fusese aşteptată — se repeta mereu, oscilînd între naivitate şi neruşinare, făcea parte din repertoriu.

— Ar trebui să interzici aşa ceva, Friedrich — ia-n priveşte figura nenorocită a băiatului. Aş crede chiar că te şi amuză.

Profesorul gîndea în această privinţă altfel — puţină călire nu-i putea fi decît de folos acestei odrasle răsfăţate. Avea dinţi de franzelă — aşa numea profesorul dantura prognată, şovăielnică, a aristocraţilor, răzgîiaţi încă de mici cu tot ce-i mai bun. Cei din teapa lor provoacă ei înşişi atacurile.

Părinţii îşi lăsaseră nu prea bucuroşi unicul fiu aici ; acestuia nu-i strica însă dacă avea a face cu nişte bădărani. Trebuia să i se îngroaşe oleacă pielea.

Profesorul Quarisch se simţea bine în casa lui, unde existau odăi în care locuia, şi altele în care punea rareori piciorul. Aşa proceda şi în politică ; se pricepea să împace contrariile. Ca educator, avea principii în parte liberale, în parte conservatoare.

Înainte de toate, nu trebuia să depăşeşti măsura — era ca la tăiatul gardului viu. Proporţia nu trebuia obţinută pe seama puterii. „Cine vrea să vindece pînă la temelie, acela vindecă pînă omoară.“ Aşa spuneau medicii cei vechi, iar pentru pedagogi era cam la fel.

Profesorul crescuse, ca şi fratele său, la ţară şi ştia ce-nseamnă o bucată de pămînt încredinţată unui argat în contul simbriei. „Depu-

tare“[1] se tălmăceşte prin a despărţi, a decupa — şi anume ceva particular de ceva general. Orice bărbat ar trebui să aibă ceva care să-i aparţină, care să-i rămînă, altminteri nu poţi avea încredere în el. Altminteri ar asculta numai cînd l-ai avea sub ochi şi nu cînd ar fi singur, nu în ora de primejdie.

Aşa era şi cu băieţii : trebuia să le laşi ceea ce le e propriu, să favorizezi ceea ce le e propriu — şi voinţa proprie, plăcerea proprie, pentru care, chiar dacă la un nivel modest, banii de buzunar. Timp liber, nu prea mult, dar nici prea puţin, iar ceea ce făceau atunci, pus sub un control nu prea sever. În timpul liber, le plăcea cel mai mult să rămînă singuri, sau ei între ei.

Profesorul gîndea astfel şi, cum credea el, mai sănătos decît şeful său, directorul Blumauer, care era gata numaidecît cu „plivitul“ oriunde simţea că „năpădesc bălăriile“. Oricum, şi directorul avea motivele sale nedeclarate, iar uneori profesorului i se părea că îl interesează mai mult exemplul decît cel pe seama căruia era dat. Aşa, exemplul devenea încurajator.

Dar ce fel de grădină era aceasta, fără buruieni, fără vreun tufiş, care s-o mărginească şi în care să se simtă bine şi păsările ? Pînă şi în straturile de mazăre se petreceau lucruri care nu-l priveau pe grădinar şi n-aveau nevoie de el. La urma urmelor, ce crimă săvîrşise elevul din penultima clasă, care fusese făcut

[1] În germană — *Deputatland (n. tr.).*

cu ou şi cu oţet de curînd în aulă ? Băiatul îşi prelungise niţel ora de dans în frunzar, iar un nerod, care dăduse peste el acolo, bătuse toba. Mie, întîmplarea mi-ar fi trezit cel mult nişte amintiri plăcute.

Horror in sexualibus[1], mai ales. Aştia sînt nişte papă-lapte, ca fratele meu Wilhelm, iar lor totul le iese prost în toate direcţiile. Profesorul îşi amintea de un confrate cîntăreţ, pe care, în timpul activităţii sale, l-a întîlnit în trenul de Berlin şi care i-a oferit o imagine a dezolării. „Închipuieşte-ţi, vin din provincie, ca să-mi fac şi eu cheful cu una de pe Friedrichsstrasse. Gîndul la aşa ceva mă înfierbîntă de multă vreme.“

„Da, şi ?“

„Tocmai azi-noapte am avut un vis afurisit, care mi-a dat prea devreme o senzaţie de excesivă plăcere. Acum, gata, s-a terminat iar pentru patru săptămîni.“

Asemenea indivizi erau cei care făceau apoi pe asceţii. Şi Wilhelm avea mutra asta încordată, întrucîtva ca de ceară.

Din liceu, în genere din erotica predării şi a învăţării nu lipsea un strop de inversiune. De sute de ani, materia didactică sporea în detrimentul educaţiei, mai ales al disciplinelor umaniste. Totul se aplatiza — chipurile, ideile, pînă şi virtutea. Peste alte o sută de ani, lumea va fi populată de belferi şi elevi model.

Oricum, pompa va trebui să rămînă în casă atît cît va fi posibil. Şi în această privinţă, nu

[1] Frică în cele sexuale *(n. tr.).*

putea decît să amîne, nu să împiedice — din chiar motivul că vîna de apă scădea.

Toată seara aceea Clamor a avut de furcă cu teama lui, deși ceilalți aproape că nu l-au luat în seamă — în afară de Buz, care s-a tot strîmbat la el. Clamor n-a rîs, n-a cîntat împreună cu ceilalți, iar atacul lui Makako l-a speriat cu atît mai mult, cu cît pînă atunci copiase întocmai tot ceea ce făcuse cel jefuit.

L-a înspăimîntat și un dulău, care a intrat în încăpere și a trecut pe lîngă el, deși îl știa de mult, fiindcă îi aparținuse morarului. Îl chema Tyras, ca pe mai toți cîinii de curte din Oldhorst ; fu alungat numaidecît afară, fiindcă puțea groaznic.

— Are să plouă, fu de părere profesorul, totuși îi dădu lui Tyras prilejul să execute unul din numerele pe care îl învățase. Întinzîndu-i o bucată de carne, îi spuse : Uite-o, e de la prințul Bismarck, la care cotarla își zburli părul și scoase un mîrîit rău. Profesorul îl potoli numaidecît : E de la buna noastră regină Maria.

Tyras deveni prietenos și înfulecă într-o clipită carnea.

Clamor nu găsi nimic de rîs, fiindcă aluziile îi erau străine. Ceilalți se țineau de năzbîtii în jurul său ; interpretau un spectacol, cu un limbaj și o gestică neînțelese de el. Ceea ce-l uimea, era siguranța lor. Ceea ce el trebuia să învețe aici, ei supseseră odată cu laptele mamei, pricepuseră, jucîndu-se, încă din pruncie. Aveau altă istorie și altă preistorie, erau croiți dintr-o stofă mai fină. Nu putea să-i ajungă din urmă, să fie pe picior de egalitate cu ei, decît doar făcînd pe clovnul ca Buz. Dar nici lucrul acesta nu putea fi învățat. N-ar fi reușit, cel mult, decît să facă o figură caraghioasă.

Fără cei din Oldhorst ar fi fost încă mai rău ; chiar și răutatea lui Buz îi oferea un sprijin ; aparținea satului și amintirii acestuia. Unchiul și tanti Quarisch dădeau cînd și cînd din cap spre el, încurajator. Teo se arăta și el prietenos ; ședea ca un regent la celălalt capăt al mesei. Ar fi oare cu putință ca el, Clamor, să-i cîștige favoarea ? Era un gînd prea îndrăzneț. Dar de visat așa ceva, putea să viseze.

Mai apropiat decît de oricare se simțea de Fiekchen, care aducea și lua, cu hărnicie, vesela ; ea îi inspira cel mai puțin sfială. Era fiica țăranului sărac Götting, care lucra și el la moară, iar acum luase locul lui Ebling. Nevasta lui adusese în căsnicie doi fii, un al treilea venise după cinci luni — și în privința acestuia dăinuiau îndoieli în legătură cu paternitatea. Cînd mama Götting îl privea pe băiat, spunea : „Hinnerk — pe ăsta nu l-ai făcut tu pe de-a-ntregul.“ Dar Fiekchen se afla în afară de orice dubiu : „Hinnerk — asta-i hotărît din osul tău.“

Heinrich Götting era un muncitor zdravăn ; fiica îi moștenise această însușire. Era numai mușchi — „toată, carne macră“. Tatăl o privea cu mîndrie în casă și în grădină — „cine o să puie laba pe tine, o să aibă ceva strașnic

la muncă şi ceva fain în pat. Dar numai cu pirostrii, bagă bine de seamă".

Doamna Mally o observase şi ea cu o plăcere crescîndă pe fată, cu prilejul vizitelor sale la Oldhorst. Îndată după confirmaţiune, adăugase la felicitările sale talerul, arvuna obişnuită. Era un loc bun ; serviciul nu era atît de greu ca munca la cîmp — şi aici, fireşte, trebuia să fie pe picioare de dimineaţă pînă seara. Dar Fiekchen sărea treptele în sus şi-n jos ; putea să lucreze cu amîndouă mîinile, iar pe deasupra mai era şi plină de voie bună.

Clamor se simţea uşurat cînd o vedea venind cu faţa încinsă de focul vetrei şi mînuind vesela. Cînd îi întindea ceva, îi spunea ; „Clamor, ia-o !" precum era obiceiul la Oldhorst. O spunea cu jumătate voce ; i se adresa numai lui.

Cina durase mai mult ca de obicei ; se transformase chiar într-o modestă schiţă de banchet studenţesc, din care pricină profesorul mai, mai uitase de seara lui de popice. De-a lungul anilor ajunsese un maestru în acest joc ; purta animat de lanţul ceasului un popic de aur, distincţia supremă.

Să cumpăneşti bila grea în mînă, s-o azvîrli cu putere, după un elan scurt, pe jgheab, s-o urmăreşti pînă la izbitura care răstoarnă cu zgomot popicele — acesta era un joc bărbătesc. După lovirea ţintei, trăgeai o înghiţitură zdravănă din cana de bere şi-ţi mîngîiai barba. Un joc bărbătesc — neisprăviţii nu mai reveneau după prima seară, sau chiar nu se arătau niciodată pe acolo.

Din păcate, începuse să fie la modă şi pentru popice stupida expresie „sport" — în curînd se vor practica toate cele ca sport.

ÎN ALCOV

Băieţii spuseră noapte bună şi se risipiră în caturile de sus, după ce doamna profesor le mai atrase încă o dată atenţia să fie prudenţi cu lumina. Luară lămpile de pe stelajul sub care erau înşirate încălţările. Prin burţile de sticlă se vedea petrolul gălbui şi fitilul lat, şerpuit. Lămpile erau umplute zilnic de Fiekchen. În felul acesta, stăpîna casei putea controla dacă vreunul, în loc să doarmă, citise în timpul nopţii romane de duzină. De cînd apăruseră fasciculele de un groş, situaţia devenise deosebit de rea.

— Du asta la ietaj ! — cu aceste vorbe, Buz îi puse în mînă lui Clamor lampa destinată camerei lor.

Nu ţinuse seama de Teo, pe care această samavolnicie îl supără :

— Mai întîi, ţi-am spus de o sută de ori că nu se zice „ietaj", ci „etaj", iar în al doilea rînd, tu n-ai de dat aici porunci — ia-o înapoi !

Buz se supuse pe dată, dar nu fără a se strîmba la Clamor.

În nişa cea mare din alcov se găseau două paturi aşezate atît de aproape, încît, ca să le acopere, era suficient un cearşaf lat. Existau însă două plăpumi şi două perne. Aici, Teo dormise pînă astăzi singur; acum, patul dinafară fusese aşternut proaspăt, fiind destinat lui Clamor. Aşa dorise superus, iar fratele său fusese de acord, deşi făcuse haz pe seama acestui lucru. Buz, care rîvnise acel loc ca pe o favoare, se simţea jefuit.

După ce-şi atîrnară lucrurile pe scaune, se întinseră în pat. Buz şi Clamor purtau cămăşi de noapte lungi din pînză ţesută în casă; Teo îşi îmbrăcă pijamaua. Gol, se mişca la fel de firesc ca îmbrăcat. Privindu-l, Clamor îşi aminti de ilustraţii pe care i le arătase superus în cărţile sale, îndeosebi de una: Perseu eliberînd-o pe Andromeda. Îi lipseau numai aripioarele de la glezne, încolo era aidoma, Clamor, dimpotrivă, se simţi stingherit; cînd îşi scoase cămaşa, se întoarse cu spatele.

Buz coborî fitilul şi suflă în lampă, stingînd flăcăruia albastră, care mai pîlpîia în colţuri. Totuşi, nu se făcu pe deplin întuneric, fiindcă era lună în al doilea pătrar, iar în oraş mai ardeau lumini. Clamor vedea prin fereastra nişei sclipirea roşiatică, lunecînd în jos şi luminînd cămăşile de pe scaune. Auzi vocea lui Teo:

— Acum, tu eşti al doilea străjer din garda mea personală — cine vrea să se apropie de mine, trebuie mai întîi să treacă peste tine.

Nu se aştepta desigur la nici un răspuns din partea lui, căci după o pauză îl auzi din nou:

— Dar şi eu am să garantez pentru tine.

Îndată după aceea, peste capul lui Clamor se desfăşură între Teo şi Buz un joc de întrebări şi răspunsuri:

— Buz, ţi-ai făcut rugăciunea, neghiobule?

— Păi sigur, Teo — n-am uitat.

— Bine... pe-un străjer care nu se roagă nu prea te poţi bizui.

Spusa aceasta îl viza desigur pe Clamor. Apoi:

— Azi ai luat-o iar la fund?

— Ţţ, numa' două labe de la Old Man. Şi p-alea, mulţumită ţie, Teo, fără tine nu le-ncasam.

— Să nu mai spui ţţ. Old Man nu obişnuieşte să bată.

— Azi a făcut-o, şi te arde vîrtos — cu cinci deşte din dreapta şi pe urmă cu patru din stînga — nici n-am putut să-mi umflu obrajii aşa de repede.

Clamor simţi cum Teo rîde — neauzit; zvîcnetul diafragmei se transmitea saltelei.

— Cele patru vin cu dosul mîinii. Şi alea-s mai tari — cu siguranţă că iar ai făcut vreo nebunie.

— Doar ce mi-ai spus tu: cînd nu ştiu mai departe, să răspund totdeauna cu „domnul nostru Isus Christos". Şi aşa am făcut. Eu fac totdeauna ce spui tu.

— Sper — dar, pentru Dumnezeu, ce te-a-ntrebat Old Man?

— Voia să știe nu-ș' ce despre diavolu' ăla care ne-ndrumă de la începutul lumii pe drumul larg spre iad. Și care-i e numele.

— Iar tu ai spus „domnul nostru Isus Christos“ ?

Clamor simți din nou cum se zguduie patul. Teo puse capăt discuției :

— Buz, cu tine strică omul orzul pe gîște — e de mirare cum de-ai ajuns tu într-a patra. Dar am să vorbesc eu cu Old Man, cînd am să-i mărturisesc iar îndoielile mele sufletești. Am să-i spun că tu nu-l ai în cap decît pe Domnul nostru preasfînt. Asta o să fie în avantajul tău.

— O, Teo — ești ăl mai mare, pe tine se poate bizui omul.

Așa își exprimă Buz recunoștința, dar Teo îi strică pe dată cheful :

— Pentru un soldat cu termen redus, nu-i de ajuns în nici un caz. La Paște, ai să zbori din școală, dacă nu cumva au să te dea afară mai înainte — trebuie să te aștepți la asta. După un răstimp, adăugă : Da, dacă ai deveni cadet. Atunci ai putea să-ți dai bacalaureatul cu aprobarea regelui — dar belferii de-aici nu se bagă în chestii de-astea. Ăștia nu miros nici măcar că ești un nerod șmecher. Tu-i vîrî pe toți în cofă.

Buz începu acum să mormăie ; bombăni cu vocea cu care vorbea cînd făcea grimase :

— Nici nu vreau să fiu teterist — asta-i dorința primarelui, de cînd nu mai știe ce să facă cu paralele. Mă-nrolez pe trei ani — la cavalerie.

Primarele — așa-i spunea Buz tatălui său, primarul din Oldhorst, pe terenul căruia se descoperiseră zăcăminte. De puțin timp se ridicase pe pămîntul lui un turn de extracție. Fiul gîndea altfel despre viitorul său — nutrea intenții, pe care ar fi trebuit să le mărturisească mai curînd tatălui său, și se adînci în ele cu o voce care suna de parcă ar fi fost pe jumătate adormit și ar fi văzut, în monologul său, imagini plăcute.

— Mă înrolez voluntar — escadronul lui Hinüber, căpitanul a și pus ochii pe mine. Băiete, ai un fund și o pereche de coapse, care se potrivesc ca turnate, în plus și niște picioare ușor crăcănate. Cu astea toate, poți s-ajungi departe la mine.

După doi ani sînt subofițer, iar dacă mă reangajez — da, asta am s-o fac — vagmistru. Căpitanul mă are la mare preț, nici n-o mai poate scoate la capăt fără mine. Îi cunosc pe toți, și nu e unul care să nu se clatine pe picioare, cînd îmi scot la raport carnețelul.

Ce-i față de toate astea un teterist ? Fără mine, n-ajunge nici măcar fruntaș. De-o pildă Max Silverschmied ? Ăsta pupă mîinile muierilor — ți se face silă. Poate că alea tocmai au venit de la privată. Păi sigur, de cum îl vezi, nu-ți place, nu poate să călărească, are picioare-n formă de X.

Teterist von Silverschmied — mătăluță te ghemuiești pe mîrțoaga aia ca un semn de întrebare zugrăvit de bunica matale pe sugativă.

Ăla vine seara la mine, cînd mă aflu încă în birou, cu o cutie de țigări în mînă. Domnule

vagmistru, m-am gîndit, dacă-mi dați voie — un tutun fain, clasa-ntîi. Poate că dedesubt a vîrît și-o hîrtie de-o sută de mărci.

Teterist — cum te prezinți în fața mea? Dacă vreau să duhănesc, pot să-mi aprind țigările una de la alta. Și să beau și șampanie — da' nu-mi place. Și ce poziție e asta? Vrei să faci pe amabilul, da' n-ai brodit-o. Și-acum, stînga-mprejur și șterge-o cu țigările dumitale.

Pe ăsta îl învăț eu cum se execută un ordin. E bine întotdeauna să ai ceva sub picioare. Te poți purta cum se cuvine.

Iar după ce-o trece timpul, primarele rămîne cu partea sufletului, iar eu iau pe seama mea curtea de la Oldhorst. Atunci îmi rînduiesc o herghelie și cresc cai pentru escadron. Numai bidivii, armăsari negri ca pana corbului, cu stea în frunte, toți la fel. Cînd o să-i călărească husarii noștri cu cap de mort, franțuzul o s-o ia la fugă, doar cînd i-o vedea.

Pe urmă, o pistă cu obstacole și un teren pentru vînătoarea călare. Iau în arendă domeniul de vînătoare al morarului Braun, în plus, pădurea Wehlener. Iar cînd vine căpitanul de cavalerie în vizită...

ORELE DE MEDITAȚIE

— Acuma, termină cu bazaconiile, îl întrerupse Teo, pe care sporovăiala începuse să-l plictisească, deși uneori izbucnise în rîs. Cînd Buz începea să pălăvrăgească despre cavale-

riști și cai, nu mai termina. Era din naștere militar pînă-n măduva oaselor. Și din acest motiv și-l și alăturase Teo. Executa orice însărcinare îi dădeai. Aceasta se vădise acum din nou prin povestea cu „Domnul nostru Isus Christos".

A face serviciul militar la unitățile cap-de-mort era firește visul tuturor băieților din Oldhorst, dar îi primeau pe alese și luau numai fii de țărani înstăriți. Buz era tocmai ce le trebuia — căpitanul își dăduse seama de acest lucru de la prima privire. Dar pe Max Silverschmied nu l-ar fi putut tîrî acolo, oricît ar fi dorit-o. Max se ferea ca de foc de orice mirosea a cal. În afară de asta, nici n-ar fi fost primit acolo — chiar dacă bătrînul lui ar fi devenit ministru, promovare despre care se vorbea.

— Silverschmied mi-a pretins să-l dau afară pe Buz, cînd vine el la meditație. De-aia îi și poartă ăsta pică. Buz i-a adulmecat numaidecît părțile slabe, fiindcă e, cu toată prostia lui, nemaipomenit de șmecher. Unul pute a grajd, ălălalt a altceva. Poate că odată și-odată, tot o să-i cadă Max în mînă. Încolo, e bine că i-a pomenit numele — ăsta n-o să mă mai ducă mult cu vorba, chiar de-o fi să-i sparg bătrînului ferestrele.

Amintirea aceasta atingea punctul nevralgic al lui Teo, lipsa de bani. Tatăl și unchiul erau de acord să fie ținut din scurt în privința aceasta. Băiatul avea prea multă fantezie. Teo fuma trei „Mazeppa" pe zi — una înainte

de micul dejun, una după-amiază și una seara — această țigară nu era ieftină, apoi mai avea și alte mici cheltuieli. Trebuia să socotească pînă la ultimul bănuț ; după *high life*-ul de la Saadi, aceasta era o pilulă amară.

Ceea ce-i depășea banii de buzunar trebuia să obțină prin ore de meditație. În acea vreme nu-l avea decît pe Silverschmied, aflat cu o clasă în urma lui. Teo îi dădea ore de matematică. Din diverse motive, era o afacere delicată.

Bătrînul Silverschmied — dealtfel, încă nu împlinise cincizeci de ani — dobîndise merite deosebite prin contribuția sa la reformele ce se pregăteau în principat. Corespunzător conjuncturilor de drept public și genealogice, nimeni n-ar fi fost atît de îndreptățit la așa ceva ca acest jurist eminent. În cariera lui nu cunoscuse eșecuri ; un succes urmase altuia, și se mai așteptau de la el lucruri mari. Inteligența sa precisă era sprijinită de o sîrguință de fier ; resortul acțiunilor sale era ambiția.

Această ambiție se extindea asupra celor trei fii ai săi — băieții trebuiau să se evidențieze în toate privințile. Cînd veneau cu atestatele acasă, iar vreunul dintre ei nu era primul în clasă, se instaura o indispoziție, care dura pînă cînd greșeala era reparată. Atunci, consilierul de justiție era din nou *primus inter pares*, care se recunoștea, cu calitățile sale, în fiii săi ; se arăta vesel și prietenos. Băieții sufereau de-a lungul fazelor înnorării deși aproape că nu-l vedeau decît la masă. Laude

nu se auzeau, desigur, niciodată, deoarece succesul era de la sine înțeles și normal.

Precum s-a și observat, clasele superioare excelau printr-un aflux de inteligență și atenție. Chiar dacă nu existau niște clase de genii ca la Tübingen, nivelul era cel de la școlile princiare, avînd în plus o eleganță spirituală ca la liceul din Steglitz. Directorul Blumauer recunoștea acest lucru, nu fără a-și face griji ; ar fi preferat un nivel doar cu puțin mai sus de mediocritate. Totuși, cînd îl poftea pe Teo, cu alți doi, trei la un pahar de vin, se arăta de o liberalitate pe care nimeni nu i-o bănuia.

În orice caz nu era simplu ca în acest climat să cîștigi primul loc, sau să-l păstrezi cînd îl aveai. De lucrul acesta era conștient și Max, cel mai mare dintre cei trei Silverschmied. Seara, el își calcula șansele după un sistem de punctaj. La limbi nu avea de ce să se teamă, deși trebuia să piardă mult timp cu ceea ce alții obțineau fără osteneală. Dar această ușurință îi ducea pe aceia la greșeli gramaticale. Ei nu acordau multă atenție nici materiilor secundare, astfel că pierdeau puncte. În genere, făceau mai puține calcule.

Ca să cîștige întrecerea, Max trebuia să obțină micul avantaj necesar la matematică. Această materie era singura dintre cele principale la care îi lipsea nota maximă. Hilpert, profesorul de matematică, era liberal, poate chiar progresist. Sub aspectul acesta, Max Silverschmied nu avea deci motive să se teamă că i-ar purta pică în ascuns. Dar profesorul era

veninos și de o consecvență neînduplecată. Nu se putea totuși să nu existe căi și mijloace cu care să-l măgulești. Cei din familia Silverschmied au parcurs porțiuni întinse din drumul lor înaintînd contra curentului.

Max făcu deci bilanțul : nota maximă la matematică trebuia obținută. Așa ceva nu era posibil fără să ia meditații. La un profesor nu se putea gîndi — bătrînul ar fi socotit lucrul acesta drept o pată. Intervenea apoi problema banilor. Deși familia nu ducea lipsă de parale, băieților li se dădeau cu parcimonie. În afară de asta, Max băga fiecare pfenig în mărci poștale — nu pentru a le colecționa, ci pentru a le revinde cînd se ivea ocazia. Ceea ce-l atrăgea era mai puțin cîștigul, cît mai ales acest du-te-vino — traficul care-l obliga la un calcul inteligent, bazat pe amănunțite cunoștințe în materie.

Singurul care putea intra în discuție ca meditator era Teo ; pînă și chipul lui Hilpert începea să se învioreze, cînd Teo se afla la tablă. Max și Teo se învoiră pentru cincizeci de pfenigi pe oră ; lecția era predată în taină, sus, în camera alcov. Pentru ceilalți, întîlnirile lor treceau drept „conversații". Consilierul de justiție era chiar de părere că Teo e cel ce primește îndrumări.

Treburile mergeau bine ; Max putea fi mulțumit. Dorința de „a împușca nota maximă" presupunea firește mobilizarea întregii silințe posibile. Teo construia necontenit pe această

temelie, nu numai în materie, ci și prin sfaturi psihologice.

„Cînd demonstrația ți-a mers strună, trebuie să ridici puțin mîna cu creta. Dar să nu dai drumul la gură numaidecît — mai întîi lasă-l pe Hilpert să se uite la tine. Pe urmă spui : Mai există soluția descoperită de Gauss pe cînd era student.

Asta vă dă prilejul să discutați. Mai înainte, ai avut grijă să te informezi asupra teoriei gradării cercului."

Teo mai adăuga :

„A-l cita pe Gauss face aici întotdeauna impresie."

Teo îl punea pe Max să procedeze cum îi spusese, apoi hotăra :

„Nu, mai bine lasă. ție lucrurile nu-ți ies cum se cuvine. Te gîndești la chestii secundare, n-ai stofă de matematician. Cînd un matematician e-n stare să cuprindă laolaltă figuri geometrice și numere, spațiu și timp, lasă baltă și o muiere goală. Asta-i cheia principală. Cu ea, cînd ți-o conveni, poți să-ți faci și un harem."

„Dar eu nu vreau un harem ; vreau să am nota maximă."

„Nici nu mă așteptam de la tine la altceva, eunucule. De-aia îl și perii pe un individ ca Hilpert."

„Hilpert o să fie bucuros cîndva, că i-am fost elev."

„Lasă-te de bancuri. Mai bine scoate ale zece mărci și încă în viteză — eu nu-s bancherul tău."

Așa se încheiau de obicei orele din alcov : cu un dialog tipic între doi parteneri care stau prost cu finanțele. Teo avea acum nevoie de moneda de aur, și anume pe dată, pentru a achiziționa ceva. De cele mai multe ori era vorba de o armă, așadar tocmai de o cheltuială pe care superus voia s-o împiedice, căci altminteri era generos în toate socotelile cu fratele său. Numai bani nu trebuia să aibă în mînă fiul lui.

Dorințele lui Teo erau aprige, și el nu se potolea pînă cînd nu le vedea realizate. De vremea cînd avusese cal și servitor nu putea nici măcar să-și mai aducă aminte. De-o săptămînă, Max Silverschmied nu mai apăruse în alcov și nu se mai arătase nici în pauze ; era vădit că i se ferea din drum. Dar va trebui să plătească, oricît de greu i-ar veni ; Teo avea nevoie de bani.

„Am să-i fac o vizită în casa bătrînului Silverschmied ; cu asta îi dau eu lui pinteni."

ÎNDRUMĂRI

Între timp, Buz adormise buștean, iar Teo se întoarse spre Clamor :

— Tu poți să devii omul meu numărul unu. Am să fac din tine informator și paznic.

Îl apucă pe Clamor de braț, să-i controleze mușchii, și păru satisfăcut.

— Ceea ce se petrece aici în alcov și în cabinet rămîne între noi. Trebuie să faceți tot ce vă spun. Dacă-s mulțumit, o s-o scoateți cu bine la capăt. Pot să vă iau apărarea față de belferi și față de nenea Freddy și de ceilalți.

Clamor nu înțelegea nici o iotă din ce i se spunea. Dar, așa cum stătea întins acolo lîngă Teo, se simțea pentru prima dată în ziua aceasta puțin mai în siguranță. Ar îndeplini cu dragă inimă ceea ce i se cerea, i-ar fi mai ușor aici. Acum auzi întrebarea lui Teo :

— N-ai adus cu tine alte lucruri decît alea de la Zieseniss ? Așa nu poți să umbli pe-aici.

Dar nu era oare Zieseniss cunoscut ca un croitor bun ? La Oldhorst se punea mare preț pe el. Avea un postav rezistent la vînt și vremea rea, de asemenea. o croială comodă. După ce făcea unui flăcău din sat surtucul de mire, obișnuia să spună : „Fain gheroc — cu ăsta o să te poată pune și-n copîrșeu." El îi confecționase morarului Braun vestonul de vînătoare, și chiar superus purta un palton lucrat de el. Zieseniss avea o calfă și un ucenic, care coseau, împreună cu soția lui, pe un podium ; el croia. „Croitor vine de la a croi și nu de la a coase — altminteri i s-ar spune cusător, iar pictorul ar fi pensular și meșterul, calfă." Așa obișnuia el să spună, clămpănind cu foarfecile. Un cap limpede și, ca mulți croitori, nu lipsit de ironie. Făcea parte și din comitetul bisericii, iar îndată după dispariția lui Simmerlin ceruse numaidecît să se controleze casa. Din fericire, superus avea banii la el, la parohie.

În Oldhorst încă nu se punea mare preț pe bănci și case de economii.

Clamor se socotise așadar bine înzestrat; acum i se deschideau ochii. La oraș, confirmațiunea se dădea mai tîrziu decît la țară, apoi existau numai trei clase pregătitoare, în loc de patru. În clasa a patra, purtau pantaloni lungi numai repetenții. Buz și Clamor erau prea vîrstnici pentru clasa lor. În primul rînd, nu putea să umble cu pantaloni lungi doar pînă la pulpe — filfizonii ar striga după el „țărănoiule“.

Teo spuse:

— Mîine dimineață, te îmbraci cu pantalonii de duminică. Apoi îți fac eu rost de ce-ți trebuie; dulapul e plin de lucruri care nu mai sînt folosite. Are în el de toate; ai să vezi.

Teo ajunse apoi la profesori: Hilpert era o scîrbă, cu el trebuia să bagi bine de seamă. Se socotea urmașul lui Gauss, în care se pierduse un profesor, și devenea cu atît mai ordinar, cu cît mai mică era clasa la care preda. Bayer, dimpotrivă, era de treabă; cu el o s-o scoată la capăt.

— Și ce spui tu, cînd o să te-ntrebe mîine dimineață de nume?

— Spun Clamor Ebling — doar așa mă cheamă.

— Nu, spui Georg, pentru că numele de Clamor e ridicol. Aici, toți sînt înscriși în catalog cu Ernst, August sau Georg — așadar, îți schimbi numai numele de botez.

— Dar chiar tatăl tău a spus că numele Clamor e unul bun.

— Pe ăla dă-l încolo. Spui Georg — și basta. Și ce răspunzi cînd te-ntreabă Bayer de „profesia tatălui“?

— Spun: vătaf de argați — asta a și fost.

— Vătaf de argați e imposibil. Spui: tata a murit; a fost morar la Oldhorst. Și fă să-ți tremure puțin vocea — cam așa!

Teo îi arătă cum să vorbească. Dar Clamor fusese mulțumit atît de nume, cît și de tatăl său, ba chiar mîndru și de unul, și de celălalt — acum asta nu mai mergea, trebuia să fie altfel. Odată, seara tîrziu, mergeau prin dumbravă; tata îl ținea de mînă. În drum dădură de un străin, un orășean, care se rătăcise. Li se adresă, întrebîndu-i încotro s-o ia; după voce, se vedea că-i e teamă. Voia să ajungă la Oldhorst. Tatăl spuse: „Veniți cu noi — sînt vătaf de argați la morarul Braun.“ Cum se mai bucurase orășeanul, iar Clamor simțise și el: cîtă vreme tata era alături și-l ținea de mînă, nu i se putea întîmpla nimic, nu-l putea atinge nimic rău. Spuse încă o dată:

— Tata a fost vătaf de argați — morar a fost domnul Braun.

— Ascultă, Clamor, cum stau lucrurile: Braun era proprietarul morii, iar tatăl tău, argatul. Dar morari erau amîndoi, adică ocupați cu moara — așadar, poți să spui liniștit că tatăl tău a fost morar.

Teo îi explică mai amănunțit. Ședea întins pe-o parte și-i șoptea. Gura lui aproape că atin-

geą urechea lui Clamor. S-ar putea spune că „morar“ în acest înțeles era chiar mai mult decît „proprietar de moară“. Elevii, ca și belferii, erau prea proști ca să înțeleagă acest lucru. Erau prea proști, fiindcă nu cunoșteau limba germană. Nici de istorie n-aveau habar. De aceea trebuia să vorbești nerozii. Întotdeauna trebuia să știi cui te adresezi. Dacă, de exemplu, el, Teo, ar fi întrebat despre profesia tatălui — ceea ce nu era necesar, fiindcă toți o știau — i-ar răspunde lui Bayer : „superintendent“. Lui Old Man, dimpotrivă, i-ar spune : „cleric“. Iar, în sfîrșit, lui Blumauer, „preot“, dar numai într-o convorbire intimă, cînd, după ce i-a mărturisit îndoielile sale sufletești, mai ședeau împreună să bea un pahar de vin.

Toată chestia asta stătea pe-o muchie de cuțit, fiindcă dacă mormolocul ajunsese acum pînă la superintendență, ca membru al clerului era un zero, iar despre preot nici nu putea fi vorba. Dar oamenii nu voiau să audă adevărul, ci socoteau drept adevărat ceea ce le plăcea să audă.

Kresebeck putea să spună : „Tata e general“. Asta o știa oricine, ca și faptul că avea Vulturul Negru. „E ofițer“ suna mai bine, iar „E soldat“, încă mai bine. Toată lumea cunoștea parola „mai bine înainte“ a armatei teritoriale, comandate de străbun la Katzbach.[1] Din pricina ploii, pulberea se umezise — atunci soldații întorseseră patul puștii.

---

[1] Aluzie la victoria din 1813 împotriva lui Napoleon, cîștigată de Blücher — „mareșalul Înainte“ *(n. tr.)*.

— Vezi, Clamor, precum un soldat e mai mult decît un general, tot așa un zugrav e mai mult decît un pictor, iar un morar mai mult decît un proprietar de moară — poți spune deci liniștit că tatăl tău a fost morar. Firește că și argat e ceva bun, dar ăștia nu mai știu nemțește — habar n-au.

Trebuie să te prezinți așa cum le place lor să audă, și-atunci o iau de bună. Să zicem : simplu, modest, țărănește, chiar scurt și aspru în felul lui Klas Avenstaken... atunci Bayer o să te privească cu ochi buni și ai să poți trage unele foloase.

Îl apucă pe Clamor de mînă, ca și cînd ar fi vrut să-i simtă pulsul, îi mîngîie degetul gros și-i vorbi :

— Clamor, tu ești prea sperios, prea fără vlagă. Defectul ăsta trebuie să-l înlăturăm. Te ții încovoiat, vocea ta e prea moale ; va trebui să bei bere neagră în fiecare seară. Uită-te la Buz — ăsta nu se lasă călcat pe bătătură.

Ce vrea să-nsemne tot interogatoriul ăsta la primirea în școală ? Profesia tatălui, religia, numele de fată al mamei, ziua căsătoriei. Așa erai dintr-o dată demascat ca născut la șapte luni, ca mozaic, ca odraslă a unui factor poștal. Pe chestia asta, alții se umflau în pene ca păunii, iar belferii, chiar cînd erau niște coate-goale, practicau cu pasiune chestionarea umilitoare. Ally care preda engleza și făcea pe petrecărețul, nu se sfia să întrebe, cînd auzea cuvîntul „comerciant“ : „Export ? — sau de heringi ?“

— Așadar — mîine spui „morar“, cu asta sînt mulțumiți cu toții, iar dacă vreunul te-ar

întreba dacă moara era a lui, răspunzi : „Cu o cotă parte". Şi asta-i adevărat, fiindcă partea lui era aici — zicînd acestea, Teo îl bătu pe Clamor pe braţ.

În toate alea trebuie să te-ntăreşti. Pe urmă vii şi tu cu mine la safari, cînd am să golesc grădina lui Unger. Trebuie să te impui. Începi chiar de mîine, dînd înapoi Iepei ghetele. Îi spui că nu sînt bine lustruite.

Prin „Iapă" o înţelegea pe Fiekchen. Numele acesta i-l dăduse Buz. Cînd, duminică, după slujbă, ţăranii şedeau la o cană de bere şi vedeau fetele legănîndu-şi fundul în trecere, se putea auzi admirativ : „Asta are un dos ca o iapă de optzeci de taleri."

Buz, ale cărui gînduri şi năzuinţe se învîrteau aproape exclusiv în jurul cailor şi al călăriei, aplicase vorba lui Fiekchen. Şi de fapt, de cînd era în pensiune la doamna profesor, fata se dezvoltase grozav şi în această privinţă.

Clamor spuse :

— Eu îmi văcsuiesc singur cizmele.

— Trebuie să te laşi de obiceiul ăsta. Un elev de liceu pune pe altul să-i facă ghetele. Iar mai tîrziu, ca teterist, ai lustragiul tău. Dealtfel, adineauri am văzut la masă că ai unghii negre.

O NEÎNŢELEGERE

Clamor avea în urma lui o zi lungă. Era obosit şi începuse să aţipească, dar mai auzi că pentru unghii nu se întrebuinţează cuţitul şi

că periuţa de dinţi nu se foloseşte numai dimineaţa.

— Aici în casă e cîte un closet la fiecare etaj şi încă unul în aripa goală — te duci la cel de jos, de lîngă jgheabul de spălat. Şi nu uita să te speli temeinic de fiecare dată, după ce-ai terminat. În privinţa asta sînt pretenţios şi cu oameni care nu-şi spală fundul nu vreau să am a face, mai ales cînd sînt obligat să dorm lîngă ei.

Teo întinse mîna şi-l apucă. Era un gest de o candoare orientală. Aşa încercau bucătăresele o raţă jumulită, cînd se duceau sîmbătă la piaţă.

Clamor socoti acum că sosise clipa, în care putea şi el să aducă o contribuţie ; repetă ceea ce-i vîrîse în cap superus, în ajun :

— Acum, să punem frumuşel mîinile pe plapumă.

Îndată după aceea avu impresia că spusese ceva nepotrivit, fiindcă urmă o tăcere adîncă.

Abia mult mai tîrziu aprecie el cu o admiraţie şovăielnică precizia cu care Teo reacţionase la încercarea lui de a-i da sfaturi, căci în zilele următoare umblă ca buimac.

Mai întîi, Teo dăduse deoparte plapuma şi ridicase cămaşa de noapte a lui Clamor, după ce-l răsucise pe-o parte. Apoi îi dăduse o puternică lovitură de picior în fund. Clamor simţise, încă din aer, cum degetul cel mare de la piciorul lui Teo se-ndoaie atingîndu-i pielea. Apoi căzu pe podea — izbindu-se greu cu co-

tul, dar şi cu capul. Ca scufundat într-o apă adîncă, auzi de sus o voce :

— Aşadar, mormolocul te-a trimis aici să mă spionezi ? Apoi aşteaptă tu, flăcăule, că pun eu şaua pe tine. Cară-te în patul lui Buz, sau dormi pe duşumea.

Zgomotul îl trezise pe Buz. El începu să facă scandal în nişa lui :

— Nu, nu — nu la mine-n pat — ăsta-i un jegos, are păduchi laţi. Toţi argaţii de la mori au păduchi laţi.

După ce auzise că noul venit, pe care şi devenise gelos, căzuse în dizgraţie la Teo, Buz nu-şi mai puse frîu la gură. Se năpusti asupra lui, iar Clamor auzi cu părul măciucă ceea ce fu dat la iveală. Era ca şi cum s-ar fi aflat în faţa unei instanţe de judecată.

Ce căuta la o şcoală superioară ăsta, care mai înainte aproape că n-avusese o cămaşă pe el, să-i acopere fundul ? Da, era un lucru ştiut. Tatăl lui luase locul bogatului morar, atunci cînd asupra acestuia din urmă căzuseră sorţii. Iar morarul Braun fusese nevoit să-i promită că va avea grijă de fiul lui.

Buz venea cu una dintre versiunile care circulau la Oldhorst în legătură cu relaţiile dintre morar şi argatul său. După culesul sfeclei, ţăranii distilau un rachiu deosebit, un fel de palincă tulbure, tare ca mătrăguna. Îl preparau în taină şi îl beau tot aşa — tîrziu, după ce slugile se duseseră la culcare. Atunci, prin încăpere pluteau aburi groşi ; ieşeau la iveală

ura şi invidia, se tîrau la vedere toate păcatele capitale. Se încingea bîrfeala.

Aşadar, morarul, era un lucru ştiut, fusese mason şi trăsese lozul fatal ; trebuia să se sinucidă. În fiecare an, unul dintre ei trebuie să moară — aşa cere diavolul, căruia îi sînt devotaţi prin jurămînt. Trag cîte o carte de joc, sau maestrul lor înfige bilete cu numele fiecăruia în spada lui. Ţine apoi spada deasupra unei flăcări, iar alesul e cel al cărui bilet nu arde. Uneori, maestrul legat la ochi scoate una dintre fotografiile lor.

Cel asupra căruia cad în felul acesta sorţii poate scăpa de verdictul destinului, dacă îşi cumpără un înlocuitor. Acest lucru a izbutit să-l facă morarul cu argatul său, iar drept mulţumire i-a purtat de grijă lui Clamor.

Dar o asemenea jertfă e acceptată, fireşte, numai o dată, a doua oară cel ce-a pierdut este cerut în persoană. Aşa se explică accidentul de vînătoare al morarului.

Accident sau nu — nici nu e necesar ca masonul să se sinucidă. Dacă nu vrea s-o facă, maestrul îi străpunge inima cu un ac pe fotografie.

Nici un mason nu moare în pat şi nici unul nu depăşeşte vîrsta de şaizeci şi patru de ani. Lucrurile se potriveau sub amîndouă aspectele, atît pentru stăpîn, cît şi pentru argat. Chiar de-aici se vedea : era ceva la mijloc. Şi-apoi, la înmormîntarea morarului Braun, caii se speriaseră. Noaptea, morarul fusese auzit oftînd

și gemînd în moară. Bani avusese cu sacii, dar nu-i ajutaseră cu nimic; sfîrșitul lui fusese hotărît. Masonii știu cînd le sună ceasul. Atunci își fac de lucru pe-afară, să nu trezească bănuieli, căci, dacă mor în odaia lor, se aude un tărăboi și un bocet, de ți se ridică părul măciucă. Acesta fusese motivul pentru care morarul se dusese la vînătoare, iar argatul se urcase în hambar.

Asemenea lucruri înspăimîntătoare și altele înșiră Buz, care încheie cu vorbele:

— Păi da, Clamor, pe tat-tu l-a luat diavolul.

Clamor era înclinat din fire să suporte jigniri; i se părea ceva normal, așa cum lipsa de lumină i se pare unei plante ce crește la umbră. Numai de tata — de el nu-i era îngăduit nimănui să se atingă. Scoase deci un urlet și se azvîrli asupra lui Buz, care-l primi cu o lovitură de picior. Buz simți totuși că are a face cu un ieșit din minți.

Asemenea naturi seamănă cu animalele sfioase, care evită orice conflict și se ghemuiesc umile, conștiente de vulnerabilitatea lor. Dar cînd își dau seama că nu mai au scăpare, cînd se văd la ananghie, atunci din frica și neputința lor scot la iveală o putere nemaipomenită. Chiar și strigătul lor îl poate paraliza pe adversar, se luptă cuprinse de furie cu ghearele și dinții și mușcă necruțător, agățîndu-se. Mai curînd se lasă ucise, cu fălcile zdrobite, decît să dea drumul. Cu această înverșunare se simți

atacat Buz; strigă după ajutor — Clamor îl apucase de gît.

Teo sări din pat și-i smulse pe cei doi, să-i despartă; începu să le care la pumni, fără să-i deosebească unul de altul, căci în înlănțuirea lor formau parcă un singur animal.

— Nu puteți să vă bateți în liniște, țopîrlanilor? Acum aduc din cabinet cnutul.

— O, nu cnutul, strigă Buz, căruia cuvîntul părea să-i trezească amintiri urîte. Fără să mai crîcnească, fu nevoit acum să-i facă loc lui Clamor în patul lui.

Toți trei se treziseră de-a binelea, iar Teo căută să pună la punct cele înșirate de Buz. Mai întîi, păduchi lați. Nu se putea nega: toți băieții care lucrau la mori aveau păduchi lați. Dacă n-aveau, făceau rost de ei, chiar pe parale. Credeau că dacă au păduchi lați acolo jos, nu se procopsesc cu vreo hernie la căratul sacilor. De hernie le era o frică nebună. Morarii aveau leacuri de-astea — înghițeau și păduchi de berbec, cînd se-mbolnăveau de gălbinare.

— Dar de Clamor n-ai de ce să te temi, el n-a lucrat în moară. În afară de asta, nici nu i-au dat tuleiele acolo jos.

Și pe urmă masonii. Despre ăștia umblă tot atîtea zvonuri ca și despre țigani și evrei, și numai nerozii. Masonii n-au nevoie de diavol, ca să fie puternici. Morarul Braun fusese mason, și-i priise — asta-i adevărat, dar regele Prusiei era chiar mare maestru al unei loji. Nenea Freddy era și el mason — credeți voi că ar avea el altminteri în pensiune băieți din

Anglia şi din Spania ? De la Capetown pînă la Chicago, masonii ştiu cine e de-al lor. Pe ăla îl preferă — e ca marca de pe o lingură de argint. Văzînd marca, ştii : e argint veritabil.

Acuma vreau să dorm — iar cu tine, Clamor, mă mai răfuiesc eu.

TORTURA

Era prima vineri în casa cea nouă. După-masă, era încă lumină, Teo îi ceru lui Clamor să-l însoţească.

— Te iau cu mine ca om din garda mea personală.

Afară cădea încă de dimineaţă o ploaie măruntă ; străzile erau aproape pustii. Lui Teo îi convenea, fiindcă, atunci cînd vrei să culegi informaţii, e bine ca adversarul să aibă de lucru cu vremea însăşi. Pe furtună, pe viscol şi ceaţă, te poţi strecura cel mai bine pînă la el.

Teo voia acum să scoată cu orice preţ cele zece mărci de la Silverschmiedt sau să iasă totuşi despăgubit, dacă nu reuşeşte. Reflectase asupra diferitelor posibilităţi de a-l pedepsi — aşa, de pildă, din grădină se puteau sparge geamurile mari de la seră. Mai înainte, trebuia cercetat terenul. Pentru aşa ceva, ploaia şi amurgul erau favorabile.

Pornind din Piaţa grenadirilor, străbătură încet centrul oraşului, apoi o luară spre car-

tierul oamenilor de vază. Teo purta un pardesiu din stofă deschisă, de pe care se scurgea apa, iar Clamor pelerina neagră, al cărei postav se îmbiba treptat, devenind tot mai greu. Teo, care mergea în stînga lui, îi apucă prin despicătura pelerinei mîna. I-o mîngîie de la încheietură pînă la vîrful degetelor — era ceva plăcut. Umezeala rece îi dădea parcă o senzaţie de intimitate ; aşa va fi fiind atunci cînd, printr-o formulă magică, te prefaci într-un peşte.

Deodată îl fulgeră o durere cum nu mai cunoscuse niciodată. Teo îi prinsese cu o mişcare piezişă degetul cel mare de la mîna stîngă şi i-l ţinea strîns ca într-o menghină. Degetul încovoiat acţiona ca o pîrghie, iar durerea devenea insuportabilă cînd apăsarea creştea cît de puţin.

— Aşa, amice, acum mărturiseşte ce însărcinare ţi-a dat Hanibal !

Teo îşi accentua întrebările, apăsînd de fiecare dată puţin. Strada era goală ; ploaia înghiţea strigătele lui Clamor.

Teo îl numea pe tatăl său „Hanibal“, atunci cînd, dintr-un motiv deosebit, avea de spus despre el ceva rău. „Mormolocul“ era mai mult expresia generală a desconsiderării sale, a refuzului oricărei familiarităţi. De asemenea, nu spunea „tatăl meu“ ci „zămislitorul meu“ ; gîndul că bătrînul o îmbrăţişase pe maică-sa îi pricinuia dezgust ca atare — nici nu voia să-şi imagineze aşa ceva. N-avea nici un sens să ascuţi

secerea — pe-un papă-lapte n-ai de ce-l castra. Unul ca ăsta nu era nici cal, nici măgar.

Cu asemenea gînduri îl uimea pe Blumauer, cînd îi mărturisea „îndoielile lui sufletești".

„Teo — prețuiesc mult faptul că-mi dezvălui și cele mai intime cute ale inimii dumitale. Dar gîndește-te că îi ești obligat tatălui dumitale fie din chiar motivul că fără el n-ai exista pe lumea asta."

Dar a făcut-o bătrînul de dragul lui ? Și avusese, în genere, această intenție ? Era îndoielnic și în ceea ce o privește pe mama. Mai curînd aici se vădea motivul urii purtate multor tați. Ura aceasta venea desigur din străfunduri, ca o tînguire acuzatoare a celor nenăscuți și a unei existențe ratate.

Totuși, bătrînului trebuia să-i fie recunoscător pentru cunoștințele solide din domeniul istoriei și al miturilor — în privința aceasta nu putea exista nici o îndoială. Superus nu se mulțumea cu Moise și profeții. Vechiul testament trebuia să dea fundația, istoria, schelăria. În această privință, Blumauer gîndea cam la fel ; amîndoi împărtășeau nostalgia umaniștilor după epoca însuflețită de zei.

Tatăl folosise cîteva ore pentru războaiele punice, marea cotitură fatală de pe țărmul Mediteranei. Hanibal era eroul său preferat ; pentru acesta dorise să cîștige inima fiului său.

În cele din urmă ajunsese cu eroul său în Bitinia la Prusias, pînă în clipa cînd marele bărbat, părăsit de gazda sa, ba chiar trădat,

își pusese capăt vieții, înghițind otravă — acest Hanibal !

Mulți oameni mari sfîrșesc singuri sau cu cîțiva inși devotați, care nu-i mai pot apăra — și ei sînt singuri. Superus mai derulă o dată, în fraze scurte, drumul comandantului de oști ; fuga lui prin țările diadohilor, bătălia în cîmpia de la Zama, convorbirea cu Scipio între armatele gata de luptă, una dintre orele ce-au hotărît soarta lumii. Mai înainte fusese splendida zi de la Cannae, triumful nimicitor. *Hannibal ante portas* — acest Hanibal !

Așa cum Cezar a dat numele său tuturor împăraților ce-au venit după el, așa a fost Cannae bătălia bătăliilor — acest Hanibal !

Se înșirau etern memorabila traversare a Alpilor cu pedestrașii, călăreții, elefanții, apoi Saguntul și luptele din Spania. Așa era parcurs drumul înapoi pînă la jurămîntul pe care-l făcuse băiatul de nouă ani lui Hamilcar : veșnică ură împotriva Romei ! Atunci l-a luat tatăl său în război — pe acest Hanibal !

În cursul expunerii, superus se plimbase de colo, colo prin odaia de studiu, în care erau instruiți elevii. Era îndată după sosirea lui Simmerlin, Clamor se afla și el de față. „Acest Hanibal !" — scoțînd această exclamație, bătrînul ridica brațele conjurînd, iar barba i se zburlea.

Această reprezentație devenise o piatră de hotar în dezbinarea lor, fiindcă Teo nu pusese frîu veseliei pe care i-o trezise. Cu puțin înainte citise cu Simmerlin *Răpirea sabinelor,* iar

atunci i se păruse că în bătrîn se înmănunchease seră perfect cei doi eroi de farsă : pedantul și comediantul de bîlci.

Hohotul grosolan de rîs l-a jignit pe tată cu atît mai profund, cu cît era convins că dăduse ce avea mai bun, iar această realizare era batjocorită astfel. În eroii noștri sîntem atinși deosebit de dureros.

Entuziasmul bătrînului era autentic, iar dorința de a-l împărtăși elevilor nu putea fi pusă la îndoială. Se interpunea însă neputința de a-l transmite. În mîna lui, făclia se stingea. Nu-i era dat s-o treacă mai departe.

Mai ales în perioadele de tranziție, aceasta nu e o problemă pedagogică, ci una mai mult erotică. Pretendentul, pețitorul este luat în rîs. El vine cu un buchet demodat. Acestea sînt eșecuri stilistice. Într-o clipită, persoana respectabilă se schimbă într-una comică. Apare Figaro.

Pentru Clamor, scena se desfășurase fără să-l atingă, ca o digresiune într-o limbă străină. Ce-i drept, nici el nu înțelesese entuziasmul profesorului, dar presupusese că acest Hanibal va fi fost cineva mare. În plus, deși năzuia spre voioșie ca orice făptură care are nevoie de gingășie și armonie, comicul îi era străin.

Dar chiar dacă ar fi avut perspicacitatea lui Teo, tot nu i-ar fi trecut vreodată prin minte să facă haz pe socoteala tatălui său. Pentru el, puntea era intactă.

Trecură încet prin ploaie pe lîngă cazarmele artileriștilor din Piața Ghelfilor și o cotiră pe Breite Strasse. Cum pășeau agale umăr la umăr, ofereau priveliștea unei perechi de frați. Teo continua să-și țină mîna vîrîtă în despicătura pelerinei, ca să-l imobilizeze pe Clamor, pe care-l strîngea cu un gest ce aproape că nu se deosebea de o mîngîiere. Dar durerea era pătrunzătoare, atunci cînd Teo strîngea doar puțin, ajungînd la fulgerări care-i smulgeau lui Clamor un urlet.

Interogatoriul rămase fără rezultat, în măsura în care nu scoase la iveală ceva ce Clamor n-ar fi povestit chiar și de bună voie. Oricum, nu fusese tocmit să spioneze, iar despre cele asupra cărora îl prevenise superus avea doar o idee confuză. Teo nu se mai putea îndoi de acest lucru, după ce-l făcu să îngenunche de cîteva ori. Totuși, chiar dacă bănuiala fusese risipită, căută să mai tragă unele foloase.

— Ai să mă asculți întotdeauna, și în orice condiții ?

— Da, Teo, o fac cu dragă inimă, chiar și fără să mă chinuiești — te rog, dă-mi drumul.

— Ai să faci tot ce-ți spun eu ? Pe cuvînt de onoare !

— Pe cuvînt de onoare !

— Nu — jură !

— Jur — Teo, dă-mi drumul !

Breite Strasse[1] își merita numele ; se întindea dincolo de vechiul zid al orașului. Casele aveau în față grădinițe. Purtau firme înguste de medici și avocați și mai late, ale unor birouri comerciale sau de asigurări. Magazinele obișnuite lipseau ; pentru așa ceva, traficul era prea slab. Făcea excepție prăvălia de delicatese a lui Viktor Dranthé. Acolo, grădina din față era înlocuită cu un pavaj, în care se adîncea un bazin cu apă. Un parapet scund trebuia să apere bazinul nu numai de cîini, ci și de copii, care se desfătau acolo privind vîna săracă a unei fîntîni arteziene și holbîndu-se în apă. Vînzătorul domnului Dranthé trebuia să-i alunge de mai multe ori pe zi, aceasta intra în atribuțiile sale.

Bazinul slujea ca recipient pentru peștii care erau vînduți vii, iar cînd veneau transporturile din provinciile de răsărit, fundul lui era acoperit și de raci. Domnul Dranthé își denumea negoțul în termeni expliciți : „Comerț de delicatese și stridii" — aducea exemplare splendide de la Ostende, iar pentru cunoscători stridii cu valvele subțiri colectate din bancurile naturale. Ambiția lui era să rafineze aici gusturile, și ar fi fost bucuros să vadă în fața prăvăliei sale, după modelul franțuzesc, un *ecailleur,* care să deschidă stridiile. Dar, în pofida poziției favorabile, deverul nu era suficient. În afară de aceasta, domnul Dranthé nu făcea în mod inutil vîlvă. Un aperitiv cu stridii în camera lui pentru degustări era însă lăudat pînă și de englezi, cînd veneau să-și aducă sau să-și ia fiii de la profesor.

Domnul Dranthé era furnizor al curții. Începuseră marile vînători ; o parte din recoltă era agățată în fața vitrinelor lui. Ca exemplare de preț, pe flancuri se aflau un cerb roșu și un mistreț, amîndoi eviscerați, iar între ei iepuri, în blană, și vînat cu pene de tot soiul. Fazanii acopereau pe jumătate cu cozile lor galantarul, ca un baldachin cu franjuri. Gulerele lor sclipitoare și licărul roșu al cocoșilor-de-mesteacăn nu erau la fel de vii în ploaie ca în plin soare ; totul alcătuia o natură moartă estompată. Și cum aproape că nu trecea nimeni pe-acolo, tabloul lăsa impresia că fusese schițat mai puțin pentru profit, cît pentru el însuși — o adevărată operă de artă... *l'art pour l'art.*

— Am chef de crabi, spuse Teo, cînd trecură prin fața magazinului. Ne mai întoarcem o dată și-mi faci rost de-un pumn plin.

— Pentru asta dă-mi bani.

— Pe bani poate oricine să aibă crabi — tu să mi-i aduci așa.

— Au să mă bage la zdup.

— Cum — abia ai jurat și te și răzvrătești — fă ce-ți spun și ține-ți botul !

Se întoarseră și se îndreptară agale din nou spre prăvălie. Teo mergea încet și chiar se și

[1] Strada Lată *(n. tr.).*

opri, dîndu-i instrucțiuni, dar pentru Clamor parcă se scurgea în zbor timpul ce-l despărțea de propria-i execuție. Se mira că Teo nu-i împărtășește emoția și vorbește ca și cum n-ar fi făcut altceva decît să-i explice o temă sau un exercițiu în sala de gimnastică.

Crabii erau expuși în fața prăvăliei în una din lăzi, așa cum sosiseră de la mare. Erau plasați între coșulețele împletite din fîșii de bambus cu stridii și alte mărfuri.

Operația era simplă : Clamor trebuia să treacă încet prin fața vitrinei. Apoi trebuia să-și repeadă mîna stîngă prin despicătura pelerinei și s-o retragă cu pumnul plin de crabi. Ar fi durat o clipită ; chiar dacă ar fi văzut cineva, nu și-ar fi crezut ochilor.

Dar cine să vadă ? Strada era goală ; ploua încă mai tare. Iar privirea cuiva din prăvălie era împiedicată de perdeaua de fazani. Un pic de risc trebuia să mai rămînă totuși — altminteri ce haz mai avea ?

— Hai, dă-i drumul ! și Clamor încasă un ghiont.

Înfricoșat peste măsură, băiatul străbătu bucata de teren pe lîngă bazinul cu pești. Ochi crabii, o masă cenușie ca piatra, cu o tentă roșiatică, în lada din lemn cu fibra galbenă. Ar fi dorit s-o ia la fugă, ca un cal speriat de obstacol. Dar în spatele lui se afla puternicul Teo, și-apoi mai era și jurămîntul. Așadar, își vîrî mîna în ladă și simți crabii, ca și cum l-ar fi înțepat niște ace — apoi o luă la fugă, de parcă l-ar fi urmărit diavolul.

Teo îl aștepta la intersecția de unde pornea strada spre vila familiei Silverschmied. Era furios.

— Ești nebun, să fugi așa fără rost, de parcă s-ar fi luat după tine. Ai avut noroc că n-a fost pe-aproape nici un sticlete.

Clamor își pierduse răsuflarea ; îi întinse prada. Dar Teo renunță.

— N-ai decît să-i mănînci tu, cu toate că nu-i meriți. Mie mi-e silă de crabii din Marea Nordului — nu-nțelegi nimic din ei.

Era un pumn plin, mai curînd un ciorchine, fiindcă mai și atîrnau unii, care își încîlciseră antenele și picioarele. Clamor nu cunoștea crabii nici după nume ; era deprins cu hrana simplă. Dar avea o teamă de neînfrînt față de marfa furată ; îi ardea mîinile. Azvîrli crabii în grădina dinaintea casei lui Silverschmied, la care ajunseseră între timp.

Blocul era format numai din două case sau, mai curînd, din grădinile ce se întindeau în spatele lor. Casa familiei Silverschmied avea în stînga clădirea ce făcea colțul spre Breite Strasse, vizavi de prăvălia lui Dranthé. La dreapta, era vila lui Hinüber, apoi pădurea. Casei consilierului de justiție i se adăugase mai tîrziu, evident de un arhitect mai ieftin, o remiză. Aceasta avea o poartă mai mică și una mare, suficient de înaltă pentru a lăsa să intre un car cu fîn. Jos era loc pentru un landou și o trăsură, cu un grajd pentru doi cai, iar deasupra se aflau locuința vizitiului și podul de furaje, sub un acoperiș plat. Buz știa rostul acolo ca pretutindeni unde mirosea a

cai, călăreți și cîini. În acest cartier, mai fiecare casă avea grajd ; în imediata vecinătate începea pădurea cu alei de călărie.

Teo se plimbă încet în sus și-n jos între liziera pădurii și prăvălia lui Dranthé. Apoi se opri în ploaie în fața casei Silverschmied. Lui Clamor inima continua să-i zvîcnească. Nu se putu reține să întrebe :

— Și dacă m-ar fi prins acum ?

Teo îl bătu pe umăr :

— Atunci apare Teo *ex machina*. Îi explică mai în amănunt : vînzătorul te-a înhățat de guler și te-a tîrît în prăvălie la domnul Dranthé. Vor să-ți rupă urechile, să cheme poliția. Cînd le iei ăstora ceva, fie și de cinci parale, e ca și cînd te-ai fi atins de cele sfinte.

Acum închipuiește-ți mai departe — în clipa asta, eu intru în prăvălie : „Domnule Dranthé, am cîștigat pariul — toată stima." Dranthé de colo : „Domnule Quarisch, ce fel de pariu — n-am chef de glume." „Domnule Dranthé, nu mi-o luați în nume de rău — am pariat cu Max Silverschmied că nu vă scapă din ochi nici zborul unei muște pe la peștii dumneavoastră și afară, în fața vitrinei. De-aceea l-am trimis aici pe băiatul ăsta dintr-a patra."

Vezi tu, Clamor — trebuie s-o ntorci după cum e piesa. Sigur, Dranthé nu știe de glumă cînd e vorba de bani. Dar nu poate decît să zîmbească și să intre-n joc, altminteri iese gîlceavă cu bogatul consilier de justiție, care locuiește alături, și cu nenea Freddy și englezii lui. Afară de asta, Dranthé e și el mason.

Stînd în ploaie, Teo își continuă dăscăleala :

— Clamor — trebuie să cunoști întotdeauna legile. N-aveai nevoie să arunci crabii. Era furt de alimente — și pentru așa ceva nu poți fi pedepsit.

— Dar pentru o faptă ca asta, un licean e totuși eliminat.

— Vezi, Clamor, progresezi. Dar cum faci parte din garda mea personală, nu ți se poate întîmpla nimic.

— Așadar, îi închidem gura. În vreme ce ei își iau interogatoriul în prăvălie, intru eu întîmplător. „Păi ăsta e Clamor — ce ispravă a făcut ? A șterpelit crabi ? Și-a fost înhățat pe loc ? Felicitări, domnule Dranthé — aveți niște ochi de argus."

Aceasta era o expresie devenită proverbială a dirigintelui penultimei clase, un original cunoscut în tot orașul. Obișnuia s-o rostească ori de cîte ori elevii încercau să copieze sau deveneau prea zgomotoși.

— Cînd spun asta, apăsînd pe cuvinte și făcînd cu ochiul drept, domnul Dranthé te-a uitat pe jumătate ; mă fixează pe mine, încordat, ca și cum aș fi un profet. Iar cînd îi spun : „Domnule Dranthé — vă transmit salutări din partea lui Fritzchen" și-i fac cu ochiul stîng, pielea îi pălește în jurul nasului, iar genunchii îi tremură.

Te iau de mînă : „Să ștergem cu buretele, domnule Dranthé — o poznă de ștrengar." Și-ai să vezi — ne conduce pînă la ușă : „Fi-

rește, domnule Quarisch — nici nu merită să mai vorbim. Transmite, rogu-te, salutări respectuoase unchiului dumitale, și la revedere."

Vezi, Clamor, așa se procedează. Aș putea să iau în fiecare zi o gustare la Dranthé, și pe deasupra mai mi-ar da și bani în mînă. N-ar fi frumos din partea mea, dar nici el să nu facă pe nebunul pentru un pumn de crabi. Cînd face baie cu Fritzchen, toarnă în cadă parfum de zece mărci — pentru el, asta-i o nimica toată. De-aia miroase întotdeauna la el, acolo, pe jumătate ca la măcelărie, pe jumătate ca la frizerie.

FILĂRI

Dintre povestirile polițiste, Teo nu le citea decît pe cele foarte vechi, cum ar fi cele din colecția Pitaval, apoi ale lui Fielding și Poe. Ceea ce-l interesa, era mai puțin morala, cît logica urmăririi ; îl preocupa nu „victoria binelui asupra răului", ci regulile jocului și tehnica lor.

„A fila" era un cuvînt potrivit. Includea setea de a ști fără nici o intenție, curiozitatea dezinteresată față de conexiuni. Curios că aceste imbolduri erau rare la investigatori. Aceștia trebuiau să aibă un „motiv" ca pictorii de mîna a treia. Pe detectiv îl preocupa mult mai mult crima decît făptașul. Un artist l-ar recunoaște însă, chiar dacă nu s-ar fi atins nici măcar de un fir de păr de pe capul unui copil.

Dacă priveai lucrurile astfel, oricare om îți apărea ca ascunzînd o taină. În acest sens, criminalul devenea mai banal, mai lesne de recunoscut decît primul ins întîlnit în cale. Teo a filat cu plăcere încă de la Cairo ; era stăpîn pe timpul lui și totuși a învățat mai multe decît dacă și l-ar fi petrecut la școală. La Cairo, fiecare om era un străin și un tip — sacagiul, cerșetorul orb, eunucul care-și însoțea stăpîna la baie. La îmblînzitorul de șerpi, spectacolul era mai puțin fascinant decît existența și făptura celui ce-l dădea. Unde se ducea acesta, ce făcea după ce-și adusese cobra la piață, ca să danseze ? Cu cine avea legături, era însurat ? A căuta răspunsul la aceste întrebări era nemaipomenit de captivant, dar numai ca exemplu, căci pentru fiecare era valabilă spusa :

Oricare om, fie de soi —
Poartă în el ca o osîndă
O viperă galbenă la pîndă.

Încă de timpuriu, Teo văzuse multe din ciudățeniile ascunse sub aparență și din sensul doar ipotetic al acesteia. Cînd Simmerlin era plecat în călătorie, ca și în timpul bolii mamei, curiozitatea îl îmboldise să umble pînă noaptea tîrziu pe largile promenade și pe ulițele înguste, în furnicarul sukurilor și în labirintul cartierelor arabe — urmărise săraci și bogați pînă în suburbiile elegante sau în cartierele de felahi, cu privirea ascuțită și lacom de pra-

dă ca uliii ce dădeau roată deasupra piețelor străvechiului oraș.

După ce-l orbeau culorile și-l asurzea larma, cobora asupra lui amețeala liniștii. Pălea, începea să tremure, pierdea capacitatea de a percepe, ca și cum creierul i s-ar fi golit de sînge. Atunci, curiozitatea se stingea și nu mai rămînea decît uimirea — nimic nu era mai puțin real, mai puțin important decît piața cu belșugul, culorile și strigătul ei.

Dealtfel, în această privință și prin această șovăială semăna cu Clamor, de care altminteri îl deosebea totul — numai că șovăiala lui nu era însoțită de frică.

Teo practica filatul ca pe o artă, așadar, fără nici o intenție și din propria-i voință. Nici nu se poate imagina o școală pregătitoare mai bună decît aceea pe care a urmat-o el la Cairo, oraș nu numai vestit ca un centru comercial încă de pe vremea șiretei Dalila, ci și rău-famat din cauza șarlatanilor și a pungașilor lui.

Acolo, suspiciunea era la ea acasă. Dar Teo poseda un talent înnăscut pentru urmărire ; în plus. în cursul acestor escapade purta fes și burnuz, astfel încît putea trece drept un „om din mulțime“, sau dacă era privit mai atent, drept un tînăr egiptean din pătura superioară. Ca atare, putea să intre fără să bată la ochi și în moschei sau alte locuri interzise pentru europeni.

După ce se întorsese acasă, găsise material nou pentru această pasiune. Îl ajuta o uimitoare memorie a figurilor și simțul pentru diferențierile sociale. Știa instinctiv ce credeau oamenii despre ei înșiși, ce loc își acordau în ierarhie și ce considerație voiau să li se arate.

Pentru el, filarea cuiva era ceva plăcut și odihnitor. Petrecuse astfel cîteva după-amieze cu încîntarea procurată de o lectură captivantă. Cînd suna la o ușă străină sau era surprins în vestibul, avea la îndemînă explicații convingătoare. Umbla și cu liste pentru o operă de caritate. Știa cum reușește o prostituată să racoleze un amator încă înainte de prînz, îi cunoștea și pe proxeneți. A urmări un om beat era mult mai distractiv decît să fi făcut tu însuți un chef.

Teo îl învățase și pe Buz să fileze. Buz era informatorul său despre cele ce se petreceau prin grajduri și în cazărmi, sau se vorbeau în ascuns. În felul acesta ajunseseră la el informații ce-ar fi fost suficiente „pentru contracararea oricărei acțiuni dăunătoare“ — cum se spune între frați — a domnului Dranthé.

Cînd, după apelul final, husarii ieșeau pe poarta flancată de gherete, acolo se și îngrămădise o mulțime în așteptare, mai ales fete, care îl luau pe-al lor pentru o plimbare la iarbă verde, sau chiar pentru a-l duce între patru pereți. Soldatul în bucătărie făcea parte din contractul de serviciu ; rămînea acolo pînă cu puțin înainte de a suna stingerea.

La poarta cazărmii așteptau de asemenea rude și cunoscuți de la țară — tați, unchi și vecini, care-și reîmprospătau amintirile din timpul propriului lor serviciu militar. Mai de-

parte stăteau domni mai vîrstnici ; aceștia preferau zilele cețoase. Că nu numai purul patriotism îi determina să aibă grijă de tinerii soldați era un lucru cunoscut. Nu puteau să reziste uniformelor, mai ales celor ale cavaleriștilor — dolmanului strîmt al husarilor roșii și negri, blăniței galbene de miel a dragonilor, vestonașului alb al cuirasierilor, așa cum îl purtau flăcăii trupeși de pe Rin, „sacii de făină Deutz“, cu cizmele răsfrînte și floretele lor.

Era de asemenea lucru cunoscut că unii dintre soldați își îmbunătățeau astfel solda. Se spunea chiar că și un elev din ultima clasă de liceu, mai tîrziu indolog vestit, își pusese astfel bazele bibliotecii. Fritzchen ducea și el o viață veselă ; nu venea de la țară, ca majoritatea, ci fusese chelner la restaurantul „Merkur“ din Leipzig, iar acum era îndrăgit ca ordonanță la cazinou. Domnul Dranthé îi făcuse cadou o uniformă extra. Îl răsfăța peste măsură și ținea la el ca la ochii din cap.

Buz se împrietenise la rîndu-i cu Fritzchen și-i făcea comisioane. În felul acesta și prin filări, Teo adunase informații amănunțite despre relațiile și deprinderile domnului Dranthé, față de care povestea cu crabii putea fi tratată ca o bagatelă — pentru el, căruia îi plăcea să întoarcă pe dos proverbele, aceasta însemna : să vezi bîrna din ochiul altuia.

Printre pasiunile domnului Dranthé se număra și broderia pe canava. Un mic cerc de bărbați cu situație se aduna în salonul său, ca să se ocupe cu așa ceva. Țineau în mînă cadre

pe care era întinsă o pînză cu model și treceau prin ea ațe colorate. Într-un rînd, au brodat împreună o față de masă rotundă. Unul dintre ei le citea în timpul lucrului sonete de Platen :

La-ntîiu-ți semn discret de-namorare
Mă va cuprinde-o temătoare bucurie,
Ca pe un prinț în prag de-nscăunare.

Fritzchen servea gustări. Domnul Dranthé îi încrețise părul cu fierul ; purta cizme de lac garnisite cu șnururi. Domnii veneau cu ghete cu nasturi, inalte pînă la jumătatea pulpei ; limba, în care se întrețineau, era una aleasă. Spuneau „a lua dejunul“, „a șambra“, „a se promena“, „consoartă“ și așa mai departe. În privința culorilor, vădeau un simț delicat și susceptibilitate. Astfel, domnul Dranthé nu mai voia să-l primească pe directorul adjunct Zaddeck, care dădea meditații lui Paulchen, fiindcă apăruse cu cizme cu tocuri roșii. Zaddeck era suspect. În orice caz, așa înțelesese Buz ceea ce-i istorisise Fritzchen.

Teo îl punea pe Buz să-i relateze despre aceste conversații și despre cele aflate cînd făcea pe comisionarul ; păstra informațiile pentru el, depozitînd totul în memorie. Făcînd aceasta, simțea desfătarea celui ce compune din cioburi un tablou.

În timpul șederii la Neapole, fuseseră strîmtorați, dar tot avuseseră destul pentru o escapadă la Capri. Acolo, „il Tiberio“ era încă prezent. Cel care stăruise pentru excursie fu-

sese Simmerlin. Ca unii solitari, acesta se ocupase intens de Tiberius ; vedea în el principiile lui Stirner [1] realizate la un nivel înalt.

„Unele lucruri îngăduite atunci sînt astăzi interzise, ca spectacolele sîngeroase. Altele, care erau numai blamabile, sînt pedepsite, ca pederastia. Dacă n-ar fi fost așa, lucrurile acestea ar fi trebuit scornite, ca unul dintre puținele mijloace cu care individul îi poate ataca pe cei puternici. Așa tremură și cei din preajma tronului, ba chiar și regii tunurilor."

Clamor simțea că ploaia îi ajunsese pînă la piele :

— Teo, n-ar fi mai bine să plecăm ? Pînă la urmă o să ne vadă Silverschmied.

— Cap sec, tocmai de-aia stăm aici. Îi sînt eu lui dator ceva, sau el mie ? În India m-aș fi așezat în fața ușii lui. În orice caz însă nu vreau să rămîn păgubaș, de asta poți să fii cît se poate de sigur.

Improviză numaidecît unul din planurile lui pentru a se despăgubi. Max Silverschmied păstra mărcile poștale într-o cutie, pe care obișnuia s-o deșerte, atunci cînd voia să le arate, sau să vîndă. Teo intenționa să-l deposedeze de o marcă egipteană în formă de piramidă, prețuită între filateliști la zece mărci.

— Îți lingi cu limba podul palmei, iar în timp ce eu încep să mă cert cu el, tu arăți cu degetul o marcă și apeși să ți se lipească egip-

[1] Max Stirner (1806—1856), filozof german, teoretician al individualismului radical și al anarhismului *(n. tr.)*.

teana de mînă. Pe urmă o faci să dispară — cu mai multă vigilență decît ai făcut-o adineauri cu crabii !

— Dar Teo, de ce nu iei tu marca — poți s-o faci mai bine decît mine.

— Am să te dezobișnuiesc eu să-mi mai pui întrebări.

La reîntoarcere, Teo alese drumul de la liziera pădurii. Furtul din fața vitrinei lui Dranthé a putut avea totuși martori, fie și o bătrînă care se uita pe fereastră. Lui Teo nu-i plăcea să se întoarcă pe același drum pe care venise — aceasta făcea parte dintre obișnuințele lui. Tot așa, cînd spiona prin case, începea de la ultimul etaj.

Povestea cu mărcile poștale nu i se mai părea lui Clamor atît de nemaipomenită ca aceea cu crabii. Dar și aceasta îl apăsa mai puțin decît cu o oră în urmă. Teo nu-i mai apărea doar ca un hoț, ci și ca un adversar al domnului Dranthé — chiar ca un judecător al acestuia.

PROBLEMA

— Cei mari au voie să-i bată pe cei mici ?

În cabinet, băieții puteau pune întrebări ; acolo, Teo era prietenos. În genere, în cabinet era plăcut — mai agreabil chiar decît în alcov, în ora aceea dinainte de a-i cuprinde somnul.

Clamor puse această întrebare în legătură cu relatarea sa despre întîlnirea avută cu jandarmii în drum spre şcoală. Teo observase cămaşa sfîşiată.

Fireşte că cei mari aveau voie. Cei mici puteau şi ei să-i bată pe cei mari, dar pentru asta trebuiau să se unească, ceea ce, adesea, cerea mult timp. Un om mare putea să capete atunci mai multe lovituri decît dăduse.

— Teo al nostru e întotdeauna împreună cu noi, cînd e vorba de cei mari.

Buz era convins de acest lucru.

— Teo al vostru nu e în genere împreună cu voi. El are ceva mai bun de făcut.

Odată, încă la Oldhorst, după lectura încă neredescoperitului Max Stirner, Simmerlin discutase cu el despre „şansă", şi anume în legătură cu predica pe care o pregătea : „Cum întrebuinţez cu folos talantul".

Talantul îl întrebuinţez cu folos prin chiar faptul că respir, iar ca atare oricine e absolvit din capul locului. Fireşte, lucrul acesta nu trebuie să-l spun ţăranilor. Tot atît de puţin : că nu numai timpul şi spaţiul, ci şi binele şi răul sînt forme dependente de concepţie.

Mari şi mici vor exista întotdeauna, la fel, puternici şi oprimaţi ; acestea sînt valori statornice, în care intră mereu noi conţinuturi. Recunoaşte legile, fără a le respecta, ca unul care, stînd pe o stîncă îngustă, vede valurile venind şi plecînd. Acesta este unicul. Pentru el a-şi păstra poziţia e mai important decît a urca sau a cădea.

Poziţia e averea lui. El nu se lasă încadrat, nici chiar în rîndurile elitei, rămîne singur.

Cei mari dispun de spaţiu, de aceea şi au limite ; cei mici cresc odată cu timpul, trebuie să aibă răbdare.

Teo ceru să i se relateze încă o dată întîlnirea cu jandarmii, în timpul căreia Clamor a fost lovit în piept şi s-a ales cu cămaşa sfîşiată. Îşi ieşise din sărite — nu pentru că-l vedea pe Clamor plîngînd şi nici din cauza loviturii de pumn, ci din pricina resemnării neputincioase cu care aceasta fusese primită.

— La orice transport, comanda o are un grad superior, un ofiţer. Trebuia să alergi imediat la el, să-i arăţi cămaşa, s-o mai şi rupi — asta a făcut întotdeauna impresie. Trebuia să strigi : acolo locuieşte profesorul, care e prieten cu prinţul, jandarmul duhnea a rachiu, vrei să ştii numele lui, va fi reclamat. Ai fi văzut : ăia ar fi căutat să te îmbune, ţi-ar fi dat pe deasupra şi bani.

Sau : trebuia să fugi după ei, să strigi mereu tare, ca să te audă multă lume, trebuia să anunţi la şcoală că eşti bolnav şi să scuipi sînge. Eu l-aş fi imboldit pe nenea Freddy să-l reclame pe comandantul transportului — din asta puteai să te alegi cu o pensie.

Asta ar fi fost lucrul cel mai neînsemnat pe care-l puteai face. Mai bună încă e criza de epilepsie, te rostogoleşti pe pămînt, sari în sus, începi să strigi ca un nebun. Aşa trebuia să faci :

U---A, U---Au, U---Au. Hi - Hi - Hi !

Teo sărise în picioare și stătea cu picioarele goale în alcov, ca un indian apaș, îmbătat de strigătul de război.

— Cînd arestații aud asta, adulmecă o ocazie favorabilă. Cu accesul tău de nebunie, îi molipsești. Se năpustesc asupra paznicilor, îi omoară, le iau pistoalele și săbiile, smulg leațuri din gard. Apoi vă duceți la filatori, îi faceți să întrerupă lucrul, dați foc fabricii. Pe urmă puteți jefui orașul. Iar tu, Clamor, îl mai izbești cu cizma în față pe porcul ăla gras, trîntit la pămînt.

Cînd Teo începu să facă tărăboi, Buz și Clamor își traseră plapuma peste cap și, de frică, își scăpară udul în cămășile de noapte. Zgomotul se auzi în casă ; soția profesorului veni sus cu lampa.

— Pentru numele lui Dumnezeu, Teo, ce se-ntîmplă ? A luat foc, sau e ucis cineva ? Unchiul zace în pat, cu dureri de dinți.

— Tanti Mally — te-ai înșelat. Au fost iarăși rezerviștii beți ; și pe noi ne-au trezit din somn. Aștia calcă dispozițiile poliției.

După ce plecă doamna Mally, trecu mult timp pînă adormiră. Teo era istovit, ca și cînd accesul său n-ar fi fost numai simulat.

— Nu știu de ce mă agit eu atît din cauza voastră.

Aceasta era problema. Cu mijloace restrînse se puteau face multe. Numerele aproape că nu jucau nici un rol. Cînd forțele existente

își mențineau echilibrul, fie ele cît de mari — atunci nu puteau realiza altceva decît propria lor distrugere. Săraci și bogați, roșii, negri și albi, filatori, soldați și polițiști se năpusteau unii asupra altora. Atunci venea clipa prielnică unor lovituri îndrăznețe. Dar lucrul acesta trebuia exersat.

În Orient, așa ceva fusese dintotdeauna mai ușor — fiindcă acolo exista încă sultanul, care trăiește ascuns în fiecare. Nimeni nu se mira, cînd sultanul se ivea într-un hamal.

Dar și aici lucrurile începeau să se schimbe — deasupra țării era aruncată o plasă — mai întîi prin idei — pe care le pricepeau cu toții. „Trebuie să studiezi locurile comune — acestea sînt pline cu de toate", spusese Simmerlin. Deveneai echivalent în alt mod, pe orizontală. Aceasta era canalizarea, cum o numea nenea Freddy, care se temea de ea. O țară putea fi dintr-o dată luminată, întunecată, stinsă. Singuraticul devenea cu mult mai puternic ; putea să ajungă zeu. Aceștia nu mai erau prinți... mai curînd sultani, dar încă nu exista un nume pentru ei. Nici înainte de Cezar nu se știa de cezari.

De la Saadi se putea învăța cîte ceva, dar acela nu era un model. Mai curînd, un epigon al celor foarte vechi, caricatura lor. Reciful care trebuia evitat era chiar mitul. Zeii cei noi trăiau și ardeau în prezentul concentrat. Istoria și chiar miturile nu mai aveau aici coeziune, ca și cum un munte magnetic ar fi dereglat busola de pe corabie.

CABINETUL

Teo ştia să se orienteze bine ; aprecia orice drum, pe care apuca, şi orice spaţiu, în care se afla, după ceea ce ofereau pentru atac şi acoperire. Aşa se mişcă animalele, la fel şi oamenii în situaţiile în care apar ca vînat sau vînători.

Cînd intrase prima dată în camera alcov, observase că dulapul, oricît era de impunător şi lat, nu umplea complet nişa. Cînd se trebăluia sus în pod, mobila lăsa să treacă mai lesne zgomotul decît tavanul şi pereţii. De asemenea, cînd se deschideau ferestrele, din dulap se pornea curentul. Aşadar, mobila ascundea cu siguranţă o trecere.

Buz era dibaci în lucrul manual. După ce primi însărcinarea din partea lui Teo, el se puse cu zel pe treabă. Mai întîi, făcu o gaură în peretele din fund al dulapului de haine şi lumină cu lampa de buzunar un spaţiu gol ; într-adevăr, nişa era numai pe jumătate umplută.

Buz desprinse apoi o scîndură şi deschise spaţiul, care nu era decît cu puţin mai mare decît o cămară de alimente. Slujise ca acces spre o scară îngustă care ducea la pod, unde era de asemenea barată de o mobilă. Era un stelaj, pe care doamna Mally îşi păstra conservele şi care putea fi uşor împins deoparte. Totul fusese cu siguranţă la fel cu mult înainte ca profesorul să cumpere casa.

Această descoperire l-a bucurat nespus pe Teo — în definitiv, oricine ar fi dornic să aibă

o ascunzătoare, unde să-şi facă de lucru singur, ori cu cîţiva intimi, şi a cărei intrare să nu fie cunoscută decît de el, ca aceea spre peştera din *O mie şi una de nopţi*. Spaţiul putea sluji ca un cabinet pentru urzeli secrete, dar şi ca trezorerie şi confesional.

Teo porunci mai întîi ca scîndura să fie fixată la loc cu două cuie îndoite. Aşa putea fi îndepărtată uşor. În plus, cabinetul era apărat de uşa dulapului şi de mulţimea de paltoane şi haine atîrnate pe umeraşe, încît n-aveau de ce să se teamă că ar putea fi luaţi prin surprindere.

Accesul spre alcov se făcea pe uşa de la vestibul şi de la odaie. Profesorul nu se dumirea de ce amîndouă scîrţîiau atît de insuportabil, deşi le unsese de multe ori. Nu ştia că de fiecare dată Buz curăţa balamalele şi le injecta cu puţin nisip. Datorită scîrţîitului auzeau la vreme orice apropiere, ori de cîte ori tăifăsuiau în paturile lor sau se sfătuiau în cabinet.

Mobilierul s-a putut procura uşor din calabalîcul prăfuit, lepădat de mulţi ani în magazie. Drept masă slujea o ladă, pe care Buz o înveli cu stofe din rezerva aflată în dulapul de îmbrăcăminte. Pe treapta cea mai de jos din faţa ei fusese întinsă o pernă de piele ; în felul acesta se făcea economie de două scaune. Această pernă fusese cîndva bancheta din spate a unei trăsuri, care mai furniză, în afară de ea, şi un felinar. Teo punea mereu să se scoată puţin petrol din lampa pe care o luau cu ei

sus, iar odată Buz făcuse rost din pivniță de o provizie mai mare. Petrolul era păstrat într-o căniță acoperită cu un capac de alamă. În felul acesta, Teo putea ține ședințe „ad hoc“ și „permanente“.

Felinarul era fixat în perete, prins într-un suport, care slujise aceluiași scop și la trăsură. Îl avea în grijă Buz ; nimeni nu știa să curețe metalul și pielea atît de bine — pentru el era o plăcere. Cînd se ocupa de așa ceva purta un șorț albastru, iar în vreme ce freca suprafața netedă cu diferite perii și cîrpe, suflînd din cînd în cînd pînă ce strălucea ca oglinda, părea cuprins de visare.

Firește, această dibăcie a lui contribuia în bună măsură la trecerea pe care o avea la husari. Chiar și după ce căpitanul încălecase, Buz alerga după el cu cîrpa de praf. În genere îi plăcea ca totul să fie în ordine. „Curat“ era unul dintre cuvintele lui preferate.

În cabinet, Teo păstra lucrurile la care ținea. În primul rînd geamantanele cu care se întorsese din escapadă. Dintre armele atîrnate pe perete, cele mai multe și le procurase la Oldhorst, altele le adusese din Orient, ca și cnutul, față de care Buz păstra atît respect, un bici din curele împletite cu mînerul cu incrustații. Armele de foc erau mai ușor de obținut decît muniția, greu de găsit.

Lîngă felinar era agățată fotografia unei perechi elegante : Simmerlin și Sibylle, fotografiați în timpul unei călătorii pe Nil, în vremea ascensiunii lor rapide. Elefantina — Simmerlin avusese acolo treabă. Atunci i-a făcut acesta cunoștință cu Cissy.

De perete era fixată și o a doua fotografie, — o fată de felah goală, purtînd pe umăr o amforă. Pentru sîni, fata n-ar fi avut nevoie de gestul acesta.

— Au, fir-ar — asta are țîțe ca de marțipan — așa exclamase Buz, cînd văzuse pentru prima dată fotografia.

— Ți-am spus de-atîtea ori : nu se zice țîțe, ci sîni — încolo ai dreptate ; alea de-acolo au altfel de carne decît la noi. Și în afară de asta, avantajul că pot fi cumpărate. Nu fac nazuri.

Teo ședea în jilțul pe care-l căraseră din pod. Buz îl periase și-i lustruise rezemătoarea. Era, ca să folosim cuvintele lui Villon, „pentru vlădici prilej de ședere“. Cu piesele care stăteau sus degeaba s-ar fi putut mobila casa încă o dată și, probabil, cu mai mult gust.

În afară de asta, cum am spus, doamna Mally își păstra acolo proviziile, în măsura în care nu erau mai la locul lor în pivniță. O cămară specială fusese destinată pentru cîrnați ; era umplută după necesități cu produse de la Oldhorst. În gospodărie încă se mai simțea obîrșia rurală — astfel, chiar în aceea că profesorul trecea șuncile și cîrnații pentru a doua oară prin afumătoare. În focul mocnit ardea talaș de mesteacăn cu boabe de ienupăr și alte adaosuri, după o rețetă specială. La Oldhorst, fiecare credea orbește în rețeta lui,

iar atunci cînd la parohie era adus la masă un cîrnat, se știa și gospodăria în care, după tăierea porcului, fusese pus deoparte pentru „dom' pastor".

O altă rămășiță a deprinderilor de la țară era pîinea în formă, pe care stăpîna casei o cocea cu mare grijă în fiecare vineri. Oamenii încă nu se obișnuiseră pe deplin să se folosească de ajutorul dat de brutari și măcelari. Se adăuga neîncrederea instinctivă a conservatorilor față de tot ceea ce trecuse prin comerț sau fusese produs pe cale mecanică.

Într-o zi, profesorul ridicase ochii de pe ziarul său : „Ei, drăcie, există acu și o fabrică de pîine !"

Ședeau împreună în cabinet — Teo în fotoliul violet, Buz și Clamor în fața lui, pe bancheta de pe treaptă. Îi despărțea masa. Astăzi nu ardea felinarul, ci o lumînare ; era duminică înainte de prînz și o ședință ad-hoc.

De fapt, ar fi trebuit să meargă la biserică ; trăseseră chiulul. A da urmare chemării clopotului — aceasta era încă una din deprinderile rurale pe cale de dispariție. În privința aceasta, profesorul era lăsător — nu se număra printre acei bătrîni care cereau la prînz să li se repete ce text a dezvoltat predica. „Distrugerea Ierusalimului o știți doar pe dinafară". Se referea la relatarea lui Flavius Josephus, preluată în cartea de cîntece ca o anexă de elevație spirituală și, într-adevăr, cu mult mai captivantă decît orice predică. De cînd fusese așternută pe hîrtie trecuseră aproape două mii de ani ; iată ce-nseamnă un autor de mîna întîi.

Cei trei luau o gustare. Pe masă se găsea o sticlă de bere din pivniță, iar lîngă ea, unul dintre cîrnații picanți de la Oldhorst, pe care Buz îl adusese chiar atunci din pod. Cîrnații îi scotea cu un trident, care făcea de asemenea parte din arsenal și pe care îl vîra printre șipcile despărțiturii. Între șipci erau intervale, deoarece cîrnații trebuiau să aibă aer.

Teo luă o înghițitură din sticlă, pe care o trecu celorlalți. Tăie cu cuțitul de vînătoare felii de cîrnat. I-ar fi plăcut mai mult cu usturoi, dar aici se temeau de el ca de ciumă.

Din bucătărie mai fusese șterpelită o prăjitură — niște gogoși pudrate cu zahăr, nu prea potrivite pentru gustarea lor. Ca desert, la sfîrșitul mesei, ar fi mers. Dealtfel mîncarea și băutura aveau aici mai puțină însemnătate decît atmosfera piraterească. La aceasta contribuiau armele, aerul de taină, jaful.

Firește, lui Clamor nu-i plăcea, deși, pe de altă parte, era mîndru că Teo îl iniția. La rîndu-i, acestuia îi era silă de ceea ce numea el fățărnicie morală. Clamor ar face mai bine dacă și-ar curăța unghiile. Clamor înghiți așadar cu noduri o bucată de cîrnat, ascultînd convorbirea celorlalți. Nu-și putea aminti să fi petrecut vreo duminică fără să se ducă la biserică ; și aceasta îl apăsa.

— În viitor am să locuiesc numai în ţări, în care femeile se pot cumpăra. Pe-acolo varga mai e încă sărutată. Cînd văd cum linge Silverschmied mîinile ălora, îmi vine să vărs.

Buz încerca acelaşi dezgust, însă avea unele nedumeriri :

— Da' şi ofiţerii pupă mîna.

— Tu, cu ofiţerii tăi. Ăştia sînt vînători de zestre. Eu însă plătesc, şi ele mă conduc în casă.

— Da' Teo — te poţi bizui pe alea ?

— Principalul e că mă bizui pe mine — şi-atît e de ajuns ca să se-nvîrtă căluşeii.

— Şi-ai să ai bani pentru asta ?

— Bani o să am cîţi vreau — nu-i ca aici, unde trebuie să joc teatru ca să pun mîna pe zece mărci. Asta-i ceva nedemn.

Porniseră călare în susul fluviului sub soarele aflat în creştetul cerului, la stînga, cartierul vechi cu moschei, la dreapta, Djebel Mukatam, cu lumini galbene şi umbre violete. — totul extrem de clar, încît ai fi zis că simţi fiecare grăunte de nisip, care ţi se părea totuşi îndepărtat ca un astru inaccesibil.

Aproape nici nu puteai spune că mergi călare ; calul părea că înaintează fără efort şi rămînea tot atît de liniştit la pas şi la galop. Era unul din rasa aceea de cai mici şi vînoşi şi avea cîrlionţi la locurile potrivite — semne ale norocului.

Cînd palmierii se înmulţiră, frunzele lor dese formînd galerii, dinapoia cărora ţîşneau cîrduri de porumbei, la fîntîni şi la roţile de apă puteai să vezi fete de felahi de doisprezece pînă la cincisprezece ani. Ciudat, cum se păstrase rasa lor în pofida opresiunii de milenii a diadohilor şi a romanilor, a turcilor, a mamelucilor şi a vizilor, pînă la Napoleon şi englezi. Dintotdeauna, cele mai frumoase erau alese pentru cei bogaţi şi puternici, totuşi tipul părea nepieritor ; se repeta la fel ca revărsările Nilului.

Îi spusese acest lucru Canaris, un pictor bătrîn, care călărea alături de el, în suita lui Saadi. De-a lungul anilor se transformase într-un şeic cu barbă albă, care se dădea cînd ca francez, cînd ca grec, ca nepot al amiralului cîntat de Hugo. Peisaje de pe Nil, cum nu se mai pictau de mult, semnate de el, erau expuse încă în muzee, dar dispăreau treptat în depozit. Aceasta îl lăsa indiferent ; era convins de valoarea lui şi a operei sale şi ştia să o pună în lumina cea mai favorabilă. A picta e o artă ; a vinde tablouri, alta. Saadi îl preţuia şi ca portretist şi aproape încă mai mult ca excelent jucător de golf. Îl ţinea ca pictor de curte, care nu ducea lipsă de lucru, deoarece metresele se schimbau adesea.

Canaris îşi căuta şi-şi găsea aici modelele, care se socoteau fericite, cînd ochiul său cădea asupra lor. Îi făcea rost de ele o bătrînă, care examina şi virginitatea, fiindcă era pretenţios ca un paşă cu şapte tuiuri. Acum, mai mult fotografia decît picta ; recruta şi băieţi. Era o

afacere rentabilă. Și lui Saadi îi plăcea ca, atunci cînd comanda un medalion, sub capacul cu resort să se afle *„la femme toute nue“*.

Lui Teo i se îngăduia să asiste în atelier. Pictorul socotea că e bine ca tinerii să se obișnuiască de timpuriu cu nudurile — nu numai prin operele de artă. Și nu numai cu ochii. Canaris compara fotografiile de la Paris cu ale sale, scoțînd în evidență cusururile celor dintîi : degetele de la picioare schilodite de încălțăminte, taliile sugrumate, sînii flasci pe care se imprimau dungile lăsate de fanoanele de balenă ale corsetului... carne neatinsă de soare, ca aceea a larvelor, și consumată în jurul faimoasei Place Pigalle. Corpurile acelea aveau ceva și de vampir, de liliac. Moda aceasta era molipsitoare. Se infiltrase și aici, încă sub Mehmed Ali — apoi apăruseră bumbacul, plugurile cu aburi. Dar oaze tot mai existau.

— Teo — poți și să le faci de petrecanie ?

Întrebarea o pusese Buz, în vreme ce-și tăia o felie groasă de cîrnat cu mirodenii.

— Tu ești și rămîi un răcan necioplit.

— Mie nici că-mi pasă de muieri. Fritzchen spune și el același lucru — după ce-au făcut baie alea, așteaptă pînă se schimbă apa. Iar băieșul...

— Fritzchen o să facă din tine unul de-al lui Eulenburg. Asta nu se potrivește deloc cu mutra ta.

— Da' ce se potrivește cu mutra mea, Teo ?

— Păi — d-alea care, după ce-au dat de mîncare la animale, ies în fugă din șură, cu paie în păr.

— Nu, nu — mie mi-e frică de muieri.

— De ce frică — doar nu te mușcă.

Buz fu pus să istorisească ce auzise prin grajduri. Erau lucruri care nu puteau fi rostite în gura mare. Cine are a face cu una care e la soroc, s-a dus, asta-i sigur. I se taie chestia, mai înainte de a i se sfărogi, și poate spune c-a avut noroc dacă nu se curăță. Buz era gata să bage mîna-n foc că e așa ; îl auzise cu urechile lui pe vagmistru spunînd : „Pe Nölke nu-l mai pot repartiza nici pentru serviciul la grajd — și-a ars baioneta“, la care căpitanul începuse să înjure.

Cît de vătămător era, se știa bine și la Oldhorst. Nici un țăran nu lăsa vreo femeie la soroc să mulgă sau să fiarbă fructe — fructele se stricau, iar laptele se acrea, îndată ce femeia punea mîna pe găleata de muls sau doar răsufla deasupra smîntînii. Sorocul era atît de periculos, încît oglinda, în care se privea atunci o femeie, devenea oarbă sau chiar se găurea. Cînd se pornea o furtună sau amenința grindina, femeile la soroc se postau în ușa grajdului și-și ridicau fusta pînă la buric — iar norii se întorceau din drum. Nu se temeau decît de preavînjoșii care le străpungeau inima.

Buz se ferea de asemenea lucruri. Cel mai bine era să te ții departe de locurile unde se petreceau. În cel mai bun caz încasai o bătaie zdravănă ; cei ce le puneau la cale nu admiteau nici un străin. Fritzchen îl îndemnase să ocolească mai ales grădina lui Unger. Acolo, tîrfe, care nu se arătau la lumina zilei, își făceau de cap cu vagabonzi cu care se-ncîrdeau. Nici un

soldat, nici chiar vreun filator nu cutezau să treacă pe-acolo noaptea. Pînă și aleea era nesigură.

GRĂDINA LUI UNGER

Între timp, Teo fusese cu gîndurile aiurea, rătăcit într-o mulțime orientală sub coviltirele întinse dintr-un bazar. Dar cînd auzi de grădina lui Unger, deveni atent. Ceea ce povestea Buz atingea niște planuri ale lui, care-l preocupau de cîteva săptămîni.

Grădina lui Unger era un loc dubios. Pe vremea Ducelui Negru, grădina se afla departe în afara zidurilor, probabil ca proprietate a unei mînăstiri ; mai exista încă și acum acolo un iaz cu crapi, năpădit de păpuriș. Micile grădini de pe cealaltă natură a aleii aparținuseră poate aceleiași proprietăți. Între timp, de jur împrejur crescuse orașul, cu fabricile și cazărmile sale, închizînd la mijloc terenul. Acesta era înconjurat de garduri dărăpănate și tufișuri sălbăticite.

În grădină se afla și ruina unui templu al prieteniei, cu coloane de lemn și pietre comemorative. Cîțiva copaci răzleți, rămași în picioare, erau înconjurați de tufe de soc, ale căror inflorescențe luminau în nopțile calde. Prin ramurile tufelor cuibăreau mierle ; pisici hoinare își ascuțeau unghiile pe lemnul lor. Spre drumul ce tăia grădina de-a curmezișul, drum pomenit de Buz ca loc preferat de întîlnire pentru vagabonzi și tîrfe, duceau numai niște poteci înguste.

Asemenea locuri în raza marilor orașe sînt ciudate, nu însă și rare — sînt nu locuri uitate, ci terenuri pe care tîmpul lucrează nestingherit. Moștenitorii ar fi putut cultiva de mult grădina, dar aceasta mai curînd i-ar fi micșorat valoarea în permanentă creștere — vara ca și iarna, ziua ca și noaptea. Că se sălbăticea, putea fi chiar un avantaj.

Teo considera grădina lui Unger drept o proprietate a lui. Ea oferea un teren bun pentru safari, era de asemenea potrivită pentru a ascunde lucruri, pe care apoi le puteai dezgropa — în genere o zonă întrucîtva în afara legii. Îți dădeai seama de lucrul acesta, cînd dădeai acolo pe neașteptate de cineva. Acela se speria, și de cele mai multe ori nu fără motiv. „Sînt pe-acolo colțuri, unde-ți poți lăsa jos pantalonii.“ Grădina era un loc prielnic pentru lucruri tainice ; se afla în oraș și era totodată în afara lui.

„În recunoaștere“, Teo obișnuia să plece cu garda sa personală, pentru „mici“ safariuri se ducea cu cel mult șase cercetași. La „marile“ safariuri lua doisprezece ; băieții din pensiune trebuiau să-și mai aducă și prieteni. Aceste expediții erau îndrăgite și nu constituiau o taină ; pedagogii le salutau chiar, considerîndu-le extinderi ale jocurilor sportive. Wissmann și Peters [1] le-ar fi privit cu bucurie. Bine-

[1] Hermann von Wissmann (1853—1905) și Carl Peters (1856—1918) — exploratori ai Africii *(n. tr.)*.

înțeles, în subsidiar se petreceau și lucruri mai puțin lăudabile.

Iscoada trebuia să se strecoare cu simțurile treze prin tufișuri, să audă și să vadă pînă și cel mai neînsemnat amănunt, în vreme ce el însuși rămînea neauzit și nevăzut. Așa se ivea surprinzător — de pildă, în fața husarului care-și dusese fata în desiș, sau în fața ucenicului care jefuia cuiburi. Terenul era prielnic și pentru a-i băga în sperieți pe tinerii filatori, care altminteri se arătau în superioritate numerică, dar aici se răzlețeau. Cînd își făceau de lucru cîte unul sau cîte doi în hățiș, iar deodată în jurul lor se aflau iscoadele tăcute, care se strecuraseră pînă la ei, nu mai reveneau curînd în acel loc.

Nu lipseau nici farsele. Odată, șterpeliseră pantalonii unui domn care, ca să se ușureze, intrase în grădină, astfel că omul, un grăsan, n-a îndrăznit să iasă în stradă decît după lăsarea întunericului. Altădată, cînd un filator se pitise cu aceeași intenție într-un tufiș, alesese tocmai unul, în spatele căruia Buz trebăluia cu un hîrleț. Teo, pentru „a examina flerul" băieților, îi punea să îngroape și să dezgroape păpuși. Buz întinsese prin tufă, ușurel, hîrlețul și prinsese pe el ofranda. Cînd filatorul, așa cum se obișnuiește în treaba asta, voi să-și vadă produsul, găsi locul gol. Rămase încremenit, privi în juru-i, apoi își luă picioarele la spinare.

Lui Buz îi plăceau glumele grosolane, despre care se povestea în grajduri. Cînd husarii se cinsteau cu rachiu, ceea ce începeau să facă adesea devreme, iar unul se îmbăta de uita de

el, îi dădeau jos pantalonii și-i mînjeau cu muștar. Pe cel în cauză îl aștepta o trezire nefericită. Îndrăgită era și festa cu cizmele : după ce un caporal îi muștruluise la sînge zi de zi, își făceau nevoile în cizmele lui. Aceasta se întîmpla la sfîrșitul serviciului militar, în ultima zi de manevre petrecută în cort, iar mai tîrziu, cînd colindau ca rezerviști din cîrciumă în cîrciumă, se lăudau fiecare : „Ăstuia m-am slobozit în cizme !"

Cînd, în cabinet, Buz povestea despre asemenea fapte vitejești, Teo strîmba din nas : „În chestii de-astea, mai bine te-ai purta ca Fritzchen, nu ca porcii ăștia".

Buz spunea : „Eu fac haz, tocmai pentru că-mi place curățenia".

Cînd însă povesti despre farsa cu hîrlețul, fu lăudat : „Ia te uită — ai făcut și tu o ispravă de care nu te-aș fi crezut în stare".

Trecătorii izolați nu tulburau recunoașterile sau safariurile, ba chiar le înviorau. Dar cînd veneau vagabonzii și tîrfele și-și făceau de cap, terenul era amenințat. Devenea nesigur. Polițiștii nu mai îndrăzneau să intre acolo ziua, paznicii de noapte, pe întuneric. Odată a fost o razie ; vagabonzii știuseră de ea dinainte, datorită informatorilor poliției.

Pe de altă parte, aici se oferea un caz model, se întrezărea o misiune. Cum să cureți cu puteri minime un teren și să împrăștii frica ? Aceasta se putea exersa. Într-o asemenea situație, problema rămîne aceeași într-o grădină, ca și într-un oraș. Mai întîi, filatorii au încercat

să transforme terenul într-un loc al tuturor; vagabonzii l-au făcut nesigur. Din situaţia aceasta se putea ieşi făcînd din grădină un loc sinistru : vagabonzii ar fi plecat de-acolo.

Teo reflectase asupra acestui lucru — se puteau pune laţuri şi întinde sîrme pe pămînt. Trebuiau scoase fluierături şi strigăte care să înfricoşeze. Cu toată neobrăzarea lor, indivizii erau fricoşi şi se temeau de stafii, deşi nu puneau piciorul în biserică decît atunci cînd jefuiau cutia milelor.

Trebuia însă ca, atunci cînd avea să se pună în scenă nebuneasca farsă cu stafiile, să aibă loc şi un atac violent. Numai dacă păţania va lăsa o amintire dureroasă, nu aveau să se mai întoarcă — altminteri, pînă la urmă ar deveni curioşi.

PRAŞTIA

Teo se gîndi la o armă care bate departe şi nu lasă nici o urmă. Arbaletele, arcul şi săgeata, pistoalele fură excluse. Cea mai bună ar fi o praştie, aşa cum o folosesc vînătorii, ca să tragă în ciori şi gaiţe, sau să dezveţe cîinii, pe care nu voiau să-i omoare, de a mai hoinări pe terenul de vînătoare. Drept muniţie slujeau ace mari de plumb sau de nichel, la nevoie bile sau pietre. O lovitură era extrem de dureroasă, nu însă şi periculoasă, bineînţeles dacă nu nimerea chiar în ochi.

Un asemenea instrument era expus în galantarul armurierului Pingscher. Pingscher era furnizor al curţii. Teo stătea deseori în faţa vitrinelor lui, ca să admire armele aşezate la vedere acolo. Erau grupate înaintea unui fundal verde ca muşchiul, care înfăţişa un perete de stîncă. Pingscher, el însuşi vînător pasionat, împodobise fundalul cu trofee. Un cap de mistreţ cu colţii poleiţi şi un cocoş-de-munte în haină de rotit constituiau piesele principale, splendide. În faţa lor, se aflau pistoale, revolvere, cuţite de vînătoare. Era desfăşurat tot ceea ce putea să încînte o inimă de vînător : binocluri, tolbe cu franjuri de piele, cartuşiere împănate cu cartuşe multicolore, chiar şi un manşon din blană de vidră, pentru încălzirea mîinilor.

Era un magazin lipsit de agitaţie, dar pe care îl vizitau proprietari de păduri şi moşieri de la mare distanţă. Oricine era bine sfătuit de domnul Pingscher, indiferent în ce ocol silvic vîna şi ce vînat viza. Chiar tatăl lui William cumpărase aici un drilling. Unii brigadieri silvici economiseau ani de-a rîndul pentru o puşcă de prima calitate. Acestea doborau la sigur. Teo nu trecea niciodată pe-acolo, fără să se desfete, privind ; oţelul albastru exercita asupra lui o influenţă liniştitoare. Aici dormita moartea.

Între armele scumpe, praştia era un accesoriu modest. Putea să devină utilă unui vînător pentru sancţionări tainice. O haimana care-şi făcea de lucru noaptea pe la grajd sau pe la

stupi nu se mai întorcea, dacă era avertizat cu ajutorul ei. Un graur, care se îndopa în cireş, cădea ca trăsnit la pămînt, cînd îl atingea bila repezită.

Furca de oţel putea fi uşor vîrîtă în buzunar ; de cei doi dinţi ai ei era legată cîte o fîşie dublă de elastic în patru colţuri. O bucată de piele ţinea proiectilul, care era strîns între degetul gros şi cel arătător de la mîna dreaptă. Mîna stîngă cuprindea mînerul : degetul ei gros ridicat în sus devenea cătarea pe deasupra căreia se ochea. După cîteva exerciţii, nimereai vrabia în zbor.

Principalul era ca acţiunea să se desfăşoare fără zgomot. Toamna, cînd invadau ciorile şi poposeau peste noapte cu miile în păduri, puteai să dobori una după alta de pe ramură, fără ca restul cîrdului să se trezească. În această privinţă, numai sarbacana ar fi fost asemănătoare, însă mai puţin periculoasă, dacă nu otrăveai săgeata.

Pentru izgonirea vagabonzilor, praştia era instrumentul ideal. O puteai obţine de la Pingscher pe zece mărci — păcat numai că tocmai suma aceasta lipsea. Banii trebuiau încasaţi deci de la Silverschmied... încă săptămîna aceasta.

O asemenea dorinţă este mai puţin absurdă decît pare la prima vedere. O întîlnim zilnic, şi anume atît ca faptă, cît şi ca persoană. Nu poţi deschide ziarul, fără să dai de aşa ceva.

Pe deasupra, Teo era nerăbdător ; ceea ce dorea, trebuia să aibă numaidecît. Şi să fie de cea mai bună calitate. Era inteligent, dar nerăbdarea îi punea inteligenţa în umbră, ca la toţi cei stăpîniţi de pasiuni neînfrînate. Proverbul „Încet, încet, departe-ajungi“ nu era făcut pentru el.

Adesea, pasiunea se orientează spre lucruri mici, în care se concentrează planuri mari, ca în focarul unei lentile. Colierul Mariei Antoaneta încăpea într-un buzunar. Există şi lucruri foarte mărunte care fac să reuşească sau să eşueze planuri mari — istoria atentatelor oferă în acest sens o mulţime de exemple.

Jefuirea magazinelor, efracţia la bijutieri şi farmacişti se deosebesc în preistoria lor, dar se aseamănă prin dorinţa de a obţine neapărat ceva. Fireşte, în această privinţă, colecţionarii, în genere pasionaţii, se află în mare pericol. Obiectele capătă strălucirea unor fetişuri. O ramură deosebită o prezintă pătrunderea prin efracţie într-un magazin de arme.

Teo îi iniţie în cabinet pe Buz şi Clamor în planurile sale. Buz, grăbit ca întotdeauna să intre în vorbă, voi să dea numaidecît o soluţie. Să faci rost de o praştie nu era lucru greu. Pentru băieţii din Oldhorst, praştia fusese la modă ; mai fiecare dintre ei avusese una în buzunar în timpul conflictului cu băieţii din Vecheld, care păzeau vitele. Se trăgea cu pietricele, care făceau răni sîngerînde ; din cauza unui ochi scos, avusese loc o cercetare, încheiată fără nici un rezultat.

Se duceau în pădure şi căutau o crenguţă solidă în formă de furcă. O tăiau după cuviinţă şi făceau cîte o crestătură la cele două braţe.

De acestea se legau cu sfoară fîşiile de gumă şi pielea. Guma era tăiată din camere vechi, sau din garnitura rotundă de cauciuc de la borcanele de conserve.

Teo nici nu voi să audă de aşa ceva. Vînătorii şi undiţarii pasionaţi au nevoie de uneltele cele mai bune, ceea ce este aproape tot atît de bun nu-i interesează. El voia praştia de lux a lui Pingscher şi nu alta.

— O praştie făcută de voi e destul de bună pentru tine şi Clamor. Chiar astăzi, îndată după masă, caută ce-ţi trebuie prin tufişuri. La marginea grădinii lui Unger e o tufă de corn.

PLANUL ATACULUI

Şedeau din nou în cabinet — Buz şi Clamor pe treapta acoperită, Teo în jilţul violet. Buz pescuise o şuncă rulată din cămara cu mezeluri, iar Teo îi atrase atenţia să păstreze măsura în jefuirea proviziilor. La urma urmelor, tanti Mally avea ochi în cap. Apoi continuă, dîndu-le instrucţiuni.

Îşi dezvoltă planul în amănunte. În grădina lui Unger se aflau pretutindeni poteci bătătorite ; trebuia aleasă una dintre ele, care ducea spre aleea ce tăia grădina de-a curmezişul — cel mai bine, una puţin piezişă. El, Teo, se va ocupa de acest lucru.Apoi, Buz şi Clamor trebuiau să reteze ramurile, pentru ca proiectilele să nu-şi piardă puterea, lovindu-se de ele. Mai înainte de a începe acţiunea, vor întinde

sîrme la mică înălţime de la pămînt. O noapte cu lumină slabă de lună ar fi cea mai potrivită.

— Eu mă duc înainte şi supraveghez. Pe urmă, voi faceţi pe stafiile. Eu trag încotro străluceşte ceva. Stau liniştit şi slobozesc o duzină de alice : tîrfele zbiară, vagabonzii o iau la fugă, ţinîndu-şi pantalonii.

Clamor asculta cu un sentiment de nelinişte ; întrebă :

— Teo — dar dacă vin spre noi ?

Şi acest lucru fusese prevăzut. Cum n-aveau să ştie dincotro vine atacul, puteau s-o ia la fugă pe potecă numai din prudenţă. Dar pe potecă aveau să cadă, împleticindu-se de sîrmele întinse acolo.

— Între timp, eu m-am retras spre voi, şi-atunci atacaţi la rîndul vostru cu praştiile ţărăneşti. Aia n-o să mai revină niciodată... de-asta puteţi fi siguri !

Pe Clamor nu-l părăsi şovăiala :

— Sînt aşa de mulţi, că n-o să-i putem dovedi pe toţi, iar printre ei sînt şi răufăcători.

Celor din Oldhorst ţiganii le inspirau o teamă superstiţioasă. Se spunea că puteau să apară şi să dispară fără urmă şi că se pricepeau la vrăji ; nu era bine să ai a face cu ei. Odată fuseseră văzuţi şezînd într-o şură în jurul unui foc deschis în mijlocul paielor.

— Clamor, tu n-ai să fii niciodată în stare de ceva — taică-tău a fost vătaf de argaţi, iar tu nu eşti bun nici de argăţel — n-ai pic de curaj. Tu nu vezi că în cazuri ca ăsta e bine să fie cît mai mulţi cu putinţă decît unul sau doi ?

Să ataci un ins singuratic e mai greu decît să te pui cu o mulțime — asta-i la mintea cocoșului.

— Dacă, de pildă, trag într-un trecător prin pădure, iar el aude vîjîitul sau e lovit, se retrage ca un șarpe. Adulmecă, face un ocol și mă atacă pe la spate. Dar poate că nici nu se ajunge pînă acolo, fiindcă un om care trece prin pădure e cu simțurile treze și mă descoperă mai înainte ca eu să trag.

Cînd sînt însă mai mulți, iar în plus îi înfierbîntă amorul, sînt așa de aiuriți, că n-aud și nu văd nimic altceva. Cînd îi ating primele lovituri, se iscă învălmășeală. O iau la fugă zăpăciți, se lovesc unul de altul, cad grămadă. E întocmai cum se întîmplă cu lupul și oile : cînd se-apropie pe furiș lupul de turmă, oile se calcă în picioare, omorîndu-se una pe alta. Ai înțeles, Clamor ?

Clamor tare ar fi vrut să întrebe ce trebuie să faci dacă te numeri nu printre lupi, ci printre oi — dar nu găsi cuvintele. Lucrul cel mai rău era desigur să-ți dai aere de lup.

Nu reuși să formuleze ceea ce rămăsese doar un gînd vag. Cîțiva ani mai tîrziu ar fi ripostat bine. Acum nu se pricepea să rostească o obiecție, chiar dacă ar fi avut îndrăzneala. Mai curînd se simțea vinovat că nu e în stare de ceea ce Teo aștepta de la el. În afară de devotament, nu avea ce să ofere ; era un rău soldat din garda personală.

În devotament se putea lua la întrecere cu Buz. Dacă s-ar fi ajuns la o bătălie cu vagabonzii, ar fi încurcat poate și mai mult lucrurile, dar n-ar fi fugit. Ar fi dat ajutor — ar fi rămas pe loc. Buz nu era oaie, însă nu era nici lup. Era un bernardin mare, era un cîine. Nu era numai supus, ci și dibaci. Cîinii mușcă și sînt mușcați ; oile plătesc cu pielea.

Într-o privință, anume în „filare“, Clamor era chiar mai priceput decît Buz. Clamor bătea mai puțin la ochi. În plus, fiind fricos, se ținea departe de cel supravegheat, pe care Buz îl urmărea prea îndeaproape. Buz se simțea mai curînd urmăritor decît iscoadă, iar aceasta era în contradicție cu misiunea. Fricosul filează mai bine decît îndrăznețul.

Urmăririle acestea cereau mult timp ; Teo pretindea să fie informat exact. Dacă cineva, despre comportarea căruia voia să aibă știri. dispărea, de exemplu, într-o casă, ca să facă o vizită, putea să se lase seara, mai înainte ca să apară iar. Într-un asemenea caz, trebuia să i se comunice cel puțin pe cine vizitase.

Pentru Teo, nici un detaliu nu era prea mărunt. Putea să-i slujească pentru a-și crea distanță, atunci cînd voia să obțină într-o conversație efecte prin surprindere. În această împrejurare, era deosebit de favorabil să cunoască, datorită iscoadelor sale, ceva inavuabil.

Orele libere ale lui Clamor se aflau aproape în întregime la dispoziția lui Teo ; trebuia să-l însoțească în oraș ca paznic personal, trebuia să fileze, să facă drumuri. să spioneze în grădina lui Unger, pentru a observa ceea ce i se poruncise în cabinet. Era extenuant.

Dimpotrivă, timpul dinainte de a adormi era odihnitor. Teo povestea despre orașele străine pe care le văzuse, sau se referea la lecturile ce-l preocupau. Atunci citea povestiri despre crime — nu romane, ci relatări despre procese din multe epoci, pînă în prezent. Trebuiau să fie ca praful de pușcă, așadar, cu cît mai uscate, cu atît mai inflamabile. „Gustul vreau să-l simt eu însumi“ — prin aceasta voia să spună că renunță la adaosuri fantastice. Mai spunea și : „Eu sînt de partea lui Cezar, nu a lui Cicero“.

Spre norocul lui Clamor, profesorul se arăta riguros în privința orelor de studiu, în timpul cărora elevii din pensiune și externii ședeau cu caietele în față la masa cea lungă. Această pregătire comună a lecțiilor se dovedise utilă. Rareori se întîmpla ca vreunul să nu promoveze. Cel puțin, nimeni nu se putea eschiva de la pregătirea temelor date pentru acasă.

ORA DE GIMNASTICĂ

Datorită acestor două ore de după-amiază, Clamor se ținea cît de cît la suprafață. Cu latina mergea cel mai bine ; în privința latinei, superus pusese o bază solidă. De aceea, el nu auzi, cel puțin nu chiar de la început, ceea ce doctor Raabe, profesorul de filologie clasică, obișnuia să spună sătenilor picați aici, după ce-i supunea la un prim test. Îi întreba cîteva

cuvinte uzuale și, rămînînd fără răspuns, zicea : „*Remettamus asinum in patriam suam*“ — să-l trimitem pe măgar înapoi în satul său. De succesul acestei spuse, marcat de hohote de rîs, putea fi sigur.

Cu mult mai greu era la germană ; expresii, pe care alții le foloseau cu ușurință, ca-n joacă, lui îi solicitau un răstimp de gîndire. Cînd făcea un asemenea efort, sentimentul că nu face parte dintre ceilalți devenea deosebit de acut — el vorbea ca unul care caută în buzunar biletul de intrare.

La materiile secundare se putea descurca oarecum prin silință. Istoria și geografia îi plăcuseră mai mult la superus decît aici ; totul fusese pe-atunci nou pentru el, ca și cînd ar fi descoperit mări și țări, popoare și epoci. Superus povestea despre toate acestea ca despre niște oaze și insule cu mirodenii. Superus călătorea noaptea prin cărți, ca mulți dintre cei captivi în cercul lor strîmt ; o adiere de nostalgie îi colora și lecțiile care le preda. Lui Teo, lucrul acesta îi făcea silă ; Clamor, dimpotrivă, lua parte. El n-ar fi rîs niciodată de Hanibal.

Profesorul de gimnastică se numea Mez. Acesta își ținea orele fie în sala de gimnastică. fie în curte. În sală, elevii purtau tricouri albe și teniși albaștri. Domnul Mez avea un piept lat și mușchi solizi ; exercițiile le executa el mai întîi, îndeosebi la cele două aparate care-i erau cele mai dragi : bara fixă și trapezul. Deși avea oleacă de burtă, ținuta lui era încă exce-

lentă ; putea să facă cinste oricărei serbări sportive. Dealtfel, pîntecele lui era numai carne, mușchi încordați, nu acumulare de grăsime. După exerciții, burta i se ridica și cobora ca o sferă, scoțînd în evidență coșul pieptului viguros.

Cînd se apropia de aparat, domnul Mez stătea o clipă pe loc, mai înainte de a executa exercițiul. Și cînd sărea jos la sfîrșit, rămînea puțin nemișcat, în vreme ce bara fixă sau bara trapezului continua să vibreze. Barele erau strunjite din lemn de frasin, din partea dinspre nord a copacului, de culoare deschisă, elastice și cu un desen frumos al fibrelor. Cînd le privea, Clamor se simțea ușurat, ca și cînd s-ar fi uitat la o lumină. Lemnul îi era drag, ca tot ceea ce provenea de la copaci. Și el era un drumeț prin pădure, dar în cu totul alt înțeles decît acela în care Teo folosea cuvîntul.

Firește, lemnul constituia singura rază de lumină în aceste ore de gimnastică. Cînd intra domnul Mez, se instăpînea o stare de spirit vioaie și trează, ca și cum atmosfera s-ar fi încărcat. Profesorul îi împărțea în echipe, decidea cine să execute exercițiile demonstrative. Aceștia erau băieți cu părul blond lung și cu mișcări pe cît de domoale, pe atît de hotărîte. Îl priveau pe domnul Mez drept în față ; lui nu-i plăceau fățarnicii. Cînd pășeau spre aparat, băieții își legănau brațele cu nonșalanță, însă în așa fel, încît să li se întrevadă prisosul de putere.

După ce domnul Mez termina repartizarea, iar echipele se împărțeau pe aparate — trapezul, bîrna, capra, calul, trambulinele, prăjinile, frînghiile — sala se umplea îndată de larma activității. Cu toții săreau, se cățărau, se răsuceau după puterea trupului. Tumultul sporea și mai mult spaimele lui Clamor ; i se părea că a fost băgat într-o casă de nebuni. În mijlocul agitației, se simțea ca un om de uscat între marinari, cînd e ridicată ancora și sînt întinse pînzele. Podeaua începe să se clatine, am pornit la drum — unul ne calcă pe picioare, altul ne izbește în umăr, altul strigă „Atenție !“ și azvîrle o frînghie pe lîngul capul nostru.

Din cînd în cînd, domnul Mez aduna din nou echipele ; urmau exercițiile libere, sau se făcea gimnastică cu haltere, bastoane și măciuci. Afară, se exersau pasul cadențat, schimbarea pasului și alergarea de fond. De obicei, orele nu se sfîrșeau fără ca bietul Clamor să nu audă vocea domnului Mez : „Ebling — măcar din greșeală ai putea să ții și tu o dată pasul.“ După această observație urma un ghiont în spinare sau „una după ceafă“. Domnul Mez avea mînă grea.

Clamor se temea și de orele de gimnastică. Domnul Mez era însă de părere că la el domnește o deosebită libertate. Îi plăcea să audă larmă și rîsete. Acestea se datorau mișcării ; cei mai mulți făceau gimnastică cu plăcere, chiar dacă nu se evidențiau în chip deosebit. Cine nu participa, era un adormit sau un mototol.

Unii erau în stare să execute roata mare; se apropiau de trapez, legănîndu-și brațele. Apoi își frecau mîinile cu sacîz. În vreme ce corpul lor întins se rotea în jurul barei ca spița unei roți, în sală domnea o tăcere respectuoasă; domnul Mez stătea gata să intervină în ajutor și zîmbea.

Exista și trambulina, un aparat care dădea avînt la sărituri. Makako era foarte priceput în acest exercițiu. Făcea dublul salt și știa să meargă și în mîini. Domnul Mez lăuda aceste sărituri cu un respect reținut; el prefera roata mare.

Pe de altă parte, nu prea punea preț pe muștruluiala soldățească; mișcarea trebuia să fie ușoară, liberă și fără constrîngere. Ofițerii cu croiala lor pe talie și gulerul înalt îi inspirau oroare. Firește, bărbatul liber punea mîna pe armă, cînd țara era amenințată; în timp de pace se exersa în acest scop.

Înainte cei ce știți
Sabia s-o învîrtiți.

Domnul Mez îi prețuia pe vînătorii lui Lützow, pe Körner, Karl Friedrich Friesen, Arndt și, desigur, pe Jahn [1], părintele gimnasticii. Dimpotrivă, îi ura pe domnișori și pe ruginiți, pe Metternich, cenzura — probabil și altele despre care nu le vorbea elevilor. Îi plăcea să organizeze cu băieții drumeții prin cîmpie; făcea parte din organizația salvatorilor de la înec și din clubul Urșilor polari. Clubul respectiv era o asociație de bărbați de vîrstă mijlocie și chiar de vîrsta bărbii albe, care pe vreme de ger strașnic săpau o copcă mare în gheața rîului și se zbenguiau între sloiuri.

Clamor îl auzise la masă pe profesor spunînd: „Mez e unul din ultimii patruzeci-optiști". Clamor nu știa ce-nseamnă asta, dar trebuia să fie ceva important, fiindcă profesorul accentuase cuvintele cu respect.

De fapt, lui Clamor nu-i displăcea domnul Mez, deși se temea de el. Așa stăteau în genere relațiile lui cu oamenii; îndeosebi cu reprezentanții lor activi. Tatăl său făcea o excepție. Acela îl purtase de mînă, suferise din pricina slăbiciunii lui mai mult decît din pricina propriei slăbiciuni. Pe Clamor îl apăsase lipsa mamei. De multe ori se simțise îmboldit să se gîndească la acest lucru, în vreme ce ședea ghemuit în încăperea aceea cu păianjeni, privind țintă peretele văruit.

Ceva din tatăl său trebuia să se afle aproape în toți cei maturi. Aceștia nu erau asemeni

---

[1] Cînd Adolf, baron von Lützow a întemeiat corpul său de voluntari, în 1813, printre cei care s-au înrolat au fost și scriitorii citați: Theodor Körner (1791—1813), Karl Friedrich Friesen (1785—1814), Ernst Moritz Arndt (1769—1860). În luptele cu armata lui Napoleon, „batalionul negru" al lui Lützow a fost aproape exterminat; Körner și Friesen au căzut pe front. Friesen era gimnast și, ca întemeietor al așa-numitului „Deutscher Bund", a anticipat acțiunea amplă de educație fizică a tineretului german condusă de „părintele gimnasticii" Friedrich Ludwig Jahn (1778—1852 *(n. tr.)*.

colegilor săi, care rîdeau sau pur și simplu te loveau dacă erai mai slab. Cei maturi se arătau prietenoși, dacă vedeau că-ți dai osteneala — în orice caz, cei mai mulți dintre ei.

Dureros era însă că n-o scotea la capăt, oricîtă osteneală și-ar fi dat. Uneori, ca aici la gimnastică, putea să iasă și mai rău — răsturna capra, cînd se repezea în fugă spre ea, se încurca în sfoară la săritura în înălțime. Îi privea apoi pe ceilalți, cum se avîntau peste cal. Cînd întindeau brațele înainte, părul le flutura. Pentru cei mai buni, calul era încă prea scurt ; cereau să se mai așeze în față și capra. „Băieții sar ca somonii din Islanda — spunea atunci domnul Mez — ca Ingo și Ingraban.“ [1]

Cînd îi vedea, Clamor nici n-ar mai fi vrut să înceapă. Era, în această activitate, un împiedicat. S-ar fi ascuns după stinghiile de cățărat, sau ar fi fugit în vestibul, unde își încălțau pantofii de gimnastică. Dar rămînea în echipă și trebuia să aștepte pînă îi venea rîndul. Apoi trebuia s-o ia la fugă spre aparat. Buz izbucnea într-un hohot de rîs, încă mai înainte ca el să rateze.

Domnul Mez era satisfăcut de sine și de lume. N-avea nici un gînd rău — aceasta o simțea Clamor, chiar cînd, cu un „Pieptul afară, zăbăucule“, primea o lovitură brutală în spinare. De asemenea, domnul Mez n-avea nimic împotriva băieților de la țară, chiar îi pre-

[1] Personaje care dau titlul primului volum din romanul ciclic *Die Ahnen (Străbunii)* de Gustav Freytag *(n. tr.)*.

fera orășenilor. Citea poveștile lui Arndt cu desenele lui Ludwig Richter, îl citea de asemenea pe Sigismund Rüstig ; îl însoțea pe „bravul Seume“ în călătoria lui spre Siracuza [1]. Pentru el, Schiller era pur și simplu „poetul“, știa pe de rost pasaje lungi din *Wallenstein*.

Domnul Mez era și el socotit de către titrații cu piept îngust ca făcînd parte dintre „proleți“. Lui nu-i păsa de lucrul acesta. Dar putea să devină agresiv dacă i se spunea „Mäz“ [2]. Porecla nu mai era la modă după o *rencontre* pe care o avusese cu unul dintre foștii săi elevi, un student. Studentul îl întîmpinase pe stradă cu un jovial „Bună ziua, domnule Mäz“, pentru care primise ca răspuns la salut, în afară de un „Bună ziua, mă fleț“, și o palmă, care l-a trîntit în rigolă. Domnul Mez respingea duelul, dar vai de cel care-l călca pe bătătură.

Cînd era bine dispus, domnul Mez punea să se deschidă un lădoi în care se păstrau sute de mingi. Pe capră era pusă o pălărie de pîslă înaltă, ca aceea purtată de Pierrot, iar cel care dobora pălăria ieșea victorios.

Se mai practica apoi jocul „mingea popoarelor“. Elevii se înghesuiau pe o fîșie trasată la centru, iar domnul Mez azvîrlea mingea în unul dintre ei. Acela trebuia să iasă din grămadă și să lovească la rîndu-i cu mingea o victimă. De ambele părți erau scoși din luptă unul după altul. Pînă la urmă mai rămînea o gru-

[1] Aluzie la scrierea *Spaziergang nach Syrakus* de Johann Gottfried Seume (1763—1810) *(n. tr.)*.

[2] Aproximativ, cu sensul de : om de nimic *(n. tr.)*.

pă, apoi trei, apoi doi și, în sfîrșit, unul singur.

La acest joc i se putea întîmpla lui Clamor să exceleze. Rămînea ultimul, supraviețuia — nu însă datorită unei abilități deosebite, ci pentru că era în firea lui să caute partea umbrită, nesupusă tirului, unde rămînea neobservat. Din același motiv prefera la Oldhorst moara cea veche, iar aici, în capitală, drumul printre grădini.

Penultimul era atins ; Clamor rămînea singur pe teren. Domnul Mez îl bătea pe umăr : „Ebling, ai învins !"

Domnul Mez era sever, dar nu răutăcios. Sorbea adînc aerul și-l expira cu plăcere. Avea obrajii bucălați. În orele sale domnea o activitate voioasă — cam ca atunci cînd zidarii și dulgherii încep bine dispuși o construcție, sau marinarii pornesc în larg. Existau întotdeauna doi, trei neputincioși care se temeau pentru ochelarii lor sau cărora li se tăia răsuflarea numai cînd vedeau o trambulină. Pentru alții se îngrijiseră părinții să fie scutiți de gimnastică.

Cînd dădeai ocol în fugă caprei, cînd te izbeai de cal cu pîntecele, sau atîrnai ca un cîrnat de bara trapezului, erai pentru ceilalți un August prostul. Îndată ce clopoțelul suna pentru ora de gimnastică, sfiosul Clamor se aștepta la așa ceva ca la un lucru inevitabil.

Ce-i drept însă, Clamor termina cu tot ceea ce avea de îndurat la gimnastică odată cu sfîrșitul orei — teama nu-l urmărea după aceea. Nu mai rămînea nici un sentiment, nimic sufocant, ca și cum ar fi expirat totul.

MATEMATICA

Mai multă severitate domnea în orele de matematică ale doctorului Hilpert. Aceste ore îl urmăreau pe Clamor pînă în vis. Față de doctor nutrea o teamă de neînvins încă din prima dimineață, cînd venise tîrziu. Totuși Hilpert, deși extrem de veninos, aproape că nu atingea pe nimeni. Numai cînd nu-și mai putea stăpîni mînia, se întîmpla să ridice pe vreun elev de ureche sau de părul de la tîmple, pînă cînd acela stătea pe vîrful degetelor de la picioare. De cele mai multe ori se mulțumea cu notarea în condica clasei, precum aflase Clamor, sau își remitea victima extrem de temutului coleg Zaddek, pentru arest. După aceea își freca mîinile pe catedră : „O să se aplice o bună porție de bătaie azi după amiază."

Ca să-și domolească mînia, obișnuia să și monologheze. De exemplu : „Pe ăsta ar trebui să-mi rup umbrela, dacă nu mi-ar părea rău de ea". Această umbrelă și-o închidea de dimineață în dulapul clasei, lîngă galoșii și pelerina sa gri.

După ce nota pe vreunul, aștepta într-o încordare chinuitoare clipa cînd domnul Bayer avea să deschidă condica clasei, căci atunci urmau lovituri, fie la palmă, fie la fund. În timpul corecției, domnul Bayer își păstra jovialitatea. Pedepsea ca și cum ar fi practicat un meșteșug care recurgea la anumite proceduri potrivite momentului. După ce se termina ora, totul era uitat.

La doctor Hilpert era altfel; nu exista un pericol acut. Clamor nu știa de ce tremură în timpul acestor ore. Cel mai bine era cînd domnul Hilpert își făcea de lucru la tablă, trasîndu-și acolo unghiurile și cercurile. Stătea atunci lateral, ca să nu scape clasa din ochi. Cînd vorbea, deasupra frunții i se ridica o buclă de păr rău fixată.

Clamor nu era în stare să înțeleagă ce se demonstra sau se dovedea acolo; figurile geometrice îi făceau impresia de ceva străin sau chiar dușmănos. În afară de asta, frica îi era prea mare. Frica îl chinuia și mai rău, cînd bărbatul cărunt se posta lîngă sobă și contempla pieziș clasa. Atunci, genunchii începeau să tremure de la sine, ca la păianjenii de pe gangul părăsit.

Pentru aceasta, cel temut nu făcea mai nimic — s-ar putea spune că se mărginea la a fi înfricoșător. Probabil că la fel se întîmplă cînd mai mult bănuiești decît vezi un animal în desiș. Totuși raza ochilor cenușii te atingea necruțător; cînd se îndrepta spre el, Clamor vedea în ea învîrtejindu-se fire extrem de fine de praf.

Într-o anume privință nu se înșela, firește, anume în aceea că Hilpert îl ura. Desigur, Hilpert nu avea pe nimeni la care să țină sau pe care să-l prefere, ca ceilalți profesori — pînă și cei strălucit dotați ca Teo îi smulgeau o recunoaștere silnică — dar față de Clamor se adăuga ceva neobișnuit. Probabil că Hilpert însuși era surprins de lucrul acesta.

Cum se întîmplă că două animale, care nu s-au văzut niciodată, știu de la prima lor întîlnire că nu le leagă nimic altceva decît moartea? Se poate ca unul să slujească drept hrană celuilalt, dar aceasta nu explică totuși adîncimea înverșunării.

Fără îndoială, Clamor era cel mai inofensiv din clasă — totuși, sau poate tocmai de aceea Hilpert îl suporta cel mai puțin, îl privea cu cea mai mare antipatie. Cu toate acestea, nu-și putea smulge privirea de pe el, adesea, minute în șir. La rîndu-i, Clamor, care altminteri evita privirea celorlalți, se simțea îmboldit să se uite la el ca vrăjit.

Stînd culcat în alcov și temîndu-se încă de-atunci de dimineața următoare, reflecta la atitudinea lui Hilpert față de el. De ce-l ura doctor Hilper? Nu se putea lămuri. Trebuia să existe un motiv. Poate că în chiar ziua aceea cînd intrase în clasă prea tîrziu, făcuse ceva pe dos. Dar ce putea fi?

Și cum se făcea că atunci cînd e în încăpere un om care urăște, noi simțim aceasta și ne întoarcem spre el, nemaifiind în stare să ne gîndim decît la el? Și cum se făcea că lui, lui Clamor, îi tremurau genunchii, deși nu se întîmpla absolut nimic? Dacă doctor Hilpert l-ar trage de păr, dacă l-ar pălmui din dreapta și din stînga, ar fi mai puțin rău decît această privire ațintită în tăcere.

Cum era în genere posibilă încordarea asta, fără să se întîmple nimic? Dimpotrivă,

doctor Hilpert aproape că nu-l lua în seamă ; atît de mult îl ura. Era ca un strigăt mut. Profesorul Lohse, care preda geografia, spusese că luna, numai pentru că se află pe cer, provoacă talazuri care pun în pericol corăbii și porturi. Clamor nu înțelesese explicația ; trebuia să fie la mijloc o minune. Iar odată citise că o pasăre asupra căreia un șarpe își ațintește privirea se îndreaptă țopăind, pas cu pas, spre el. Poate că nici n-ar fi nevoie s-o facă — ar putea să cadă moartă pe loc.

Matematica era un munte ce se ridica în fața lui. Dar chiar dacă, printr-o muncă neobosită, ar nivela acest munte, dacă, mai mult încă, ar deveni primul... de cealaltă parte, tot s-ar afla doctor Hilpert, ca o statuie de granit.

Clamor simțea cum sudoarea îi acoperă pieptul și i se adună la lingurea. Întinse mîna spre Teo, dar nu îndrăzni să-l trezească, ci doar îi atinse ușor brațul. Teo nu se temea nici de Hilpert, nici de oricare altul — el era de părere că mai curînd acelora li se cuvenea să le fie frică. Cu siguranță că Teo cunoștea o ieșire, dar tot atît de sigur era că el, Clamor, n-ar fi în stare s-o folosească.

Și ceilalți întîmpinau orele de matematică fără nici o bucurie ; rareori decurgeau aceste ore fără incidente neplăcute, nu se rostea în timpul lor nici o laudă. Nu se comitea nici un act de indisciplină, ca mai la toți ceilalți profesori, chiar la cei iuți de mînă.

Îndată ce doctor Hilpert intra, în clasă se înstăpînea o liniște mohorîtă care dura pînă la sfîrșitul orei și care devenea chinuitoare, cînd profesorul cerea să se deschidă caietele cu temele de-acasă. Lecția se desfășura pe un ton impersonal ; evolua ca între două șine, căci Hilpert nu tolera nici un cuvînt care să nu se refere la cifre sau linii. Dacă vreun elev, scos la tablă, spunea, ca să cîștige timp : „Iau compasul în mînă“, era aproape ca și cînd ar fi comis o infracțiune.

Totuși, ceilalți nu împărtășeau frica nemaipomenită a lui Clamor. Hilpert le inspira sfială, silă, oleacă de teamă, sau cum se mai exprimau ei — dar nu le putea pricinui cine știe ce rău, dacă țineau cît de cît pasul. În pauze făceau chiar haz de bucla lui. Clamor asculta atunci cu sentimentul că se glumește pe seama a ceva îngrozitor. La acest om nu se putea referi nimic vesel ; pînă și bucla lui era înfricoșătoare. Cînd Hilpert îi punea vreo întrebare, nu putea nici măcar să răspundă, de parcă l-ar fi sugrumat cineva. Pentru el rămîneau cu totul de neînțeles cele ce și le permiteau unii dintre colegii săi.

WILLY BREUER

Willy Breuer ședea într-una din băncile de la mijloc ; era un băiat slab cu chipul nervos. Deși se evidenția puțin, arăta a fi un ins dezghețat. Clamor îl văzuse o dată la Oldhorst ; Willy își amintea și el de întîlnirea lor. Îl lua-

se cu el tatăl său, cînd inspectase domeniile. Cum domnul Breuer dorise să împuște și un țap la morarul Braun, rămăseseră în sat și peste noapte.

Clamor fu uimit că Willy intră în vorbă cu el, și încă într-un fel binevoitor. Făceau împreună o scurtă bucată din drumul de la școală, apoi Clamor o cotea printre grădini, iar Willy cu Max Silverschmied spre cartierul de vile. Deseori se întîlneau și de dimineață.

Willy era singur la părinți, venit pe lume tîrziu. Aproape că nu ieșise din oraș ; de aceea, amintirea acelei vizite la Oldhorst se lega pentru el cu ideile pe care și le făcuse despre viața la țară. Amintirea aceasta era plăcută, se îmbogățise cu timpul, iar o rază din ea cădea și asupra lui Clamor.

Willy făcea vădit o deosebire între ce era îngăduit la oraș și ce la țară — acolo îți puteai permite mult mai multe. Clamor e un mare șmecher — presupunea el. Cînd stătea de vorbă cu Max Silverschmied, trata despre lucruri de neînțeles — mama lui Willy se arătase indignată că soția maiorului șade în șa bărbătește, iar Max Silverschmied spusese : „O doamnă nu face așa ceva“.

Willy avea o figură de copil care știe prea multe la vîrsta lui. Adresîndu-se lui Clamor, se-nveselea : „La voi, la Oldhorst, cînd fetele se suie-n cireș — ai ce vedea“.

Apoi îl lovea pe Clamor cu pumnul în ghiozdan : „Clamor, recunoaște : voi vă țineți de drăcii acolo, cînd încă n-ați învățat să mergeți... cînd încă vă poartă mama în coșul atîrnat în spinare.“

Clamor nu știa prea bine ce drăcii va fi făcut el cîndva și probabil că nici Willy n-avea în privința aceasta o idee clară. Dar tocmai asemenea reprezentări tulburi le punea el în legătură cu satul ; Clamor avea poate și el o soră ce se urca în cireși. Fructele roșii în umbra întunecată : iată imaginea satului.

Rolul acesta de ins dat naibii i s-ar fi potrivit mai bine lui Buz, dar Buz gonea pe bicicletă împreună cu Teo și alții, pe aleea podită cu lemn. Parcurgînd scurta bucată de drum, mai ales cînd era de față și Max Silverschmied, Clamor se simțea pe jumătate onorat, pe jumătate înspăimîntat ; îi cădea o piatră de pe inimă, cînd Willy îl părăsea la cotitura spre drumul mărginit de gard viu, cu un : „Pa, Clamor“.

Ora începu din nou cu acea temută clipă cînd doctor Hilpert le cerea să deschidă caietele, ca să vadă cîtă silință își dăduseră acasă. Speranța lui Clamor se spulberă ; se bizuise pe faptul că uneori profesorul renunța la controlul caietelor. Acum va da din nou cu ochii de harababura pe care Clamor o mîzgălise și încîlcise în timpul nopții și care amintea de o transpunere în chineză.

Așteptarea lui Clamor era aceea a vinovatului înaintea judecății. Căuta febril o dezvinovățire. Doctor Hilpert trebuia să vadă măcar osteneala pe care și-o dăduse cu cele trei pagini umplute cu scris și semne. Pe deasupra,

frica de nespus pricinuită de aceste ore, coșmarul nopților.

Da, existau alții, care se așezau lejer în fața caietului, iar după un sfert de oră în caiet se afla un triunghi cu litere latine pe laturi și grecești în unghiuri, iar dedesubt un șir de semne și concluzia *„Ut erat demonstrandum“*. Acei colegi rezolvau totul ca-n zbor, de parcă o vrajă le-ar fi condus mîna. Deseori erau aceiași care săreau peste calul cel lung ca niște lumini. Dar de truda lui, a lui Clamor, care asudase de frică în timpul nopții, cu tocul tremurînd în mînă — cine avea să țină cont?

Holbase îndelung ochii la hîrtia goală, iar apoi, cînd nu mai avea decît puțin timp, o acoperise cu semne, așa cum i se năzărise. Hilpert renunțase de mult să studieze rezultatul — îl privea ca pe o răutate prostească și repetată.

De data aceasta avu parte de un răstimp de grație, ca un condamnat la spînzurătoare. Clamor îl auzi pe Hilpert întrebînd în spatele lui :

— Unde e caietul ?

La care Willy Breuer răspunse :

— L-am uitat, domnule doctor... în grabă, nu l-am pus în servietă.

— Îmi închipui eu ce grabă — de vreme ce ieri a fost cursa de ciclism.

— L-am uitat — sigur.

— Bine... pînă la Waldstrasse sînt exact douăsprezece minute. Aduci caietul acum ; într-o jumătate de oră ești din nou aici.

Domnul Hilpert scoase ceasul din buzunar și-l puse pe catedră, în vreme ce Willy Breuer dispăru. Incidentul avu partea lui bună, căci doctor Hilpert renunță să mai cerceteze celelalte caiete. Se duse numaidecît la tablă și începu o demonstrație, în cursul căreia creta i se frînse de cîteva ori.

Exact după o jumătate de oră, Willy se întoarse, și anume cu caietul, ceea ce nu crezuse nimeni, Hilpert cel mai puțin. Nici nu deschise bine caietul, și profesorul păru a intra la bănuială, căci Clamor îl văzu ațintindu-și brusc privirea asupra copertei, ca unul care zărește pe ea ceva incredibil. Hilpert făcu un salt și se repezi cu mîna întinsă spre Willy. Era vădit că vrea să-l tragă de păr nu numai cu o mînă, cum i se întîmpla cînd era furios, ci cu amîndouă.

— Aha, băiete ! Caietul l-ai cumpărat chiar acum. Ai mîzgălit la repezeală o pagină la Mietling. Cerneala e încă proaspătă !

Mietling ținea papetăria din vecinătatea liceului. Cînd mîinile lui Hilpert atinseră urechile lui Willy, se întîmplă ceva neașteptat. Willy se ridică în picioare, întinse degetul arătător spre furios și strigă cu vocea lui încă nealterată, de copil :

— Tata v-a interzis să vă atingeți de mine — apoi se așeză la loc.

Era o catastrofă ; Clamor căută să se ascundă în spatele lui Buz ; doctor Hilpert stătea lîngă el. Avea unghii late, tăiate scurt ; emana de la el un miros de săpun, care aproape că-ți făcea ochii să lăcrimeze. Clamor nu

ştia ce avea să se întîmple, nu putea fi decît ceva asemănător cu prăbuşirea clădirii. Domnea o linişte ca înainte de cutremur.

Dar din nou se petrecu ceva neaşteptat. Doctor Hilpert se retrase în colţul opus ferestrei. Se rezemă cu spatele de sobă şi nu mai continuă lecţia. Murmura ceva pentru el însuşi. Clamor nu înţelegea ce spune ; o dată numai se auzi un strigăt :

— Mai bine să spargi piatră.

Apoi sună clopoţelul, începu pauza.

Scena nu domoli teama lui Clamor faţă de Hilpert şi orele lui — dimpotrivă. Nu ştia ce se întîmplase, nu-şi putea face nici o idee. Willy îi apărea ca unul dintre acei paji din cartea de istorie, aflaţi în slujba celor mari. Aceia ştiu cum se vorbeşte la curte şi cum trebuie să te comporţi. Nu se lasă atinşi. Şi Paulchen Maibohm era din această categorie. Dar poate că şi ei erau în pericol, deşi o ştiau mai puţin, sau nu voiau s-o recunoască, şi rău va fi de ei cînd va veni ora doctorului Hilpert. Acesta are să-i transforme în cifre, ceea ce era încă mai rău decît pe terenurile de instrucţie.

Cam aşa s-ar tălmăci temerile lui Clamor ; el percepea diferenţele de forţă, deosebirile dintre putere şi slăbiciune numai în imagini. Îl vedea pe băiatul cel delicat zăcînd la podea cu bluza sfîşiată ; sîngele îi curgea negru din gură.

În vreme ce Hilpert stătea lîngă sobă, Clamor îi văzuse ca întotdeauna raza ochilor, fascicolul de lumină cenuşie, în care sclipeau firişoare de praf. Lumina aceea străpungea fără zgomot lemnul pupitrelor, izbea mai tăios decît orice lovitură. Totuşi, se simţea constrîns să privească ţintă în aceşti ochi şi era ciudat că, atunci cînd privirile se încrucişau, raza îşi schimba culoarea. Din cenuşiu trecea într-un galben saturat.

Pentru Clamor, galbenul era dintotdeauna prevestitor al unui mare pericol. Galbenului îi urma un albastru de gheaţă. Ciudat era că, dacă succesiunea se schimba, amîndouă culorile căpătau cu totul alt sens. Îşi dădeau la iveală latura luminoasă.

Oricît l-ar fi înfuriat Willy Breuer pe doctor Hilpert, ceea ce acesta din urmă avea de gînd cu el, cu Clamor, era altă socoteală. Pe el îl ura. Acum, lucrul acesta se vedea în mînia lui fără măsură. Willy îi dăduse prilejul să se înfurie, dar ura nu are nevoie de vreun prilej ; urcă la suprafaţă din alte adîncuri.

Domnul Hilpert şi Willy aveau amîndoi pe cine se bizui ; dacă lucrurile luau o întorsătură serioasă între ei, trebuiau să se ţină conferinţe, ar interveni poate şi prinţul. În cel mai rău caz, Willy ar fi fost mutat la altă şcoală, sau doctor Hilpert ar fi fost transferat. Dar el, Clamor, trebuia să plătească în orice situaţie oalele sparte ; n-avea altceva decît propria-i piele. Răsplata lui nu era poate decît un strop de milă. Era singur.

Pentru Clamor, înfrîngerea lui Hilpert nu însemna o pagubă suferită de cel temut. Cioc-

nirea avusese loc la suprafață și mai curînd îi vădise puterea. Teama de orele lui răzbătea acum adînc în visele lui Clamor.

După-amiază, cînd ședeau împreună cu externii sub supravegherea lui Teo, timpul abia le ajungea pentru limbi și materiile secundare. Se adăugau apoi curse pentru Teo și doamna profesor, filări și încă altele. În alcov, asculta expunerile lui Teo asupra bătăliei cu vagabonzii. Și acestea erau neliniștitoare. Banii pentru praștie lipseau și acum.

În curînd căzu într-un somn agitat, chinuit de vise. Doctor Hilpert veni la el și-l scoase la tablă. Nu-l vedea, se afla în spatele său ca o umbră. Creta începu să se coloreze, deveni galbenă. Și deodată Clamor își dădu seama că stă acolo gol-goluț, în vreme ce toți ceilalți holbau ochii la el. Clasa rîdea.

MUNCA DE NOAPTE

Dormind, Clamor știa întotdeauna cît era de tîrziu. Timpul era o scînteie care înainta mistuind un fitil. Fiecare secundă apropia momentul în care doctor Hilpert avea să intre în clasă. Cerea să se deschidă caietele — tema îi lipsea, nu fusese făcută. Pagina era goală ; pe ea nu se afla nici o cifră, nici o literă latină sau grecească, nici o linie, nici un unghi, nici un cerc. Iar Clamor nu se putea bizui ca Willy pe tatăl său ; tatăl său era mort.

Tema nu putea fi făcută ; aceasta era greutatea ce-i împovăra noaptea. Atunci, cel puțin, trebuia să-și aducă ofranda, chiar dacă nu era grăunte, ci doar pleava pe care o mătură vîntul.

Deșteptătorul alerga spre ora șapte. Dar încă de pe la cinci, uneori chiar de pe la patru, Clamor se ridica din pat și deschidea cu băgare de seamă dulapul cel mare de haine. După ce pătrundea prin ușa secretă în cabinet, aprindea lampa și-și deschidea pe masă caietul și manualul. Apoi se așeza pe bancheta de pe treaptă și începea să „lucreze". Acoperea hîrtia albă cu semne, fără sens și fără nici o legătură. Așa se mai ciopleau la Oldhorst rune pe grinzile porților, deși nimeni nu le mai cunoștea înțelesul.

Cînd nu-i mai dădea nimic prin minte, închidea caietul. Conținutul trebuia să depună mărturie pentru el în ora judecății. Știa că nu e îndestulător, ba chiar că va agrava sentința. Totuși se simțea îmboldit să petreacă astfel aceste ceasuri din noapte, ca și cum în răstimpul de chin, în oboseala pe care și-o impunea s-ar fi aflat un anume merit. Trebuia oricum să prezinte ceva ca scuză sau pentru a da socoteală.

De data aceasta, atmosfera era deosebit de apăsătoare, ca și cum s-ar fi vestit o furtună. Natura îl constrînsese la o porție bună de somn, apoi însă veni smucitura, de parcă s-ar fi prăvălit de pe pat. Călătorea cu trenul, aces-

ta frînase brusc, curînd după pornire — dar după șoc, putu să-și tragă sufletul : țelul era încă departe, iar noaptea adîncă.

Încercă să respire încet, ca să nu-l trezească pe Teo, care dormea întins lîngă el. De Buz n-avea de ce să se teamă ; acela avea somnul greu și conștiința netulburată, indiferent dacă putea sau nu să-i prezinte ceva lui Hilpert. Visa rar, iar atunci numai despre cai ; fiecare zi apropia clipa cînd va rămîne pentru a doua oară repetent. După aceea va vedea școala numai din afară. Și în curînd bucherii aveau să-l salute, cînd își vor face exercițiile și vor mărșălui prin fața lui.

Pe la trei, zvîcnetul inimii deveni insuportabil ; Clamor se ridică încetișor și se strecură în cabinet. Era frig ; îi înghețau picioarele goale, tremura în cămașa lui subțire. După ce aprinse lampa, întinse pe ladă uneltele : călimara, tocul, compasul și rigla. Deschise caietul jerpelit, încercă să netezească îndoiturile foilor și luă tocul în mînă. Pagina din stînga era scrisă și tăiată de-a curmezișul cu creionul roșu — dedesubt se afla notarea „Absurdități“ de mîna lui Hilpert. Verdictul i se păruse insuficient, fiindcă mai adăugase alături și „Nerozii“.

Priveliștea nu era încurajatoare. Clamor luă maculatorul folosit în timpul lecției și citi notițele despre „triunghi“. Acesta era „unirea a trei puncte care nu sînt legate printr-o linie dreaptă“.

De ce voia Hilpert să se spună așa ? Apoi : „Fiecare unghi exterior al unui triunghi este egal cu suma celor două unghiuri interioare nealăturate.“ Fraza era enigmatică. În genere, cînd domnul Hilpert spunea „fraza“, cuvîntul suna cu totul altfel decît îl auzise la superus — mai tăios, mai periculos.

O asemenea frază trebuie privită atent, sucită și răsucită, analizată — într-un cuvînt : studiată. Dincolo de contemplare, Clamor nu ajungea. Fraza era ca o bucată de fier, de nepătruns, fără goluri. Și o frază latină era grea de să-ți spargi capul, dar după ce o dezlegai, ieșea altceva dintr-însa. Aici nu ieșea decît același lucru — Clamor nu-și putea lămuri deosebirea.

O asemenea frază era nu numai de nepătruns, ci și respingătoare. Venea ca locomotiva unui tren nesfîrșit de lung, încărcat tot cu fier. Gonea pe șine strălucitoare — acestea erau paralelele domnului Hilpert ; ele trasau tangente la roțile grele care goneau învîrtindu-se pe ele. Apoi farurile — acestea erau ochii domnului Hilpert ; nimiceau.

Trenul gonea fără zgomot, deși punea în mișcare o povară uriașă ; roțile, pîrghiile, articulațiile de oțel se îmbucau între ele după legi ucigătoare. Clamor stătea între paralele ; îndată roțile vor trece peste el, ochii domnului Hilpert îl țineau încremenit pe loc. Un fluierat strident al locomotivei îl făcu să tresară înspăimîntat.

Clamor sări ca ars ; abia se așezase, că ochii i se și închiseseră.

Acum trebuia să purceadă la treabă : construirea unui triunghi cu rigla și compasul, corespunzător celor cinci cazuri principale. Clasa ajunsese cu lecțiile mult mai departe, dar Clamor era în întîrziere, fiindcă fiecare început căzuse victimă creionului roșu. Trebuia s-o ia de la capăt : de la construirea din trei laturi a triunghiului. Noaptea era însă lungă. Începu să extragă fraze fără sens din paginile cu multe sublinieri. Între ele desenă un triunghi. Cu asta o pagină era totuși acoperită.

Deodată, lumina începu să pîlpîie, ca la o adiere — Clamor se sperie și ridică ochii de pe caiet. Peretele dulapului alunecă încet, mișcîndu-se parcă de la sine, dinapoia lui apărură două mîini, care dădeau deoparte cortina de haine și paltoane, iar între acestea, o mască palidă : fața lui Teo.

— Ce tot pîndești tu aici, așa-i că te-am prins, în sfîrșit ? Așadar, de-aia te-a trimis încoace mormolocul ?

Teo, gol, avea pe el pînza roșie, pe care obișnuia să și-o pună pe el cînd se bărbierea și care, ținută în jurul gîtului de un șnur, îi cădea pe umeri. Sări în mica încăpere cu toate semnele mîniei setoase de violență. Din spatele lui, dulapul emana un nor de camfor și levănțică.

— În genunchi — acum încheiem socotelile !

Mai întîi se îndreptă spre geamantanul pe care-l adusese din fuga lor și-l păstra aici ; pielea se uzase în timpul lungilor călătorii și se făcuse cenușie sub soarele torid, încuietoarea era încă intactă. De mîner atîrna cartea de vizită a lui Simmerlin într-o manșetă de piele, alături, o banderolă a vamei din port.

Geamantanul era încuiat ; după ce-l examină cu mare grijă, Teo întrebă :

— Ai un șperaclu ?

Clamor nu știa ce înseamnă asta :

— Îmi fac aici lecțiile pentru școală — matematica.

— Cum să cred una ca asta ? Pentru așa ceva e de ajuns ora de pregătire. Sau te-ai ținut de pozne... te-ai gîndit la muieri ?

— N-am terminat, Teo, am și filat pentru tine și am făcut curse pentru tanti. Acum trebuie să recîștig timpul, crede-mă.

Teo părea puțin convins de spusele lui.

— Bine măcar că nu te-ai lăfăit în fotoliul meu. Ridică-te și arată-mi caietul ; vreau să văd ce faci aici.

După ce scoase din dulap două paltoane, dintre care cu unul se îmbrăcă, iar cu celălalt își înfășură picioarele, se așeză în fotoliu și începu să studieze caietul. Clamor îl văzu dînd din cap, rîzînd din timp în timp, apoi examinînd cu grijă fiecare frază. În cele din urmă îl auzi spunînd :

— Asta-i chinezește... ca să nu spun simplu ca Hilpert : nerozii. Treabă de cîrpaci a unui morar cu moară de vînt, fără măduvă-n oase, fără grăunțe-n sac.

Se lăsă pe spate în fotoliu și-l privi cu bunăvoință pe Clamor. Acesta simți o undă de căldură în inimă, deși tremura de frig.

— Stai jos. Caietul tău arată jalnic. Ești un nătărău, în chestia asta nu-i nimic de făcut — dar nu te prezenta și tu de îndată ca atare. Dacă, de exemplu, pagina din stînga a fost tăiată cu o linie, nu se începe cu pagina din dreapta. Asta invită de la prima privire la răutate.

Îl privi din nou pe Clamor, cu o bunăvoință crescîndă.

— Voi doi sînteți niște capete încuiate — tu, băiat de la moară, care habar n-ai de geometrie, și el, acest Hilpert, care te oropsește, fiindcă n-a reușit să ajungă docent universitar.

Teo se încălzise ; își dădu jos paltonul. Pielea lui bronzată de soarele egiptean, de băile în mare și în marile fluvii încă nu pălise. Arătă cu mîna caietul :

— Așadar, tu faci nopți albe, ca să răspunzi bine la lecție. Și totuși știi în fiecare clipă că lucrarea ta nu merită doi bani... îi pui dinainte amărîtului de belfer niște nerozii pe foile astea cu colțurile răsucite.

Afară bătea ora patru. Sunetele pătrundeau estompate prin dulapul vătuit. În curînd se va suna la cazărmi deșteptarea și soldații se vor stîrni ca un furnicar. Teo încheie :

— Așa — acum strecoară-te jos și adu-mi un caiet nou, curat !

Rămase pe loc și luă încă o dată în mînă caietul cu colțul filelor răsucit. Caractere mai diferite decît cel al lui Clamor și al său erau aproape de neînchipuit ; ceva comparabil exista doar în pasivitate, în brusca relaxare a perceperii. În acel moment, ceva cu totul diferit se intercala la ultimul în șirul ideilor, la primul în șuvoiul imaginilor. Ceasul se oprea ; erau absenți probabil numai în mijlocul unui tic-tac.

Teo se afla din nou în călătorie, în mijlocul ei, pe cînd Simmerlin mai punea încă în el mari speranțe. Se trezea un brun-roșcat închis. Soarele saluta patria zeilor ; încălzea pînă în cele mai adînci camere mortuare. Nu tolera nimic verde — verde era delta ; aici se aflau inima și piatra. Aici, numai inima și stînca, pe care Moise o trezise încă o dată. Stînca se mișca din nou, ceea ce răzbătea pînă în adînc sub viață.

Aici domnea pacea — aceasta însemna pentru Teo că voința nu întîlnea rezistență. Lucrurile se întrepătrundeau fără să se miște, ca zalele unui lanț, care, scos înainte de baie, zace pe jos. Seara, prietenul va intra la mama, confirmînd armonia. Pe atunci se gîndea la acest lucru cu bucurie, aproape cu emoție. Mai înainte, cînd tensiunea creștea în casa parohială și săreau scîntei, dragostea celor doi îi făcuse plăcere, fiindcă îl umilea pe tatăl său.

Mama zăcea pe patul de moarte. El fusese oare cel ce-i adusese microbul ucigător ? Gîndul acesta îl asalta din cînd în cînd. Bolile au un evantai larg ; unul plătește cu viața, în vreme ce altora nu le pricinuiesc decît un guturai. Ceea ce se află în aer face din oricine un complice.

Cissy rămăsese și ea neatinsă, în vreme ce căpitanul murise peste noapte. Cămilarii îi făcuseră sus pe fluviu un monument măreț : granit trandafiriu de la Assuan. Poate că de la el venise asupra ei boala. Cine putea ști — pe atunci bîntuia holera.

Că văduva se împrietenise cu Sibylle era mai puțin ciudat decît faptul că se cunoscuseră. Dar în cercul lui Saadi deosebirile, de la jucătorii de golf pînă la duhurile pe jumătate goale ale pădurii, se ștergeau ca în acela al unei lumini puternice.

Cissy l-a fermecat de la prima vedere — atît de puternic, încît prezența ei îl tulbura. Sfiala și atracția făcuseră din el un satelit, îl țineau totodată înlănțuit și depărtat. Simmerlin, care-i era încă prieten, observase acest lucru. El îl îndrumase spre ea. Acesta era un capitol aparte.

Pe-atunci citea *Tentația* lui Flaubert — ca să guști cum se cuvine romanul, trebuie să fi cunoscut setea și pustiul. În catalogul marilor împliniri, din roman : „S-o vezi goală pe aceea, căreia i-ai arătat respect în societate".

„*To be made a fool by a young woman*" [1]... prietenul urmărise treptele cristalizării. „Teo, tu ești un răsfățat al norocului, nu numai pentru că ți-am deschis ochii minții spre transcendență, ci și pentru că te-am scutit de căile greșite și ocolite în imanență, și încă la un nivel înalt. Aceasta înseamnă a reuni fata morgana cu prisosul, imaginea cu răsfrîngerea în oglindă."

[1] Să te scoată din minți o femeie tînără *(n. tr.)*.

Era una dintre ideile ce-l preocupau pe Simmerlin : transformarea adeptului, inițierea lui prin femeia știutoare. Pe această idee se putea întemeia un ordin, întrețesut cu riturile sale în societate ca steaua în rubin, ca mușchiul în agat. Prezentarea nu se limita numai la o simplă comparație, la simboluri goale... taina era dezvăluită, misteriul împlinit. Potirul și vinul erau oferite laolaltă. Pierea și învîrtirea neliniștită prin anticamere, cu dezamăgirea, sinuciderea, lipsa prelungită pe toată viața. Te puteai îndrepta mîngîiat spre cele inferioare.

Încă de la Oldhorst, Simmerlin avusese o ținută rezervată față de fetele ce se pregăteau pentru confirmațiune. Oricum, spusese că înainte de acea noapte petrecută în cimitir fusese în această privință un analfabet. „După aceea, doar nu era tocmai cu astea să..." Da, totuși : Sibylle îl eliberase.

Asemenea proiecte, în genere pedagogia, îi spuneau prea puțin lui Saadi. Ori de cîte ori treceau călare pe lîngă școlile de coran și auzea cîntecul, Saadi rîdea. În acest caz, firește, experimentul părea că reușise.

Simmerlin îl învățase să gîndească. Apoi însă a venit dezamăgirea ; aceasta fu pe măsura fascinației. Tezele se confirmau doar în aspecte secundare :

Prăbușirea zeilor, resimțită mai întîi ca o eliberare, avea să lase în urmă un sol înțelenit, fără nume. Mai întîi vor prinde acolo ideii,

ca grăunțele de ovăz sălbatic ; aceasta avea să facă pustiul încă mai dezolant. Cine avea să vină acum cu apă, ba chiar numai să știe despre apă, acela urma să-l aibă în mînă.

Apoi se dedicase lucrurilor indiene... dar aceasta însemna a te retrage din Orientul apropiat în cel îndepărtat. Acolo, în realitatea modernă se ridica un bloc care încă nu pierise prin topire. Americanii ingenioși puteau scoate din aceasta profituri.

Ideile lui Blumauer erau asemănătoare, ca în genere ale oricui gîndește întrucîtva — dar legate de cu totul alte speranțe. Cînd, după investigarea conștiinței lui Teo, acesta rămînea la el pînă tîrziu noaptea, Blumauer își destăinuia față de el părerile cum n-o făcea altminteri față de nimeni. Dincolo de fațada strălucitoare, apărată de armate uriașe, se pregătea o domnie pe jumătate felahoidă, pe jumătate alexandrină — fără istorie și fără cultură, ostilă naturii, dar exploatînd-o cu o nemaipomenită istețime. Cunoașterea naturii ca revelație, a istoriei profane și a celei sfinte ca exemple, a limbilor vechi ca acumulatoare vor reveni ca un privilegiu clerului, constituind prin aceasta premisa transformării structurilor elementare în ordini superioare. Numai acest lucru dădea siguranță.

Blumauer activa atît la fațadă, cît și înapoia ei. Lui Teo nu i-ar fi aprobat, ce-i drept, o greșeală *in mores* [1] de felul acelora pe care

[1] Față de moravuri *(n. tr.)*.

le incondeia cu severitate în mod oficial, dar i-ar fi admis-o tacit. Aceasta nu era o morală dublă, ci una mobilă. Simmerlin ar fi dus lucrurile pînă la capăt mai repede, ca unul deprins cu legea planului înclinat. Și clerul ar fi căzut în capcana acestei legi.

Nici o idee și aproape nici un nume... mai curînd catapultarea particulelor lipsite încă de capacitatea de a înțelege, care se adunau înaintea porților perceperii, ca să se retragă apoi în imagini.

O văzuse la Heliopolis, la Karnak sau în muzeul de la Cairo ? Ori pe unul din papirusurile care se dădeau morților ca vademecum, ca niște călăuze în ținuturile nopții ?

Purtau ofrandele funerare, adînc înclinați, cu brațele ridicate : amfore de un roșu brun închis, în formă de inimă ; scribii pictaseră pe ele parolele pentru înfricoșătorii paznici ai porților. Cel cu cap cenușiu de crocodil era Hilpert, iar Clamor îi prezenta, ca un sclav umil, caietul, recolta săracă a unor ani slabi, pleavă și țărînă adunată cu unghiile. Caietul nu putea fi îndestulător ca permis de trecere, totuși avea colțurile răsucite : urmele deznădejdii unor veghi de noapte petrecute fără folos.

La întoarcerea lui Clamor, Teo avea ustensilele pregătite. Începu să construiască, repede și exact :

— Sînt date trei laturi ; apoi : două laturi cu unghiul format de ele — și așa mai departe.

Pentru textul însoţitor şi pentru titluri, lăsă spaţiu :

— Copilul trebuie să aibă aer.

Clamor era uimit cît de repede avansa lucrarea. Teo îi ceru să pună literele :

— În sensul acelor de ceasornic, în jurul triunghiului, dictă el formulele şi procedeul.

Puţin după ora şase, lucrarea era gata.

Teo încercă apoi să-l pregătească pe gardianul său personal pentru întrebările ce erau de aşteptat, iar cînd rămase fără umbră de succes, căută să cerceteze cel puţin solul aşa de steril, atît pentru măsurătorile concrete, cît şi pentru cele abstracte. Trecu şi la obiecţii. De exemplu : dacă un triunghi era determinat de trei laturi — de ce nu putea fi determinat şi de trei unghiuri, care ofereau împreună chiar şase laturi ?

Prin aceasta fu atinsă deosebirea dintre identitate şi asemănare. Clamor nu judeca rău — dar cum să-i explici că unei figuri i se puteau coordona infinit de multe, dar numai *una* congruentă ? Şi că segmentul exprimă ceva cert, iar unghiul doar ceva posibil ? Linia trasează o direcţie, unghiul închide. Se spune : „văd lucrul acesta sub un alt unghi“, dar : „acesta se află pe aceeaşi linie cu mine“.

Cei stupizi ca Hilpert se prosternau în faţa identităţii ; se simţeau în siguranţă într-o lume şablon. Clamor vedea mai mult şi mai bine ; abundenţa îl zăpăcea. Pentru el, culoarea era substanţă, pentru Hilpert, linia era lege.

Clamor se temea de Hilpert, şi pe bună dreptate. Amîndoi nu ştiau nimic unul despre altul, sau ştiau puţin, dar se recunoşteau ca duşmani de moarte.

— Clamor — eşti un prost fără nici o speranţă — dar dacă te porţi aşa cum se cuvine ca om al meu, Hilpert nu poate să-ţi facă nici un rău.

Clamor îi mulţumi. Şi în privinţa aceasta era neajutorat ; cuvintele îi veneau greu. Cînd intrară în alcov, ceasul deşteptător începu să sune, iar Buz sări din pat. Îi văzu coborînd din dulap, pe jumătate cu uimire, pe jumătate cu neîncredere, fiindcă bănuia că avuseseră o discuţie secretă, de la care el fusese exclus.

Jos, începuse agitaţia ; coborîră la subsol, unde englezii se frecau cu buretele lor de rafie, apoi luară loc la masă, pentru gustarea de dimineaţă. Îi servi Fiekchen, iar Teo o bătu pe „crupă“, cum numea Buz fundul — doamna profesor era la bucătărie ; nu-i plăcea să vadă gestul.

Ca de obicei, Clamor plecă spre şcoală mai devreme decît grupul principal, care parcurgea pe bicicletă aleea pavată cu lemn. În faţa lui se afla drumul nesigur prin grădini, iar apoi înfricoşătorul Hilpert. Vocile celorlalţi răsunau voioase ca ale unui stol de păsări ; pe el, noaptea îl istovise.

— Clamor, poartă-te cum se cuvine ; azi mai am pentru tine o urmărire.

Aşa îl auzi pe Teo strigînd în urma lui.

„Detectiv“, preluat din englezescul „*detective*“, ne duce înapoi spre latinescul „*detegere*“. Acesta înseamnă „a descoperi“. Descoperirea faptei, şi anume a faptei rele, trebuie să conducă la descoperirea făptaşului, a celui ce-a săvîrşit-o. Acesta va încerca să se ascundă, sau să se prefacă, aşadar trebuie depistat şi demascat. Nu există nici o infracţiune, care să nu fie totodată o acţiune, care să nu lase deci urme.

Orice încercare de a şterge urmele le va înmulţi. Dacă cineva are mîinile mînjite cu sînge, va căuta să şi le cureţe. Are nevoie de apă, săpun, prosop, un lighean sau o chiuvetă — şi, astfel, unui singur indiciu i se adaugă îndată, ca într-un lanţ, o duzină altele.

Făptaşul începe partida cu o singură mutare, în speranţa că o va încheia cu aceasta. Dar, ca la jocul de şah, abia acum începe combinaţia. În fond, el joacă împotriva lui însuşi. Fiecare mişcare a mîinii trebuie bine gîndită, chiar dacă e vorba de aruncarea unui chibrit. De la bun început e stăpînit de îndoială : să fac, sau să nu fac acest lucru ? Începe cu atacul — după Clausewitz, forma mai slabă.

Cînd apare detectivul, finala a şi început. Făptaşul devine acum iepurele, totuşi mai există diferite căi — stratageme, dintre care una pare mai mult, alta mai puţin sigură. Detectivul, dimpotrivă, rămîne, asemenea cîinelui, pe urme ; continuă urmărirea, adulmecînd.

Iar după ce făptaşul a fost prins, partida e rejucată de la coadă la cap. Fiecare dezvinovăţire trebuie dovedită, fiecare alibi întărit, şi anume prin fapte.

„Aşadar, în timpul faptei, ai fost la teatru ? Biletul de intrare l-ai aruncat, desigur — ce piesă se juca ? *Othello* — aşa e — iar Desdemona a fost interpretată magistral ca întotdeauna de Wilma Kranzdörfer. Dar tocmai în ziua aceea actriţa suferea de o indispoziţie şi a fost înlocuită — deh, ăsta-i ghinionul actorilor.“

Într-o crimă, inteligenţa e mai curînd păgubitoare ; cazurile rafinate sînt rezolvate mai uşor decît cele absurde şi stupide. Un student decăzut pleca mereu cu trenul spre sfîrşitul lunii, cînd i se isprăveau paralele, de la Berlin în Harz, ca să vîneze acolo. Vînatul pe care-l urmărea erau drumeţi singuratici mai vîrstnici, atraşi de munte începînd din mai, dar şi în timpul iernii. Profesorul secundar Bayer, de exemplu, nu lasă să treacă aproape nici o duminică. Cunoaşte şi văile puţin umblate, precum şi scurtăturile. Asemenea turişti au bani, chiar dacă nu sume mari ; nu numai în portmoneu, ci şi în portofel. Printre ei sînt şi englezi.

Pe de altă parte : dacă un munte îndrăgit devine nesigur, dacă se aude de atacuri şi tîlhării cu omucidere, neliniştea se extinde pînă în centrele mari. Evident, operează un ins singuratic inteligent. Acesta provoacă poliţia, care prinde firul şi începe să combine.

Un indiciu puternic îl procură însăşi repetarea : făptaşul procedează după o schemă, are „ponciful“ său, maniera sa — dar şi defectele de ţesătură ale acesteia. Cu cît mai des schema lui are succes, cu atît se va simţi mai sigur, dar prin aceasta repetă şi întăreşte şi indiciile ; se încurcă şi se încîlceşte în propria-i plasă.

Mai întîi, el confirmă că e „acelaşi“ — cam ca unul care foloseşte aceeaşi armă. Apoi e de presupus că pleacă spre munţi cu trenul, cumpărîndu-şi probabil bilet de călătorie duminicală. Desigur că-şi petrece noaptea undeva, şi anume în vreunul din oraşele din Harz. Să cercetăm deci atent registrele celor străini de acele oraşe. Datele existente : un oaspete singuratic, de sex bărbătesc, sîmbăta, depărtarea de locul faptei.

Totuşi : munca e enormă. Trebuie examinate sute de înregistrări, printre care ale unora de peste hotare. Printre călători sînt întotdeauna unii care au motive să-şi tăinuiască datele personale ; se înscriu sub alt nume. Fireşte, aceşti oaspeţi cu „pseudonime“ nu pot fi găsiţi. cel puţin în localitatea pe care au declarat-o. Dar urmărirea lor făgăduieşte un deosebit succes. Pînă şi portarii îi iau de cele mai multe ori la ochi.

A existat în zilele respective vreun client care a plecat fără să plătească ? Pentru cineva care, ca studentul nostru, nesocoteşte regulile, nu-i mare lucru s-o şteargă englezeşte, strecurîndu-se pe uşa din dos. Desigur, aceasta ar fi o greşeală grosolană.

Berlinezul nostru era mult mai isteţ ; voia să călătorească nu numai sub un nume fals, ci şi sub unul al cărui purtător exista în realitate. În felul acesta, avea să-i pună pe urmăritori pe o pistă falsă, determinîndu-i să pescuiască un Müller dintre cei cu acest nume trecuţi în registrul de adrese al unui oraş mare. Acela avea să aibă mari necazuri cu alibiul.

Nu era o farsă rea. I s-ar fi putut adăuga încă o poantă. Ca de pildă : dacă numele ar corespunde într-adevăr unei persoane care n-avea nimic a face cu crima, dar totodată n-ar exista, n-ar putea fi arestată ? În acest caz, o iluzie s-ar spulbera o dată mai mult în vînt.

Cînd i se raportă că printre adresele date spre cercetare se află, în mod curios, şi una a cuiva decedat de doi ani, comisarul von Tresckow simţi că se face lumină. Puse să se cerceteze amănunţit cercul în care se mişcase răposatul, iar prin aceasta capul isteţului student şi căzuse pe jumătate.

Studentul nu fusese matematician, altminteri ar fi ştiut că din doi de minus iese un plus, sau, mai simplu, ceea ce e prea ascuţit poate deveni ştirb.

E dealtfel de remarcat că, dacă te informezi cu discreţie într-un cerc ca al acestui decedat, pe seama cui se poate pune ceva, bun sau rău, obţii de cele mai multe ori indicaţii demne de toată încrederea. Oamenii sînt, subconştient, bine informaţi unii despre alţii.

Buz putea confirma lucrul acesta. Cînd vreunuia din husari îi dispărea ceva, se ştia nu-

maidecît cine şterpelise. Încă nu fusese întins nici unul pe nedrept pe lada cu nutreţ. Dealtfel, bani nu se furau, ci altele.

Pentru Buz, modul în care Teo trata „cazurile" era în genere prea complicat. Teo zicea „fapta" şi „făptaşul"... „io spui : stahia, rîtanu', ucigaşu'".

— Nu mai vorbi în graiul tău. Încolo, ai dreptate : tu trebuie să spui lucrurilor altfel decît le spun eu. Lumea vă şi cunoaşte ca pe oameni ai dracului.

— Păi da... la noi nu se mai întoarce aşa de curînd cineva.

Buz făcea aluzie la o întîmplare urîtă, de care şi Clamor îşi aducea aminte ca de o rană. Un bătrîn puşcăriaş, ajuns o biată căzătură, se abătuse din drum, oprindu-se la Oldhorst, în speranţa că acolo o va scoate mai uşor la socoteală decît la oraş. Se strecurase în gospodăria lui Ehler şi se ascunsese în odaia de dormit. Uşa era deschisă, iar cînd gospodina urcă scara, văzu întruchiparea în realitate a coşmarului clasic : bărbatul cel străin sub pat. Se întoarse, ca şi cînd ar fi uitat ceva, şi dădu alarma în vecini. Ţăranii se năpustiră şi-l scoaseră pe individ la lumină. Găsiră la el un cuţit cu mînerul solid, un pumnal de vînătoare. Probabil că îl întrebuinţa numai ca să taie pîinea, dar vederea lamei îi făcu pe ţărani să turbeze ; îl loviră cu tot ce găsiră la îndemînă. Femeia îl şi muşcă la sînge. Fu apoi tîrît pînă la remiza pompelor de incendiu ; a fost o minune că a supravieţuit în acea noapte. Clamor l-a văzut cînd l-a luat de-acolo jandarmul.

„Aş vrea să fiu dus la doctor" — spusa aceasta a răsunat ca rostită de o fantomă într-o lume lipsită de orice speranţă — nici măcar cu umilinţă. Pe Clamor, aflat în mulţimea de gură-cască, îl izbise de parcă l-ar fi înjunghiat un cuţit — încă mai dureros, mai de neuitat. Fusese ceva încă mai rău decît priveliştea omului celui gras ce-şi trăgea răsuflarea pe drumul mărginit de gard viu.

Clamor plînsese toată noaptea. Nu putea alunga din amintire cealaltă noapte — aceea din remiza pompelor, în faţa căreia paznicii făceau cu schimbul. Da, aceea era o singurătate ca pe o stîncă în marea tăcerii — nici un prieten, nici o compătimire pe lume. Singur... mama îi murise desigur de mult.

Şi cînd şedea între păianjeni, Clamor se gîndea la omul acela. Îl păstra pentru sine — era cu el şi asemenea lui : singur. I se părea că e vinovat în privinţa lui. Era o simpatie ce trebuia ascunsă ; de lucrul acesta îşi dădea bine seama. Răufăcătorul era judecat ; între el şi ceilalţi nu exista nimic de împărţit. Între nelegiuirea sa şi suferinţele sale era de asemenea ceva inexplicabil pentru Clamor... oh, Dumnezeule, de ce-o săvîrşise ?

La Oldhorst s-a vorbit mult despre acea întîmplare. Pentru Clamor, ziua de-atunci a fost şi aceea în care superus ajunsese în expunerea istoriei romane la fapta de jertfă a unui cavaler. O crăpătură a pămîntului ameninţînd să înghită oraşul, acel cavaler se azvîrlise în ea călare, cu toată armura pe el. Pămîn-

tul îl înghițise ; după aceea, spărtura se închisese ; orașul fu cruțat. Acesta fusese un gînd mare, poate singurul drept, de pe urma căruia trăiau toți ceilalți, vinovați, sau nevinovați. Dar pentru a-l îndeplini, trebuia desigur să fii un om mare.

Dealtfel, superus nu încuviințase brutala faptă ; o condamnase și în predică. Țăranii nu știau de glumă cînd era vorba de proprietate. Se putea întîmpla să se fure noaptea o căruță de lemne, sau să se deschidă o șură străină, cînd furajele erau pe sponci. Aceasta se făcea pe sub mînă și între vecini. Pe justiție nu se punea mare preț. Dacă însă venea un străin, fie el și o calfă de meseriaș, care se uita chiorîș la rufe, atunci săreau la iuțeală cu toții ca arși, cu bîte și pari, și i se împotriveau ca un zid. Mai înainte, un asemenea ins se legăna îndată în laț ; era o zi de sărbătoare pentru mari și mici.

Clamor își aducea aminte și de discuția dintre superus și fratele său venit curînd după aceea la pomana porcului. Profesorul fusese de părere că acești săteni din mlaștină ar fi trebuit creștinați temeinic ; doar de zgîriai puțin, sclipea numaidecît păgînismul curat. Superus nu voia să accepte această jignire adusă păgînilor ; bestialitatea a sporit de la venirea în țară a suedezului [1]. Un nivel cultural ca înainte de Războiul de treizeci de ani nu mai putea fi atins niciodată. „Secolul al șaptesprezecelea ne-a ruinat." Se adăugau vecinătatea marelui oraș, mașinile, rachiul, ideile cele noi. În privința unui

---

[1] Gustav Adolf, regele Suediei *(n. tr.)*.

lucru erau amîndoi de acord : dacă va merge așa mai departe, oamenii nu vor mai fi siguri de viața lor. Trebuiau să se teamă mereu de stăpînitor, așa cum învăța fabula :

URSUL : — *De ce-mi spui „înălțimea ta" ?*
Ori poate mă cunoști cumva ?
VULPEA : — *Văd dinții, de-mi îngăduiți,*
Și-aveți dinți lungi și ascuțiți.

Acesta era fundamentul zoologic. Abia pornind de aici le puteai oferi morala.

Discuția despre ucigași și detectivi, pe care o purtau Teo și Buz înainte de a adormi, nu-i reținea atenția lui Clamor. Lui îi erau străine asemenea tertipuri. Despre stafii, strigoi, incendiatori, tîlhari le plăcea oamenilor să vorbească și la Oldhorst, seara, lîngă vatră, după ce vitele fuseseră hrănite, iar ușa zăvorîtă. Pe-afară n-aveau decît să umble stafiile. Cu-atît mai bine te simțeai înăuntru.

Mare lucru nu se putea face ; cum să te pui cu ceva întru totul străin, care venea din păduri ? Oamenii stăteau ghemuiți laolaltă, cu ochii în patru. Mai ales prin mori nu erai la adăpost ; din fericire, cea a morarului Braun se afla nu departe de sat.

Tatăl îi povestise despre Sternickel, o calfă de morar, care-a cerut de lucru și a fost ținut cu plăcere în slujbă, fiindcă știa meșteșugul și avea mînă bună la vite. Într-o noapte, moara a fost cuprinsă de flăcări ; sub lemnăria prăbușită au fost găsiți morarul și ai săi uciși.

Omul putea fi recunoscut după aceea că avea un deget schilod și era nebun după porumbei. Îndată ce era angajat, ținea o pereche sau mai multe. Toate acestea erau menționate în mandatul de arestare, dar prin morile izolate nu prea se citesc ziarele. Era un bărbat chipeș, căruia nu i-ar fi venit greu să cîștige în chip cinstit, dar el prefera violența. După ce i-a omorît pe ai casei, a mai rămas încă două, trei zile în moară, simțindu-se ca un rege — mai puternic decît dacă ar fi obținut-o prin cumpărare sau căsătorie. La o căsătorie nu i-ar fi fost greu să ajungă, fiindcă fetele îl plăceau, și chiar din primele săptămîni avea o ibovnică ; nici nu era nevoit s-o caute. Venise cu o pălărie de Spessart cu pană de cocoș ; fusese probabil singurul semn care l-ar fi putut pune în gardă pe morar, căci altminteri omul începea vorba cu „Lăudat fie Domnul", mai înainte de a răspunde cuviincios, așa cum o cere meseria, la întrebările meșterului. Așa își fac intrarea asemenea oameni. Cîtă vreme se prefac, vorbesc ca toată lumea, apoi, cînd își arată fața, trec la fapte cumplite.

Clamor nici nu îndrăznea să-și închipuie ce liniște se înstăpînise după aceea. Era o tăcere ce nu-și găsea asemănare. Omul ajunsese acum foarte puternic ; în urma lui se afla sînge. Oricine ar fi intrat în moară ar fi căzut pe mîinile sale. Moara îi aparținea acum lui, mai mult decît dacă ar fi avut un drept asupra ei. Putea să facă în ea orice-ar fi dorit, putea să-i de foc. Umbla de colo, colo pe dușumele, deschidea lacre și dulapuri, arunca pe jos lucrurile de care morăreasa avusese atîta grijă. Aducea din horn șunci, tăia din ele cu un cuțit felii groase. Pîine nu mînca. Cînd și cînd, trăgea cu urechea să audă dacă nu se mișcă ceva prin moară, apoi cobora în beci.

În acest moment, teama băiatului devenea groază — se făcea întuneric, de parcă șuvoiul ce purta imaginile ar fi năboit înapoi. Îl revedea pe omul acela abia după ce ajunsese la marginea pădurii și privea în urmă către moară. Prin sate sunau goarnele de incendiu ; cerul se înroșise, din acoperiș țîșneau flăcări.

Asemenea oameni nu trebuiau să existe ; nu trebuia nici măcar să-i duci în fața judecății. Trebuiau lapidați ca în vremurile străvechi și îngropați adînc de tot. Despre crimă nu trebuia să se vorbească, altminteri s-ar fi extins ca un incendiu. De ce totuși oamenilor le plăcea să audă povestindu-se despre ea ?

Discuțiile din alcov erau altfel decît cele purtate în Oldhorst. Teo dezvolta problemele ca pe niște teme de șah : „Negrul deschide, mat în trei mișcări", sau ca pe niște construcții geometrice, iar Clamor avea atunci sentimentul tulbure că se află într-o lume vrăjmașă, cum i-ar fi plăcut și doctorului Hilpert.

Teo vorbea despre asemenea lucruri nu numai ca să treacă timpul, ci și ca să ascută flerul celor doi din garda sa personală, să le dezvolte instinctul pentru filări. Tema era pregătită prin aceea că se făceau referiri la o lectură comună. Chiar și în clasa a doua de liceu, Buz avea greutăți cu cititul. Urmărea

rîndurile cu degetul, mişcînd totodată buzele. Teo îl certase pentru asta încă din prima oră de preparaţie, apoi începu să se ocupe de el în particular — ce-i drept, nu fără ghionţi, dar şi cu şiretenie pedagogică. Se folosea în acest scop de fasciculele de-un groş, în care era vorba de cai, trapeuri, indieni, vînătoare şi scalpări. Primul capitol îl citea el cu voce tare, pe al doilea, împreună cu Buz, care, avid să afle ce se întîmplă mai departe, se străduia apoi din propriu imbold.

Şi astăzi încă, Buz prefera oricărei alte lecturi aventurile lui Texas Jack. Chiar şi Buffalo Bill era prea complicat pentru el. Eroul său preferat se limita la acţiunile principale : călărie, urmăriri, împuşcături — femeile nu apăreau nici ele.

Deseori, mai ales după ce filase, lui Clamor i se închideau ochii, îndată ce se întindea în pat. Pe jumătate adormit, îl auzea atunci pe Buz ridicînd în slăvi isprăvile straşnicului călăreţ. Nişte bandiţi furaseră cai, iar bănuiala căzuse asupra unui indian, care n-avea nimic a face cu tîlhăria. Un nevinovat, dar fără îndoială că-l aştepta spînzurătoarea. Auzind de întîmplare, Texas Jack porneşte în goana calului, să-l salveze pe indian. În galop nebun, ajunge în piaţa oraşului de la graniţa mexicană... prea tîrziu, căci în clipa cînd dă dintr-un salt colţul, nefericitul se şi află în aer ; tocmai atunci e ridicat de la pămînt. Texas Jack duce puşca la ochi şi trage ; glonţul taie frînghia. Spînzuratul cade pe caldarîm, dă din mîini şi reîncepe să respire, era încă în viaţă.

În aceeaşi clipă, credinciosul mustang se prăbuşeşte şi-şi dă duhul ; stăpînul său, care altminteri îi purtase de grijă ca unui frate, îl omorîse gonindu-l prea tare.

Clamor nu auzise încă niciodată despre vestul sălbatic şi moravurile de-acolo. Trebuie că e vorba de lucruri importante — deducea el din atenţia pe care Teo o arăta relatării lui Buz şi amănuntelor acesteia, ca şi cum ar fi fost temeinic familiarizat cu preeria şi obiceiurile ei.

A plîns cumva Texas Jack lîngă mustangul său mort ? Întrebarea o puse Teo, care fu de acord cu Buz că Texas Jack n-ar fi făcut niciodată aşa ceva în piaţa deschisă — poate că a făcut-o mai tîrziu în tăcere pentru sine însuşi, singur, culcat lîngă foc.

Aceste discuţii erau aspre şi serioase — mai serioase chiar, aşa i se părea lui Clamor, decît schimbul de păreri al celor mari, cînd făceau afaceri. Aici nu exista nimic de schimbat ; moneda era cunoscută şi era veritabilă.

În timpul discuţiilor, Teo se arăta calm şi binevoitor ca un moşier în vizită la un mic grădinar. El îi citise pe Cooper şi Sealsfield, dar se ferea să-l minimalizeze pe Texas Jack ; mai curînd, entuziasmul lui Buz îi făcea plăcere. Vorbea cu acesta în cuvinte puţine şi pe un ton grav, ca şi cum ar fi avut a face cu un trapeur experimentat.

Clamor asculta cu inima strînsă. I se părea că se află într-o pădure cu trunchiuri drepte,

înalte — între acestea, nici un desiș, nici o apărare, nici o tufă. Existau linii verticale și orizontale, de asemenea zăbrele, dar aproape nici o culoare, în afară de un cenușiu verzui, care-i amintea lui Clamor de castroanele de cositor înșirate la Oldhorst pe rafturi. După aceea urma preeria goală. Aici verdele era mai proaspăt, dar se putea schimba într-o clipă în roșu.

Celor doi le plăcea această stare de spirit, strecurarea fără zgomot, atacul brusc. Așa ceva sperau să realizeze și în bătălia cu vagabonzii. Citirea urmelor, interpretarea ipotezelor, expedițiile de recunoaștere, urmărirea erau importante ; Teo le mai adăuga diferite misiuni și concepea sau complica excesiv capcane, în felul acelora ale studentului, pentru care încercarea de a face rost de bani peste suma lunară primită de-acasă fusese fatală. Pe Teo, Buz îl scotea din sărite cu modul său grosolan de a fila. „Tu nu te porți nici măcar ca un polițist, cel mult ca un jandarm de la țară.“ Clamor era, oricum, mai apt pentru urmărire.

Miezul discuțiilor din alcov îi scăpa lui Clamor. Acesta visa altfel decît Teo și reținea mai curînd culorile decît forma și conținuturile. Printre fragmentele pe care le reținuse cel mai bine era cel cu capul de tigru. Era asemenea unui ciob dintr-un ulcior, pe care se păstrase, desprinsă, o imagine ce acționa mai puternic decît ideile asupra firii înclinate spre culori a lui Clamor.

Au existat întotdeauna asemenea oameni care și-au putut schimba nu numai mina, ci și capul, așa cum se vede în picturile din camerele mortuare. Era o transmutație, păstrată încă în acele vremuri ca o taină, dar asupra posibilității căreia nu existase nici o îndoială. Așa se explică acele imagini din umbra templelor, dar chiar și astăzi mai existau unele indicii.

Cînd călătoreai noaptea cu trenul, să zicem de la Cairo la Asiud, se putea întîmpla ceva de felul acesta. Domnul în frac din fața ta își trăgea pledul pe genunchi. Tocmai fumase o țigară. Dar acum, chipul său se schimbase ; în semiîntuneric, deasupra firelor de păr de culoare deschisă, ca mustățile unei fiare, străluceau niște ochi verzi ; omul avea cap de tigru. Trenul gonea fără zgomot prin noapte.

— Pe mine m-ar fi lovit damblaua, spusese Buz. Iar Clamor se gîndise la doctor Hilpert.

Dar Teo îi liniștise :

— Ca băieți din garda mea personală, nu trebuie să vă fie frică... dimpotrivă.

PAULCHEN MAIBOHM

— Astăzi, cînd ne spălam, am văzut fundul lui Paulchen. El se ferea să ni-l arate — era vînăt. Are voie ăla să bată așa ?

Se făcuse tîrziu, dar, la această întrebare, Clamor se trezise din nou. Întrebarea o pusese

Buz, cînd toți trei erau pe jumătate adormiți ; totuși Teo se învioră iar și începu să discute amănunțit despre întîmplare. „Paulchen“ era Maibohm, iar „ăla“, directorul adjunct Zaddeck — asta se înțelegea de la sine. Dușul apăruse în pensiune abia odată cu englezii ; acum devenise ceva obișnuit și se arătase a fi binefăcător. Chiar și veșnicul înfrigurat Makako se acomodase de bine, de rău. Mai înainte, tinerii britanici se răcoriseră în găleți de cauciuc, storcîndu-și pe păr bureții de baie. Procedeul era păgubitor pentru podele.

Profesorul constatase că de la introducerea dușului se iveau mai puține cazuri de răceală. El însuși și soția lui rămîneau adepți ai școlii vechi și se temeau de orice curent, chiar dacă venea prin gaura cheii. Aceasta corespundea poziției sale, care putea fi socotită drept aceea a unui liberal-conservator — binevoitor față de înnoiri, pe care le recunoștea drept folositoare, dar nu și le însușea.

Avea voie directorul adjunct să-l bată pe Paulchen în felul acesta ? Cu siguranță că nu. Dar mulți făceau ceea ce nu le era îngăduit și lucrurile ieșeau bine, dacă țineau seama de limitele puterii lor. În definitiv, fiecare face zilnic ceva ce nu-i e îngăduit.

Așa, de pildă, brigadierul silvic Trümm proceda la fel ca directorul adjunct ; era din Mönchhagen, unul din satele învecinate cu Oldhorst. Buz și Clamor apucaseră să-l cunoască. Dacă, în vreme ce se preumbla prin ocolul său, acest haină-verde dădea de băieți care

căutau pe-acolo zmeură, făcuseră vreun focșor, sau pur și simplu hoinăreau, obișnuia să susțină pe nedrept că-i prinsese făcînd lucruri neîngăduite. Își scotea carnetul de notițe și întreba : „Să vă reclam ? Sau să încheiem pe loc socotelile ?“ Firește că băieții preferau ultima soluție. Atunci, Trümm își descingea cureaua.

Aplicase ani în șir procedeul, care devenise aproape oficial, pînă cînd s-a întîmplat să dea de fiul doctorului Richter. Și micul Richter ar fi tăcut, dacă mama lui, îmbăindu-l, n-ar fi descoperit vărgile. Trümm a trebuit să-și lepede surtucul verde și a ajuns și la pușcărie. Apoi murise, iar dacă fiul doctorului Richter nu s-ar fi întîlnit cu el, asociațiile l-ar fi înmormîntat cu muzică și salve.

Trebuia să cunoști limitele ; pentru cei mai mulți erau trasate strîmt, alții își puteau permite multe — Iupiter mai mult decît boul. Trebuia să fii reținut cînd provocai, întru totul la fel cum faci cu atuurile la scat. Altminteri riscai să invoci duhuri de care nu mai puteai scăpa. Teo cunoștea și alte cazuri, care confirmau acest adevăr. Avea pentru asemenea lucruri o memorie precisă ca o arhivă.

Într-un orășel dintre Leipzig și Dresda se căuta un director pentru o școală medie de fete. Publicat în ziare, postul a fost încredințat solicitantului cu atestatele cele mai bune. Tot ceea ce realizase omul acela la școli, universități și chiar la militărie era exemplar. Se numea Zieger și n-avea, ca brigadierul silvic sau ca directorul adjunct, preferințe pentru băieți

și părțile lor dorsale, ci pentru codanele nurlii. Pe acestea le chema din cînd în cînd la meditație.

Așadar, lupul fusese făcut paznic la stînă. Treptat, treptat, a început să se zvonească în orășel, dar întrucît saxonii, după cum o spun ei înșiși, sînt „oameni nostimi", întotdeauna amabili, nu s-a făcut tapaj. Cînd într-un asemenea orășel „iese la iveală ceva", cazul poate lua proporții de seism. Mai de folos e ca lucrurile să fie mușamalizate. Dealtfel, directorul nici n-a mers pînă la capăt, deși destul de departe. Dar nu vreau să vă stimulez fantezia.

Zieger ar fi putut continua, cum am spus, ca și brigadierul silvic Trümm, pînă la pensionare ; fetele își țineau și ele gura și poate că nici nu le displăcea felul cum erau abordate. Numai cînd totul a ieșit la iveală, fiecare s-a pornit să povestească despre apucăturile lui, mai și mințînd pe deasupra. Așa fac ele întotdeauna.

Directorul Zieger a ajuns din alte motive, și anume printr-o întîmplare neplăcută, la Waldheim, unde gluma ia sfîrșit. Odată, regele Albert, trecînd prin oraș, a dat audiențe la primărie. Notabilitățile îl așteptau : frac, cravată albă, cordoane ale unor ordine, precum se cuvine. Directorul fu remarcat, și anume într-un chip plăcut. Privirea regelui se odihni cu satisfacție pe Crucea de fier de pe partea stîngă a fracului său.

„Unde ați obținut această înaltă distincție ?"

„La Gravelotte [1], maiestate."

Monarhul fu uimit :

„La lupta aceea n-au luat parte saxoni. Și, conformîndu-se amabilității sale înnăscute, mai înainte de a se întoarce spre următorul, adăugă : Erați deci detașat la Manstein."

Aceasta le dăduse de gîndit celor din jur ; se culeseră informații. Reieși că Zieger nu făcuse serviciul militar nici la saxoni, nici la prusieni, ba chiar nicăieri, nici în timp de pace, nici în război ; certificatele sale erau de asemenea falsificate. Învățător într-un sat oarecare, fusese dat afară. Și acolo își pusese mintea cu fetele ce se pregăteau pentru confirmațiune.

Era aproape de necrezut — cu toții se obișnuiseră cu masca lui, nu cel din urmă omul însuși, pentru care ea devenise o a doua natură. Falsificarea de acte e pedepsită cu închisoarea. Crucea de fier fusese prea mult, Zieger forțase excesiv lucrurile. Fantezia lui luase un avînt exagerat ; chiar dacă procedase, ca să zicem așa, ca un artist, comisese o greșeală, căreia îi cad victimă mulți escroci. În fond, oamenii aceștia joacă un rol, anume acela al figurii lor ideale.

Pentru orice falsificare e valabil ceea ce îi spusese lui Clamor despre asemănarea și egalitatea triunghiurilor. Deși sînt posibile oricîte feluri de bani falși, există o *singură* bancnotă veritabilă.

---

[1] Sat, unde prusienii i-au învins pe francezi la 18 septembrie 1870 *(n. tr.)*.

Cam acestea fură spuse de Teo. Dar Buz, care se lupta din nou cu somnul, îi reaminti de Paulchen Maibohm, iar Teo spuse :

— Am ajuns și la el.

Cînd plecaseră în călătoria lor în jurul lumii, părinții lui Paulchen îl rugaseră pe directorul adjunct să nu-i treacă băiatului nimic cu vederea, fiindcă e prea comod și prea moale. Speraseră ca în timpul absenței lor să se recupereze ceea ce neglijaseră ei și-i dăduseră belferului mînă liberă.

Cu Zaddeck, lucrurile stăteau așa : în privința femeilor, era un neputincios. Dar ca să muștruluiască un băiat, în particular, într-o după-amiază — nu exista pentru el nimic mai frumos. Firește, nu orice băiat — dacă-l bătea, de exemplu, pe Buz, ceea ce se și întîmpla, o făcea de meserie și fără nici o plăcere pentru el.

Cu Paulchen era altceva : ăsta era un băiat dulce. Cei de felul lui se nasc pentru o viață gingașă ; se vede chiar după dinții lor că sînt sortiți să mănînce pîine albă, nu hrană ordinară. Pentru monștri ca acest Zaddeck, ei sînt o delicatesă și trebuie s-o recunoaștem : lucrul acesta nu e cu totul de neînțeles.

„Dacă, de exemplu, trec prin coridor și-l văd pe Paulchen stînd la fereastră cu pantalonașii lui de marinar, tare i-aș mai trage una. În glumă, firește, iar el rîde."

Zaddeck urmărește altceva. El vrea ca Paulchen să îngenunche în fața lui și să scîncească. Și nu se mai poate opri.

Buz spuse :

— Au, pe naiba — ăsta-i om rău ! Și către Teo : Ăstuia ar trebui să i se tragă un perdaf.

De cele mai multe ori, ceea ce spunea Buz nu era pe placul lui Clamor, dar de data aceasta fu de acord cu el din toată inima. Și el îl văzuse pe Paulchen de dimineață, iar vînătăile îl umpluseră de oroare ca urma unui animal scîrbos care se strecoară în vizuina lui la revărsatul zorilor. Aceasta trebuia astupată, nu deschisă cu sapa. Spaima gingașului băiat trecuse asupra lui, dar îl copleșise și frica, de parcă ar fi fost copărtaș la mîrșăvie ; într-o bună zi, va fi tîrît din această pricină în fața judecății. Dacă însă Teo ia acum pe seama lui cazul, va pune lucrurile la punct, fiindcă Teo era tot pe atît de puternic, pe cît era el de neputincios.

Dar Teo părea puțin impresionat. Dacă Paulchen a îngăduit să se ajungă așa de departe, în loc ca de la prima lovitură să-i arunce călăului său călimara în cap — numai de el depinde să-și ușureze cu un cuvînt situația, punîndu-l pe Zaddeck la locul lui : acela al unui amărît de cîrpaci, al unei insecte scîrboase.

Cam așa : „Bine, acum mă duc la consilierul sanitar Rönne — acesta era medicul de casă al familiei — și-i arăt."

Într-o clipă, rolurile s-ar schimba : directorul adjunct ar cădea în genunchi în fața lui Paulchen și ar implora îndurare.

El, Teo, ar putea vorbi și cu profesorul; dealtfel, era curios că nici acesta, nici tanti Mally nu observaseră nimic din starea lui Paulchen. Acesta era voios din fire; spaima îl apăsa greu.

Sau: i se putea trimite directorului adjunct o scrisoare anonimă, să zicem, o invitație la poliție. Mai întîi trebuia filat cu atenție; ar mai ieși la iveală și altele. Teo dorea să aștepte, ca să vadă cum vor evolua lucrurile.

Între timp, n-ar strica dacă i s-ar sparge lui Zaddeck ferestrele cu praștia. Locuia chiar de cealaltă parte a pieței, în una din casele noi; pînă la el, Paulchen n-avea decît un drum scurt, deși, parcurgîndu-l, se chinuia îndelung. Directorul adjunct ocupa o cameră la etajul al doilea; era burlac — indivizi ca el se căsătoresc rareori.

Buz are să-i facă cioburi fereastra. Se oferea totodată un bun prilej pentru încercarea praștiei; mai întîi, însă, trebuiau să și-o procure. Teo ajunse astfel din nou la Max Silverschmidt. Poimîine, însoțit de garda sa personală, îi va smulge banii, fie ce-o fi. În afară de asta, avea de gînd să-i înhațe, pentru necazul avut, și una din mărci, pe cea egipteană triunghiulară, una din piesele de valoare ale lui Max. Clamor știa că lui îi revenea misiunea de a subtiliza marca — aceasta îi sporea și mai mult spaimele.

Buz era mai dibaci în asemenea lucruri, dar Max nu voia să-l primească în camera lui; avea și dreptate, fiindcă duhnea din ce în ce mai tare a cai. Acum se obișnuise și cu tertipul

cu șapca. Atunci cînd vagmistrul inspecta paza grajdurilor, gangul trebuia să fie ca lins. Dacă vreunul dintre cai își făcea nevoile, un husar dezghețat lua în trecere balega cu chipiul și-o ascundea. Buz învățase șmecheria. Deși altminteri abia putea să numere pînă la cinci, era nemaipomenit de îndemînatic în asemenea lucruri.

— Pot s-ajung la zdup, îi spusese Clamor lui Teo.

Dar Teo doar rîsese.

Clamor nu putea să priceapă de ce Teo asculta cu atîta atenție relatarea lui Buz despre orele de meditație ale lui Paulchen, deși soarta acestuia părea că nu prea îl interesează. Era mai curînd adulmecarea unui cîine ciobănesc în timpul unei vînători pe urmele sălbăticiunii. Teo părea că vede aici cu totul altceva decît suferința și durerea. Pentru el, era mai mult un ingredient, piper.

— Teo, de ce vrei să știi toate astea? îl întrebase odată Clamor, cînd primise din nou însărcinarea să execute o filare. Vrei să le folosești pentru un denunț?

— A denunța înseamnă a risipi fără rost, răspunsese Teo. Cele aflate le pun la păstrare, pentru mine.

FILĂRI

„A ști înseamnă a fi puternic" și „Tăcerea e de aur". Două zicători triviale. Teo se pricepea să le combine; suferințele lui Paulchen erau pentru el o miză.

Clamor nu știa la ce foloseau filările care-i luau mult timp. Teo pretindea mare atenție ; îl și trimisese o dată pe Buz pe urmele lui, ca să-l verifice. În acea vreme, ceea ce-i reținea atenția era prăvălia lui Dranthé ; asupra celor ce se petreceau în camera de aperitive și în salon îl ținea la curent Fritzchen.

Lui Clamor nu-i făcea plăcere să treacă prin fața magazinului, după ce fusese silit să fure de-acolo crabi ; întîmplarea încă îl obseda. Treptat, treptat începuse să înțeleagă că Teo ar fi fost bucuros să se iște atunci scandal, ca să-l „învețe minte" pe domnul Dranthé. Teo era invulnerabil ; lui nu i se putea întîmpla nimic.

Duminicile după-amiază și în unele ceasuri de seară, Clamor trebuise să-l supravegheze pe viitorul indolog, care avea nevoie de-atîtea cărți scumpe ; Teo voia să știe dacă acesta agață într-adevăr pe cineva. Indivizii aceștia se recunoșteau între ei conspirativ ; aveau semnele lor discrete, imperceptibile. Nu era ușor să le descoperi uneltirile ; erau prudenți.

Lui Clamor îi era silă să spioneze, deși tocmai pentru că era fricos se dovedea mai potrivit pentru așa ceva. Avea și un simț ascuțit pentru amănunte. Ceea ce Teo vedea ca un joc în mișcare, lui îi apărea ca o compoziție, în primul rînd ca o imagine colorată.

Cînd, dimpotrivă, i se ceruse s-o fileze pe Fiekchen, „Iapa", se împotrivise. Fiekchen era singura persoană din casă care-i lua partea. Dar Teo nu știa de glumă în privința aceasta. În

săptămînile din urmă observase la fată o schimbare, nu numai în aspectul exterior, ci și în felul ei de-a fi... neliniște, distracție, visare cu ochii deschiși. Ceva trebuia să fie la mijloc. În această sîmbătă, Fiekchen avea liber ; Clamor fu pus pe urmele ei.

Teo venise tîrziu în alcov și adormise numaidecît ; făcuseră chef. Nu-i plăcea berea, mai ales în cantități mari, dar cînd și cînd berea putea fi folositoare „pentru a domoli inteligența". Afluența asocierilor se potolea cu încetul, lăsînd locul unei tihne plăcute.

Totodată, trebuia necontenit să „te adaptezi la locurile comune". Nu exista nimic mai eficient. Era necesar, dacă tot te arătai, să faci o impresie plăcută. Printre elevii din ultima clasă se găseau unii, ca Rudolf Möller, care aveau gărgăuni în cap și se costumau ca artiștii, purtînd sacou de catifea și plete lungi ; aceștia erau predestinați să ducă o viață de rînd. Cine nutrea planuri fantastice trebuia să fie discret, să aibă o înfățișare cenușie și corectă. Dacă voia să reușească, se impunea să știe ce gîndesc toți ceilalți ; aceasta era pentru el un atu important.

A doua zi de dimineață, după biserică, au avut o întîlnire în cabinet. Teo era rău dispus ; Buz a trebuit să aducă bere. Apoi a fost trimis la cămara de mezeluri. Acolo sufla vîntul ; era timpul ca superus să taie iar un porc. Buz încercase să pescuiască o șuncă din care se tăiase vîrtos, dar n-o putuse trece printre șipci. S-a întors deci cu penultima bucată de

cîrnat. Lipsa avea să bată la ochi. În afară de asta, fiindcă se vînturase din nou prin cazarmă, nu se îngrijise de pîine și piper.

În sfîrșit, se ajunse la raportul lui Clamor. Fiekchen părăsise casa pe înserate ; Clamor o urmărise de la distanță. Teo voi să știe exact cum se gătise.

Și încotro plecase ? Nu în oraș, cum crezuse Teo, ci de-a lungul gardului grădinii lui Unger, apoi prin grădinile cele mici. Cum mergea ? Repede, ca una ce e așteptată ? Sau încet, ca una care vrea să fie acostată ? Nu — așa cum se merge în chip obișnuit.

În marginea grădinilor se afla un cimitir cu morminte vechi, care mai era folosit și pe care-l împrejmuia un zid scund. Fiekchen s-a dus acolo ; a stat un răstimp sprijinită cu brațele de zid. Clamor luase poziție în spatele capelei.

Capela era deschisă ? Da, deschisă — dar lucrul acesta l-a observat abia mai tîrziu. Între timp se ridicase pe cer luna, luminînd crucile, între care cioclul încă își mai vedea de lucru.

— Spune groparul, nu cioclul, chiar dacă o fi fost șchiopul de la cimitirul sfîntul Egiziu. Cu siguranță că iar trăsese la măsea și trebuia să sape încă de cu noapte groapa pentru a doua zi înainte de prînz.

— Da, el era, și curînd după aceea trecuse șchiopătînd, cu sapa pe umăr. „Hei, fătucă — așa singurică ?“ strigase, dar Fiekchen nu-i răspunsese.

— Păi, da... groparul : rîndul lui e la urmă de tot.

Lui Teo îi revenea buna dispoziție ; întrebă ce făcuse după aceea Fiekchen.

Mișcări curioase, din care Clamor nu pricepuse nimic. Luna plină ședea deasupra mormintelor, iar fata parcă ar fi salutat-o.

Mai precis, cum ? Rostea cuvintele anevoie — cam cum ar fi fumat o țigaretă. Ducea mîna la gură și o ridica încet de tot, chiar spre lună, și parcă totodată răsufla.

Mirosea frumos acolo ? Da, frumos, înflorise iasomia, aproape mai albă decît crucile. Dar și oleacă a coroane vechi ; strigase și o cucuvea.

Apoi mai venise unul, se postase lîngă ea. Avea pe cap șapcă de elev.

Îl recunoscuse ? Abia după voce : era Otto Linck, din ultima clasă, băiatul predicatorului de la dom.

— Ia te uită — d-aia n-a venit el la cheful nostru ; a pîndit-o. Ăsta are cearcăne la ochi, ca două semiluni în eclipsă — un cîine în călduri. Ce s-a întîmplat pe urmă ?

— El a zi „tu“.

— Și după aia ?

— A zis „tu“.

— Da, bine — și pe urmă ?

— Tot „tu“.

— Dacă mai spui o dată „tu“, îți dau una după ceafă, adormitule.

— Da' așa a zis el mereu, cel puțin de șase ori, și de fiecare dată mai apăsat.

— Așadar, de pomană. Și ce s-a întîmplat mai departe ? A pus mîna pe ea ?

Asta nu, a întrebat-o ceva.

— Nu vă spun ce. Mi-e rușine.

— Am să te dezobişnuiesc de asta. Să-ţi spun eu ce-a întrebat-o : „Tu — te-ai mai culcat cu careva ?"

— Nu, ceva mai rău.

— Atunci a spus : „Tu — ţi-a crescut părul acolo ?"

Da, aşa a fost, sau aproape aşa ; Clamor era uimit cum de-a ştiut Teo acest lucru. Şi ce răspunsese Fiekchen ? Strigase : „Sînt în slujbă la domnul profesor Quarisch." Apoi o luase la fugă şi, ca să poată fugi mai bine, îşi ridicase fusta — atît de mult, că picioarele îi sclipeau albe pînă sus.

Da, a observat totul cu dibăcie, bine. Iar Otto ? Otto a mai stat un răstimp lîngă zid, pe urmă a intrat în capelă ; de aceea ştia Clamor că aceasta fusese deschisă.

Şchiopul ar trebui băgat la răcoare. Iar Clamor ? El plecase acasă — se şi făcuse tîrziu.

— Halal urmăritor, strigă Teo, tocmai cînd chestia devine captivantă, tu pleci acasă ?

— Au, fir-ar, spuse Buz, care pînă atunci ascultase cu gura căscată, uitînd pînă şi să se înfrupte din cîrnat, şi eu mi-aş fi luat picioarele la spinare. Cu siguranţă că era şi un mort acolo.

Teo îşi frecă mîinile : Otto Linck nu era pentru el un neprihănit. Trebuia să fii cu ochii pe el şi la momentul potrivit să-i dai peste nas. Avea un binoclu de teatru, unul mic, îmbrăcat în sidef, pentru observaţii intime. Cu acest binoclu se ducea la Richmond ; cunoştea acolo

un loc, o pernă de muşchi, pe care poposeau neapărat perechi de îndrăgostiţi ce se plimbau prin pădure. Locul se afla într-un sector interzis, iar Otto aştepta acolo la pîndă cu binoclul. Cu el mai era unul, tot din ultima clasă, şi pe vreme bună se desfătau întotdeauna privind.

Ei bine, ăştia doi erau curioşi şi voiau să ştie totul de-a fir a păr. Dar ce-i împingea ca, atunci cînd perechea se ducea la gară, s-o acosteze şi să-i toarne obscenităţi de parcă le-ar fi fost datoare cu ceva ? Otto şi celălalt făceau pe agenţii de la poliţia de moravuri.

Aceasta nu era o taină ; se lăudau cu isprava lor în clasă, ca şi cum ar fi săvîrşit o faptă eroică. Era cazul să fie învăţaţi minte : Buz trebuia să le lichideze postul de observaţie. Să-şi caute un al doilea ascunziş, de unde să-i ţină la rîndu-i sub ochi, în vreme ce erau adînciţi în studiile lor. Ei, dacă ar avea praştia. Mare comedie ar fi, cînd cei doi spectatori ar speria perechea cu strigătele lor de durere şi toţi patru s-ar năpusti unii peste alţii.

ZĂLOGIRE NEREUŞITĂ

Trecu încă o săptămînă ; vagabonzii îşi făceau vacul mereu mai neobrăzaţi în grădina lui Unger, pe care Teo o considera drept domeniul său. Trebuiau să înceteze a i-l mai profana. Făceau nesigur şi drumul mărginit de gard viu. Dar cele trebuitoare pentru alungarea

lor continuau să lipsească — măștile, artificiile și, înainte de toate, praștia, care-i sărea mereu în ochi lui Teo, cînd se oprea în fața vitrinei lui Pingscher. Max încă nu se scormonise prin buzunare.

Bătălia cu vagabonzii era un gard, pe care Teo și-l înălțase în fața lui, ca pe pista de alergări, și care devenise de neocolit. Era un caz model : cum ar putea trei inși, sau, de fapt, unul singur, acoperit de oamenii lui, să atace un grup social devenit stingheritor. Dacă ar voi vreodată să lichideze un oraș mare, ar fi în principiu același lucru. S-ar schimba numai miza, nu și partida.

Fu nevoit să sune îndelung, cînd, însoțit de garda sa personală, se opri la intrarea vilei lui Silverschmied. Apoi bătu cu pumnii în ușă și aruncă în fereastră cu pietriș de pe poteca grădinii. Buz rîdea, lui Clamor i se făcu frică. Pietrișul era frumos ; spart în cubulețe, sclipea de-ți lua ochii. Prin el erau risipite fărîme de aur.

În cele din urmă, ușa se deschise de-o palmă, iar Teo vîrî numaidecît piciorul în crăpătură. Max privea afară :

— Ce-nseamnă atacul ăsta ? Sînt singur acasă și n-am voie să deschid.

— Scoate paralele — și-ai scăpat de noi. Dar nu înainte de-a o face — de-asta poți fi sigur.

— Nu mă lua așa... n-am nici o lăscaie, peste trei zile ai să-ți capeți banii.

Pătrunseseră în vestibul ; de voie, de nevoie, Max trebui să-i conducă sus, în odaia lui.

— Lasă-l măcar pe Buz afară ; știi că nu-i suport mirosul. Să se ducă la vizitiu, în grajd.

Buz rînji, arătîndu-și dinții, și dispăru :

— Acolo-mi și place mai mult — caii miros mai frumos decît tine.

Max era în papuci ; își făcea lecțiile. Aproape tot timpul se pregătea pentru a doua zi și mai repeta pe deasupra. Căuta mai ales să descopere „ce-o să urmeze“, ca să se prepare în taină ; pe masă se găsea *Dicționarul grec pentru uzul școlilor și al particularilor* de Seller.

Teo cunoștea odaia, deși de cele mai multe ori dădea meditațiile în alcov. Cînd venea aici, Max trebuia să schimbe macazul, făcîndu-l pe tatăl său să creadă că Teo ar fi acela care solicita sfat și învățătură. În privința banilor de buzunar, el și frații săi erau obligați să țină contabilitate.

Mobilierul era spartan : o etajeră de cărți, trei scaune și o masă. Nici o lampă ; aveau lumină electrică. Pe perete, înrămate, „*Laudationes*“, așa cum erau distribuite de Paște. Cînd directorul Blumauer citea cu glas tare notele, în aulă domnea o atmosferă pe jumătate de tribunal, pe jumătate festivă ; erau împărțite premii constînd din cărți. Unii dintre cei fericiți purtau atunci pînă la locul lor vrafuri de cărți pe deasupra cărora abia de mai puteau să privească. Max Silverschmied se număra întotdeauna printre ei. În plus, se dădeau distincții tipărite. Între acestea, pe perete, era atîrnată fotografia consilierului de justiție — în frac, cu

ordinul casei domnitoare. Țara avea un nou principe, și anume prin căsătorie ; probleme clasice și moderne fuseseră puse la nivelul cel mai înalt.

Vădit, Max dorea să se descotorosească pe cît cu putință mai fără scandal de supărătoarea vizită. Spre norocul lui, părinții cu cei doi frați ai săi erau la țară. El rămăsese acasă ; cîtă vreme nu obținea nota maximă la matematică, duminica nu mai exista pentru el.

— Teo — asta nu-i o manieră, să dai buzna aici cu țăranoii tăi — îți spun : în trei zile ai să-ți capeți banii.

Teo se așezase comod și-și pusese picioarele pe scaunul liber. Clamor stătea în spatele lui.

— Dar eu vreau să-i capăt acum. Cîți ai ?

— Nici un pfenig, fii rezonabil — îți spun : în trei zile ai banii.

Putea fi crezut ; vorbea acum ca unul căruia apa i-a ajuns pînă la gît. Teo își roti ochii prin odaie și întrebă deodată :

— Cît e ceasul, exact ?

Era o rază de speranță ; poate că voia să plece. Max se grăbi să răspundă.

— Adineauri a bătut trei și jumătate.

— Ia uită-te.

— Crede-mă ; biserica e chiar alături. Ceasul meu e la ceasornicar.

— L-ai dat să învețe ebraica ? Uite, noi o să ieșim acum afară și ne-ntoarcem numaidecît, cu Buz — chiar dacă nu-ți place cum miroase. Între timp, scoate biștarii — vreau să-ți văd și mărcile.

Clamor îl urmă pe acoperișul plat de deasupra grajdului și a locuinței vizitiului ; acolo erau atîrnate iar rufe, deși era duminică. Consilierului de justiție nu-i plăcea să le vadă.

Teo era mînios ; alerga de colo pînă colo printre cearșafuri, ca unul care simte nevoia să ia o gură de aer. Că nu admitea nici un răgaz între dorință și îndeplinirea ei era una dintre greșelile sale ; aviditatea acumulată aduce nenorociri.

Acoperișul era îngreunat cu pietriș de la Nordstrand ; pietrele rotunde, verzi și negre, erau mari cît oul de rață. Teo începu să ia din ele în mînă și să le cîntărească, apoi le azvîrli, descriind un arc înalt, peste acoperișul din vecini. Clamor îndrăzni să spună :

— Dacă nimerești pe careva, poate să iasă rău.

Fu pus la punct cu un răspuns pe care nu-l înțelese :

— Ăla o să creadă că a venit de dincolo.

Îl luară pe Buz, care ședea cu grăjdarii, și urcară din nou la Max Silverschmied, care între timp își venise în fire.

— Din păcate, mărcile nu pot să vi le arăt ; văd că tata a luat cu el cheile. Dar poți fi fără grijă, Teo, îndată ce se-ntoarce, marți, îți plătesc.

Așadar, pusese în siguranță și marca egipteană triunghiulară. Aici nu era nimic de smuls, nici bani, nici vreun zălog. Teo trebuia să se împace cu gîndul acesta. Izbi cu pumnul în masă și-l arătă cu degetul pe datornicul său :

— Dacă voi, ăştia de-aici, vă închipuiţi că mă puteţi duce cu preşul, vă-nşelaţi.

Clamor se sperie, văzînd cum se schimbă la faţă Max. Acesta păli, părul lui căpătă o culoare mai închisă, ochii îi deveniră străpungători, ca de sub o mască :

— Ai să mi-o plăteşti ; am să-i spun tatei să te reclame la director. N-o să-ţi fie moale.

Teo rîse :

— Facem pariu că n-ai să-i spui bătrînului ? Şi că dacă ai să-i spui, el n-o să se ducă la Blumauer ? Şi că dacă tot are să se ducă. Blumauer o să facă haz şi-atît ?

Se angajase acum una dintre acele discuţii între oamenii mari, din care Clamor nu înţelegea nici un cuvînt. Nu pricepea mai mult decît un fochist, care trage cu urechea prin bocaport la doi căpitani care se ceartă din cauza unei coliziuni. Sus stătea Buz ca un marinar într-o atitudine ameninţătoare.

Nu ştia oare Teo că domnul consilier făcea parte de mai mulţi ani din comitetul domului ? Fireşte, o ştia oricine ; consilierul se număra printre fruntaşii luterani. Şi ce fusese mai înainte ? — Calvin — bunicul venise din Amsterdam.

— Ei, şi ce ţipi aşa, de parcă ţi-aş scoate un dinte ?

— M-ai făcut escroc.

— Îmi retrag învinuirea — dar abia după ce-mi capăt banii. Doar nu te-am făcut premiant pe gratis.

Cu asta se despărţiră, spre uşurarea lui

Clamor. Pe el îl înspăimîntase ceea ce Buz nădăjduia să se întîmple.

Flancat de cei doi din garda sa personală, Teo se întoarse prost dispus în oraş. Nu voi nici măcar să-şi desfete privirea uitîndu-se la praştia care rămînea deocamdată în vitrina prăvăliei lui Pingscher.

I-a fost dat totuşi să se mai însenineze întrucîtva, după eşecul suferit. După cei cîţiva paşi, care despărţeau vila familiei Silverschmied de Breite Strasse, văzură că pe partea cealaltă se strînseseră trecători şi auziră rumoare.

— Au, fir-ar, spuse Buz. Aici s-a-ntîmplat ceva.

Domnul Dranthé stătea în faţa prăvăliei lui, înconjurat de curioşi. Era îmbrăcat într-un halat roşu, iar pe cap purta un fes. După cum se părea, fusese speriat în timp ce-şi făcea siesta. Ce se întîmplase ? Vînzătorul său dăduze buzna în odaie şi-i spusese că plouă cu pietre. Pietrele cădeau şuierînd, ca şi cînd ar fi picat din cer, izbindu-se cu zgomot de caldarîm. Din fericire nu făcuseră pagube, în afară de una care nimerise în bazin. Într-adevăr, în bazin, un crap mare plutea pe spate ; abia mai mişca din înotătoare şi-şi arăta pîntecele auriu.

— Puteau să mă omoare, striga domnul Dranthé, fără a se gîndi că soarta aceasta l-a ameninţat mai curînd pe vînzătorul său decît pe el, în iatacul lui. Ridica braţele, un eunuc gras, plîngăreţ. Cîţiva dintre spectatori rîdeau, alţii dădeau din cap.

— O poznă de-a băieţilor — ar trebui chemată poliţia.

Dar domnul Dranthé nu voia să audă de aşa ceva; murmura ceva despre invidia concurenţei. Aşa ceva i se părea mai convenabil decît dacă ar fi făcut-o băieţii. Printre coşmarurile lui era unul în care vedea cum într-o zi vin nişte oameni şi reazemă o scară în faţa prăvăliei. Pe urmă, oamenii dădeau jos firma cu emblema aurită şi cu inscripţia „Furnizor al curţii". Dragostea îl costa scump.

Făcu o mişcare cu braţele, ca şi cum ar fi vrut să netezească ceva şi se întoarse în prăvălie. Vînzătorul veni cu un minciog şi scoase crapul. Peştele plătise oalele sparte.

PUSTIU ÎN CĂMARA DE MEZELURI

În fiecare sîmbătă după-amiaza, casa cea mare era ca moartă; elevii din pensiune se risipeau care-ncotro. Cei din Oldhorst plecau împreună; Teo trebuia să aibă grijă de cei doi. Ceilalţi erau la cursele de ciclism, ajunse la modă. Obiceiul de altădată de a aduna plante pentru ierbar fusese din păcate părăsit, colecţionau cel mult mărci poştale. Numai Paulchen Maibohm se strecura pe undeva. Avea o înfăţişare melancolică, îi era dor desigur de părinţi; aceştia se aflau în drum spre casă.

Băieţii trebuiau supravegheaţi, dar nu ţinuţi prea strîns din frîu. Profesorul obţinuse rezultate bune cu acest principiu. Trebuia să le lase

un spaţiu de joc. Nu era nevoie să ştii foarte exact ce făceau în timpul lor liber şi cum îşi cheltuiau banii de buzunar. Nu totul putea fi calculat; libertatea are tainele ei. Iar libertatea nu putea fi învăţată decît în aer liber. Păşunea nu era mai puţin importantă decît grajdul.

Fireşte, băieţii făceau prostii. Cînd se aflau numai între ei, vorbeau altfel decît la masă. Trebuia să accepţi acest lucru. Ce obţinuse fratele său cu anxietatea lui? Doar că la Oldhorst toate mergeau brambura. Uite teama lui ridicolă de cel mai mic viciu, tipică pentru un tîrîie-brîu. Fiului său îi prinsese bine că se aerisise, chiar dacă nu puteai fi de acord cu fuga lui... altminteri însă, bătrînul ar fi făcut din el un ipocrit.

Profesorul era bine dispus; îl aştepta o seară de popice. Mîngîia popicul de aur de la lanţul ceasului — premiul căpătat pentru măiestria lui. Fiecare joc, ca şi fiecare artă şi meşteşug, are fineţurile lui, care încununează ce-i drept zelul, dar nu pot fi învăţate. De aceea nici nu răzbate oricine pînă la ele. Aici era vorba de un efect ce se transforma, aproape imperceptibil, într-o curbă prelungă. Bila avea greutatea ei; o acţionau nu numai muşchii, ci şi vîrful degetelor — nu numai că se rostogolea, ci se şi rotea în sine.

Jucau popice în cămaşă şi-şi lepădau manşetele. Ca şi tinerii săi colegi, profesorul obişnuia să poarte redingotă lungă, cu pulpanele răscroite, în genere, se supunea modei în măsura în care aceasta nu contravenea demnităţii.

La barbă ținea mult. Fusese de cîteva ori la Londra; nu-i displăcea că nepotul îi spunea „nenea Freddy". Era un conservator liberal; de la moartea bătrînului domn [1], i se întîmplase să voteze cu național-liberalii. Dar împotriva canalului [2] votase cu iuncherii, deși lucrul acesta trezea adversitatea curții. Admira în teorie progresul tehnic, însă îl suspecta în practică. Acest progres măcina temeliile, trăsăturile proprii, într-un cuvînt — specificul.

Doamna Mally veni din bucătărie, avusese necazuri. Prefera să-și vadă soțul purtînd gheroc; și nu știa măcar că elevii din ultima clasă aveau pentru redingotă un cuvînt extrem de obscen. Profesorul cunoștea cuvîntul, fiindcă era inevitabil ca vreun licean din clasa întîi, auzindu-l din întîmplare, să nu-l repete papagalicește, cu naivitate. Așa își aflau domnii și poreclele lor.

Că i se spunea „Rübezahl" îi făcea plăcere. Mühlbauer, profesorul de desen, era pur și simplu „Proletul". Oricum, denumirea din urmă era mai puțin o poreclă, cît o clasificare potrivită și pentru profesorul de gimnastică sau cel de muzică. O născociseră profesorii titrați: în felul acesta, ei se diferențiau net de cei fără studii. Pe directorul Blumauer îl necăjea această necuviință, care apăruse odată cu gulerele

---

[1] Împăratul Wilhelm I (1888) *(n. tr.)*.

[2] Kaiser-Wilhelm-Kanal sau Nordostseekanal; deschis în 1895, leagă Marea Nordului cu Marea Baltică *(n. tr.)*.

înalte. În același timp. latina devenea mereu mai precară.

Cuvîntul pentru redignotă putea ajunge fără nici un pericol la urechile doamnei Mally; de obicei, asemenea expresii îi erau necunoscute. Tot ceea ce era obscen rămînea pentru ea de neînțeles. Dar, văzîndu-l pe profesor plimbîndu-se tihnit de colo pînă colo, în ea se iscă un dezacord lăuntric. În vreme ce pîntecele se boltea impunător, pulpanele redignotei fluturau în urmă — imaginea îi evocă soției un cocoș țanțoș.

Emilie tocmai raportase că s-a golit cămara de mezeluri. Proviziile de la Oldhorst s-au terminat mai înainte decît era de așteptat. Se înfrupta oare de-acolo vreun șoarece cu două picioare? Pentru Emilie, doamna Mally punea mîna-n foc, nu mai intra în discuție decît Fieckchen. Dar, în definitiv, în casa aceasta mînca toată lumea pe săturate și oricine se putea servi după poftă. Trebuia să fie la mijloc pura lăcomie sau înclinație spre cele oprite. Doamna Mally respinse bănuiala. Profesorului i se părea mai puțin greșită.

— Asteia au să-i plesnească în curînd cusăturile — s-a făcut nemaipomenit de pieptoasă. Ar trebui să-i cumperi copilei un corset.

Cu gîndul se și afla pe jumătate printre tovarășii de popice și trata lucrurile cu umor — cînd fetele începeau să-și aibă soldatul și să-l aducă în bucătărie cu ele, se iveau cu totul altfel de pagube. Situația trebuia totuși tolerată, fiind mai bună decît hoinăreala prin oraș.

Doamna Mally nu se arătă de acord :

— Nu mai trebuie decît să-i fac rost de pantofi de lac şi ciorapi de mătase — se ştie doar unde duc toate astea. Laibărul îi ajunge.

Oricum, trebuia să se procure mezeluri ; se apropia cina. Fireşte, casa era pustie. Fieckchen avea zi liberă, iar Emilie trebăluia la bucătărie. Din fericire, jos se auziră voci ; cei din Oldhorst se întorseseră acasă.

Buz fu însărcinat cu aprovizionarea. Dar să nu se ducă la prăvălioara din piață, ci la măcelarul Ferchland din oraş. Timp avea destul. Ferchland era cel mai bun din breasla lui, ceea ce spunea mult în acest oraş vestit prin mezelurile sale. Chiar şi zidarii cumpărau de la el. Cînd trecea prin fața lor de dimineață şi-i vedea luîndu-şi gustarea, profesorul clătina din cap. Zidarii despicau din piftii mari cît un cap de om felii groase, iar ucenicii le şi puneau dinainte berea.

Buz trebuia deci să aducă de la Ferchland doi pfunzi de mezeluri asortate. Doamna Mally îi mai dădu şi alte instrucțiuni. Să nu fie prea mult „sîngerete“ şi nici bucățele adăugate pentru potrivirea greutății.

Cheltuiala se încadra în banii de coşniță, o sumă considerabilă în gospodărie. Dar profesorul era generos. Scoase punga, pe care doamna Mally i-o croşetase de ziua naşterii. Două punguțe de mătase erau legate în formă de desagă, printr-un inel. O jumătate era destinată pentru banii mărunți, cealaltă pentru piesele de aur. Cum mărunțişul nu ajungea, lui

Buz i se încredință o monedă de zece mărci. Doamna Mally fu cuprinsă de oarecare teamă :

— Dar bagă bine de seamă să n-o pierzi. Şi vezi de numără restul.

Cu aceste cuvinte, Buz fu lăsat să plece ; profesorul mai strigă după el :

— Dă-i bătaie, ia-ți picioarele la spinare.

Jocul de popice începea *sine tempore*[1] la ora nouă.

DESPRE HAZARD ŞI PROBABILITATE

Între timp, Emilie continua în bucătărie pregătirea cinei. Erau unse cantități mari de pîine ; pînă la întoarcerea lui Buz, rămîneau neacoperite ; apa de ceai fu pusă la fiert.

Jos răsuna mereu soneria ; băieții se întorceau la pensiune. Organizaseră o întrecere şi între ei. Pe scară, Makako şi William se luară de păr. Fiecare îşi lăuda favoritul în dauna celuilalt. Casa se umplu de larmă şi rîsete. Paulchen Maibohm ieşi din cotlonul în care-şi petrecuse după-amiaza. Cu toții se adunară în jurul mesei lungi, care şi fusese pusă, sau se aşezară pe scaunele aflate încă la perete.

Teo povesti despre nenorocirea care-l lovise pe crapul cel mare şi despre costumul exotic al domnului Dranthé. Nenea Freddy socoti poveştea mai întîi o scornitură, apoi însă îi acordă credit — îi va înveseli cu ea pe popicari.

---

[1] Pe timp nelimitat *(n. tr.)*.

Cu totul imposibil n-ar fi, socoti el, ca piatra să fi picat din cer. Așa ceva se întîmplă, chiar dacă rareori ; există și ploaie de pietre. De-aici se ajunse la o discuție despre hazard. Puteai fi nimerit de o creangă ruptă din copac de furtună, sau, la tropice, de o nucă de cocos. Un filozof grec a fost omorît de o broască țestoasă, căreia un vultur îi dăduse drumul de sus, ca s-o zdrobească. Pasărea luase chelia filozofului drept o spărtură de stîncă — un ghinion nu lipsit de distincție. Un asemenea sfîrșit ar fi extrem de improbabil, și ar fi cu atît mai straniu, dacă ar da peste un tip ciudat ca acest Dranthé. Dacă un bolid, apropiindu-se din univers de pămînt de-a lungul cîtorva milioane de ani, ar nimeri tocmai acest fes roșu, improbabilitatea ar fi și mai mare.

În acest punct al discuției, nepotul formulă unele rezerve. Nu-i așa că orice abatere de la normă poate duce la urmări fantastice ? Chiar și în pădure, de îndată ce părăsești drumul circulat. Zburătăcești, speriindu-le, păsări ce altminteri nu se arată niciodată, iar pericolul de a pune piciorul pe un șarpe crește.

Aventura cu broasca țestoasă se potrivea unui filozof mai mult decît oricărui altuia. Să ne gîndim la obiceiul de a medita în singurătate, la plimbarea pe plaja pustie, la fruntea gînditoare înaltă. Toate acestea, firește, doar ca eșafodaj al hazardului, asemenea înălțării unei ghilotine — că erai lovit de cuțitul acesteia, de o broască țestoasă sau de un meteor rămînea la urma urmelor o deosebire tot de

domeniul extravaganței, unul din artificiile matematice înșelătoare. În definitiv, nici ghilotina nu era destinată oricui.

Improbabilitatea, care-l lovea pe individ, includea întotdeauna indiciul că nenorocirea sau incidentul fericit erau în general posibile. Dacă ar veni un bolid suficient de mare să nimicească pe toți oamenii, ar fi pentru oricine și pentru toți catastrofal, oricît de nemaipomenit de ciudat ar părea lucrul acesta în ceea ce-l privea pe domnul Dranthé. Un asemenea bolid va nimeri odată pămîntul ; probabil că fenomenul ar putea fi stabilit prin calcul.

Și ce era la urma urmelor lozul cel mare ? Un loz cîștigător la mai multe milioane, un cîștig extrem de improbabil. Totuși, de ce prosperau loteriile, făgăduind această improbabilitate ? Numai pentru că fiecare ins din cele cîteva milioane credea în fond că lui îi e destinat lozul cîștigător, că lui i se cuvine. Din această credință, întreprinderea scotea un cîștig sigur. Acest lucru era valabil și pentru leviți ; aceștia trăiau de pe urma „Fiilor mîngîierii", ca de pe urma acelui Varnava din Cipru, despre care se pomenește în *Faptele apostolilor* [1].

— Dar Varnava era el însuși levit, băiete, obiectă profesorul. Nu era mai puțin tare în Biblie decît fratele său ; tradiția se statornicise în familie încă de la Reformă.

Nepotul nu se lăsă însă intimidat. Leviții făceau și ei parte, chiar dacă în felul lor spe-

[1] Prorocindu-se foamete în lume, creștinii din Antiohia au trimis ajutoare celor din Iudeea „prin mîna lui Varnava și a lui Saul" *(Fapte,* 11, 30,) *(n. tr.).*

cific, dintre milioanele care credeau în lozul cel mare. De aceea şi încasau pe drept. Poate că şi-ar merita şi mai mult dijma, dacă n-ar crede.

În fond, lozurile deosebite trase de indivizi erau doar modele ale destinului în genere. La urma urmelor, dacă fiecare ins ar putea fi nimerit de un bolid, toată lumea ar putea trage lozul cel mare.

Nepotul se mai avîntase deseori în asemenea enunţuri. De unde le-o fi împrumutat ? Nu de la monişti — pentru aşa ceva era prea inteligent. Profesorului nu-i erau pe plac cele spuse :

— Tu vrei, aşadar, să te aşezi la masă cu Iuda ?

— *Why not*[1], nene Freddy ? Între Iuda şi Petru nu-i decît tot o deosebire de grad. Depinde cît de tare s-a întins coarda. Fiecare a fost odată Iuda, sau va fi.

— Nu e multă vreme de cînd băieţi ca tine erau arşi pe rug pentru asemenea vorbe.

— Cineva trebuie să fie ţap ispăşitor. De pe urma lui trăiesc ceilalţi.

În vreme ce şedeau în jurul mesei, Clamor nu înţelese nici un cuvînt din cele spuse şi din replici. Pe el îl uimea cu totul altceva — anume firescul cu care Teo preluase ideile astronomice ale profesorului, punînd oarecum nelegiuirea lui în cîrca providenţei. Această uimire îl cuprindea ori de cîte ori Teo lăsa să se

---

[1] De ce nu ? *(n. tr.)*.

întrevadă cîte ceva din diferendurile lui. Aceasta se întîmpla rar şi numai cînd era bine dispus, în alcov. Pentru faptele sale samavolnice, ca acum pentru azvîrlirea pietrelor, găsea întotdeauna o întorsătură care-i dădea dreptate, ba chiar îi mărea prestigiul. Nu-i lipsea niciodată şi o anecdotă, ca supliment.

Astfel, cu cîteva săptămîni înainte fusese la Wolfenbüttel, ceea ce se întîmpla în fiecare lună — nici profesorul nu ştia ce face acolo. Îi dădea nepotului banii de drum, fără a-i cere lămuriri. Călătoriile periodice la această vîrstă erau relativ lipsite de echivoc. Se puteau întreprinde şi pentru cercetarea unei biblioteci ; unchiul ştia că Teo lucra ceva pentru sine. În orice caz, trecea cheltuiala în contul fratelui său sub acest titlu (cercetarea colecţiei de biblii).

De data aceasta, în tren se suise un student, membru al unei corporaţii, un necioplit, fireşte, fără să poarte culorile asociaţiei, dar putînd fi recunoscut după insignă. Insul se comportase îndată obraznic şi îşi pusese geamantanul în plasa de bagaje deasupra locului lui Teo. Ce-i drept, plasa era acolo liberă, dar Teo, sensibil chiar la micile insolenţe, protestase. Studentul îl „repezise" numaidecît şi continuase să-l fixeze în timpul călătoriei.

Să te angajezi într-o asemenea gîlceavă şi să-i dai amploare nu prea are sens. Cînd studentul, care cu siguranţă că turnase în el multă bere, dispăruse pentru un moment, Teo şi pusese la cale pedepsirea lui. Fiecare compartiment are un semnal de alarmă, al cărui mî-

ner este asigurat printr-o sfoară. Dacă îndepărtezi sfoara sau o deznozi, nu se întîmplă nimic, dar frîna e armată ca un pistol cu piedica trasă. Teo deznodase sfoara şi legase mînerul geamantanului de semnalul de alarmă ; cînd studentul avea să-şi dea jos bagajul, cu puţin înainte de oprirea trenului, avea să iasă scandal. De aşa ceva nu te puteai dezvinovăţi, spunînd că ai vrut să faci o farsă. Era, pur şi simplu, un delict serios.

— Dar era nevinovat, spusese Clamor.

— Tocmai ăsta-i hazul.

În afară de aceasta, nevinovăţia avea să iasă la iveală abia după mari necazuri. În asemenea lucruri, prusienii nu ştiu de glumă. Şi-apoi : individul era într-adevăr nevinovat ? Clamor ar trebui să cugete ceva mai adînc asupra acestui lucru.

Cu o asemenea răstălmăcire, poate că nici crapul cel mare al domnului Dranthé nu era nevinovat. Lui Clamor îi isca o uimire tulbure şi o altă împrejurare, care-l nelinişte şi pe superus : faptul că aceste lucruri se sfîrşeau cu bine. Era ca la săritura peste frînghie : mai înainte de a te reculege din frică şi tremur, săritorii se şi ridicau după voltele lor, ca să salute cu mîna şi să se îndepărteze cu pas sprinten.

CUMPĂRĂTURĂ NEREUŞITĂ

Profesorul îşi scotea tot mai des ceasul, de care atîrna micul popic de aur. Nepotul se pricepea să facă speculaţii, în el se ascundea o

viitoare personalitate de frunte a bisericii. Trebuia mai întîi să dea cu capul de pragul de sus. Aceasta era şi părerea lui Blumauer.

Dar acum timpul devenea presant, iar Buz încă nu se întorsese. Fusese o greşeală că-l trimiseseră pe el ; dacă se va fi întîlnit cu vreunul dintre husarii lui, nu-l vor revedea înainte de lăsarea nopţii. Doamna Mally presimţea cam acelaşi lucru. Dar :

Gospodina cea zeloasă
Ştie din impas să iasă.

Două soroace erau sfinte pentru soţul ei, la confraţi şi la popice, aceasta o ştia dintr-o lungă experienţă şi se îngrijise în consecinţă. Emilie fu pusă să taie restul de şuncă în tigaie şi să spargă deasupra ouă ; pentru profesor, *ham and eggs* [1] era din tinereţe o mîncare preferată. Aşa, putea să ajungă la timp. Agitîndu-şi umbrela, strigă în urmă din vestibul :

— Trage-i un perdaf bun flăcăului !

Lui Buz i se rupsese lanţul de la bicicletă, altminteri ar fi luat-o pe drumul podit ; acum, din pricina grabei, alese drumul mărginit de gard viu. De cîtăva vreme, evitase această scurtătură ; în privinţa asta, era chiar mai prudent decît Clamor, deşi îi era mai puţin frică. Clamor socotea drumul mărginit de gard viu drept cel mai convenabil dintre mai multe pe care le-ar fi putut lua.

Pe de altă parte, Buz era pornit pe harţă,

---

[1] Ouă cu şuncă *(n. tr.)*.

iar Teo îl ațîțase. I se părea că după fiecare tufiș se ascund vagabonzi care-l pîndesc. Cînd ajunse aproape de drumul lateral care ducea spre filatură, avu impresia că aude un fîșîit. Poate că și la punte îl pîndea vreun pericol. Niciodată nu te aflai acolo propriu-zis în siguranță. Ar fi bine dacă s-ar înarma. Se trase la adăpost pe drumul lateral și scormoni printre lucrurile din buzunar după briceag.

Buzunarele lui de la pantaloni erau fără fund ; un talmeș-balmeș — întinse, obiectele ar fi acoperit o masă. Pe lîngă lucrurile de care avea nevoie zilnic, Buz păstra acolo și ceea ce găsea. O batistă era indispensabilă, dar mulțimea de sfori nu. Fiecare bucățică de zahăr, pe care o înhăța, era depozitată pentru cai. Caielele găsite pe stradă erau păstrate ca aducătoare de noroc. Era bine să ai în buzunar și o castană sălbatică ; asta o știa oricine din Oldhorst. Un baton de lemn dulce, ceva cam cleios, din care mușca, mai ales la școală, cînd se plictisea : era aproape tot atît de bun ca tutunul de mestecat. Apoi, obiectele de joacă, schimbate după anotimp. Erau cînd arșice, cînd felurite boabe, cînd bile, printre care una de sticlă, cu o spirală multicoloră în ea. În jocul cu bile, Buz era maestru ; trebuia să arunci bila cît mai aproape de perete — așa îi lefteреai pe toți ceilalți. Buz reușea acest lucru cu aducătorul său de noroc, un biloi negru, pe care-l turtise ; în felul acesta, nu se rostogolea, ci aluneca pe perete.

În sfîrșit, își scosese briceagul. Avea numai o lamă, dar aceasta era solidă și bine fixată

în plăsele. Un briceag bun — îl deschise și-l vîrî cu grijă în buzunarul din dreapta, ținîndu-l cu mîna de mîner. Acum n-aveau decît să vină.

O luă cu pași repezi pe drum, fără să întîlnească pe nimeni. Din cînd în cînd, vîrful briceagului îl înțepa în coapsă, ceea ce-i da un sentiment liniștitor. Nici la punte nu se afla nimeni.

„E-așa, gîndi Buz, mulțumită plăselelor pe care le strîng în mînă."

La măcelarul Ferchland, lumea făcea încă tîrguieli pentru duminică. În măcelărie, lumina fusese aprinsă. Meșterul, meșterița și băieții de prăvălie erau îmbrăcați în alb ; negoțul mergea bine. Meșterul repezea satîrul cu tăișul curbat ; meșterița dădea jos din cîrlige, cu o furculiță cu doi dinți, cîrnații. Cînd și cînd se auzea clopoțelul automatului de înregistrare la casă.

Domnea o atmosferă de ajun de sărbătoare, iar astăzi se mai adăuga ceva. În fața vitrinei, se înghesuiau curioși. Atîrna acolo o cunună de garoafe, care încadra un „25" mare ; cununa încorona un aranjament, pe care vînzătorii îl realizaseră în onoarea meșterului lor : o paradă de animale de tăiere. Acestea erau grupate în jurul unui vier mare, un porc de moară, cum nici morarul Braun din Oldhorst nu reușise să îngrașe. De ambele laturi, vierul era flancat de animale mai mici, pînă la dimensiunile unui purcel de lapte. Altminteri, nu se vedeau nici berbeci, nici viței ; ziua aceasta

se cuvenea porcului, ca animal ce poartă noroc.

Porcii atîrnau cap lîngă cap, în jos ; fiecare avea în bot o lămîie. În fiecare spintecătură, băieții vîrîseră cîte un buchet de garoafe. Era ca și cum ar fi țîșnit niște fîntîni arteziene roșii. Natura moartă era splendidă ; față de ea, pomana porcului sărbătorită la Oldhorst pălea. Lîngă Buz stătea un domn, care spuse, clătinînd din cap :

— Formidabilă porcărie !

Era timpul să se gîndească la însărcinarea pe care o avea ; Buz se scormoni în buzunare, după bani. Pescui un nasture de uniformă, pe care i-l dăruise Fritzchen, apoi o piesă de un pfenig. Marca de aur lipsea. Buz simți că-i apasă ceva gîtul, sufocîndu-l — dar nu era cu putință. În apropiere se găsea o bancă — Buz își întinse acolo comorile. Cu o groază crescîndă se convinse pe deplin : moneda de aur nu se rătăcise, pur și simplu dispăruse. Simți că-i îngheață spinarea.

Moneda se pierduse — nu mai era nici o îndoială — dar unde căzuse ? Nu știa nici măcar în ce buzunar o avusese. Dacă fusese în buzunarul din dreapta, îi picase prin gaura făcută de briceag. Asta se putuse întîmpla oriunde pe drum. Altminteri, se petrecuse pe drumul lateral, cînd își scosese briceagul.

Bine că avea la el caielele. Acestea aduc noroc cînd cauți ceva. Dar trebuia să se grăbească ; se și lăsa întunericul. Iscodind încet și cu teamă, se strecură pe drum înapoi, pipăind cu privirea fiecare frunzuliță, fiecare piatră. Se putea și ca între timp cineva să-și fi însușit banul găsit. Dacă fusese vreun vagabond, moneda de zece mărci s-a dus naibii, a pierit, fără nici o speranță. Un asemenea ins n-a avut niciodată în viața lui atîția bani deodată în mînă.

În cele din urmă, ajunse la ultima țintă de care-și lega speranțele — drumul spre filatură ; acolo trebuia să se întîmple minunea. Se făcuse întuneric, în grădina lui Unger strigau cucuvelele, gardul viu aproape că nu se mai vedea.

Își scoase șapca și se lăsă în genunchi, apoi începu să pipăie pe jos. Pe pămînt erau încă frunze veștede ; carpenul se scutura abia primăvara. Apoi trecu un om beat, care aproape că-l atinse. Se instăpînise liniștea și, așa singur, te cuprindea teama ; în cele din urmă își pierdu orice speranță.

MIRACULOSUL CUIB DE PASĂRE

Între timp, soția profesorului se îngrijise și de băieții din pensiune. William, care era de rînd, terminase rugăciunea : „...și binecuvîntează ceea ce ne-ai dăruit“. Era semnalul pentru ridicarea de la masă. În această clipă, doamna Mally îl văzu pe Buz strecurîndu-se în casă și înțelese pe dată nenorocirea.

— O, bădăranule, ai pierdut banii, ai pornit-o la hoinăreală — mi-am închipuit eu !

I se cuveneau două palme, mîna i se şi repezi. Una îi atinse şapca, cealaltă nimeri în plin.

— Aşteaptă numai pînă s-o întoarce profesorul acasă !

Era o ameninţare goală ; soţul ei nu atinsese încă niciodată pe vreunul dintre băieţii din pensiune. Buz scînci mai tare, însă inima i se uşurase, ca după întîiul fulger, cînd se porneşte să cadă ploaia. Fu interogat.

Trebuia făcut ceva. Zece mărci — suma nu era un fleac. Doamna profesor îl trimise pe Buz în pivniţă, după felinarul de vînt ; Teo aduse din cabinet lanterna de buzunar, o cutiuţă în patru colţuri, cu o verigă de agăţat. Apoi porniră împreună la drum. Luminară pe jos pînă la locul unde Buz îşi scosese briceagul. Acolo nu era nici o perspectivă să găsească ceva ; Buz cercetase centimetru cu centimetru.

Teo îl puse să-şi întoarcă pe dos buzunarul şi examină gaura făcută de briceag. Părea cam mică ; moneda de aur n-ar fi putut trece decît cu greutate.

Mătuşa fu recunoscătoare nepotului pentru chibzuinţa cu care organiză operaţiunea. Grosul trebuia să parcurgă în legătură strînsă drumul pînă la măcelar, luînd cu sine felinarul de vînt ; pentru orice eventualitate el va rămîne aici cu Clamor. Aşa se şi făcu.

În timp ce doamna Mally se îndepărtă cu ceilalţi, Teo chibzui cît de departe se putea rostogoli o monedă de aur, căzînd pe muchie.

Buz îi arătase exact locul unde stătuse. Căutarea trebuia începută acolo, pe o rază mereu mai mare. Îl puse pe Clamor să-şi scoată şapca şi adunară în ea frunză cu frunză. Chiar la început descoperiră o bilă — semn că Buz nu-i înşelase ; dealtfel, nici nu putea fi bănuit de aşa ceva.

Înaintară linie cu linie. În afară de frunze veştede, în şapcă mai ajunseră cochilii de melci şi un chiştoc de ţigară, apoi apăru o fantomă, care amintea de apariţiile la şedinţele de spiritism. Clamor crezu că e o piele de şopîrlă. Îl văzu pe Teo cum o contemplă cu scîrbă, apoi o aruncă încolo cu un beţigaş. În cele din urmă curăţară ca-n palmă o suprafaţă pe care n-ar fi rămas ascuns nici măcar un ac.

Aproape că se risipise orice speranţă. Teo cumpăni o ultimă posibilitate. Dacă moneda de aur a ajuns cumva chiar în tufiş ? Fireşte, ar însemna că n-a căzut din buzunarul lui Buz — a trebuit să sară, fiindcă marginea drumului se înălţa. Va fi azvîrlit-o Buz, cînd a scormonit prin comorile lui. Clamor să cureţe deci locul şi la baza gardului viu, în timp ce Teo îi va lumina terenul. Frunzişul era acolo mai des ; avură mult de lucru. Cei doi şi auzeau dinspre punte vocile celorlalţi, care se întorceau. Era clipa cînd vînătoarea lua sfîrşit.

La plecare, lui Clamor i se mai oferi o imagine : cînd Teo ridică lanterna, ca să facă semn grupului, o rază căzu pe un cuib de mierlă. În cuib se afla femeiuşca şi-i privea ţintă cu nişte ochi ca două mărgele de jais, încercuite de un

tiv de aur. Pasărea își luă zborul fluturînd din aripi prin tufe și se îndepărtă, cu strigătul de primejdie „țic-țic-țic". Ponta rămase descoperită.

Patru oușoare verzi, cu dungi brune-ruginii, erau înghesuite unul în altul, cu vîrful spre fundul cald al cuibului. Un trifoi cu patru foi, care înconjurau un centru auriu, parcă imaginat de un giuvaergiu...

Teo recunoscu îndată piesa de aur. Apoi o văzu și Clamor și înțelese minunea ; scoase un strigăt de bucurie Încă nu-l terminase, cînd Teo îi astupă gura cu palma.

— Acuma-ți ții fleanca și nu sufli o vorbă pînă în alcov !

Grupul principal ajunse la ei. William spuse :

— *Non est inventum.* [1]

Teo adăugă :

— Astea-s perfidiile obiectelor.

Buz mai încasă o palmă. Cu toții erau acum obosiți, totodată bucuroși că se terminase căutarea.

În alcov era liniște. Clamor ședea întins lîngă Teo ; continua să tremure, de parcă ieșise dintr-o apă rece ca gheața. Își încleșta gura, să nu-l audă cum îi clănțăne dinții. Frica se acumula mereu în el, pînă cînd deveni insuportabilă, apoi îl străbătu o zguduitură, ca și cum s-ar fi prăvălit din pat. În cele din urmă auzi lîngă el vocea lui Teo. Răsuna alene, de parcă

---

[1] Nu s-a găsit *(n. tr.)*.

Teo ar fi vorbit cu sine însuși, adîncindu-se în somn :

— Ciudată zi. Chiar povestea cu peștele ăla mi-a dat de gîndit ; pe urmă cuibul ăsta de pasăre. Astea nu-s chestii întîmplătoare, sînt lucruri croite cu rost. Mai întîi începe să iasă fum — fumul vestește flacăra. Bagi de seamă că aici e o anume rînduială.

Și după un răstimp :

— Știam că am să ajung la așa ceva, și anume încă de azi-dimineață. Numai cum s-au înlănțuit și s-au aranjat lucrurile rămîne ciudat. Acum, bine, banii-s aici, oarecum ca ieșiți din ou, iar mîine praștia o să dispară din vitrină.

Clamor își simți pieptul ușurat. Taina devenise acum pe jumătate apăsătoare ; fusese dată în vileag, cel puțin în parte.

Din colțul lui Buz se auzi un țipăt, ca și cum ar fi fost tăiată o găină :

— Teo. tu ai găsit banii mei și n-ai spus nimic ? Nu mi-aș fi închipuit așa ceva despre tine. Am să spun !

Amenințarea păru că nu prea-l impresionează pe Teo ; desigur, o prevăzuse. Ce-nsemna în chestia asta „banii mei" ? Moneda de aur îi aparținuse unchiului Freddy, iar Buz o pierduse ; o să i-o treacă în cont primarului, pentru care e-o nimica toată. Acum îi aparținea lui Teo și gărzii lui personale ; fusese rechiziționată. În curînd se vor adăuga banii de la Max Silverschmied, iar Buz își va avea partea. Și, în definitiv, treaba se-ncheiase, Buz uita ca

nimeni altul durerea palmelor încasate. Asta era hrana lui zilnică. Atunci, la ce bun scandalul?

— Fără-ndoială, poţi să şi găseşti banii şi să-i dai înapoi — eşti liber s-o faci. Dar cu asta eşti dat afară din garda mea, îmi iau mîna de pe tine.

Iar cum Buz continua să bombăne :

— Asupra ta nu atîrnă nici o bănuială... oricui i se poate întîmpla să piardă ceva, mai ales cînd e un zăbăuc.

— Da, da' nu să fur.

— Asta nu şi-o poate îngădui oricine — ai dreptate. Dar, tîrîtură : cine a şterpelit cîrnaţii din pod ? De-acolo a pornit toată povestea.

Partea a III-a

EXERCIŢII DE TIR

ÎN GROAPA DE ARGILĂ A LUI BÖTTCHER

Trecuse încă o săptămînă. Băieții din pensiune se risipiseră. De obicei, sîmbăta, planurile coapte în timpul săptămînii dădeau roade. După-amiaza era liberă, la voia fiecăruia. Duminica se înșirau mersul la biserică, vizite ale părinților și alte obligații. Numai pentru cabinet mai pica din cînd în cînd cîte un ceas.

Teo îi convocase pe cei doi membri ai gărzii sale personale la cariera cea veche. De ce ținea numai doi băieți, deși el era cel care dădea tonul în casă și la școală ? Pe de o parte, pentru că erau ca și el din Oldhorst, apoi, pe de alta, pentru că-i avea sub ochi și în timpul vacanțelor, ziua și noaptea. Îi stăteau la poruncă, la dreapta și la stînga.

Cariera era o groapă de argilă părăsită în preajma orașului. Aparținuse cărămidăriei lui Böttcher. Fabrica se desființase ; ruinele îi purtau încă numele. Lutul pentru cărămizi nu trebuie să aibă prea mult calcar, ghips sau sulf, altminteri cărămizile plesnesc sau se sfărîmă la intemperii. Casele au și ele suferințele lor, care evoluează încet, și vătămături, care sînt ascunse sub tencuială. Măcinarea zidurilor poate ieși la iveală abia după cîteva decenii, ca un cancer care clocește îndelung în ascuns. Alături de alte amintiri din vremea fondatorilor, aceas-

tă măcinare a zidurilor adusese o faimă proastă și caselor lui Böttchen. Acum, formele în care erau presate cărămizile și șoproanele sub care erau puse la uscat se aflau în ruină. Șinele decovilului rămăseseră întinse, rugina mînca vagonetele cu care se transportase argila excavată. Gropile se transformaseră în mici iazuri, înconjurate de stuf verde. Mai departe urma un teren mlăștinos, apoi pădurea.

Iazurile atrăseseră păsări de mlaștină și de apă, care se hrăneau cu pește și cuibăreau în peretele de stuf. Se înțelege că în șoproane și în cuptoare sălășluiau nu numai bufnițe și dihori ; șoproanele ofereau lăcaș de noapte și oamenilor fără căpătîi cu muierile lor. Pleava asta se reîntîlnea la intrarea grădinii lui Unger ; locul era dubios.

În fața unei gropi era înfiptă o tăblie : „Descărcarea molozului interzisă“. Avertismentul părea să fi avut efectul contrariu, căci tocmai aici se îngrămădiseră mormane de gunoaie.

Un nor de ciori își luă zborul, cînd se apropiară de carieră.

Această vîrstă e dominată de imboldul de a transforma orice obiect în jucărie ; după ce-și rotiră privirea asupra locului, dădură urmare imboldului. Buz încercă să pună în mișcare vagonetele, ca să le facă să pornească pe taluz în jos și să se prăvălească în apă, dar, cum roțile erau ruginite, fu nevoit să renunțe. Între timp, Clamor coborî panta, să culeagă trestii, iar cînd nu le mai ajunse cu mîna, se așeză pe pămînt, foarte aproape de stuf.

De multă vreme nu mai şezuse în soare; acum simţea cum îl pătrunde căldura lui — atingerea pămîntului îi făcea plăcere. În oraş, pămîntul putea fi văzut numai dincolo de garduri şi grilaje, sau era ascuns sub pavaj.

Şi morarului Braun îi fusese drag pămîntul. Pe vremea cînd îl ducea de mînă, în copilărie, peste cîmpii, morarul lua din cînd în cînd un pumn de pămînt din brazda proaspătă. Îl fărîmiţa cu degetul gros, îl mirosea, uneori chiar gusta din el. Apoi spunea cam aşa: „Parcă-i biscuit", sau: „Băiete — are gust de ţîţă". Morarul avea temeiurile lui să se bucure — de la pămînt i se trăgea bogăţia. Morarul şi vătaful său de argaţi cunoşteau taina; ei preschimbau fărîmele de pămînt în pîine.

Şi lui Clamor îi plăcea să aibă a face cu pămîntul. Poate că înclinaţia aceasta îi fusese transmisă de morar. Cînd o ajuta pe slujnică în grădină — în anii buni, asta începea în primele zile ale lui martie — pămîntul era deseori mai plăcut decît aerul. Mîna se simţea bine în el, cînd luneca de-a lungul brazdelor, cînd scurma gropile sau smulgea o buruiană ce începea să înfrunzească palid. Mîna se întorcea mai încălzită şi mai zvîntată şi, aşa i se părea lui Clamor, mai curată decît după o baie în apă.

La Oldhorst, pămîntul era fireşte deosebit de bun. Cu mii de ani în urmă fusese acolo nisip curat, din care, îmbogăţindu-l cu îngrăşăminte în fiecare toamnă, se făcuse un sol brun-auriu. Nici chiar în ţinutul Hildesheim, nici

chiar în cîmpia roditoare din nord nu se găsea un pămînt mai bun. Îl auzise deseori pe morar spunînd acest lucru.

Aici, în groapă, era, dimpotrivă, un pămînt sărac, din care se înălţa ici, colo cîte o lăptucă. Solul era brun-roşiatic şi crăpat, nu era bun pentru cereale, nici măcar pentru hrişcă; din el se coceau căni, oale şi cărămizi. Dar tot pămînt era şi aici.

Cariera fusese excavată abrupt; apa era adîncă. Numai pe margine, unde creştea stuful, se formase un banc îngust, pe care se fărîmiţau tulpinele de anul trecut. Cîteva mici bucăţi păreau că se mişcă; privind mai atent, Clamor văzu că din frînturile de trestii scoteau capul şi picioarele gîngănii minuscule care se cuibăriseră acolo. Se zăreau şi cochilii de melc de tot felul, înălbite de vreme.

Un iz de nămol amintea de eleşteele de la Oldhorst. Se ridica acolo, cînd pescuia împreună cu alţi băieţi, umblînd cu picioarele goale. Era ceva de spaimă, ca şi cum imagini bine cunoscute ar fi pierit topindu-se, în vreme ce din ele se iscau, încreţindu-se, chipuri diforme. Cînd soarele se afla în creştetul cerului, jocul acesta neliniştitor se intensifica foarte mult.

Şi libelulele, ca aceea care se sorea aici pe o trestie, le cunoştea de-acasă. Aripile erau ţesute ca nişte plase din voal de sticlă şi purtau la mijloc o dungă de un albastru închis. Era ca şi cum toate culorile ar fi fost scoase din aripi, apoi concentrate şi azvîrlite la loc dintr-o trăsătură.

Culorile — îl impresionau ca un strigăt ce aştepta răspuns. Era o chemare imperativă — dar cum ar fi putut să-i dea urmare ? Clamor era fricos din fire, dar această chemare îl vrăjea, vădindu-se mai puternică decît primejdia.

În visele sale, lucrul acesta se arăta mai limpede. Odată, pe o potecă îngustă, îi ieşise înainte un leopard, un animal de o asemenea frumuseţe, încît admiraţia îi spulberase frica. Aceasta era chemarea ; dacă ai găsi răspunsul, ai avea parola. Ai fi putut trece nu numai pe lîngă, ci şi prin leopard. Ai fi păşit ca printr-o cortină.

Altădată căzuse pe pămînt de la mare înălţime, aşa cum i se întîmpla deseori în vise. Pajiştea era smălţată de flori, cum nu mai văzuse pe nici un cîmp, în nici o grădină. Florile se făceau tot mai mari şi mai frumoase — frumuseţea lor părea să-i frîneze căderea, s-o resoarbă, iar în cele din urmă i se păru că înfloreau deasupra lui. Ridică braţele spre ele.

Asemenea lucruri i se puteau întîmpla chiar şi ziua. Pînă şi aceste aripi de libelulă îl făceau să încremenească, să uite de scurgerea timpului. Frumuseţea alunga primejdia. Poate că de aceea soldaţii purtau uniforme colorate, iar muzicile cîntau în timpul bătăliei.

Trebuia să răspunzi aşa cum ţi se adresa întrebarea : prin cuvinte, melodii, dansuri, de asemenea şi prin tăcere. Ceva îl îmboldea să răspundă şi culorii. Dar trebuia să fie o rimă, nu un ecou. Minutele lui libere erau puţine ; le petrecea pictînd şi desenînd. Cu cît se apropia mai mult de obiect, cu atît era mai puţin

satisfăcut, şi cu cît se îndepărta mai mult de el, cu atît mai mult îşi pierdea încrederea.

Domnul Mühlbauer, profesorul de desen, îl remarcase pe Clamor încă din prima oră ; în afară de Teo, era singurul care se ocupa cu adevărat de el. Ca şi pe profesorul de gimnastică Mez, elevii din ultima clasă îl numeau, cînd vorbeau între ei despre el, „proletul" ; Clamor socotea că acesta e un titlu pentru profesorii care nu ştiau latineşte. Cam aşa îi explicase Teo. În orice caz, profesori erau.

Clamor îi ducea domnului Mühlbauer servieta acasă ; aceasta era o distincţie. La uşă îl întîmpina doamna Nanna şi-l poftea să-l traverseze, în încăperea pe care soţul ei o numea atelier. Şi ei băiatul îi fusese drag de la prima privire.

Cartea preferată a profesorului era tratatul lui Fechner *Despre viaţa sufletească a plantelor ;* ca şi alţii, îşi afla mîngîiere în această carte. „Numai despre propriul meu suflet ştiu şi voi putea şti oricînd prin experienţă. Oricare altul mi se înfăţişează doar sub aparenţa sa trupească, şi nici un experiment nu-mi îngăduie să recunosc în aparenţă ceea ce se află de fapt sub ea. Ne apropiem de ceilalţi numai prin analogii, prin similitudini, pe care ni se bizuie speranţa." Da, asta era ; omul e singur.

Îşi botezase soţia „Nanna", după titlul cărţii, spre hazul profesorilor titraţi din corpul didactic, care se gîndeau la „Nana" lui Zola. Ase-

menea lucruri transpiră de obicei; Mühlbauer, extrem de sensibil, suferea din pricina acestei maliții, ca și din pricina poreclei.

Domnul Mühlbauer se îmbrăca altfel decît colegii cu studii academice; în pauze stătea mai întotdeauna singur. Odată izbutise să organizeze în sala de gimnastică o mică expoziție, la care directorul clătinase din cap.

Desenul se preda o singură dată pe săptămînă, și anume într-o oră dublă; era singurul răstimp, în care Clamor se simțea bine în școală. Și pauza și-o petrecea în sala de desen. Cum de se întîmplase să-i atragă deîndată atenția domnului Mühlbauer?

Asemeni multor profesori de desen, și acesta suferea din pricina activității pe care trebuia s-o desfășoare. Dacă doctor Hilpert era de părere că locul său ar fi la universitate, Mühlbauer, la rîndu-i, se simțea expulzat din lumea artistică. Realizările elevilor săi erau precare, în cel mai bun caz corecte. Se întîmpla ca dincolo de ele să întrezărească un talent, sau chiar o dotare superioară. În această omidă se ascundea poate un fluture-al-lui-Apolo, un fluture-pînză-de-corabie sau un fluture-coada-rîndunicii. Dezamăgirea urma curînd, căci de obicei promisiunea ia sfîrșit odată cu pubertatea.

În privința lui Clamor, însă, acționa o simpatie care n-avea nevoie de nici o prezentare. Se poate întîmpla să dăm de un superior, care să mizeze pe noi. Așa o găsise și pe Nanna, recunoscînd-o în nediferențiere. În casa profesorului de desen era ca într-o grădină, în care florile se simt bine.

Buz îi dădu un ghiont; se întorcea din locul cu moloz. Cizmele îi erau mînjite de noroi, pantalonii umezi și stropiți. Clamor va fi visat multă vreme lîngă apă, căci între timp Buz scornise un joc. Construise la marginea unei băltoace o fortăreață cu zidurile din sticle, pe care le înfipsese cu gîtul în pămînt, lipite una de alta. Așa erau încadrate straturile în grădina primarului din Oldhorst. Și interiorul fortăreței era împodobit cu sticle, apoi cu turnuri și turnulețe din borcane de conserve și sticle de lampă, cu cupole din străchini de lut, oale de flori și de gătit, toate bunuri casabile, așa cum sfîrșesc de obicei la gunoi.

În fața acestei fortărețe se aflau de asemenea sticle, care lărgeau panorama. Cele mai multe pluteau culcate pe apa băltoacei; altele ieșeau din apă în parte sau numai cu gîtul, fiecare după cîtă apă înghițise. Unele erau colorate, altele transparente, multe erau rotunde și cîteva în colțuri, în sfîrșit, altele pîntecoase și învelite în rafie. Clamor nu și-ar fi închipuit că existau atît de multe feluri de sticle. În vreme ce privea uimit fortăreața, Buz stătea lîngă el într-o atitudine de bogătan.

— No, băiete, minteni ascultă o țirucă!

Între ei, sau cînd erau numai cu Fiekchen, continua să vorbească în graiul de-acasă. Buz îi explică jocul, pentru care fusese făcută construcția, și rolul pe care i-l rezervase lui Clamor.

Fortăreaţa era încercuită spre apă şi spre uscat, şi anume de amiralul Nogi, care o asedia. Amiralul Nogi era Buz. Clamor, dimpotrivă, era generalul Stössel ; trebuia să apere fortăreaţa.[1]

Acum, fiecare trebuia să adune o grămadă de pietre ; aceasta era artileria. Cînd Buz va da semnalul, va începe lupta. Nogi va încerca să nimicească fortăreaţa ; Stössel trebuia să dea la fund vasele. Dacă le va scufunda pe toate, iar în oraş va rămîne în picioare fie şi un singur turn, victoria va fi a lui. Altminteri, învingător va fi Nogi.

Lupta începu după ce amîndoi îşi adunară muniţii. De pietre nu era lipsă ; Buz strînse la piept un braţ plin şi începu să azvîrle cu dreapta, ca şi cum ar fi lovit cu îmblăciul. Clamor nu ştia să arunce ; legăna pietrele ca o fată, de parcă le-ar fi cîntărit în mînă. Astfel, el trăgea mai încet decît Buz, dar nu neprecis : sticlele orizontale erau nimerite la mijloc, astfel că explodau, cele verticale în suprastructuri şi coşuri. Altele, care se ţineau în echilibru nestabil, începeau să se legene şi înghiţeau apă, scufundîndu-se încet. Totuşi, o flotă impunătoare continua să plutească în momentul cînd în fortăreaţă nu mai sta piatră pe piatră. Apoi Buz, nepărtinitor, cînd era vorba de spart ceva, se alătură şi el acţiunii de nimicire a flotei.

---

[1] Jocul pune în scenă bătălia din 1905 de la Port Arthur, în care amiralul japonez Kiten Nogi a obţinut victoria asupra generalului rus Anatol Stössel *(n. tr.)*.

Teo se întoarse, cînd amiralul Nogi se afla în agonie. Fusese cu bicicleta în pădure, în recunoaştere. O ramură verde îi împodobea ghidonul. Felul în care însoţitorii săi îşi petreceau timpul păru să-i facă plăcere ; acum puteau să dea flotei lovitura de graţie cu arme mai bune.

Scoase amîndouă praştiile, pe care Buz le meşterise în cabinet — treabă bună ; le probase în pădure. Acum, să caute din nou pietre, de data aceasta mici — nu mai mari decît o boabă de fasole. Din prima lovitură, Buz reteză gîtul penultimei sticle, astfel că aceasta se scufundă gîlgîind. Acum era la rînd Clamor ; întinse elasticul pînă la ureche.

— Măi băiete, o ţii strîmb, strigă Teo ; dar nenorocirea se şi produse.

Piatra se repezi cu toată puterea lovindu-i degetul gros, care se umflă şi se învineţi pe loc. Buz rînji, în vreme ce Clamor îngenunche pe pămînt şi-şi vîrî degetul gros în gură :

— Au, fir-ar, a făcut-o înadins. Asta nu vrea să ia parte la bătălia cu vagabonzii.

Teo îi porunci să-şi ţină gura. Îşi înmuie batista în apă şi înfăşură mîna lui Clamor. Pînă la bătălia cu vagabonzii o să-i treacă. Şi-apoi, tirul nu mai era atît de important ; Teo imaginase şi alte surprize. Era bine dispus ; Max Silverschmied se scobise în pungă.

— În schimb, ca să vorbesc pe limba lui, „l-am reabilitat". Ăştia-s bancheri.

Oricum, exemplul putea fi acum dat în grădina lui Unger, chiar dacă dispunea aici pentru exercițiul de tir numai de un om.

Buz era cuprins de zel. După scufundarea flotei, propuse alte ținte. O broască mare sărise în apa bălții lîngă care șezuse Clamor. Pe vreme bună, broaștelor le place să se sorească pe mal, dar nu se îndepărtează decît cu un salt de apa în care dispar, îndată ce aud un pas sau îi atinge o umbră. Sînt în permanență atente, ca să se ferească de barză, de șarpe sau de om. Dacă mergi vara de-a lungul unui eleșteu, le sperii, făcîndu-le să sară în stacato.

Cînd se apropiară, strecurîndu-se cu grijă, văzură broasca verde din nou la locul ei. Își încălzea spinarea la soare, iar burta pe lutul roșu. Cu siguranță că-și petrecuse cîteva ierni visînd în nămol, fiindcă veșmîntul îi bătea într-un albastru spălăcit ; petele ca de cerneală aproape că se pierdeau în montură.

„Un exemplar deosebit, care se bucura de lumină — Teo dădu semnalul, Buz încordă praștia și ochi cu grijă. Piatra zbură foarte aproape peste spinarea albastră, împroșcînd apa. Boasca făcu un salt mare și dispăru între frunzele de broscariță, spre bucuria lui Clamor.

Erau pe cale să părăsească locul acoperit de gunoaie, cînd li se oferi o nouă distracție. Un șobolan ieși iscodind dintr-o gaură deschisă în taluz și pieri în alta. Aici, din pantă se prăbușise o bucată, dînd la iveală o parte din culoarul de trecere al animalelor. Acestea apăreau cînd sus, cînd jos, ca țintele mobile de la barăcile de tir. Deși Buz fu nevoit să tragă peste băltoacă, nimeri îndată o guzgancă bătrînă și grasă în plină fugă. Animalul dădu de veste că fusese lovit, chițăind și făcînd un salt, dar nu-și întrerupse drumul.

— Bestiile astea-s tari, spuse Teo — cad cel mult dacă le atingi în nas.

Clamor se miră că Teo nu-și îndrepta praștia domnească spre aceste prăzi care se prezentau atît de ademenitor. Dealtfel, nici aceea a lui Buz nu era de disprețuit ; o simțise pe propriul său deget gros, care continua să se umfle. Acum fu atins un pui de șobolan ; acesta căzu în apă și nu se mai mișcă. Era un codaș ; chițăitul guzgancei le avertizase pe rubedenii. Nici un alt animal nu știe să reunească astfel curajul și prudența, nici unul nu e mai periculos.

La marginea pădurii, Teo își ascunse bicicleta într-un tufiș și-și conduse oamenii prin subarboret. Părea că știe bine locurile și era vădit că avea un țel.

Deși durerile creșteau, Clamor se simțea bine în pădure. Era un loc în care respira mai ușor, în care îl părăsea frica. De ce i se părea oare că aude pădurea foșnind ca o harfă, deși nu se mișca nici o frunză ? Poate că foșnetul era în sîngele lui.

Teo le porunci să se oprească înaintea unui luminiș. Copacii de-aici fuseseră tăiați anul trecut ; trunchiurile fuseseră cărate, crăcile stivui-

te. Între ele crescuseră năvalnic buruieni, brusturi și lauri. Un stejar putred rămăsese pe loc ; nu meritase să fie doborît. Coaja se măcinase, pe schelet crescuseră bureți albi. Cicatrici și găuri trădau că aici păsările își căutau hrana și cu siguranță că și cuibăreau.

Lemn verde și mort, mulțime, între copaci, luminișul. În asemenea păduri se simt bine ciocănitorile. Așa era și aici ; se auzeau aproape și departe și-și parcurgeau drumul peste tăietură. Lemnul e căminul ciocănitoarei, în el își găsește hrana, locuința și plăcerea. Îi folosește ca tobă și xilofon. Cînd dă de urma larvelor, ciocănește cu băgare de seamă și ademenește femeiușca, scoțînd triluri precipitate.

Cei din Oldhorst cunoșteau pasărea și deprinderile ei. O numeau „gaiță-țipătoare" și „stancă de vînt". Știau că nu desfac conurile de brad răsucindu-le ca veverițele, ci zdrobindu-le de cioturile de copac. De-aici expresia „a bate fierul ca o ciocănitoare". Credeau și că vestește ploaia.

Teo părea că așteaptă o anume țintă ; stătea cu cei doi la douăzeci de pași de stejarul cel mort, avînd o bună acoperire, cu praștia în mîna stîngă. O ținea sub haină, ca să nu sclipească metalul, iar între degetul mare și cel arătător de la mîna dreaptă simțea bila de plumb strînsă în bucata de piele. Era gata de tragere.

Nu stătură astfel prea mult la pîndă, și pasărea se apropie în zbor — agilă, dar nu fără efort ; parcă vîslea. Auziră rîsul ei de ciocănitoare „glic-glic-glic", apoi o văzură prinzîndu-se cu ghearele sub gaura cuibului ; aducea de mîncare puilor. Spatele verde ca mușchiul și scufia ca focul contrastau puternic cu lemnul putred.

Teo încordă praștia, ochi, trase — totul dură numai o clipă. Pasărea căzu, izbindu-se de pămînt, fără a scoate un sunet și fără a bate din aripi. Fusese cu siguranță lovită puternic într-un loc sensibil.

Trăgătorul cîntări satisfăcut prada în mînă. Lăudă arma și o puse cu grijă în buzunar. Probabil că exersase temeinic cu ea, mai dinainte. Ciocănitoarea plătise aldămașul. Acum puteau să se ocupe de cele următoare.

Buz să ia ciocănitoarea. Craniul ei va împodobi cabinetul. Se vor adăuga în curînd altele. Teo încălecă pe bicicletă ; se avîntă în șa dintr-un salt, cum o fac cicliștii de curse. Mai înainte le luă celor doi praștiile. Diseară le va da înapoi, cu bile de plumb.

— Pe urmă, tragem în ferestrele lui Zaddeck.

CEA DINTÎI TRAGERE ADEVĂRATĂ

În orele tîrzii de după-amiază, se mai făceau apeluri, exerciții suplimentare de pedeapsă, se comunicau parolele, apoi piața rămînea goală. Viața se desfășura la marginile ei, zgomotoasă pe partea cazărmilor, unde se chefuia

la cantină și în micile crîșme de pe străzile laterale ; liniștită spre grădina lui Unger și pe drumul dintre garduri vii. Acolo, soldații stăteau la fetele lor pînă cînd suna stingerea. Vara, rochiile ușoare se zăreau ca niște pete de lumină, în vreme ce uniforma se pierdea în întuneric. Abia se mai auzea cîte o șoaptă, cîte un strigăt înăbușit. Cînd se lăsa liniștea în acele locuri, nenea Freddy îi spunea lui Teo : „Coboară Uranus“.

Vagabonzii își făceau veacul mai în fundul grădinii. Între ei și soldați se produceau rare ciocniri... cei din urmă se adunau repede grămadă și trăgeau sabia, pentru care comandantul lor îi mai și lăuda. Vagabonzii și militarii nu frecventau nici aceleași cîrciumi. Clienții unși cu toate alifiile nu beau șezînd la masă ; aveau bidoane de tablă, potrivite pentru buzunare, și doar le dădeau să li se umple. Cîrciumarii aveau pentru asta o fereastră specială, pe unde îi serveau. Fetelor le era frică de vagabonzi ; umblau cu soldații și filatorii ; cînd ieșeau, purtau rufe scrobite, nu însă și pălărie. Aveau mîini aspre, dar erau proaspete ca scoase din cutie. Soldații erau mai impunători, filatorii, mai vrednici de încredere ; cu aceștia din urmă, treaba devenea serioasă. Dar după căsătorie, perioada cea mai bună lua sfîrșit.

Piața, cu activitatea ei în parte zgomotoasă, în parte tainică, de pe margini, oferea o bună acoperire pentru acțiuni bazate pe surprindere. Pe întuneric stăteai pe suprafața ei goală ca sub gluga fermecată. De-acolo puteai s-o ștergi nevăzut, ca să te transformi într-un oarecare trecător, fie spre grădina lui Unger, fie spre cazărmi, sau chiar spre cele două laturi înguste. Pe aceste laturi, se ridicau casele burghezilor ; de-o parte, pensiunea profesorului, de cealaltă, o construcție elegantă cu etaje. Chiriașii acesteia din urmă se instalaseră abia de Paște, printre ei, directorul adjunct Zaddeck, pe care-l viza acțiunea.

Buz îl filase și-l urmărise pînă în holul clădirii. Mai departe nu îndrăznise să meargă, fiindcă pe perete era atîrnată o tăbliță : „Accesul permis numai pentru locatari“. Dar văzuse unde directorul adjunct a scos cheia.

— Ciudat, spuse Teo, că împuțitul ăsta, și încă holtei cum este, locuiește la etajul întîi.

Era însă posibil ca acolo să existe și camere mobilate cu intrare separată, așa cum le caută chiriașii dornici de o locuință unde să nu fie incomodați.

Teo voia ca în această seară doar „să bată la fereastră“ o dată, urmînd ca duminică și luni să tragă în plin. Așa cum le declară Teo celor doi din garda sa personală, acțiunea nu prezenta nici un risc. Tipi ca Zaddeck și Dranthé, care n-aveau cugetul curat, se comportă în asemenea cazuri altfel decît cei normali, care cheamă numaidecît poliția. Asta s-a și văzut cînd cu crapul. Cînd li se întîmplă ceva neobișnuit, oamenii ăștia pun imediat incidentul în legătură cu partea lor cea mai slabă. Acea parte îi doare mereu. Așadar, cînd îi vor bă-

tea în geam, Zaddeck va socoti mai întîi că a fost o simplă întîmplare... apoi, dacă se va repeta de două, trei ori, o să se sperie, ca şi cum justiţia i s-ar şi afla la uşă. N-o să-i treacă prin minte să cheme poliţia... dimpotrivă ; va cădea în genunchi. Teo voia să-l înmoaie şi în alt fel. Aşa va fi şi spre folosul lui Paulchen.

Camera din colţ era luminată ; clădirilie noi aveau lumină electrică. Se apropiară prudent pînă la distanţa de tragere. Mai întîi, Buz fu pus să repeadă cîteva bile. Auziră loviturile, dar nu şi zgomot de cioburi ; geamurile erau solide. La fereastră apăru o umbră ; se traseră mai înapoi. Stăteau acum în mijlocul pieţei, dar a atinge de-acolo fereastra era cu praştia lui Teo o joacă de copil. Clinchetul întrerupătorului nu putea fi auzit, dar lumina se stinse. Jos, uşa casei se deschise ; un bărbat în jachetă alburie apăru în holul luminat. Vădit, directorul adjunct se şi făcuse comod. Ieşi pe trotuar, ca şi cum ar fi căutat ceva, luă şi cîţiva paşi distanţă şi privi în sus spre fereastră.

— Să-l ard acu ? întrebă Buz şi încordă praştia.

— Nu, lasă. Mîine îl luăm mai tare — astăzi am făcut o tragere de încercare.

Teo era mulţumit de preludiu ; nu trebuia să-l prelungească. Îşi trimise oamenii înapoi la pensiune, pe drumuri separate. Buz o luă pe lîngă cazărmi, Clamor de-a lungul grădinii lui Unger. Teo acoperi retragerea, pornind drept înainte.

CHENARE COLORATE

Ziua fusese lungă şi obositoare ; o petrecuse aproape toată, abstracţie făcînd de şcoală, în serviciul lui Teo, mai întîi în groapa de argilă, apoi în pădure şi, în sfîrşit, cu atacul împotriva directorului adjunct, în piaţa pustie. Pe deasupra, teama de a se vedea atras într-un vîrtej, pentru care nu se simţea pregătit. „Nu ţi-e îngăduit să te aşezi cu alţii la o masă, dacă nu-ţi poţi plăti consumaţia.“ Asta i-o spusese taică-său. Pentru Teo, totul nu era decît o joacă ; el, Clamor, plătea cu pielea lui.

Degetul gros nu-l mai durea atît de rău. Teo i-l arătase mătuşii, spunîndu-i că bietul Clamor şi-l strivise cu uşa. Fiekchen îl bandajase ; cînd fata îi trecuse cu mîna peste umflătură, îi făcuse bine. Tare ar fi vrut s-o prevină asupra filărilor, dar nu îndrăzni.

Teo era nemulţumit de el. Mîine îi va duce din nou în piaţa întunecată, luni, de asemenea. Apoi va deschide un tir serios. Voia să atace casa cea distinsă, cu ferestrele luminate ; gîndul la acest atac i se părea lui Clamor aproape insuportabil, îl umplea de frică. Chiar la Oldhorst, cînd băieţii ce păşteau vitele făceau prostii, el se ţinea deoparte... vina o să cadă nu şi asupra *lor*, ci doar asupra lui. Nu făcea parte dintre ceilalţi, nici sus, nici jos.

Mai trecu o dată prin sita gîndurilor ziua ce se scursese. Scoase la iveală şi imagini plăcute — libelula albastră, calul-dracului de

pe firul de stuf. Fusese ca o crăpătură într-un zid cenușiu, prin care puteai privi într-o grădină. Apoi îl luase Buz la bătălia navală.

Clamor ar fi fost mai bucuros să joace un joc pe care-l scornise pentru el și în care se adîncise la moara cea veche. Cînd mergea pe drumuri și străzi, obișnuia să viseze ; ținea capul plecat. Mergînd astfel, îl bucura găsirea unor nimicuri, pe care le aduna într-o cutiuță : nasturi, monede de aramă, mărgele, pietricele ; nu trebuiau să fie mai mari decît o marcă poștală. Odată găsise un mic corn al abundenței, altădată un coral roșu, căzut din vreo broșă. Locurile unde se descărca gunoiul erau pentru el adevărate comori. Îl atrăgeau mai ales cioburile. Cînd erau prea mari le spărgea, reducîndu-le la mărimea dorită. Pe dealul de la Oldhorst, o piatră de moară îi slujise de nicovală, iar un pietroi de ciocan.

Cioburile erau din argilă, faianță, sticlă, porțelan ; aveau o valoare diferită. Numai pentru sticlă existau numeroase varietăți, chiar dacă luai sticla verde de butelii. Deosebit de prețioasă era o bucățică albastră dintr-o lampă de ulei. Observase și că sticlele îngropate multă vreme se acopereau cu un curcubeu. Acesta era desigur dorul lor de lumină. Sticlele visau în temnița lor subpămînteană. Argila, dimpotrivă, era mată, chiar și sub smalț. Asta era și mai fantastic. Deseori, fața dinăuntru era și mai frumos colorată, ca la scoicile de mărgăritar. O bucată de porțelan, care aparținuse veselei morarului Braun, era de un alb aproape

dureros. Se desprinsese din farfurie în așa fel, încît pe ea rămăsese nevătămată o vaca-domnului cu șapte puncte.

Clamor nu se mai sătura privindu-și comorile. Pentru asta trebuia să fie singur de tot, ca acolo sus la moara cea veche, unde domnea o liniște deplină, în vreme ce așteptarea — sau era speranța ? — sporea. Ședea pe țărmul unei mări, care scotea la iveală din adîncurile ei probe — da, doar probe. Acestea însă atingeau încă de pe acum insuportabilul.

Apoi, întinzîndu-le dinainte, începea să rînduiască cioburile. Lucra cu atîta încordare, de parcă acestea i-ar fi cerut-o poruncitor. Mai întîi îl atrăseseră obiectele ce mai aveau încă o formă, ca un nasture de sidef, o bilă de sticlă, sau cele ce înfățișau un motiv — de pildă, un ciob pe care se păstrase un ornament sau o floare. Apoi, acestea începuseră să-l tulbure ; le dăduse deoparte. La început fusese mai ușor să alăture obiecte cu o anume formă, apoi însă, cînd jocul deveni mai rafinat, aceasta i se păru un pretext sau o minciună convențională. Mai tîrziu, fu nevoit să îndepărteze garnituri întregi, pentru că nu se asorta fie materialul, fie culoarea. Băgase de seamă că materialul și culoarea se condiționau reciproc ; argila îngăduia culori mult mai dulci decît sticla. Argila era asemeni pămîntului, sticla, asemeni cremenei.

Începuse jocul de timpuriu, simțise un imbold pentru așa ceva, întocmai ca un copil de trei ani, care se așază la pian, să atingă

clapele, și simte o bucurie ciudată, o recunoaștere, cînd ele îi dau răspuns. Și aici exista o lumină ce bătea înapoi. Pe cînd încă nu știa să vorbească, copilul întindea mîinile spre jucării colorate și se înveselea ca și cum ar fi presimțit o fericire.

De la Oldhorst adusese cu el o desăguță cu pietre, dar rareori găsea aici o clipă de singurătate. N-o găsise nici astăzi, la groapa de argilă. Buz îl dusese la apă, Teo în pădure. Amîndoi erau trăgători și vînători, lui Clamor îi lipsea simțul pentru așa ceva. Lui îi displăcea încordarea cu care cei doi urmăreau traiectoria, ca și felul în care răsuflau ușurați, cînd atingeau ținta, de parcă ar fi fost eliberați dintr-o vrajă.

La bîlciurile anuale, tarabele de tir cu arma îl înspăimîntaseră dintotdeauna ; nimerind ținta, trăgătorii puneau în mișcare diferite mecanisme — un urs începea să mormăie, o bufniță să bată din aripi, o maimuță cobora dintr-un palmier de tinichea. Era o babilonie ca în casa de nebuni. Plecai aiurit de-acolo și vedeai lumea ca pe o tarabă de tir.

Cînd trăsese în pădure, chipul lui Teo devenise aspru, cioplit parcă în cremene ; la căderea păsării multicolore, chipul i se luminase. Clamor, dimpotrivă, căzuse pradă încremenirii pe care i-o pricinuiau fenomenele colorate. Acestea, nu mecanica, părea să domine imperativ mișcarea ; astfel, atunci avusese impresia că nu picioarele prevăzute cu gheare purtaseră pasărea pe copac în sus, ci raza de lumină

ce-i cădea pe creștet. Roșul avea o putere înfricoșătoare ; trebuia folosit cu economie.

Cum va fi arătînd acum cuibul ? Dacă puii de ciocănitoare erau încă golași, aveau să moară de foame, fiindcă la vremea aceasta nu se puteau lipsi nici de tată, nici de mamă, asta o știa el de la Oldhorst. Unul dintre părinți îi acoperea și-i încălzea cu pieptul și cu aripile, în vreme ce celălalt le aducea de mîncare. Mai tîrziu, cînd sînt în stare să zboare, puii din cuib cutează să iasă din scorbură și se cațără pe trunchi. Tatăl lui i-a arătat acest joc al puilor. Înconjurau copacul atît de strîns, de parcă erau lipiți de el. Ciocănitoarea bătrînă, cu scufia ei roșie, se uita la ei din gura cuibului. Erau păsări vesele ; cînd zburau de colo colo, prin pădurea pe care o împodobeau cu culori, strigînd și rîzînd, era de parcă s-ar fi pregătit de nuntă. Era bucuria lor dinainte de împerechere.

Să stai culcat pe mușchi și să le asculți joaca — iată ceva mult mai frumos decît să-i pui capăt cu o împușcătură. Și iar îl copleși tristețea, cînd se gîndi la pui ; erau goi ca filatoarele, pe care calfa de măcelar voise să le dezbrace, și neajutorați ca omul cel gras, pe care paznicul său îl luase de guler.

Clamor avea sentimentul tulbure că prin aceste gînduri ale sale asupra celor întîmplate ar putea pune în bună rînduială sau îndrepta ceva — mîine, la păianjeni, va îngenunchea pentru ei. Îl luă cu frig.

— Au să moară cu siguranță, spuse el.

MORALISME

Teo sări ca și cum ar fi auzit o parolă :

— Cine să moară ? Ce tot trăncănești tu acolo ?

— Mă gîndesc la puii de ciocănitoare din cuib.

— Îți faci mustrări de conștiință, hai ? Nu-i nevoie — *eu* am făcut-o. Sau vrei să mă superi ?

Clamor nu putu să răspundă. Nu era în stare să exprime că-l durea, oricine ar fi făcut-o. Și că era o deosebire între a-și face mustrări de conștiință și a o pune la inimă. El vedea în imagini, sinoptic, nu în consecințe ce se succedau în timp. Iar acolo înghețau și tînjeau puii din cuib. Era vorba mai mult de tristețe decît de vină. Iar dacă simțea vreo vină, era mai curînd pentru sine.

În afară de asta, nu era spiritualicește pe măsura lui Teo ; Teo putea să pună la cale orice-ar fi vrut, ieșea din toate nevătămat, în timp ce asupra lui, a lui Clamor, vina se îngrămădea. Cînd îl asculta, ca acum, îl vedea încordînd praștia ca un trăgător sigur de ținta sa. El, Clamor, se rănea pe sine însuși.

Ciocănitoarea pestriță trecea drept o pasăre folositoare ; lucrul acesta îl știau silvicultorii și o protejau. Dar furnica nu era și ea un animal folositor ? Clamor se văzu nevoit să admită.

— Atunci, eu am salvat viața a sute de mii de furnici, cînd am ucis ciocănitoarea. Furnicile sînt hrana ei preferată. Eu sînt un amic al poporului, un binefăcător. Dealtfel, îi poți recunoaște pe proști după aceea că trăncănesc despre folos, îndată ce deschid gura. Walldorf și Piepmeier sînt mai isteți decît bunul Dumnezeu.

Walldorf era biologul, Piepmeier chimistul.

— Tu nu ești un prost, ești un idiot. Ciocănitoarea te-a făcut să suferi, șobolanul nu, fiindcă ea e frumoasă, iar celălalt urît. Dar fluturele-coadă-de-rîndunică... nu e frumos ?

Da, era frumos, cînd își întindea aripile pe umbelele din grădina parohiei.

— Și fluturele-negru.

Și el era frumos, cînd se odihnea pe coaja de mesteacăn în marginea drumului prin mlaștină. Coaja de mesteacăn îi oferea fundalul.

Așadar, Teo făcuse și în privința asta un bine, și anume în serviciul frumuseții, fiindcă și omizile fluturelui-țesător, care sapă canale, în lemn, și pupele fluturilor ce se ascund acolo cad pradă ciocănitoarei.

Cam la fel vorbea și morarul Braun, cînd ședea cu oaspeții săi la o gustare în birt. Nu exista conștiință mai curată ca aceea a vînătorilor ; aceștia nu numai că găseau o plăcere în tir, ci și săvîrșeau o acțiune binefăcătoare.

Cînd Teo spunea ceva asemănător, părea că nici el nu se lua în serios, sau chiar că se amuză pe seama lui Clamor, care ședea întins lîngă el cu sentimentul că i se înșiră verzi și uscate. Nu în înțelesul că n-ar fi fost adevărat — ci

ca şi cum doctor Hilpert ar fi desenat pe tablă o figură şi ar fi şters-o din nou. Un director de circ îşi executa numărul de călărie, apoi se ducea la cină, sau cu nevasta lui în pat. Mai avea în grajd şi cu totul alţi cai. Pasajele se rînduiau unul după altul.

La Oldhorst, cînd nu se dumirea vreodată asupra unui lucru, îl întreba pe tata, mai tîrziu pe superus ce e drept şi ce e nedrept. Aşa se întîmplase atunci cînd infractorul fusese aproape omorît în bătaie... le era îngăduit s-o facă ?

Tatăl era tăcut, dar el se simţea bine, cînd doar îşi petrecea braţul pe după umărul lui, sau îl lua de mînă. Putea să fie atunci şi întuneric. Şi lui superus îi acordase o încredere sfioasă — superus înţelegea ceea ce el exprima neîndemînatic. Îi spunea, de pildă : „Băiete, asupra acestui lucru au cugetat alţii înaintea ta. Şi de-aici poate să iasă ceva bun".

Superus ştia întotdeauna un verset biblic sau un stih potrivit :

Doar nu conduci tu lumea,
Căci domnitor nu eşti.
Ne-ndrumă bine Domnul
Din sferele cereşti.

Asemenea spuse îţi puneau la îndemînă o mică provizie, mai folositoare decît poveţele. Cînd, în drum spre şcoală, Clamor simţea că se sufocă, fiindcă apa îi ajunsese pînă la gît, se agăţa de unul din aceste cuvinte ca de un colac de salvare. Şi încă mai mult, cînd căuta alinare printre păianjeni.

Clamor nu putea duce la îndeplinire ceea ce se cerea de la el. Totul se îngrămădea asupră-i ; el rămînea în urmă. Nu era în stare să rînduiască linear vălmăşagul, în cifre, într-o înlănţuire, în unghiuri ; de aceea Teo îi era stăpînul, iar Hilpert, duşmanul. El vedea în imagini, care se îmbucau colorate una în alta, nu contradictoriu, ci în cadrul compoziţiei.

Nici în calendar zilele nu se înşiruiau simetric una după alta. Nu aveau aceeaşi durată — lungă fusese ziua în care murise tata, şi scurtă luna în care înfloriseră laolaltă iasomia şi trandafirii. În viaţa lui existau mai puţin date, cît mai ales imagini — una era ziua cînd pisica făcuse pui, iar alta, cînd superus plînsese. Superus se prefăcuse că se uită pe fereastră, dar el îşi dăduse seama că plînge, privindu-i umerii.

Era nepunctual ; şi acest lucru îl resimţea ca pe o vină. Chiar în prima zi de şcoală întîrziase la oră. Avea un somn neliniştit ; era urmărit pînă şi în vise de sentimentul că a uitat ceva. I se întîmpla să se trezească de cîteva ori noaptea, crezînd că nu auzise deşteptătorul, iar apoi să cadă într-un somn de plumb, din care îl trezea Teo, zguduindu-l.

Asta se întîmpla mai ales lunea ; ca şi cînd nenorocirea ar fi avut timp să se concentreze, ca să se descarce pe capul lui. Poimîine va fi din nou luni, iar lui Clamor îi va veni rîndul să stea de pază, cînd Teo va încerca pentru a

treia oară praștia, mai înainte de a începe curățirea grădinii lui Unger.

DIMINEAȚA DE LUNI

Sună clopoțelul, anunțînd pauza. Pe coridoarele și scările clădirii cenușii ca o închisoare, începu zumzetul ca într-un stup. Domnul Bayer, dirigintele, fusese bine-dispus, ca întotdeauna după ce inhalase aer proaspăt în Harz. Bunăvoința nu-l părăsea nici atunci cînd, între timp, scutura de praf vreun pantalon. După ce-o făcea, se ducea la fereastră și-și pieptăna părul.

Ora cu doctor Hilpert trecuse cu bine; fusese parcă deosebit de lungă. De cînd Teo supraveghea caietul de geometrie al lui Clamor, profesorul avea mai puțin de obiectat. Datorită acestui fapt, reaua-voință fără temei, abisală, cu care Clamor se simțea observat, devenea și mai sensibilă. Doctor Hilpert îi răpea ultimul lucru de care cel urît se mai putea agăța: vina... sau o trecea asupra însăși existenței lui ce-i devenea insuportabilă.

În toate acestea, Clamor se mira că ceilalți păreau să nu observe ce se întîmplă, că lucrurile nu ieșeau la iveală. Matematicianul era temut de toți; aceasta se vădea în însuși faptul că la el nu se producea nici o dezordine — din clipa în care intra în clasă, domnea o liniște deplină. Cei mai mulți îl priveau și cu dezgust — „ăsta-i un viezure puturos", spusese

Willy Breuer în pauză, după ce avusese loc incidentul.

Desigur, tuturor le era frică de el; preda o materie principală și putea să le facă rău. Dar cu el, cu Clamor, lucrurile stăteau altfel; lui nu trebuia numai să i se întîmple „ceva"... el trebuia să nici nu mai existe. Din ochii cenușii ai lui Hilpert nimicirea iradia în valuri spre el. Simțea aceasta cu atîta intensitate, încît, picioarele începeau să-i tremure și gura i se usca. Părul i se făcea măciucă; era împins într-un abis.

Doctor Hilpert începea apoi să vorbească monoton, ca și cum, preocupat de cu totul altceva, își continua expunerea în mod mecanic. Cei doi nu știau de ce și cu ce scop, dar știau că miza era mare. Ceilalți însă nu observau. Era ca și cum, în mijlocul lor, s-ar fi aflat singur într-un pustiu.

Totuși, dimineața a avut o bună încadrare, cu serviciul religios la început și desenul la sfîrșit.

Ca în fiecare luni, directorul Blumauer se așezase la catedră, în fața lui, în șiruri ușor ascendente, clasele, de la întîia pînă la ultima, în spate, pe scaune, corpul didactic.

Directorul purta o jachetă comodă, tivită cu panglică neagră, guler plat cu cravată înnodată larg, nu papion ca domnii cei tineri. O rază de soare, parcă anume comandată, cădea prin fereastra înaltă a aulei pe părul său alb ca zăpada. Vocea lui era mai curînd înceată, dar, ascultată cu atenție, se auzea pînă

la ultimele bănci. Cînd pedagogul deschidea ușa și intra directorul, toată lumea se ridica în picioare ; cu o mișcare a mîinii, le cerea să se așeze. La începutul și la sfîrșitul solemnității, îi punea să intoneze un cîntec, uneori numai cîteva versuri din el. Astăzi fusese din nou unul din acelea deosebit de familiare lui Clamor din vremea cînd lua parte la serviciile divine din Oldhorst : „Lăudați pe Domnul, puternicul rege al onoarei". Domnul Denner, profesorul de muzică, bătu prima măsură pe harmonium. Era ca și cum ar fi venit de jos o chemare, un pocănit, numaidecît stins. Apoi se deschiseră porțile ; Clamor fu nevoit să închidă ochii, strălucirea era prea puternică. Acum era sigur, însoțitori nevăzuți îl conduceau ținîndu-l și de un braț și de celălalt, doctor Hilpert nu putea să-i facă nici un rău. Dar și culorile pieriseră.

Solemnitatea luase sfîrșit ; școlarii se ridicară și se împărțiră în clase, în vreme ce directorul rămase pe loc, împreună cu corpul didactic, pînă se făcu din nou liniște. Corpul didactic era numeros, deosebirile de vîrstă, mari. Old Man, teologul depășise optzeci de ani, profesorul cel mai tînăr avea abia peste douăzeci.

Cei mai vîrstnici, ca profesorul Quarisch, purtau bărbi mari peste veste încheiate pînă sus, cei mai tineri, mustăți cochete sau și barbișon, cum se obișnuiau acum în marină. Cei din urmă se remarcau prin dungile de la pantaloni ca un tăiș de cuțit și prin gulere înalte care le strîngeau gîtul ca o menghină, dînd chipurilor o expresie pe jumătate arogantă, pe jumătate chinuită. Cei tineri de tot umblau și rași. Așa se purta și directorul, dar ca un ecou din vremuri îndepărtate. Capul său — se spunea — amintea portretele de bătrînețe ale lui Schelling.

Asupra reglementărilor, încă domnea consensul. În privința aceasta, tinerii trebuiau mai curînd înfrînați. Cîțiva socoteau serviciul religios drept depășit. Ce trebuia pus în locul lui, dacă ar fi fost șters din programa didactică ? Aceasta se va întîmpla fără îndoială la retragerea lui Blumauer. Directorul asigura coeziunea, mai putea să dea formei conținut. Clamor simțea acest lucru, atunci cînd îi vedea părul luminînd. Acestui cap i se mai putea spune „căpetenia". Determina imperceptibil mișcarea, care se rotea în limitele valorilor verificate, fără a se domoli sau precipita.

Cînd vedea cum totul converge cu o punctualitate pînă la minut, se unește și iar se împrăștie, pe Clamor îl cuprindea un fel de mirare plină de neîncredere. Cu o asemenea uimire ar privi orice străin de mecanică rafinamentul unei mașini, sau un surdomut mișcările unui dirijor și ale orchestrei sale.

Clamor era uimit firește și de animale, de o broască, de o libelulă ; dar asta era altceva — ca un ecou, o recunoaștere, o înrudire, o voioșie. Aici, în afară de respect se afla ceva străin, de neînțeles, și mereu întrebarea : „Cum am ajuns eu aici ?" ; poate că și asta era numai un vis.

Resimțea faptul că nu se putea alătura celorlalți ca pe o vină a sa. Nici la Oldhorst nu era în rînd cu ceilalți, în afară de tata și de pădure. Starea aceasta rămînea aceeași, între zileri, între țărani, la școlile înalte, poate în genere în lume.

ORA DE DESEN

Ultimele două ore — desenul și pictura — erau pentru el un răgaz de odihnă. Domnul Mühlbauer picta pentru sine, în fața șevaletului. Compunea cu vîrful pensulei, din culorile neamestecate, un mozaic de puncte și din cînd în cînd făcea cîțiva pași înapoi, ca să aprecieze cu ochii mijiți impresia.

Domnul Mühlbauer picta fără model. Elevilor le distribuise mici obiecte. La răstimpuri, pornea printre rînduri, lăuda și mustra, dar fără pasiune, ca unul care predă o lecție plictisitoare. Ca mulți profesori de desen, era de părere că în el se pierduse un artist. Locuia cu soția sa Nanna în orașul vechi, aproape de casa unde Eulenspiegel frigea odinioară bufnițe și macaci. În hol, lîngă alte cărți de vizită, era prinsă și a lui, avînd sub nume indicația „Artist pictor". Trimisese odată tablouri la o expoziție fără juriu, iar critica îl sfîșiase, ceea ce îl urmărea și în vise.

La conferințe, ca să nu fie omis nimeni, era și el întrebat, dar ultimul, după profesorul de

gimnastică Mez. În vreme ce bătrînul de la patruzeci și opt, cum îl numea profesorul, își exprima părerea, ce-i drept, în fraze neșlefuite, dar cu extremă energie — avea oricum lucruri îmbucurătoare de spus despre jocurile gimnastice — domnul Mühlbauer abia rostea o biată banalitate, pe care o mai și începea cu inutila înfloritură de stil: „eu aș zice". Pentru filologi, optativul era un spin în ochi, iar directorul îl și întrerupsese odată: „Nu-i nevoie să-ți ascunzi luminile sub obroc, domnule coleg... vorbește pe șleau!"

La desen, gimnastică și muzică erau reunite cîteva clase, așa cum se procedează la obiectele ce presupun un talent artistic înnăscut.

Cînd aveau dinainte obiecte simetrice, elevii desenau mai întîi cu creionul un model linear, drept construcție auxiliară, care, după terminarea operei, cădea victimă gumei. Aproape în fiecare serie se găsea printre elevii mai vîrstnici unul care atingea o perfecțiune indiscutabilă și despre care predecesorul lui Mühlbauer, domnul Obermaier, știa hotărît: „Ăstuia trebuie să-i dau un zece." Că zecele i se cuvenea, o știa și cel astfel lăudat.

Priveliștea simetriilor era împotriva firii lui Clamor, ca și cum i s-ar fi impus ceva silnic. De ce, n-ar fi putut motiva nici mai tîrziu, căci de o asemenea înclinație este legată de cele mai multe ori incapacitatea de a sistematiza și teoretiza. Chipurile și siluetele îi plăceau mai puțin din față și din profil, cît mai ales din-

tr-un anumit unghi, care era greu de stabilit. Cînd mergea în jurul lor sau se schimba lumina, erau clipe care-l înspăimîntau și totodată îl făceau fericit, ca și cînd din făptura privită ar fi țîșnit, mai iute ca gîndul, ceva ce te îmboldea. În simetrie bănuiai o taină care se ascundea înapoia ei : ușile și porțile erau simetrice, pentru ca astfel canaturile lor să se deschidă mai ușor. Și, desigur, și oamenii, femei și bărbați.

Cînd pornea să străbată rîndurile din sala de desen, ca să privească peste umărul elevilor, domnul Mühlbauer se oprea de fiecare dată îndelung în dreptul lui Clamor. Că aici se urnea ceva neobișnuit, poate chiar că ieșeau la iveală, într-un joc șovăielnic, ghearele leului, nu-i scăpase, chiar dacă n-ar fi putut să găsească argumente, întrucît aproape că nu sesiza altceva decît fenomenul.

Din punct de vedere pur pedagogic, realizările lui Clamor îl azvîrleau într-un conflict de neîmpăcat. Pentru domnul Obermaier n-ar fi existat nici o îndoială că aici era vorba de o treabă de cîrpaci, poate chiar de o obrăznicie. La așa ceva, răspunsul cuvenit era nota cinci.

O apreciere scandaloasă — pe de altă parte : cum să motivezi că singura notă ce intra în discuție era un zece ? Aceasta ar duce deîndată la teorie. De exemplu : imaginea unui fluture cu aripile întinse, pe care domnul Obermaier o premia, nu se vedea în natură, chiar cînd insecta își deschidea aripile pe o floare. Bine, lucrul acesta l-ar fi acceptat colegul ; totuși, spațiul lui de joc rămînea restrîns. Mă rog, cum ai putea preda fără unități de măsură ? Simetria era indispensabilă pentru comparare.

Era adevărat, și tocmai de aceea nici nota zece, nici nota cinci nu putea fi potrivită pentru Clamor. El nu intra în tiparele comune, nu făcea parte din masa celorlalți. Dacă i-ai fi dat un cinci, ai fi comis o ticăloșie, printr-un zece, i-ai fi jignit pe cei perfecți ; ar fi urlat ca din gură de șarpe.

La Berlin apăruse o nouă publicație : domnul Mühlbauer aștepta cu nerăbdare numerele acesteia. Chiar dacă nu putea pricepe tablourile, îl fascina îndrăzneala. Contemplîndu-le, se gîndea la situația lui. În nici o altă specialitate, fie ea și artistică, problemele nu i se păreau atît de încurcate ca în a lui, mai ales din pricină că aprecierea formei și a culorii devenise atît de șovăielnică, tocmai acum. La gimnastică și la muzică existau premise ce ieșeau indiscutabil la iveală în realizările respective, și chiar în științe îți dădeai seama cu ce aveai a face. În domeniul științelor, un Gauss fusese recunoscut încă de copil.

În măsura în care nu se încadra nici el în tipare, domnul Mühlbauer se simțea legat de Clamor, înrudit cu el. Nanna îl îndrăgise și ea pe băiat, de cînd venise pentru prima dată în casa lor. Băiatul nu-și cunoscuse mama, totuși îi simțise mereu lipsa. Îi văzuse chipul, la moară, într-o fotografie, de care îi amintea soția profesorului. Era același chip palid, ab-

sent. Lumină de lună într-o poiană din pădure ; ţi se tăia răsuflarea.

Ceea ce-l înlănţuia pe profesor de acest elev nu erau realizările lui, nu era ceva concret... mai curînd, o încredere oarbă, o înclinaţie, un instinct. Acestea plutesc într-o aură tainică şi pot fi infirmate sau confirmate într-un mod miraculos. Dar întotdeauna, indiferent de succes, s-a petrecut ceva important.

La toate acestea se adăuga problema elevului preferat, a cărui expunere la pericol se transmite profesorului. Relaţia se sublimează într-o taină conspirativă, adesea cu vibraţii afective. Cînd stătea în spatele lui Clamor şi-i privea foaia de desen, domnul Mühlbauer îşi punea mîna pe umărul lui sau îl mîngîia pe păr. Şi lucrul acesta fu observat.

CATASTROFA

Clopoţelul şcolii sună mult prea devreme pentru Clamor, care ar fi rămas cu plăcere în sala de desen pînă seara. Elevii înconjurară în semicerc şevaletul profesorului. Din nenumăratele puncte începeau să se închege figuri, ca şi cînd s-ar fi adunat nişte nori de confeti. Domnul Mühlbauer se trase înapoi, era mulţumit, deşi o ştia : pentru cei de la Brücke [1],

[1] Grupare artistică la care au aderat principalii pictori expresionişti. Fondată la Dresda în 1905, a dăinuit pînă la 1913 *(n. tr.)*.

acestea erau lucruri depăşite. Ca mulţi epigoni, judeca exact capacitatea deficientă. Bătu din palme :

— Aşa, băieţi... cine-mi duce şevaletul acasă ?

Clamor se prezentă cel dintîi ; îşi făcu loc în faţă şi ridică degetul :

— Îmi daţi voie... domnule prolet ?

Se făcu brusc linişte. De ce se holbau toţi la el, ca şi cînd ar fi spus ceva de necrezut — o porcărie, un cuvînt pe care-l cunosc cu toţii, dar nu-l rostesc niciodată ? Clamor se simţea vinovat ; el, care trăia la margine şi aproape că nu era luat în seamă, se vîrîse în faţă şi pretinsese un privilegiu ; aşa ceva nu i se cuvenea. Acum, privirile tuturor erau aţintite asupra lui, mai întîi cu uimire, apoi cu ostilitate ; cîţiva izbucniră în rîs.

Era ca în unul din visele pe care le ştia : fusese strămutat de la mare depărtare într-o societate. Era o lumină mare, ardeau lămpile, şi deodată văzu că se află gol în mijlocul unor oameni distinşi.

Aşa se holbau şi cei de-aici la el. Domnul Mühlbauer pălise, ca şi cînd l-ar fi pişcat o insectă otrăvitoare. Mai întîi i se păru că nu înţelesese, apoi simţi înţepătura. Ridică mîna şi-l lovi pe elev în faţă. N-a fost o palmă cum împărţeau de obicei profesorii. A fost o lovitură directă cu pumnul strîns, în gură. L-a izbit pe Clamor în buză, care începu să sîngereze puternic. Aşa loveşti cînd cineva te jigneşte pe stradă, sau te vezi amestecat într-o

încăierare. Clamor își duse mîna la ochi ; îl auzi pe domnul Mühlbauer trîntind ușa în urma lui. Elevii se risipiră și ei. Rămase singur în sala de desen.

Vestea despre incident se răspîndi repede ; băieții din pensiune o aduseră acasă. La prînz, ca în fiecare luni, urma să se servească supă de mazăre cu sîngerete. Doamna profesor respecta riguros planificarea meniurilor. Cîrnatul negru era prăjit și tăiat în cubulețe, care erau puse în castron abia la masă, fiindcă trebuiau să rămînă crocante.

Un fel de mîncare țărănească, la care se folosea numai lingura. În timpul orelor de curs, Clamor se bucura întotdeauna, gîndindu-se la acest fel. Astăzi înghiți cu greu și fu bucuros, cînd goli farfuria. Buza îi crăpase, iar degetul mare i se umflase și mai mult ; în seara din ajun, la a doua tragere în plin în fereastra lui Zaddeck ținuse din nou praștia pieziș și simțise răspunsul simetriei. Fiekchen îi împrospătase bandajul.

Buz, care ședea lîngă el și înfuleca vîrtos, îl observa bucuros de necazul lui. În cele din urmă nu mai putu să se rețină și întrerupse liniștea apăsătoare :

— Văleleu, oleoleo !

Era vădit că voia să atragă atenția asupra faptei eroice a lui Clamor și asupra urmărilor ei, dar profesorul nu se lăsă antrenat. Ducea în tăcere lingura de supă la gură și-și ștergea barba cu șervetul. Că și el era preocupat de caz, reieșea din crîmpeiele unui soliloc : „Cizmarule, nu mai sus de sandale“, sau : „La urma urmelor, nici la Oldhorst nu-i aur tot ceea ce strălucește“. Rostind aceste vorbe, clătina din cap. Din aceste clătinări îi puteai desluși cursul gîndurilor. Cu toții, și Clamor cel mai bine, știau la cine se referă. În vreme ce strîngea farfuriile, Fiekchen îi atinse perceptibil umărul, iar doamna Mally spuse :

— Lasă, Friedrich.

Numai Paulchen Maibohm nu băgase de seamă nimic din toate acestea și aproape că nu mîncase ; directorul adjunct îl chemase la el după-masă.

Teo era și el nemulțumit ; îl opri pe Clamor pe coridor :

— Trebuie să spui doar ce spun toți... n-ai băgat la cap ? Nenea Freddy e foc pe tine. Diseară ține-te bine, cînd vom deschide tirul. Pe urmă, te scot eu din necaz.

Teo nu știa că lucrurile stăteau mult mai rău.

După-amiaza de luni se scurse ca de obicei ; după pauza de prînz, urmară cele două ore de pregătire a lecțiilor. Un elev din clasa a doua aduse din însărcinarea directorului adjunct Zaddeck înștiințarea : Paulchen Maibohm trebuie să vină la el cu lucrarea abia la nouă ; era o oră neobișnuită.

După apel și după „Rupeți rîndurile“, piața se golise ; pînă la cină, băieții din pensiune jucau acolo oină, sau goneau în cerc cu bicicletele. Cei trei nu se lăsară tulburați de o ploaie

torențială ; din pămîntul cald urca o ceață ușoară.

Teo cercetă vremea ; era favorabilă — acțiunea putea să aibă loc mai devreme decît în ajun. Ieri, duminică seara, de la prima lovitură, un geam se făcuse cioburi. Apoi se stinsese din nou lumina, iar directorul adjunct, în jachetă de culoare deschisă, cercetase strada. Nu-i trecea prin minte că se trăsese de la o asemenea distanță. La acest lucru se și gîndise Teo.

Îndată după cină, distribui praștiile. În mijlocul pieței erau învăluiți de ceață ca de o mantie. Înaintară pînă cînd văzură licărul ferestrei. Unul dintre canaturi era orb ; stricăciunea de ieri încă nu fusese reparată. Acum trebuia să-și găsească pandantul.

Teo îl puse pe Buz să tragă două proiectile. Apoi își încordă el praștia, întinzîndu-o pînă la ureche. De data aceasta trebuie că nimerise perfect ; auziră nu numai pocnetul bilei cînd atinse geamul, ci și zăngănitul cioburilor pe trotuar. Acțiunea reușise. Probabil că de data aceasta directorului adjunct începuse să-i fie frică, deoarece nici nu stinse lumina, nici nu apăru în stradă ca în zilele precedente.

— Și-a primit porția, spuse Teo, acum, gardă, atenție !

Zicînd acestea, dispăru, de data asta în direcția grădinii lui Unger, în vreme ce Buz o luă la fugă spre cazărmi.

Clamor rămăsese în piață ; aproape că nu luase cunoștință de cele întîmplate. Încerca

mereu să înțeleagă de ce se mîniase așa domnul Mühlbauer.

Deodată se simți înșfăcat din spate. Un pumn zdravăn îl izbi în ceafă :

— Huhurezule... acum am pus mîna pe tine.

Cel care-l înhățase îl răsuci și-l apucă de gît, apoi îi smulse praștia din mînă. Era un zdrahon într-o jachetă în dungi ; așa umblau îmbrăcate ordonanțele.

Insul era foarte puternic ; îl învîrtea pe Clamor ca pe o păpușă. Îl răsuci din nou și-i îndoi cu o smucitură brațul stîng la spate :

— Ești arestat !... Zicînd acestea îi făcu vînt înaintea lui. Lotrule, de-acu la gros.

„Arestat" — cuvîntul era destul, ca să-l paralizeze ; aproape că nu-și mai putea mișca picioarele, dar cînd se împleticea, primea un ghiont cu genunchiul. Nici o speranță să scape. Pe jumătate împins, pe jumătate îmboldit, fu silit să intre pe ușa casei, care fusese ținta atacului, apoi trebui să urce scara. Treptele erau acoperite cu un preș roșu ; „Numai pentru locatari". Parcă s-ar fi căscat botul unei fiare.

TUBUL DE PIPĂ DIN CHIHLIMBAR

— L-am prins, domnule maior.

Clamor simți că strînsoarea slăbește. Se aflau într-o încăpere luminată de o lustră ; lumina becurilor ascuțite cădea pe un covor

trandafiriu, pe care erau țesuți nuferi. O lucrătură bine executată ; sus străluceau bobocii, iar jos, aceștia se deschideau și înfloreau. Trandafiriul făcea mai bine ochilor decît roșul aprins de pe scară. Clamor se întreba din nou cum de a ajuns aici.

Mai era și o masă ciudată. Tăblia acesteia era împărțită în pătrate albe și negre ; pe ea se găseau niște figurine. Pe marginea lată se aflau așezate alte figurine ; mai rămînea loc pentru o sticlă, un pahar de vin și o cupă plină cu suluri subțiri de hîrtie pentru aprins pipa, cum obișnuia să răsucească și doamna Mally spre înlesnirea soțului ei.

În fața acestei mese ședea un ofițer într-o bluză cenușie ca argintul, descheiată la piept. Fuma dintr-o pipă nu prea lungă, cu găvanul cafeniu. Era maiorul, pe care Clamor îl întîlnea pe drumul mărginit de gard viu și care schimba întotdeauna cîteva cuvinte cu el. Clamor o cunoștea și pe doamna care ședea de cealaltă parte a mesei, în fața maiorului, și privea speriată, acum, după ce partida fusese întreruptă. Era soția maiorului ; o vedeau deseori circulînd în oraș cu o trăsurică ușoară. Cînd doamna maior intra în vreun magazin, le îngăduia să țină hățurile.

Maiorul se ridică, să-l examineze pe delincvent ; își încheiase nasturii bluzei și-și scosese din gură pipa, pe care o ținea pieziș la piept.

Clamor se prezenta într-un chip defavorabil. Avea buza crăpată și umflată, bandajul degetului gros, murdar. Cînd îl înhățase ordonanța, i se sfîșiase și o mînecă.

Din nou căzu victimă separării totale a capacităților active de cele contemplative... îl paraliza cu atît mai mult, cu cît era mai imperios să acționeze, să vorbească, să se miște. Perceperea, dimpotrivă, i se ascuți. Aici, privirea îi era vrăjită de găvanul pipei. Era șlefuit din spumă de mare și constituia mîndria maiorului, care, în afara serviciului, aproape că nu-l lăsa din mînă. În cursul anilor, tot pufăind, îi dăduse nuanțe artistice de negru și cafeniu ; numai sus mai rămăsese o margine de culoare mai deschisă. Era același joc de culori, care-l izbise pe Clamor încă din prima zi de școală la părul domnului Bayer. Frumoasă era și mîna care ținea tubul pipei, la fel, inelul cu sigiliu, în a cărui piatră albastră era incizat un blazon. Blazonul ieșea în evidență, cenușiu-deschis.

Mai ales tubul de chihlimbar al pipei te vorbea ; toată lumina se concentra în el. Vorbind, maiorul îl rotea în cercuri mici, iar Clamor îl urmărea cu privirea. Galbenul încărcat de lumină aproape că pîlpîia ; deși intens pînă la a deveni dureros, Clamor nu-și putea întoarce ochii.

— Ia te uită — un licean. Îmi cade o piatră de pe inimă — dealtfel, nici nu prea îmi venea să cred că în dosul trebii acesteia se ascunde unul din oamenii mei. Oricum, nu mai e ca altădată. Maiorul luă în mînă praștia. De necrezut ce poate face un asemenea lucru. Asta

nu mai e jucărie. Şi-apoi, de trei ori, una după alta. Rea ispravă.

— Să-l iau în şelărie ?

Ordonanţa dădu să-l apuce. Maioreasa tresări, dar maiorul făcu un gest negativ.

— Sau să-l duc la poliţie, domnule maior ?

— Nu, Franz — cînd au pus ăia gheara pe cineva, s-a zis cu el ; asta nu-i o treabă pentru poliţie. O poznă prostească de copil. Se întoarse spre Clamor : Sau ţi-am făcut eu ceva ?

Ca toţi ofiţerii de la trupă, avea o bună memorie a persoanelor ; ştia că şcolarul acesta cu care se întîlnea aproape în fiecare dimineaţă şi care-şi scotea şapca, locuia la profesorul Quarisch şi că fratele acestuia, superintendentul, îi era tutore.

Clamor simţi că trebuie să răspundă ceva, dar gîtul îi era sugrumat. Nu reuşi să îngaime decît :

— Domnul director adjunct...

Aceasta fu îndeajuns ca să-l îmbuneze şi mai mult pe maior ; aha, ăsta a vrut să-i joace o festă belferului. Avea desigur motivele lui, căci acest Zaddeck era un tip antipatic, cu care se întîlnea pe scară, un fel de instructor de la grajduri. Numai că băiatul greşise frontoanele ; profesorul locuia pe latura din spate. O cameră cu intrare separată, izolată ; i-o închiriase maiorul, e-adevărat, fără nici o plăcere, dar avea nevoie de bani.

Maiorul rîse ; îl ciocăni pe Clamor cu muştiucul pipei pe piept :

— Puşlama... culoarea chihlimbarului era irezistibilă. Apoi : Franz, du-te pînă la profesor, alături ; îl rogi să vină pentru o chestiune personală.

— Achim — e oare necesar ? întrebă doamna maior.

Ordonanţa repetă ordinul şi ieşi.

Cînd auzi bătăi în uşă, directorul adjunct fu străbătut din nou de un fior de spaimă. Nu era în apele lui, se simţea în nesiguranţă, ameninţat. Toată după-amiaza se plimbase de colo, colo, reflectînd, prin odaia lui, mărginită de o nişă, mai curînd o cabină ca de vapor, unde dormea. Îşi trecea mereu buza peste mustaţă, s-o umezească, apoi o răsucea din nou. Nu era o mustaţă cum o purtau ofiţerii şi colegii tineri, ci una mai lungă şi mai subţire, întocmai ca a unui instructor de grajd.

Directorul adjunct avea motive să fie neliniştit. Cînd venise acasă la prînz, găsise în cutia de scrisori un plic : o invitaţie de la poliţie. Fără să mănînce, alergase la comisariat. Acolo nu se ştia nimic, se şi foloseau alte formulare ; era vorba cu siguranţă de o mistificare. Totuşi, comisarul îl privise bănuitor.

Se adăuga şi povestea cu geamurile maiorului. Vestea se răspîndise desigur în imobil ; oamenii se întrebau asupra celor întîmplate, făceau presupuneri. Ca toţi cei care aveau ceva de ascuns, directorul adjunct era sensibil la incidentele neobişnuite ; chiar şi cînd doi colegi stăteau împreună în curte, îl încerca un

sentiment neplăcut, ca și cum aceia ar fi discutat despre el.

Acum, se auzeau bătăi la ușă. Nu erau bătăile șovăitoare ale elevilor, chemați la meditație sau pentru lucrări de pedeapsă. Mai ales Paul Maibohm atingea tăblia ușii atît de ușurel, încît aproape că nu se auzea; doar zgîria ca un șoricel. Directorul adjunct auzea, desigur; avea un auz fin. Putea să dureze și un sfert de oră; ședea în fotoliu, mușcîndu-și mustața, firele de păr i se zburleau. Pe naiba, de ce nu putea să se oprească aici; ca fumătorii de pipă, trebuia să mărească doza... dezamăgirea urma în orice caz, poate chiar spaima de nimicire.

Așa poruncitor băteau în ușă numai polițiștii și militarii. Directorul adjunct își amintea fără plăcere de vremea cînd își făcuse serviciul militar. Existase atunci o poveste care fusese mușamalizată la timp, nu ca să fie cruțat el, ci pentru a se smulge ziariștilor o delicatesă prea pe gustul lor. Deschise.

În prag se afla ordonanța maiorului. Isprava urîtă cu geamurile fusese lămurită. Nu fusese vreun vagabond, nici vreun filator și nici vreun soldat, așa cum se presupusese, ci un licean. A treia oară, Franz îl pîndise în grădina lui Unger. Directorul adjunct îl urmă fără nici un chef; nu voia să aibă nimic a face cu povestea asta.

Lucrul acesta îl sublinie îndată și în salon. N-avea dificultăți cu elevii, aceștia chiar țineau la el. Iar pe acesta nu-l cunoștea decît ca pe unul dintre cei aflați în pensiune la profesorul Quarisch; îl văzuse în treacăt prin curtea școlii. Un băiat liniștit, se ținea totdeauna deoparte. Desigur, era un lucru supărător, dar de ce să se exagereze?

Modul uman de a aborda incidentul îi fu pe plac soției maiorului:

— Achim, băiatul stă aici ca un biet nefericit, iartă-l.

Așa ceva nici nu putea să intre în discuție, ar însemna să deschidă porți largi indisciplinei. Mîine dimineață, cînd se va întoarce de la castel, maiorul va sta de vorbă cu directorul; acesta doar n-o să-i taie capul. Dar două ore de carceră — astea i se cuveneau.

— În plus, tutorele tău va trebui să plătească... două ochiuri de geam mari fac zece taleri, iar geamgiul pe deasupra. Cît cinci perechi de mănuși: ăsta nu-i un fleac.

— Și-acum, du-te acasă.

Zicînd acestea, maiorul îl ciocăni din nou pe Clamor pe piept. Chihlimbarul era acum încă mai luminos, azvîrlea scîntei, orbea.

Directorul adjunct scoase din buzunar ceasul; era nouă fără un sfert, așadar, încă timp:

— Anunță-l pe Paul Maibohm: nu mai trebuie să vină — nu uita. Nu mai ținem ora.

Piața era acum învăluită într-un întuneric desăvîrșit; Clamor o străbătu ca și cum picioarele și-ar fi amintit drumul și ar fi mers singure. Cei dintîi cheflii se și întorceau la cazarmă, printre ei trei elevi de la școala de ofițeri, care băuseră la „Vînătorul verde". Mer-

geau ținîndu-se de braț și cîntau ; cîntecele lor erau ceva mai alese decît ale subofițerilor, dar destul de obscene :

Îmi ședea în poală,
Și în față și în spate goală,
Zicea fata : nu și nu,
Pîn' la noapte ce vrei tu.

Clamor nu-i auzea și nu-i vedea, o luă drept spre ei.

— O haimana... ăsta ne caută pricină.

O lovitură cu cotul îl azvîrli la o parte ; o lovitură în plus sau în minus, nu mai conta astăzi. Aștia puteau să scoată sabia. Își continuară drumul, reluînd cîntecul. Lăsau săbiile să se tîrască în urma lor pe caldarîm, ceea ce era strict interzis. Pesemne că aveau de gînd să se întoarcă în oraș.

Noaptea abia începea.

ALBASTRUL DE LA MIEZUL NOPȚII

Strălucirea chihlimbarului, jumătate ceară, jumătate pucioasă, fusese arzătoare, ca și cum salonul s-ar fi concentrat în el. Cînd ajunse în vestibul, Clamor însă simțea efectul. Lampa aninată de perete era pe cale să se stingă ; Fiekchen sfîrșise desigur lustruirea încălțămintei. Deasupra fitilului pîlpîia o flăcăruie albastră și-și împrăștia lumina — nu era un albastru obișnuit. Era viu ca pielea unui animal care respira, îmbrăcînd galvanic vestibulul și scara. Clamor fu și el luat și îmbibat de acest șuvoi. Își privi mîna : scînteia viu, fosforescent ; vinele îi erau trasate pe ea cu tuș. Cînd expira, albastrul devenea luminos. Dar acesta nu mai era albastru... atunci, ce era ?

Scara era o conductă de sticlă sclipitoare ; îl sorbi în sus. Acum nu avea de făcut decît un singur lucru : să se ducă la păianjeni, la rugăciune.

Din gangul care ducea la aripa părăsită se desfăcea scara spre alcov. În ușă sta Teo ; o proptise pe Fiekchen în fața lui, în picioare. Îi ridicase fusta și-i scosese laibărul. Bentițele de catifea neagră sugrumau brațele fetei spre umăr, ca și cum ar fi fost legată de ușor — de un stîlp al infamiei. Sînii ei erau goi, sfîrcurile de un albastru vînăt, aproape negru, ca al murelor. Fata vorbea ca pe jumătate adormită, sau în vis :

— Nu, zău, domnu' Teo... zău.

Clamor crezu și el că visează ; domnea atîta liniște pe coridor. Numai Teo îl observase. Nu păru speriat, nici măcar surprins.

— Cară-te. Buz te-a filat, ne socotim noi.

Clamor se prăvăli pe gang în jos, smulse ca un om ce se îneacă ușa spre păianjeni.

Acum, albastrul deveni majestuos — pornind dinspre pereții văruiți, se concentra și se revărsa în păpușa care atîrna de tavan.

Păpușa era comică : o paiață. Era îmbrăcată în costumul vărgat al lui Paulchen Maibohm ; purta pantalonii scurți și pantofii de lac cu funde late, pe care îi admirase de atîtea ori, chiar dacă de departe. Aici, îi privi de aproape de tot. Pe capacul closetului se afla caietul de teme al lui Paulchen.

Era o liniște cum nu mai auzise niciodată... da, liniștea aceasta o auzea. Așa foșnea în pădure, chiar cînd nu bătea vîntul. Își luă îndrăzneala să ridice capul... păpușa scotea la el limba, de un albastru livid.

Era chipul lui Paulchen Maibohm.

Păianjenii se aflau deoparte, și, probabil, Clamor nu strigase tare. Există totuși sunete care se deosebesc de toate celelalte și pot fi auzite nu numai cu urechile. Mergem pe stradă și auzim un murmur : pe lîngă noi a trecut o durere cumplită. Auzim un hohot de rîs în vălmășagul din piață și ne oprim mirați : era un nebun.

Un strigăt, ca acela scos de Clamor. nu răzbate prin ziduri ; e ca și cînd acestea ar fi

devenit bune conducătoare : li se comunică. Oricît de departe și oricît de încet a strigat fiul ei... mama tresare din somn. Mamele veghează necontenit, chiar în somnul cel mai adînc, și sînt necontenit îngrijorate, chiar în vremurile cele mai pașnice.

Doamna Mally se trezi... în casă era ceva străin, pătrunsese ceva, se întîmplase ceva. Apoi se izbiră ușile ; la toate caturile se aprinse lumina.

MARȚI

Domnul Bayer preda în ora a treia fără nici un chef, școlarii erau și ei cu mințile aiurea, deși nici unul nu vorbea despre locul rămas liber în clasă. Domnul Bayer, care observa numaidecît dacă lipsește cineva, nu-l pomenise nici el. Paulchen nu era de față, totuși mai prezent ca niciodată. Tuturor le fusese drag.

Noaptea fusese plină de neliniște ; Clamor, ca și ceilalți, nu lipise geană de geană. Veniseră medicii, mai întîi doctorul Vollmer, medicul de casă, apoi cel de la procuratură. Îl interogaseră pe Clamor. Buz trebuise și el să facă declarații. Apoi îl luaseră pe Paulchen.

Doctorul Vollmer trebui să se ocupe și de profesor. Casa mirosea a camfor și a melisă ;

fetele duceau mereu sus gheață și comprese noi. Cînd plecă, doctorul îi spusese doamnei Mally :

— Acum trebuie să înceteze cu jocul de popice și țigările tari.

Înainte de a se întinde în pat, profesorul expediase cîteva telegrame. În primul rînd, părinților lui Paulchen ; vaporul lor era așteptat încă în noaptea aceea ; călătoria în jurul lumii se încheiase. Telegrama le va fi înmînată la debarcare. Mai telegrafiase la Oldhorst, lui superus.

Era ciudat : cînd ceva mergea prost în sfera socială, cu soția, cu fiul sau comunitatea, trebuia să intervină profesorul. Dar cînd se petrecea ceva grav, cînd, cum spune cîntecul, „sufla adierea morții", atunci fratele său era mai tare ; acesta stătea, ca strămoșii, cu picioarele proptite pe temelia vechii credințe reformate. Orice s-ar fi prăbușit în caturile de sus nu putea decît să confirme soliditatea fundamentului. Acest lucru îl simțeau și țăranii, aproape cu voioșie, cînd superus stătea înaintea gropii deschise. Atunci, țăranii își găseau alinare în cîntecele cele vechi.

De ce rîvnești măriri deșarte,
Cînd totul se sfîrșește-n moarte —
Puterea, tronul și coroana ?
Ce-am adunat în viața toată
Cînd vine moartea, nu ne-ajută ;
Și toate mor cu noi odată.

Dar uitau curînd. Încă de la împărțirea moștenirii începeau iar.

Era o atmosferă de tribunal. Clamor simțea prin pereți că se discută despre el. În timpul celei de-a doua pauze, îl văzuse pe maior. Ieșea din cancelaria directorului, purta un coif cu vîrful înalt, de aur, și mănuși albe. Cu mîna stîngă, ținea sabia, să nu se izbească de trepte. Așa coborî scara, ca un arhanghel vestitor.

La liceu se făceau de cîteva săptămîni lucrări de renovare. Clasa a patra era mutată într-o clădire anexă, către care ducea din curte o scară de lemn. Cînd domnul Bayer era pe cale să termine lecția, ușa fu crăpată. Afară se afla directorul :

— Domnule coleg Bayer, un moment, te rog.

Așadar, a bătut ceasul. Ușa avea un oberliht la înălțimea ochilor. Clamor nu putea să vadă capetele. Dar se observa că afară se discută, căci în aerul curat și răcoros urcau pînă sus aburii răsuflării. Era ca jocul unei balanțe, ale cărei talgere se ridică și coboară. Mai întîi fură oscilații lungi, apoi mereu mai scurte. Norișorii palizi apăreau cenușii pe cenușiu și totuși foarte distincți pe geamul mat, efect, desigur, al mișcării. Cînd în pădure, iarna, deși domnea o liniște desăvîrșită, un fulg de zā-

pădă zbura ca luat de-o adiere de pe ramuri era la fel... zăpadă pe zăpadă, la marginile lumii colorate. Albul era imponderabil. Dar fulgii de funingine ? În ei era desigur mai mult decît greutate...

Domnul Bayer se întoarse și se așeză la locul său. Fusese de altă părere, dar directorul stăruise s-o facă în fața întregii clase. Spuse :

— Ebling — ești eliminat. Strînge-ți cărțile și du-te acasă !

Maiorul recomandase o pedeapsă blîndă. Privitor la ochiurile de geam, directorul s-ar fi lăsat convins, dar se adăuga și obrăznicia din dimineața aceleiași zile. Aceea pusese vîrf la toate. Și încă față de profesorul de desen, care era atît de sensibil. Omul nu se simțea bine în pielea lui. În asemenea cazuri, se dădea titlul de „profesor", dar lui îi lipseau anii de serviciu. Oricum, nimeni nu trebuia să-l jignească nepedepsit.

Prea multe dăduseră peste director ; se clătinau temeliile. Despre întîmplările din pensiunea Quarisch i se raportase încă din timpul nopții — cum se putuse petrece așa ceva tocmai acolo ? Apoi venise constatarea medicului legist.

Pe directorul adjunct îl suspendase din serviciu. Îi fusese antipatic întotdeauna ; acum

ticăloșia lui devenise notorie : un lup în piele de oaie. Nu se putea mușamaliza nimic, nu exista nici o scăpare. Nu se putea evita ca scandalul să ajungă în presă. Control insuficient în serviciu. Îl confruntase pe acest Zaddeck cu Teo Quarisch, care se și aflase pe urmele lui. Teo spusese : „Dacă n-ați fi atît de murdar, v-aș trage una".

Directorul ascultase în tăcere... oricum, vorbe cam tari față de un profesor, dar : un viitor domn. Și-apoi, maiorul.

„Califul își puse mantia roșie a mîniei."

În vreme ce Clamor își strînse cărțile, nimeni nu spuse nimic. Mai curînd, ședeau ghemuiți. Clamor coborî scara în curtea goală. Și drumul spre păianjeni era acum închis.

La piciorul scării stătea doctor Hilpert ; ca să aștepte acolo, trebuise să încheie lecția mai devreme. Fața lui era schimbată, părea prietenoasă, aproape blîndă. Îi pierise privirea cenușie ca oțelul, cu care îl sfredelea pe Clamor dinspre soba din colț. Era chipul unui om, căruia i se dăduse o veste bună, căruia i se prilejuise o desfătare. Se aplecă și-i șopti în ureche :

— Nu pot să-ți spun cît mă bucur că am scăpat de *tine*.

Clamor încremeni și se trase înapoi. Pentru prima dată putu să-l privească pe doctor în ochi, pînă în fundul ochilor. Nu era întîlnirea dintre cîine și pisică ; era întîlnirea dintre șarpe și mangustă, față-n față, în stuful Nilului, cînd soarele se află la zenit.

Doctor Hilpert păli ; privirea lui deveni nesigură. Se întoarse și se îndepărtă în grabă.

FINAL

La pensiune stăruia neliniștea. Veniseră părinții lui Paulchen, superus se afla și el în casă. Aproape că nici nu se observă lipsa lui Clamor de la masă. Se refugiase de cîteva ore în alcov ; trebuia să-și tragă suflarea. Se duse la fereastră și privi spre piață.

Jos, Buz juca fotbal, fără adversari și fără coechipieri. Căuta să nimerească o poartă pe care o marcase cu două pietre. Întîmplarea cu Paulchen fusese groaznică, dar nu-l obseda. În afară de asta, la Oldhorst, cine se spînzura încălca o lege nescrisă. Se petreceau și acolo asemenea lucruri ; ciobanul Wilke își necinstise fata : incest. Îl găsiseră spînzurat în staulul de pe islaz ; toată noaptea, oile behăiseră, cîinii

lătraseră. La înmormîntarea unuia ca ăsta nu prea-ți venea să pui mîna pe sicriu. Pușca de vînătoare era mai bună ; toată încărcătura în inimă sau în gură. Accident la pîndă ; erau de față asociațiile.

Buz își ridică privirea ; cînd îl recunoscu pe Clamor, lăsă mingea în pace și dădu cu piciorul în aer. Se lovi cu palma peste fund : băiatul de la moară fusese alungat.

Intră Teo ; devenise acum indispensabil pentru nenea Freddy și tanti Mally, avea multe de făcut. Va supraveghea ca de obicei pregătirea lecțiilor. I se adresă pe un ton răstit :

— În toată prostia, ți-ai pus cel puțin lacăt la gură — am să țin cont de asta. Și chiar dacă vorbeai, tot nu era mare lucru. Mîine mă duc la Blumauer, să te scap. Povestea a și început să arate altfel.

Se așeză lîngă Clamor, pe patul din alcov. Buz și-a primit porția, fiindcă fusese neglijent în recunoaștere. Dacă-l fila mai bine pe directorul adjunct, s-ar fi ajuns la punctul culminant încă de sîmbătă, cel mai tîrziu duminică, iar Paulchen ar fi în viață. Totul a depins de-o zi, poate numai de un sfert de oră.

Vinovatul e Zaddeck, așa că atacul lor a devenit aproape o faptă de eroism. „Cînd cel prigonit nu poate găsi nicăieri dreptate"... chiar

dacă ar avea la îndemînă doar o praştie. Asta va lămuri lucrurile. Dar nici nu era necesar.

Superus avea dreptate : egipteanul, cum îi spunea acum fiului său, mai avea întotdeauna un atu în mînecă. Deşi nu-l scotea, îi asigura cîştigarea partidei. Din acest motiv, tatăl evita de multă vreme discuţia. Ar fi dat la iveală lucruri, cărora nu le-ar fi putut face faţă, adevăruri. Teo nu se sfia să arunce în joc inima, cum ar fi jucat cupa, dacă era nevoie — inima, pentru el un atu ca oricare altul.

Poate că era exagerat să-l judece astfel. E greu să nu răspunzi dispreţului prin ură. Un lucru era totuşi adevărat : Teo era un jucător, precum Clamor era un visător.

Dealtfel, superus se afla în salon, împreună cu părinţii lui Paulchen şi cu fratele său, care se dăduse jos din pat. Teo trebuia să coboare şi el ; îl bătu pe Clamor pe umăr :

— O să treacă şi asta ; jos, se discută despre tine. Îl mai privi o dată din uşă. Ce voiam să mai spun : în chestia cu vagabonzii nu mai e nevoie de tine. Mă dispensez de serviciile tale, pentru garda mea personală ; poţi să predai praştia.

— Dar nu mai vreau să merg nici la şcoală, strigă după el Clamor.

Se şi simţea întrucîtva uşurat.

Abia ieşise Teo, cînd intră profesorul de desen şi se aşeză pe locul lui. Îi puse lui Clamor mîna pe umăr :

— Vreau să te rog să mă ierţi : eu am greşit faţă de tine.

Îşi trecu mîna peste buzele lui, ca şi cînd ar fi vrut să şteargă urma loviturii. Tăceau amîndoi. Apoi, profesorul spuse :

— Cuvîntul... nu l-ai putut auzi decît de la cei mari. Aşa-i că n-ai vrut să mă jigneşti ?

Clamor plîngea. Îşi închipuise că „domnule prolet" e ceva bun, poate chiar mai mult decît „profesor". Dintre toţi profesorii, domnul Mühlbauer era cel mai bun şi cel mai inteligent, de asta Clamor era sigur.

Mühlbauer se dumirise şi el în timpul nopţii. Îndată după terminarea orelor, venise la pensiune şi dăduse peste agitaţia ce domnea în casă. Între timp, băiatul fusese eliminat. S-a nimerit însă că venise tutorele său din Oldhorst. Dar nu tutorele îi lipsea, ci tatăl, şi, poate, încă mai mult, mama. Mühlbauer îl strînse în braţe, apoi coborî.

Superus se simţea atras de firile tăcute, susceptibile, de aceea Mühlbauer îi plăcu de la prima vedere. Privitor la caracterul pupilului, erau de aceeaşi părere — nu se putea vorbi nici măcar de o influenţă proastă, căreia să-i

fi căzut victimă, ci mai curînd de o uimitoare necunoaştere a lumii şi a regulilor jocului ei. Rămăsese, desigur, pe loc pe o treaptă timpurie a dezvoltării sale, în timp ce sensibilitatea îi sporise. Că terminase cu liceul, era pentru el mai curînd un noroc.

Superus era abonat la *Türmer*; la tablouri, ceea ce-i vorbea în primul rînd era tema. Maestrul său era Thoma [1]; ceea ce făceau cei din Worpswede [2] i se părea ceva fără valoare. Se mira el însuşi că îl înţelegea pe Munch; fireşte, în tablourile acestuia exista o tematică figurativă, iar el intuia că propriu-i destin e atins în adîncurile lui. Din nord iradia slăbiciunea. Probabil că cei de-acolo au simţit-o cei dintîi.

Laudele aduse de Mühlbauer talentului lui Clamor, de parcă ar fi vorbit de o comoară, i-au apărut de neînţeles; cu toate acestea, lucrurile trebuiau luate în serios. O vagă geană de lumină — readucerea băiatului la Oldhorst n-ar fi corespuns indicaţiilor morarului Braun. Ce-ar fi dacă l-ar trimite la Meissen sau la Karlsruhe — să zicem, ca să studieze desenul şi pictura?

Mühlbauer se opuse; n-ar fi bine nici chiar să-l înscrie la o academie, sau să-l plaseze în atelierul unui maestru. Ceea ce ar cîştiga acolo în privinţa formei, ar pierde în ceea ce priveşte firescul.

---

[1] Hans Thoma (1839—1924) — pictor care a zugrăvit în tablourile sale, de un farmec pitoresc, peisaje şi chipuri din Pădurea Neagră *(n. tr.)*.

[2] Situată la nord de Bremen, localitatea Worpswede devenise din 1889 o colonie de pictori *(n. tr.)*.

Superus rămas încurcat; omul îi vorbea ca unul care se aşteaptă ca biletul necîştigător să fie lozul cel mare. Dar era totodată unul gata să ia asupră-i ceva ce altora li se părea o povară stingheritoare, ceva de la care alţii ar fi dat înapoi. Superus nu înţelegea o iotă din toată povestea, dar îl vedea pe bărbatul ce şedea pe scaun în faţa lui. Chipul acestuia era cam prea moale, îmbrăcămintea, cam prea neglijentă; se potrivea poate pentru un artist. Dar în ochi i se citea bunătatea. Dacă omul acesta avea atîta încredere...

Plînsul părinţilor se domoli cu încetul; doamna Mally ceru pentru a treia oară să se aducă sus cafele. Profesorul luă încă o ţigară din cutie; mîna în care ţinea chibritul îi tremura. Avea cute proaspete pe faţă. Teo îi vorbea aproape pe un ton de protector. Pe bătrîn abia-l salutase. Era cu siguranţă amestecat în toată povestea. În curînd îşi va încheia studiile aici cu distincţie. Că intenţiona în continuare să urmeze teologia, rămînea pentru superus o enigmă; lucrul nu-l bucura. Şi Fiekchen i se păru schimbată; aerul de oraş nu-i făcea bine copilei.

Mühlbauer fu de părere că băiatul trebuie lăsat o vreme liber, fără a fi trimis la altă şcoală. Era greu de presupus că va fi încor-

porat, fie şi din pricina ochilor ; ar fi dealtfel o nenorocire pentru el. Avea ochi feminini, ochi care să primească, nu să ţintească şi să tragă ; vedea, dar nu ochea. Ar fi cu putinţă să se şi schimbe cîte ceva — cei de-acolo sînt oameni de înţeles, atunci cînd cineva dovedeşte că e în stare de un lucru deosebit.

Dumnezeule, ce să dovedească băiatul acesta ? Astea-s fantasmagorii, Clamor nu va ajunge niciodată un pictor recunoscut. În privinţa serviciului militar, superus gîndea altfel decît domnul Mühlbauer. Cînd flăcăii de la ţară plecau de-acasă pentru doi ani la grenadiri, sau, şi mai bine, pentru trei ani la husari, apoi se întorceau la vatră, de pe chipurile lor de păstori şi ciobani dispărea tocmai acel ceva de care se temea Mühlbauer în privinţa lui Clamor şi care aducea în viaţă mai multă îndoială, mai mult clar-obscur şi mai multă suferinţă. Superus o ştia prea bine.

Fireşte, era un caz deosebit. Nici profesorul Quarisch nu ştia ce-i de făcut. Mühlbauer şi-ar lua o povară prea grea... un fiu, poate un trîntor în casă, pe toată viaţa. Dar şi morţii îşi cereau drepturile. Se înfăţişau, argatul şi morarul său, mama cea palidă, care murise atît de timpuriu. Împletitura era tare, nu putea fi desfăcută. Dealtfel, nici nu trebuia să le înghesui pe toate după tipic, în tiparele ştiute ; pînă la

urmă se purta de grijă fiecăruia. Tutorele trecu încă o dată dincolo, la fratele său, care fu de acord. Clamor putea să plece chiar astăzi.

Cu aceste împuterniciri, profesorul de desen se duse sus, în alcov, să anunţe că primise dezlegarea.

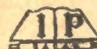
Există o clipă cînd norocul dă brusc peste noi. Alungă toate gîndurile, precum lumina umbrele ; conjuncţia aştrilor trebuie să fie favorabilă.

Nu ştia cum avea să fie ; n-avea nici un plan. Dar ar putea să iasă bine. Va reuşi, chiar dacă fără trecătoarea glorie. Nanna se va bucura şi ea, tocmai ea. N-aveau copii, şi-au dorit întotdeauna unul — fireşte, o fată ; dar aşa era poate şi mai frumos. Ceea ce nu izbutise el şi nu putea să izbutească — s-ar realiza în fiu : în fiul pe care şi l-a ales. Ar avea şi el partea lui, căci frumosul ne aparţine tuturor ; frumosul nu e proprietatea cuiva. E indivizibil ; ne regăsim în el. Ne regăsim şi ne uităm pe noi înşine în celălalt ; nu mai sîntem singuri.

CUPRINS

Lector : ONDINE-CRISTINA DASCĂLIȚA
Tehnoredactor : VICTOR MAȘEK

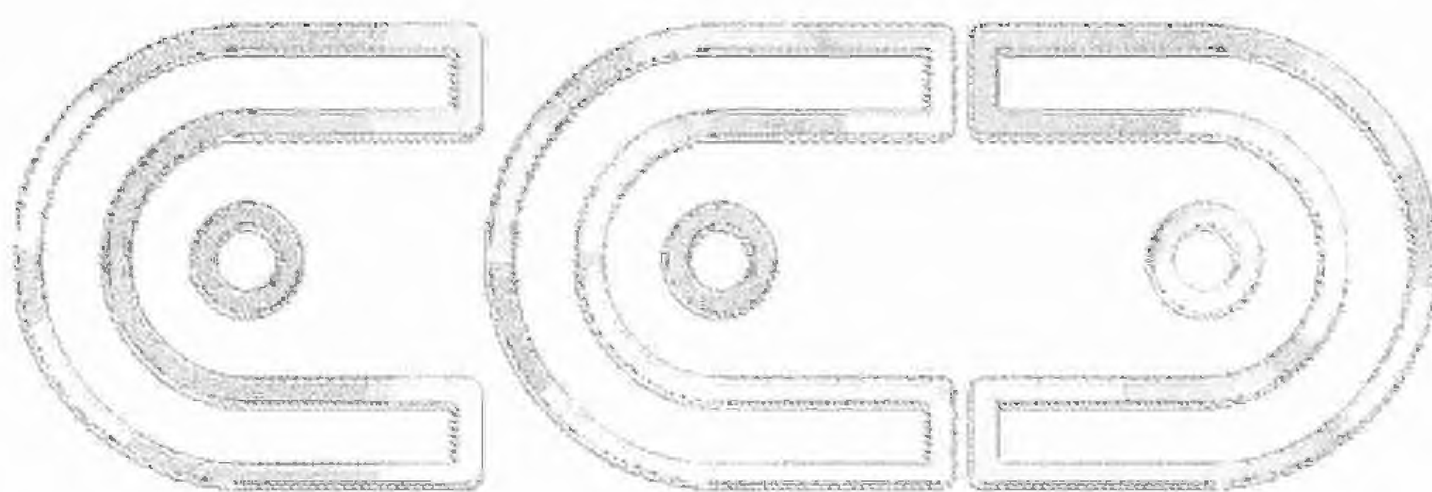
BUN DE TIPAR : 12.10.1981 ;
format 32/70x90 C. tipar 11

Tipărit sub cd. 5052/981 la
Întreprinderea Poligrafică
BACĂU, str. Eliberării nr. 63

Lucrarea a fost tipărită pe hîrtie fabricată
de C.C.H. Letea Bacău

Scanare și prelucrare digitală

de

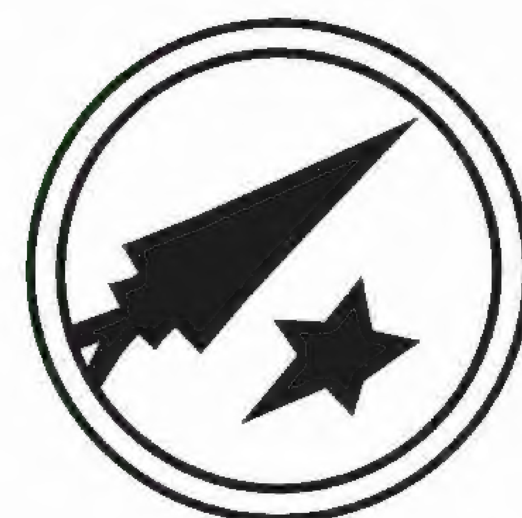

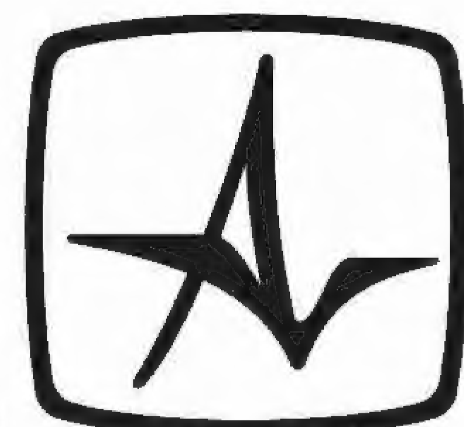
Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2024